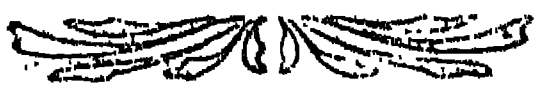

శ్రీరామచంద్రం

అష్టాష్టరాణము

ద్వితీయసంపుటము.

రూపగుణరహితు, సజు, ని

క్షేపుని, గూటస్థు, సచలు, శ్రీరామము, స

ర్వోపాధిముక్తు, సత్త్వో

ద్రిపితు, సచ్యుతుని బ్రహ్మతంత్రము భక్తి.

— దత్తయజ్ఞధ్వజసము. —

బ్రహ్మదేవుం డిల్లనియెను. నుమేర్తుకే లంబున నానారత్నవిరా
జితంబును, విచిత్రంబును, త్రిలోకపూజ్యంబును, అప్రమేయంబును,
సర్వజనపూజితంబును సగుణోత్తీర్ణులం బనుశ్శృంగమణులను సర్వభూతు
చిత్రితంబును, వర్ణంకముంబోలి విశాలంబునగుతిటంబునందు పూర్వ
మొకప్పుడు దేవదేవుండగుశంకరుం దేకాకేనై కూర్చుండియుండెను.
నిత్యానపాయసియగుగిరిసూరియు సమ్మహాదేవునిపార్శ్వమునం దుప
విష్టనై యుండెను. మహాత్ములగునాదిత్యగణంబులును, దేవోసిధు
లగువసుగణంబులును, భీష్మగర్వరులగుశక్తిసీతుమారులును, గుహ్యకగణ
పరివృతుండగుయక్షరాజు వైశ్రవణుండును బరమేశ్వరుండగునాశని
నుపాసించుచుండిరి. ఆనమయంబున మహామనీయగునుశేనుండగును,
సనత్కుమారప్రముఖమహర్షులును, అంగిద ఆదిదేవర్షులును, పర్వతనాథ

దూలును, గంధర్వాప్సరోగణంబులును నచ్చటికేతెంచిరి. వివిధకుసుమ పరిమళంబులతో మందమారుతంబులు వీతెంచుచుండెను. తరులతాదులు సర్వర్తుకుచుమసమూహంబులచే విరాజిల్లుచుండెను. సిద్ధవిద్యాధరాదితపోధనులును, నానారూపధరు లగుభూతగణంబులును, మహాకౌమృలగురాక్షసగణంబులును, పిశాచసంఘములును, వివిధాయుధధరులై, వివిధాకారులైన దేవానుచరులును, శూలధరుండును, భగవానుండు నగునందీశ్వరుండును, సర్వతీర్థమయియై మూర్తీభవించియున్నగంగాదేవియు పశుపతి యగునమ్మహాదేవు నుపాసించుచుండిరి.

ఇట్లు సకలదేవతాసమూహంబులచేతను భగవానుండగుశంకరుండు సంపూజితుండై యున్నసమయంబునఁ బ్రజాపతి యగుదక్షుండు పూర్వోక్తవిధానంబున యజ్ఞముం గావించుట కారంభించి యుండెను. సర్వమునుండి యింద్రాదిదేవతలందఱును దక్షులయంబునకుఁ జేరియుండిరి. వారందఱును దివ్యవిమానారూఢులై నానాద్రుమలతాకీర్ణంబగు గంగాద్వారమునఁ బరివేష్టించి యుండిరి. యజ్ఞభాగులగునాదిత్యవసురుద్రాసాధ్యాదిదేవగణంబులందఱును విష్ణుదేవునితోఁగూడ వచ్చియుండిరి. యజ్ఞకర్తలగుఋషిగణంబులును విచ్చేసియుండిరి. అసలతేజులగుదేవతాగణంబులు కళత్రాసహితముగా విమానారూఢులై వచ్చియుండిరి.

యజ్ఞదర్శనార్థులై యిట్లువచ్చియున్నవారినందఱుం గాంచి దధీచి మునీంశ్రీండు దక్షప్రజాపతి నుద్దేశించి సక్రోధంబుగా నిట్లనియెను. అపూజ్యులఁ బూజించుటవలనను, పూజ్యులఁ బూజింపకుండుటవలన నుగూడ మహాపాపము సంభవించు ననుటకు సందియము లేదు. పశుపతి సర్వపూజ్యుండు. నీవాతనిఁ బూజింపక యేలయుపేక్షింతువు? అనుటయు దక్షుండు నాకిచ్చటఁ ద్రిశూలధరులును, గపర్దులు నగునేకా

దశరుద్రులున్నారు. వీరికిభిన్నం డగుమహేశ్వరు నేనెన్నందు నెఱుంగ ననియెను. అంత దధీచిమునీంద్రుండు క్రోధముతో సకలలోకమును ధ్వంసండుశంకరుని నీవీయజ్ఞమునకాహ్వానింపవైతివి. నేను నిశ్చయముగా నమ్మహాదేవునికంటె నితరదైవతంబుల నెఱుంగనివాడ నైతి నేని నాసత్యబలంబుచే నీదక్షయజ్ఞము సుస్థిరంబు గాకుండుఁగాక! అని పలుకుటయు దక్షుండు నేను విష్ణుదేవునకు వివిధంబు లగుయాగభాగంబుల నర్పించితిని. రుద్రాదులును, దక్షిణదేవతలునుగూడఁ దమతమ భాగములం గైకొనిరి. నేను శంకరునకుమాత్రము యజ్ఞభాగము నర్పింపఁదలఁచుకొనలేదు. అని చెప్పెను.

ఇట నుమాదేవి దక్షయజ్ఞమునకుఁ బోవుచున్న దేవతలం గాంచి తనపతి యగుసశుపతినుద్దేశించి దేవా! ఈయింద్రాదిదేవతలందఱు నెచ్చటికిఁ బోవుచున్నారో యానతీయవలయునని పార్థింపుటయు మహేశ్వరుం డోదేవీ! ప్రజాపతి యగుదక్షుం డశ్వమేధయాగము చేయుచున్నాఁడు. వీరందఱు నెచ్చటికే పోవుచున్నారని చెప్పెను. అంతఁ బార్వతీదేవి మహాదేవా! ఆయజ్ఞమునకు మీరేల పోలేదని ప్రశ్నించుటయు మహేశ్వరుండు ప్రియా! సర్వయజ్ఞములందును నాకు భాగము లేకుండునట్లు దేవతలచేతనే కల్పింపఁబడియెను. నేనట్లే పూర్వాగతపథము నవలంబించి సంచరింపవలయును. దేవతలు నాకు యజ్ఞభాగముల నర్పింపరు. అనుటయు గౌరీదేవి దేవా! గుణప్రభావములచే సకల దేవతలయందును మీరేవ్రధానులు. తేజోయశస్సీలచే మీరెల్లవాని నజేయులు. అట్టిమీకు యజ్ఞభాగము లేకుండుట నాకు విచిత్రముగా నున్నది. ఈదుఃఖముచే నాదేహమంతయుఁ గంపించిపోవుచున్నది. నీ భూతనాథా! ఇంద్రాదిదేవగణంబులతోఁగూడ నీకును యజ్ఞభాగము లభించుటకు నేనెట్టిదానతపోనియమాదులఁ గావింపవలయునో చెప్పు.

మనియెను. నతీమణి యగుగౌరె యిట్లు సంకసభితహృదయముతోఁ బ్రశ్నించుటయు మహాదేవుం డించుకచింతించి యోదేవీ ! నీవిట్లునుట యుక్తము గాదు. ఓవిశాలాక్షీ ! ఇంద్రాదిదేవతాగణంబులు భ్యాస మూలంబున పాతత్త్వము నెఱింగియే యున్నారు. నేను గోపించిన చోఁ ద్రిభువనంబులును దగ్ధములై పోవును. బ్రహ్మహేస్త లగుసాధువు డుషులు నన్ను యజ్ఞేశ్వరునిగాఁ బ్రస్తుతించుచుందురు. రథంతరసామ గీతము నన్ను దక్షిణిచియే గానము చేయఁబడుచున్నది. యజమానులు బ్రహ్మమంత్రములతో నన్నుచ్చించుచుందురు. నాకోరికు యజ్ఞభాగ ము కల్పింశబడియున్నది.

అని యపలాలించుటయు దేవి యిట్లునియెను. ఓశర్వా ! నీవు సాధారణస్త్రిజనంబునుంబోలి యాత్మన్తుతి చేసికొని గర్వింపబడుచున్నావ ని యెత్తిపొడుచుటయు, భగవానుం డోదేవీ ! నేనూరికయాత్మస్తవము చేసికొనుట లేదు. ఇతిగో ! నాభాగరక్షణంబునకై యొక్కని సృష్టిం చెదను చూడుము ! అని చెప్పిమహాదేవుండొ తనకోరిధానంబుచే వ క్త్రమునుండి యొకభూతమును సృజించి నీవు సత్వరంబుగఁ బోయి దక్షాధ్వరిధ్వంసముం గావించిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను. సింహవేషముం దాల్చియున్నయాభూతము తీవ్రవేగంబున బయలుదేరినప్పుడే దక్షుడు ఖంబు విభ్రష్టంబై నట్లు తోఁచెను. భీమవిగ్రహయు మహేశ్వరియు నగుభద్రకాలి నాక్షీరూపంబున నాతని ననుసరించి పోయెను. శ్మశా నవాసనిరతుండును, శివకోరిధమూర్తియు నగునాభూతము వీరభద్రనా మంబున విఖ్యాతిం గాంచెను. ఆవీరభద్రుండును స్వయముగాఁ తన రోమకూపంబులనుండి రుద్రవీర్యులగుజహసహస్రరుద్రానుచరులను సృజించెను. ఆగణేశ్వరు లందఱును రుద్రానుచరులును, రుద్రపరాక్ర ములైనై. వారందఱును గిరికిలారావంబులచే భూసభోంతరములఁ

బ్రహ్మవిద్యనింపజేయుచు సత్యతాత్పర్యముతో బయలుపడిరి. నారాధన
కారావంబులచే స్వర్గవాస్తవ్యులందఱును విత్రిన్తు లగుచుండిరి. పర్వ
తములు బ్రద్వలై పోవుచుండెను. వసుంధర కంపించిపోవుభీకరదృశ్యంగా
సమీరములు చెలరేగిపోవుచుండెను. సాగరములు సంకుభితములగు
చుండెను. అగ్నులు దీప్తిహీనము లగుచుండెను. భాస్కరప్రభలు
పరిష్టానము లగుచుండెను. గ్రహతారకాగణంబు లప్రికాశము లగు
చుండెను. దేవదాసవమానవాదినకలతీవులును నిస్తేజు లై పోయిరి. ఈ
విధముగా జగంబంతయు నిబిడాంధకారబంధురముగాఁ జేయుచు య
థేచ్ఛాగమనంబులచే గణేశ్వరు లందఱును విజృంభించుచుండిరి. వారు
యజ్ఞశాలం బ్రవేశించినంతనే యూపంబుల నన్నిటిని బెల్లగించి పాలు
నై చి యొక్కసారిగా సింహనాదములం గావించుచు భీకరాకారంబుల
తో నుద్ధతులై చిందులుద్రొక్కుటయు యజ్ఞపాత్రంబు అన్నియును
జూర్ణీ భూతములై పోయెను. యజ్ఞశాలయంతయు విధ్వస్తమై పోయెను.
పర్వతోపమంబు లగుదివ్యాన్నంబులును, బాసీయంబులును, భక్ష్యం
బులును, మఱియు నాయజ్ఞంబునకు సంపాదించఁబడిన పాలు, నేయి,
తేనె, పాయసము, షడ్రసములు, మాంసములు, దివ్యంబులగుచోష్య
లేహ్యాపేయపదార్థంబులునుగూడ నారుద్రానుచరులచేఁ గబళితములై
యపవిత్రములై వినష్టములై పోయెను.

రుద్రాకోపసంభవులును, గోధమూర్తులును, గాలాగ్నిరుద్రాతే
జులును, బర్వతాకారులునగు ప్రమథగణంబులు భయంకరవిహారంబు
లఁ గావించుచు, వివిధభక్ష్యంబుల భుజియించుచు, సురసుందరీకులు
లం బట్టి నలుదెసలకు వినరిపాటనై చుచు ననేకవిధంబుల యజ్ఞశాల
యంతయును జిందఱవందఱగఁ జేసివై చిరి. ఈవిధముగా రుద్రాకోపప్ర
రితుండును, బ్రతాపవంతుఁడు నగువీరభక్తుడు దుర్భక్షులగురుద్రాను

చరులతోఁ గలసి సర్వదేవరక్షితంబగు దక్షయజ్ఞమును భద్రకాళీసమ
క్షంబున దగ్ధంబు గావించివైచెను. రుద్రానుచరులందఱును విజయో
ల్లాసముచే సింహనాదములం గావించుచుండిరి. అప్పుడింద్రాదిదేవత
లందఱును దక్షప్రజాపతినహితులై నిటలతటంబుల సంజలిబంధంబు
గావించుకొని వీరభద్రునిద్దేశించి మహాత్మా ! నీవెవ్వఁడవో యెఱింగి
వు మని ప్రార్థించుటయు వీరభద్రుం డిట్లనియెను.

ఓసురవరులారా ! నేనుదేవదానవులలో నెవ్వఁడను గాను. నే
నెద్దియైన ననుభవింపఁగోరి యిచ్చటికి వచ్చియుండలేదు. నాకుఁ జూ
డఁదగిన దేదియును లేదు. నేనింద్రుఁడనుగాను. ఇటకు వచ్చుటకు
నాకెట్టికోరికయును లేదు. దక్షమఖిధ్వంసము చేయుటయే నాయుద్దేశ
ము. అందుకొఱకే వచ్చితిని. నేను రుద్రకోపమువలన జనించితిని.
నాపేరువీరభద్రుఁడు. దేవకోససంజనిత యగునీమే భద్రకాళి. ఈమె
దేవదేవుని యాదేశముచే నిటకు వచ్చినది. కావున నోదేవతలారా !
మీరుసత్వరంబుగ మహాదేవునిశరణముం గాంచుఁడు. ఏమనిన—
శివానుచరులయనుగ్రహముకంటె నుమాపతికోర్కె యిండుకప్పి
యమైనది. అనిప్రబోధించెను.

మునివరులారా ! దక్షమఖిశాలయందలి సకలవస్తువులును జెల్లొ
చెదరై పోయెను. శివానుచరు లెల్లకడల సమంగభారావములం గావిం
చుచుండిరి. అప్పుడు యజ్ఞము వృథాగరూపముం దాల్చి యాకాశమా
ర్గమునఁ బలాయితం బగుచుండుటయు గణేశ్వరుండగువీరభద్రుండు క
నుఁగొని ధనుర్బాణధారీయై యామృతగంబు ననుసరించెను. అప్పుడు
తేజోమయుండగువీరభద్రునికోర్కె మువలన నొకస్వేదబిందువుపతితం
బై దానినుండి కాలానలనన్నిభంబగు నొకయగ్నిజ్వాల యుదయించె
ను. ఆయగ్నిమధ్యమునుండి హ్రస్వాకారుండును, రక్తాక్షుండును, హ

రితశ్శ్రీశ్రీండును, ఊర్ధ్వరోముండును, భయంకరుండు సగునొకపుణ
 ఘండుదయించెను. ఆతనిశరీరమంతయును రోమదాజుచే నిండియుండు
 ను. కృష్ణవర్ణుండును, రక్తకర్ణుండును, రక్తవననధారియు మహాసత్వశాలి
 యు సగునాపురుషుఁ డగ్నింజ్ఞోలి పాతిపోవుచున్నయజ్ఞమృగమును ద
 గ్ధముచేసివైచెను. అప్పుడు దేవతలందఱును భయభ్రాంతులై దశది
 శలఁ బలాయితు లగుచుండిరి. ఆపురుషునివిక్రమవిహారంబునకు స
 ప్తద్వీపవతి యగువృశ్చి యంతయును గంపింపసాగెను. దేవలోకభ
 యంకరంబులగుమహాభూతంబులు నలుదెసలఁ బరుగులెత్తుచుండెను.
 అప్పుడు నేను మహాదేవుని బూజించి మహాదేవా ! సకలదేవతలును
 నీకు యజ్ఞభాగమును సమర్పించెదరు. నీవు క్రోధము నుపసంహరింపుక
 ము. ఈసకలదేవతలును, ఋషులును నీక్రోధమునలన శాంతిలభముం
 ను బడయఁజాలకున్నారు. మహాత్మా ! నీస్వేదమునుండి జనియించిన
 మహాపురుషుఁ డింతటినుండి జ్వరనామంబున విఘాతిం గాంచఁగలఁ
 డు. నీతేజమునందలియీయంశమును లోకమంతయు నేకమైనను భ
 రింపఁజాలదు. కావున దీనిననేకరూపములుగా విభజింపుమని ప్రార్థిం
 చుటయుఁ బిసాకపాణి నావిన్నపమును మన్నించి సంప్రీతుండై యా
 క్రోధజ్వరము ననేకభాగములుగా విభజించెను. అప్పుడు దేవదేవున
 కు యజ్ఞభాగము నిర్ధారితమయ్యెను.

అప్పుడు దక్షుఁడు ప్రాణము లుగ్గఁబట్టుకొనివచ్చి మహాదేవుని
 శరణముం గాంచెను. శత్రుదమనుండగు నద్దేవుం డుదఱ నవలోకం
 చుచు మందహాసవదనముతో దక్షునుద్దేశించి నీకేమికావలయునోకోరు
 కొను మనియెను. దక్షుండును బ్రాంజలిమై భయముతో సబోష్ప
 నయనుండై మహాదేవా ! నీవు నాయెడలఁ బ్రసన్నుండవైతివేని, నేను
 నీదయఁకుఁ బాత్రుండ నగుదునేని చిరకాలమునుండి యతిప్రియఁడను

తో సంపాదించఁబడి నీయనుచరగణంబులచే విధ్వస్తంబులై పోయిన
సకలయజ్ఞపరికరంబులును, అన్నాదికానులును, వివిధభక్త్యభోగ్యద్ర
వ్యంబులునుగూడ నీయనుగ్రహంబుచే సఫలసంపన్నంబులగుంగాక!
యని ప్రార్థించెను. అంత మహాదేవుండట్లేయగునని యనుగ్రహించెను.

దక్షుండిట్లు వరప్రాప్తుండై పరమేశ్వరునకు సాష్టాంగనమస్కా
రంబు గావించి యష్టాత్తరసహస్రనామంబుల నుచ్చరించుచు సంస్తవం
బు గావించెను. అప్పుడు మహాదేవుండు సుప్రసన్నుండై యోసువ్ర
తా! నీసంస్తవంబునకు నేను సంతుష్టుండనైతిని. నీకు సాలోక్యము
నొసంగితి నని యాశ్వాసించి యోప్రజాపతీ! నీవు నీయజ్ఞము విధ్వస్తం
బుయ్యె నని విచారించకుము. నాయనుగ్రహముచే నీకు సహస్రాశ్వ
సేధయజ్ఞఫలంబును, శతవాజపేయయజ్ఞఫలంబును లభింపఁగలదు.
దేవదానవదుష్టభంబును, నిగూఢరంబును, అనిందితంబును, వర్ణాశ్రమ
భక్తావిరుద్ధంబును, బశుపాశవిమోక్షణంబును, సర్వాశ్రమసమ్మతంబు
ను, సర్వపాపహరంబును, శుభకరంబునగు ద్వాదశవర్షపాశుపతవ్రత
ఫలలాభంబు నీకు సిద్ధించుగాక! నీవు విచారమును విడుపు మని య
నుగ్రహించి గణసహితంబుగా సంతర్ధానుం డయ్యెను.

అసమయమునందు మహాదేవుండు యథోచితముగా యజ్ఞభాగ
మును బడసి సర్వభూతశాంతికొఱకు శైవజ్వరమును బహురూపములు
గా విభజించెను. అందు నాగగణంబులకు శిఖాభితావంబును, పర్వ
తంబులకుశిలాజత్తును, జలంబులకు నీలికము, భుజిగంబులకు నిర్మోకం
బును, సురభిగణంబులకు ఖోరకంబును, భూతలంబున కూషరంబును,
శునకంబులకు దృష్టిప్రతిరోధంబును, అశ్వంబులకు రంధ్రాగతంబును,
బిర్హిగణంబులకు శిఖోద్భేదంబును, కోకిలంబులకు నేత్రరోగంబును,
మహాత్ములకు ద్వేషునిబును, శుకంబులకు హిక్కయు, శార్దూలంబుల

ఈ శ్రమయు జ్వరంబులయ్యెను. మానభలలో నిడి జ్వరంబనియే విఖ్యాతంబగుచున్నది. ఈజ్వరము జనించినదిమొదలుమరణించువఱకును మానవదేహముల నధిష్ఠించి యుండును. జ్వరనామకంబగునీమహేశ్వరతేజము సర్వజననస్మాన్యంబును వంద్యంబు నైనది. నిశ్చలచిత్తుండై యీశ్వరచరిత్రమును నిత్యమునుబఱించువాఁడు ముక్తరొగియై పరమానందముతో సర్వాభీష్టసిద్ధుండగును.

—♦ ఏకామ్రక్షేత్రమాహాత్మ్యము. ♦—

మహాస్వలందఱును బ్రహ్మచే జెప్పంబడినయీపుణ్యచరిత్రము నాలకించి యానందపులకితులై పితామహులంగాంచి దేవా! సీవుమాహాదేవుండగుశంకరునిమాహాత్మ్యమును వర్ణించితివి. దక్షయజ్ఞధ్వంసకథను వింటిమి. మాకిక నేకామ్రక్షేత్రమాహాత్మ్యముంగూర్చి బోధింపుమని ప్రార్థించిరి. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుం డిట్లుచెప్పందొడంగెను.

మునివరులారా! మహాదేవునకుఁ బ్రయంబగునేకామ్రక్షేత్రము సర్వపాపహరంబును, పుణ్యప్రదంబును, సర్వజనదుష్కలంబు నైనది. దానింగూర్చిసంక్షేపముగాఁ జెప్పెద నాలకింపుడు. అది యష్టతీర్థసమన్వితమైనది. కోటివిలసితంబగువారణాసింహాళి యది యతిపవిత్రమైనది. ఆక్షేత్రమునందుఁ బూర్వమొకయామ్రవృక్షముండెడిది. ఆవృక్షమువలననే యాక్షేత్రమున కాపేరు గలిగినది. ఆదివ్యక్షేత్రము నిత్యసంతుష్టులగునరనారీగణంబులచేతను, విద్యజ్ఞనంబులచేతను, ధనధాన్యసమృద్ధులచేతను మనోహరగృహగోపురంబులచేతను, ఆశూల్యమణిగణంబులచేతను, రాజహంససన్నిభంబులగుశుభ్రప్రాసాదమాలికలచేతను, వివిధరాజమూర్తంబులచేతను, విచిత్రప్రాకారంబులచేతను, విరాజిల్లుచుండును. వివిధవర్ణపతాకాభిశోభితంబగునానగర మగాధంబులగునగడ్డలచేతను, ఆయుధపాణులగుభటులచేతను సర్వదా పరిరక్షి

తమై యుండును. అందెల్లప్పుడు నానందోత్సవములు పూర్ణీభవించి యుండును. వీణా వేణుమృదంగాదివివిధవాద్యంబులు దశదిశలనూలు మోగుచుండ నాక్షేత్రము దివ్యోద్యానంబులచేతను, దేవభవనంబులచేతను శోభిల్లుచుండును. అందు రత్నహారాలంకృతలును, బద్మస శ్రాయతాక్షులును, పీనోన్నతవక్షోభాగలును, యువతులును, బూర్ణచంద్రావనలును, సూక్ష్మవలగ్నలును నగురమణీమణులు సర్వదా ప్రపుల్లహృదయములతో విహరించుచుందురు. అందలిరమణీమణులందఱును విదుషీమణులే. అందఱునుబ్రీయదర్శినులే. అందఱును సౌభాగ్యవతులును, బ్రీయవాదినులు, స్థిరయాననగర్వితలు, సుచరిత్రులు దివ్యమాల్యాంకృతలు నై యుండుదురు. అందుస్త్రీలేకాక పురుషులుగూడ రమణీయాకారులె. అందు చతుర్వర్ణంబులవారును స్వధర్మ నిరతులై వాసము చేయుచుందురు. అందు దుర్వృత్తులుగాని, పరద్రోహకారులుగాని, నిర్ధనులుగాని, మూర్ఖులుగాని, మలినులుగాని, రోగులుగాని, మాయావులుగాని యెవ్వరునులేరు.

అచ్చటివారందఱును నిత్యసుఖులే. అచ్చటిసర్వక్షేత్రములు ను సస్యపరిపూర్ణములై యుండును. కుసుమఫలభరితంబు లగువివిధ తరులతాదులచే నందలివనంబులు విరాజిల్లుచుండును. అందలి కమలేందీవరవండమండితంబు లగుసరోవరంబులు జలవిహంగమకలకూజితంబులచే సతిమనోహరంబులై యుండును. ఈవిధముగా నేకామ్రక్షేత్రము సర్వసంపత్సమృద్ధంబై పుణ్యజలాశయంబులచే బరిశోభితంబగుచుండును. ఆక్షేత్రమునందు భుక్తిముక్తిప్రదాయకుండును, కృత్తివానుండును, వృషధ్వజుం డగునదాశివుండు సర్వలోకహితార్థమై స్వయముగా వేంచేసియుండును.

భూమండలమునందలిసమస్తపుణ్యతీర్థములు, నదములు, నదు.

లు, సరోవరములు, పుష్కరిణులు, తటాకములు, వాపీకూసములు, సాగరములు మొదలగువానినుండి మహాదేవుండొక్కొక్కచిందువును సంగ్రహించి లోకహితంబుకొఱకు దేవతాసహాయంతో యాక్షేత్రంబు ననొకతీర్థంబును నిర్మించియుండెను. ఆతీర్థముబిందుసరసామంబుచేఁ బ్రఖ్యాతం బగుచున్నది. మార్గశీర్ష బహుళాష్టమితిథియందును, విషువంబులయందును బిందుసరతీర్థంబునఁ జితేంద్రియుండ్ల సందర్శించి యథావిధిగ నందు స్నానంబు గావించి దేవర్షిపితృలర్చణంబులు చేసి మౌనియై తిలోదకప్రదానంబుశ్రద్ధతోఁ గావించువాఁడెవ్వఁడేమేధశలలా భంబు నందఁగలఁడు. చంద్రసూర్యగ్రహణంబులయందును, విషువ సంక్రాంతిలయందును, యుగాదులయందును, అయనసంక్రాంతిలయందును, మఱియునితరపుణ్యదినంబులయందును, నచ్చట దానము లం గావించుట యితరతీర్థదానంబులకంటె శ్రేయశాధికఫలదాయకం బగును. ఆబిందుసరస్తీరంబునఁ బితృదేవతలకుఁ బిండప్రదానంబు గావించినచో వారికక్షయసంతృప్తి కాఁగలదు.

అనంతరము జితేంద్రియుండును మౌనియునై మహాదేవమందిరంబునఁ బ్రవేశించి శంకరునకు ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణంబు చేసి ఘృతక్షీరాదుల చేనభిషేకంబు చేసి చందనము, కుంకుమాదనుగంధద్రవ్యములు, వివిధపుష్పములు, బిల్వదళములు, అర్కపత్రములు, ఆమలకఫలములు మొదలగువానిచే నాగమోక్షమంత్రవిధానంబునఁ జూర్చి కళాశి యగుచునూపతి సర్చింపవలయును. దీక్షారహితం డగువాఁడు శివనామోచ్చారణమాత్రంబుననే పూజింపవలయును. ఈవిధముగా గంధపుష్పధూపదీపనై వేద్యాదులచే సర్చించి పిమ్మట సాష్టాంగ ప్రణామంబొచరించి నృత గీతవాద్యాదులతోడను, స్తోత్రపాఠములతోడను, జయధ్వనులతోడను బ్రదక్షిణంబు జేయవలయును. ఇట్లువిధివి

ధానంబున దేవదేవు నర్చించువారు సర్వసాపవిముక్తులును, రూపయా
వనశోభితులును, సర్వాభరణభూషితులు నై, మణిమయహేమవిభా
నంబు నధిరోహించి గంధర్వాస్సరోగణంబులచే గీర్తింపఁబడుచు
గంతంబులఁ దమతేజముచే వెలింగించుచు శివలోకప్రాప్తు లగుదురు.
అట్టివారు శివలోకంబున సభీష్టసుఖభోగంబు లనుభవించుచుఁ గల్పాం
తమువఱకును నివసించి యనంతరము మరల నీభూమండలంబునఁ జతు
ర్వేదవిదులగు యోగినరులగృహంబున జన్మించి పాశుపతయోగప్రా
ప్తులై తుదకు మోక్షలాభముం గాంతురు.

శయనై కాదశి, సంక్రాంతి, అయనములు, అశోకాష్టమిమొద
లగు పవిత్రదివసములందు కృత్తివాసుం డగునమ్మహాదేవుని సందర్శిం
చువారుసూర్యసన్నిభంబగువిమానము నధిరోహించి శివలోకముం జేరి
గలరు. ఆదేవదేవుని నిత్యమును సందర్శించుధీమంతు లెల్లరును శివ
లోకప్రాప్తు లగుదురు. ఆదేవునకు నలువంకలను సార్థయోజనద్వయ
పరిమితంబగు ప్రదేశంబంతయును భుక్తిముక్తిప్రదాయకం బైనది.
ఆక్షేత్రంబున భాస్కరేశ్వరలింగంబు గలదు. పూర్వకాలంబున నా
దిత్యుండు దాని నర్చించి యుండెను. అందు గల కుండంబునందు
స్నానంబుచేసి యాశివలింగమును దర్శించువారు సర్వసాపవిముక్తులై
దివ్యవిమానారూఢులై గంధరావృరస్సంస్తుత్యులై శివలోకంబుఁ జేరి,
యందు నిఖిలభోగంబుల ననుభవించుదుఁ గల్పాంతమువఱకు నుండి
యనంతర మిహలోకంబున యోగికులంబున వేదవేదాంగవిదులును,
శ్లోకభూతహితులును, మోక్షవర్షులును, సర్వసములును, ద్విజశ్రేష్ఠులు
నై జన్మించి శాంభవయోగసిద్ధులై మోక్షప్రాప్తు లగుదురు. ఆక్షేత్ర
మునందలి నకలవనంబులయందును రథ్యలయందును చతుష్పథంబుల
యందును, శ్మశానాదులయందును, మఱియు నెల్లప్రదేశంబులయందు

నును గల పూజ్యులు, వపూజ్యులు నగులింగంబు లన్నియును
మూలములకు దన్వితములై నవి. అవ్యగ్రచిత్తుండును, సమాహి
తుండును, శ్రీస్థాపితమును నై తల్లింగంబుల నభిషేకించి గంధ
పుష్పధూపదీపనై వేద్యసమస్కారస్తవప్రణామాదులచేతను, స్పృశగీతా
దులచేతను యథావిధిగ నర్చించువాఁడు శివలోకప్రాప్తుం డగును.
స్త్రీజనంబుల కైనను శ్రీస్థాపితంబుగ శివపూజం గావించినచోఁ
బూర్వోక్తఫలలాభంబు గలుగు ననుటకు సందియం బేమాత్రంబును
లేదు. ఆదివ్యక్షేత్రంబునందలి సకలగుణంబులను వర్ణించుటకు పగ
మేశ్వరుండు గాక మఱియెవ్వండు సమర్థుం డగును? నైశాఖాదిమా
సంబులయం దేతిథియం దైనను శ్రీస్థతో నైన నశ్రీస్థతో నైన స్త్రీ
యైనఁ బురుషుండైన నయ్యుత్తమక్షేత్రంబునకుం బోయి బిందుసరో
వరంబున స్నానంబుసేసి యందున్న దేవదేవుండగు విరూపాక్షుని దేవి
యగు నరదాభవానిని చండాఖ్యుండగు గణముఖ్యుని, కార్తికేయుని,
గణేశ్వరుని, నందీశ్వరుని, కల్పద్రుమంబును, సావిత్రిని సందర్శించిన
చో నట్టివారికి శివలోకప్రాప్తి యగును. అట్లే పాపహరం బగు కపాల
తీర్థంబున విధిపూర్వకంబుగ స్నానంబుసేయువానికి సభిమతఫలలాభం
బు చేకూరుటయే కాక శివలోకావాసంబుకూడ సిద్ధించును. జితేంద్రి
యుండై యాదివ్యక్షేత్రంబున స్తంభాతోపణంబు గావించువాఁడు
తనకులంబున నేకవింశతిపురుషుల నుద్ధరించి శివలోకసాయుజ్యంబు సే
కూర్పంగలండు. శివప్రియంబగు నీయే కామక్షేత్రంబు వారాణసీ
తుల్యపవిత్రంబు. అందు స్నానపూజనంబులఁ గావించువానికి మోక్ష
లాభంబు భువంబు.

—♦ ఉత్కలక్షేత్రవర్ణనము. ♦—

బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియెను. మహర్షి శేఖరులారా! బ్రహ్మశి

యు, జగన్మాతయు నగువిరజాదేవిచేఁ బ్రీతిస్థితంబగువిరజాక్షేత్రమును దర్శించినమాత్రముననే సప్తపురుషాంతరంబులనఱకును గులంబు సవిత్రం బగును. ఒక్కసారి యాక్షేత్రమును సందర్శించి భక్తిపూర్వకంబుగ పూజాప్రణామాదులు గావించువారు కులోద్ధారకులై బ్రహ్మలోకస్మాప్తు లగుదురు. ఆక్షేత్రమునం దనేకదేవీమూర్తులు ప్రతిష్ఠింపఁబడి యున్నవి. వానినారాధించుటచే సర్వపాపహరంబును, నభీష్టఫలలాభంబును నగును. అందు సర్వపాపహరిణి యగునై తరణీనది కలదు. ఆనదియందు స్నానముచేయువారు సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు. ఆక్షేత్రంబున విష్ణుదేవుండు స్వయంభువంబగువరాహమూర్తితో విరాజిల్లుచుండును. ఆదేవుని దర్శించుటవలనను, బూజించుటవలనను విష్ణులోకస్మాప్తి యగును. ఆవిరజాక్షేత్రంబున కాపిలంబును, గోగ్రహంబును, సోమతీర్థంబును, అలాబుతీర్థంబును, మృత్యుంజయంబును, క్రోడతీర్థంబును, వాసుకంబును, సిద్ధేశ్వరంబును, ననునప్తతీర్థంబులు గలవు. ఆతీర్థంబులయందు వీధిపూర్వకంబుగా స్నానంబుచేసి యందలిదేవతాగణంబుల నర్పించువారికి సర్వపాపవిముక్తి యు నంతంబున బ్రహ్మలోకస్మాప్తి యునగును.

మఘీయం బగువిరజాక్షేత్రంబునఁ బిండప్రదానంబుగావించినచోఁ బితృదేవతలు పరితృప్తు లగుదురు. ఆదివ్యక్షేత్రంబున మరణించువారికి మోక్షలాభంబు సిద్ధించును. సాగరతీర్థంబున స్నానముచేసి కపిలదేవుని సందర్శించి వరాహమూర్తి నారాధించువానికి స్వర్గలోకస్మాప్తి యగును. ఆవిరజాతీర్థంబున నింకను ననేకపుణ్యతీర్థంబులును, బుద్ధ్యాద్యతనంబులునుగలవు. సముద్రంబున కుత్తరీతీరంబునఁ బరమగుహ్యంబును, పాపహరంబును, ముక్తిప్రసంబు నగునొకక్షేత్రముగలదు. అచ్చటిప్రదేశంబు లన్నియును వాలుకామయంబులై

యుండును. ఆక్షేత్రము సర్వకామప్రదంబై నది. దశయోజనపరిమితంబగునది మానవులకు దుష్టభంబై నది.

ఆక్షేత్రమునకు నలువంకలను ఫలస్యక్షభరితంబులగునానాతరులతాభిశోభితంబులగుమనోహరసంబులు విరాజిల్లుచుండును. అనకలపాదసంబులయందును గిరశారి కాకోకిలాదివిహంగములు కలకలస్వనులచే వీనులవిందు చేయుచు విహరించుచుండును. కమలేందీనదితో భితంబు లగుజలాశయంబును, పుష్కరిణులును, దీప్తికలును, తటాకములును నందందు విలసిల్లుచుండును. అవియన్నియును నిర్మలజలపూరితంబులై యుండును. కాదంబ, చక్రవాక, జలకుక్కుట, కారండవ, ప్లవ, మరాళాదిజలవిహంగములును, మత్స్యకూర్మాదిజలచరంబులును వానియందు విహరించుచుండును. ఆక్షేత్రమునందుఁ జతుర్విధాశ్రమనిష్ఠులును, స్వధర్మనిరతులునగు చతుర్వర్ణములవారు నందు నివసించియుందురు. అందలిస్త్రీపురుషు లెల్లరును నిత్యసంతుష్టులై యుండురు. సకలవిద్యలను నా నారమై సకలధర్మములకు నాకరమై సకలగుణంబులకు నిధానమై జగంబునఁ బరమదుష్టభంబగు నాక్షేత్రముశోభిల్లుచుండును.

మునివరులారా ! ఆదివ్యక్షేత్రమునందు విఖ్యాతుండగుపురుషోత్తమదేవుఁడు విరాజిల్లుచుండును. భగవానుం డగుపురుషోత్తమదేవుని సంస్థానంబగునుత్కలదేశమంతయును శ్రీకృష్ణదేవు సనుగ్రహంబుచే నతిపవిత్రంబై నది. జగదావ్యవకుండగుజగన్నాథుం డందే సుప్రతిష్ఠుండై యుండును. నేనును, రుద్రేంద్రాగ్నిప్రముఖదేవగణంబులును సర్వదా యందు నివసించి యుందుము. గంధర్వులు, అస్సరలు, పితృదేవతలు, దేవమానవగణంబులు, యక్షులు, విద్యాధరులు, సింధులు, నియమవంతులగుమునిగణంబులు, వాలఖిల్యాదిముషిగణంబులు,

కశ్యపాదివ్రజాపతులు, సువర్ణులు, కిన్నరులు మొదలగువారందఱును, సాంగకంబులగుచతుర్వేదంబులును, వివిధశాస్త్రంబులును, సకలేతిహాసంబులును, పుణ్యపురాణసమూహంబులును, బహుదక్షిణాస్వితయజ్ఞంబులును, వివిధపుణ్యనదీగణంబులును, నానాతీర్థంబులును, నానాయతనంబులును, సాగరసమూహంబులును, శైలబృందంబులును సర్వంబు నందు విలసిల్లుచుండును. దేవ్నాపితృసేవితంబును, సర్వోపభోగమయంబును ఔవనంబు నగునాదేశమునందు వసించుట కెవ్వరభిలషింపకుందురు ? ఆదేశముకంటె శ్రేష్ఠతమం బగుదేశ మింకెచ్చట నున్నది ?

ఆపుణ్యదేశంబున ముక్తిప్రదాతయగుపురుషోత్తముఁడు స్వయముగా నివసించి యుండును. ఉత్కలదేశంబున నివసించుభాగ్యముం గాంచిన విబుధసదృశులగుమానవులే జగంబున ధన్యులు. అచ్చటఁ దీర్థస్నానంబు చేసి పురుషోత్తముని దర్శించువారికి యమాలయసందర్శనంబు లేదు. వారు స్వర్గమునే చేరఁగలరు. పవిత్రమగు నుత్కలదేశమునందలి పవిత్రపురుషోత్తమక్షేత్రంబునందు వసించువారిజీవితము సఫలమైనది. సుప్రసన్నాయతలోచనాన్వితంబును, మనోహరభూలతావిలసితంబును, వినీలకుంతలవిరాజితంబును, సువర్ణమణిమకుటశోభితంబును, మందహాససుందరంబును, కర్ణకుండలాలంకృతంబును, సుకపోలలలాటనాసాభిశోభితంబును, సులక్షణాన్వితంబును, ద్రిలోకానందజనకంబు నగుశ్రీకృష్ణదేవునిప్రసన్నవదనమండలమును సందర్శించుమహాత్ములే ధన్యులు.

—♦ అవంతికావర్ణనము. ♦—

అని చెప్పి లోకపితామహుండు మఱియునిట్లునియెను. మునివ యూరా ! కృతయుగంబున శ్రీమంతుండును, మహేంద్రవరాక్రమశాలి

యు, సత్యవాదియు, సర్వశాస్త్రపేదియు, యద్యయు, శూచియు, సత్కుండును, బ్రహ్మలిక్ష్మండును, దృఢవ్రతిజ్ఞుండును, ఏకావంతండును, సౌభాగ్యవంతుండును, శూరుండును, జాతయు, భోగియు, ప్రియంబుడుండును, పూర్ణచంద్రునివలె సఖిలలోకమహోదారుండును, సుసంస్కృతే వునివలె దేజోమయుండును, శత్రుభీకరుండును, విష్ణుభక్తుండును, సత్యసంపన్నుండును, జితక్రోధుండును, జితేంద్రియుండును, భక్తిసత్పురుండును సుప్రసిద్ధుండు సగునింద్రద్యుమ్నం డనుమహానాబు భూమిండుడలమును ధర్మపద్ధతిని బరిపాలించుచుండెను. సకలగుణాకగుడు డగు నారాజేంద్రుండు భూపాలననిరతుం డై సంతతే యూరినియందు నిష్ఠుడై వునారాధింపవలయు సనుబుద్ధివృత్తి వికసితం బయ్యెను. అప్పుడాండ్రు నేనేవిధముగా నేక్షేత్రమునం నేతీర్థమునందు జన్మాదు నారాధింపవలయు నని యాలోచించి సకలమహిమండుడలమును దిగి సకలమతీర్థక్షేత్రంబులను, సకలసగరంబులను సందర్శించి క్రమముగా ముక్తిప్రదంబును, సువిఖ్యాతంబు సగుపురుషోత్తమక్షేత్రమునందుండెను.

సరనాథుండగునింద్రద్యుమ్నండు తనసకలవరసారంబుతోడను నానిష్ఠక్షేత్రమునందుఁ బ్రవేశించి యచ్చటిబసలుచేసిగా నివ్వితం బగు పర్వతాధిపతిగారియందు యథావిధిగవినుష్ఠుండెను. క్రివామముగా నారాజునిం బ్రార్థించుట మహిమంతం బగుదివ్యప్రసాదమును నిర్మింపఁజేసి యందు సంతోషుని, శ్రీకృష్ణభగవానుని, సుభద్రాదేవిని బ్రతిష్ఠించి యథావిధిగఁ బంచతీర్థంబుల సేర్పజించి నిత్యంబును పూజనముతో పోషణోమదేవదర్శనాదికంబులఁ గానించుచు నందుఁ బరమార్థమును పుగుషోత్తము నారాధించి తదీయానుగ్రహంబున మూలమూర్తంబును జూరఁగొనియెను. అందుఁ బ్రతిష్ఠితుడై యున్న మూర్తిగణేశమహారీని, శ్రీకృష్ణభగవానుని, బలరామస్వామిని సందర్శించి గుండ్రద్యుమ్న

మనసాగరంబున న్ననంబు సేయవారికి మోక్షలాభం బగును.

అని చెప్పటయు మునివరులోదేవా యింద్రద్యుముఖం డెందు
కొఱకు ముక్తిప్రదం బగుపురుషోత్తమదివ్యక్షేత్రంబునకుఁ బోయెనో,
యాతఁ డచ్చట నశ్వమేధంబు నెల్లు నిర్వర్తించెనో, యథావిధిగఁ బు
రుషోత్తమదేవు నెల్లర్చించెనో, సర్వకామప్రదంబగు నాక్షేత్రమునఁ
దైలోక్యవిశ్రుతం బగుప్రాసాదము నెల్లు నిర్మించెనో, కృష్ణబలరామ
సుభద్రామూర్తుల నెల్లు నిర్మింపఁజేసి యాప్రాసాదమధ్యంబునం దెల్లు
ప్రతిష్ఠించెనో సవిస్తరంబుగ నెఱింగింపవలయు నని ప్రార్థించుటయు
బ్రహ్మదేవుం డిట్లు నియెను.

మునివరులారా ! సర్వపాపహరంబును, భోగమోక్షప్రదంబును,
జౌరాణికంబునగునీపుణ్యచరిత్రముంగూర్చి తెలిసికొననిచ్చుగిరివిజయి
కనేకసాధువాదములు, మీరునిశ్చలచిత్తములతో నీపవిత్రేత్రమున
నాలకింపుడు. మాశవదేశమునందు భగవంతుని గురువనితెగర
ము గలదు. అది యింద్రద్యుముఖమునకు రాజమార్గము ముందును. ఆనా
గరము నిత్యతృప్తులగుజనంబులతోడను, దృఢంబులగు ప్రాకార, స్తో
రణ, యంత్రాగ్రళద్వారపరిఘాసమూహంబులతోడను, సుశోభితమై సు
రక్షితమై యుండెను. అచ్చట వివిధదేశములనుండి యేతెంచినవర్తకు
లవివిధవస్తుసంభరితంబులగునంగడులచే వీధులన్నియునుగాజ్జిలుచుండు
ను. రాజహంసంబులంబోలి శుభ్రవర్ణంబులై విచిత్రంబులును, మ
నోహరంబులు నగుప్రాసాదములం దనేకములు గలవు. అందలి రథగజ
తురగపదాతిసేనలకును, వివిధవర్ణంబులగుపతాకలకును, నానాదేశస
మాగతవీరయోధులకును కైకయే వేడు. ఆనాగరంబు నిరంతరమును
యజ్ఞోత్సవంబులచే నామోదితమై, మనోహరగీతవాద్యంబులచే ముఖ
రీతింబగుచుండును. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యకూద్రావిదానానావర్ణంబుల

పాకు నందు నివసించియుందురు. ఆపట్టణంబున విద్వాంసులెందఱోక
లరు. మలినులును, మూర్ఖులును, నిర్ధనులును, రోగులును, హీనాంగు
లును, ద్యూతాదివ్యసనలంపటులును నందు లేరు. అందలిస్త్రీపురు
షులు నిత్యానందులై సర్వదా విహరించుచుందురు. పురుషులందఱు
ను సుందరవేషభూషణాలంకృతులును, కందర్పకాంతిసంపన్నులును, సు
లక్షణులును, రూపవంతులును, సర్వశాస్త్రజ్ఞులును, శత్రుమృగ్ధనులు
ను, చాతలును, భోగులునై యుందురు. రమణీమణులు మదమాలిగ
గమరాశగమనలును, వికచారవిందనయనలును, సుందరకటిజఘనలును,
చారువదనలును, సుకపోలలును, స్థిరాలకలును, హావభావవిలాసవిభ్రమన
తులును, తాంబూలరాగరంజితాధరలును, అమూల్యమణిసువర్ణాలం
కారవిభూషితలును, దివ్యమాల్యాంకృతులును, దివ్యాంబుగధారిణులు
ను, దివ్యగంధానులేపితలును, చతురలును, సౌభాగ్యవతులును, కాం
తలును, ప్రియదర్శినులును, రూపలావణ్యవతులును, మందహాసవిలసిత
లును, విలాసనిరతలును, మదాలసలు నై యుందురు. వారందఱును
సభలయందఱు, పాఠశాలములయందును, క్షేత్రాంబులయందును గీర్ణ
వాద్యమధురాలాపంబులచే హృదయాకర్షణంబు గావించుచుందురు.
అటనున్ననానావిధదివ్యకుసుమశోభితంబులగుదేవాలయంబులకును, బ
విత్రాంబులగుమనోహరమనోహరంబులకును లెక్కయేలేదు. అవియన్ని
యును బహువిధకుసుమఫలభరితంబులగు లతాతరుసంతతులచే గ
న్నలపండువుగా నుండును.

ఈరీతిగా బహువిధప్రియదర్శనీయంబు లగు లతాపాదపగాజం
బులచేతను, నానాపుష్పమయజలాశయంబులచేతను, సనేకోద్యాసం
బులచేతను, స్థలజలవిహంగకలకలాలాపంబులచేతను, దివ్యదేవాయత
సంబులచేతను నమ్మహానగరము శోభిల్లుచుండును. అందుఁ ద్రిపుర్రా

రియుఁ, ద్రిలోచనుండును, సర్వకామప్రదండును, భగవానుండు నగు శివుండు మహాకాలనామంబున విరాజిల్లుచుండును. ధర్మనిదుం డగు నరుం డాశివకుండంబున ననగాహనంబు చేసి దేవర్షిపితృతర్పణంబులం దీర్చి శివాలయంబునఁ బ్రవేశించి ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణంబు చేసి ధౌతవసనుండును, జితేంద్రియుండునునై శివమందిరంబుఁ జేరి పుష్పగం ధధూపదీపనై వేదోపహారగీతవాద్యస్రదక్షిణప్రణామంబులచే నమ్మహాదేవు నర్చించి యభిషేకంబు గావించినచో సహస్రశ్రవమేధఫలలాభంబు సంపదగలఁడు. ఆతినిసకలపాపంబులును విమూలతలంబు లగును. అట్టివానికి దివ్యవిమానలాభంబును శివలోకప్రార్థనము నగును. ముని వరులారా ! శివలోకంబు చేరిన మానవులకు జరఁగుతీరణంబులు లేవు. పుణ్యక్షయం పై నంతసే వారు మరల నున్నలోకంబున విస్మయభ్రామ్మణకులంబున జన్మించి చతుర్వేదవిదులును, సకల శాస్త్రజ్ఞులు నై పాశుపతవ్రతావలంబు ముఖే దిగున మోక్షముం గాంచగలరు.

మునిశ్రేష్ఠులారా ! ఆనగరసమీపంబున విశ్వవిమానములు ని ప్రాసదిప్రవహించుచుండును. అందు సన్నని మంచులవలన నీర్లు పుట్టి తర్పణంబులఁ గావించువారు సర్వపాపములనుండి విముక్తులుమగువానిని ధర్మోపహించి స్వర్గలోకముం జేరి యందు బహువిధదేవర్షభోగంబులు ననుభవించుచుండురు. ఆశ్రమంబున భక్తులగునై ప్రదించునా, శివదేవుండు నగుజన్మాదుండు గోవిందస్వామినామంబున విరాజిల్లుచుండును. ఆదేవునిదర్శించినంతమాత్రముననే మాంసములు తిమిరిలవలనం దిగునదిపురుషాంతరములను దరింపఁజేయుదురు. అట్టివారు దివ్యవిమానములనుండినై విష్ణులోకంబు నధిగమించి యందు నిరాకరింతులును, గోవిందులును, సౌభాగ్యవంతులును, హాపవంతులును, సుఖులునై ప్రహరకాలపర్యంతమును వివిధాభీష్టఫలభోగముల ననుభవించుచుండు బూజ్యులై యుం

దురు. మతియునాక్షేత్రమునందు విష్ణుదేవుండు విక్రమస్వామినామంబున సుప్రతిష్ఠుండై యుండును. ఆదేవునిసందర్శించువారిపులకఁగూడఁ బూర్వోక్త ఫలలాభం బగును. ఆదివ్యవేత్తమునం దింద్రాదిదేవతలదేవతలును, మాతృగణంబులును నివసించియుండురు. వేణువేణుగవారిని దర్శించి పూజాప్రణిపాతాదిసకలారాధనంబులంగొపించువారు సర్వపాపవిముక్తులై స్వస్థప్రాప్తు లగుదురు.

ఈరీతిగా వివిధోక్తవంబులచేఁ బ్రముదితమై యష్టాదశపునఃపరివృతమై విలసిల్లు నారమణీయఁగరరాజము రాజశ్రేష్ఠుండగునింద్రాద్యమున్నిచేఁ బరిపాలితం బగుచు దేవేంద్రునియనురావతంబోలి శోభిల్లుచుండును. అందలివిశాలంబులును, దీప్తింబులు సగుచతుష్పథంబు లన్నియును ధరుగ్గుణావినాదంబులచే మాంబుమోఁగుచుండును. బహుశిశ్నవమాసి పునఃచతుర్శ్చతఃపాదాః, శిశ్నవిభూషితంబును, నిరంతరసేదనానానాభూషణములతోఁ బూర్ణులగుచుండును. వ్యాఘ్రాపగ్రుఘ్నిరంబునునగునప్పరవంశమునకుఁ బుత్రులగుచుండును. అలీ తేజర్హియగుండును.

—* శంధ్ర ద్యుమ్ననిక్షేత్రనిర్వచము. *

మతిమంతుం డగునింద్రాద్యుమ్నం జానగరంబునందుండి యత్యుత్తమపద్ధతిని రాజ్యశాసనంబుగావించుచుఁ బ్రజలను దనబిడ్డలుగా భావించి పాలించుచుండెను. సత్యవాదియు, మహాప్రేక్షుండును, శూరుండును, సర్వగుణాకరుండును, భార్గీకుండును, బ్రహ్మబుద్ధియు, శస్త్రధారులయందు శ్రేష్ఠుండును, సత్యశీలుండును, దూరదూరుండును, శ్రీమంతుండునగు నారాదేంద్రుండు పరపురంజయుడై విభ్యాతీం గాండెను. అతఁడు తేజమునం బాదిత్యునివలెను, రూపమునం దశ్వినీక్షమా రులపోల్కిని, ప్రజ్ఞయందు సురాచార్యునికై వడిని, పరాక్రమమున శ

క్రమవిధంబునను, సులక్షణంబున శరత్సుధాకరునికై నడిని విరాజిల్లుచుండెను. ఆభూపాలచంద్రుఁ డశ్వమేధాదీవివిధయజ్ఞాహారణకర్తయై యుండెను. దానమునందును, యజ్ఞానుష్ఠానమునందును, తపంబునందును, మఱి యేవిషయంబుననుగూడ నాతనింబోలినమహీపాలుఁ డింకొక్కఁ డెచ్చఁచును లేడు. ఆస్రీభుండు యజ్ఞంబులయందు దక్షిణలుగా బ్రాహ్మణులకు బహుచున్ద మణిమౌక్తికమహాధనవాహనాదులను దానము చేయుచుండెను. అతనికిఁగల యేనుఁగులు, గుఱ్ఱములు, రథములు, కంబళములు, అజినములు, వస్త్రములు, రత్నరాసులు, ధనధాన్యములు మొదలగువానికి బరిమితిలేదు. ఈవిధముగా నాసరినాథుండు సర్వసంపన్నుఁడై నిష్కలంకభావంబున మహీపాలనంబు గావించుచుండెను.

ఇట్లుండఁగా నొకప్పు డమ్మహారాజునకు భుక్తిముక్తిప్రదాయకుండును, సర్వయోగేశ్వరుండు నగుశ్రీహరి నారాధింపవలయు ననును ద్వేషము గలుగుటయు, నాతఁడు సకలశాస్త్రములను, తంత్రములను, ఆగమంబులను, మురాణములను, ఇతిహాసములను, వేదాంగములను సమగ్రంబులగుధర్మశాస్త్రములను బొగుగ తోధించి యతిప్రయత్నంబున వేదపారగులగు బ్రాహ్మణుల నుపాసించి కృతకృత్యుండయ్యెను. మఱియుఁ బరమంబును సన్ద్యయంబు సగుణత్వమును వ్రాహ్మణులను, భ్రాంతిజ్ఞానరాహిత్యమునకును, జితేంద్రియత్వమునకును, మూర్ఖప్రాప్తికిని బీతవాసుండును, జతుర్భాషుండును, శంఖచక్రిగదాధరుండును, వనమాలాలంకృతుండును, బద్ధవలూశుఁడగుచుండును, కీర్తివత్సలాంభునుండును, ముకుటాంగదభూషితుండును, కంఠాభరణంబు యగ్రదేహదేవు నెల్లర్చింపవలయు నని చింతించుచు నాతఁడు నీతినిమిత్తమున నభ్యత్యపురోహితపరివృతుఁడై తనరాజధానినుండి బయలుదేఱెను.

ఆయుధపాణులగుమహారథులనేకులుచిత్రధ్వజవిలసితంబులును,
విమానప్రతిమానంబులు నగుమహారథంబుల నధిరోహించియమ్మహీ
పాలు ననుసరించి వెడలిరి. ప్రిసతోమరహస్తు లగుసాదిగణంబులు
గూడఁ బరశువంబులగునశ్వంబుల నధిరోహించి యానరనాథుని వెం
బడించిరి. హిమగిరిసంజచితంబులును, బ్రహ్మతంతంబులును, బ్రచండంబు
లును, వష్టిష్టివయస్సంపన్నంబులును, హేమకక్షంబులును, పతాకా
భిశోభితంబులు నగుగజంబులనధిరోహించి యనేకులగుగజయుద్ధనిపుణు
లును, శరశరాసనకృపాణభారులై దివ్యమాల్యాలంకృతులై దివ్యగం
ధానులేపితులై మహావీరులగు నసంఖ్యపదాతిసైనికులును, సర్వశస్త్రా
స్త్రవిదులును, నిత్యరహితాహులును, శౌర్యధనులు నగుయువకదళం
బులును, బింబాధరలు, చారుదళనలు, సర్వాధరణభూషితలు, ది
వ్యపదనలు, దివ్యగంధానులిప్తలు, శరచ్ఛంద్రనిభాననలు, తనుమధ్య
లు, మనోజ్ఞవేషలు, తాంబూలరాగాధరలు, రక్షకభటసురక్షితలు, మ
హికాంచనాలంకారశోభితలు, ఉత్తమమధ్యమ యానాధిరూఢలు, గా
యకస్తూతిపాఠకోపగీయమానలు, పద్మపత్రలోచనలు, నగునంతఃపురర
మణీమణులును, బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యగణంబులును సారాజేంద్రునిను
సరించిరి. ఇంతియకాక నగరవాస్తవ్యులగు సువర్ణరత్నవర్తకులును, అ
స్త్రవిక్రియులును, దాంబూలవిక్రియులును, తృణకాష్ఠవస్త్రశైలమాం
సాదిబహుపదార్థవిక్రియులును, సస్త్రీకులై యాభూపాలునితో బయ
లుదేటిరి. మఱియు గాయకులు, నర్తకులు, మంగళపాఠకులు, శైలూ
షులు, పురాణపండితులు, కథకులు, కవులు, కావ్యకర్తలు, నానాకళా
కోవిదులు, గారుడవిషఘ్నులు, రత్నపరీక్షకులు, లోహకాకులు, చిత్ర
కారకులు, కుంభకారకులు, దండకారకులు, మల్లయుద్ధనిపుణులు, కా
యస్థులు, తంతువాయులు, రూపకారులు, వార్తీకులు, శైలకారులు,

తైత్తిరీకులు, మృగవిహంగోసహృవులు, గోగజాశ్వసరవృక్షవైష్యులు, భేదకులు, దాహకులు, మొదలగువారందఱు మహారాజు సయనరించి తిండితో బిడ్డలనలె పరమానందముతో బయలుబేజీరి.

ఈరీతిగానింద్రీయము మహిపాలుఁడు మహానైభవముతో న పరివారముగఁ బ్రయాణము సాగించి చాలదినంబులకు దక్షిణసాగర తీరముం జేరి బహుసహస్రైరంగమాలినలతో స్పృశ్యము చేయుచున్నట్లున్న సముద్రమును సందర్శించెను. మతియు సమ్మోహనాదభి వివిధ రత్నాకరంబును, అగాధజలపూర్ణంబును, వివిధజీవసమాకులంబును, మహాశ్చర్యమయంబును, తీర్థప్రధానంబును, గభీరాగాచనంకి లితంబును, అపారంబును, భయంకరంబును, బహువిధజలచరితనసమచ్ఛిత్తంబును నై యుండెను. ఆమహాసాగరము శ్రీమన్నారాయణునిగు శయనస్థానము. సర్వపాపహర్తమైనది. పవిత్రమైనది. సర్వకామప్రదమైనది. అనేకావర్తములచే గంభీరమైనది. దానవులకు నివాసము. అమృతంబున కరణి. దేవయోని. జలపతి. నిఖిలజంతువులకును జీవనాధారము. పవిత్రంబులకెల్లఁ బవిత్రమైనది. మంగళంబుల కెల్ల మంగళమైనది. తీర్థంబులకెల్ల నుత్తమతీర్థము. సకలభూతంబులకు సర్వవర్ణంబులు, సేవగణంబుల కమృతాలయంబును, సకలదేవతాదేవత్యంబును, సకలసంహారహేతుభూతంబును, సనాతనంబును, సకల సర్వభూతంబును నగులవణసముద్రమును సందర్శించి గూర్చుని యానందమున నున్న మాద్యుతప్రసాదకలితుండై యాసీరంబు. తనకును భూతభూవిభూతములను సించియుండెను.

అనంతర మారాజేంద్రుం డానమీపంబున సముద్రముం బోలి విశాలమై సారవంతమై పవిత్రమై మనోహరమై యానంద్యంబులు దిలకింపఁ దలంపదితంబు నగుసీతేత్రమును గాంచెను. అదికదంబపున్నాగనారి

కేశ, పశన, నారంగ, వకుళకపిత్థనాగ కేశరవిల్వభుజ్జూరబదరీసేచనింబా
 నూతకకోవిదారభల్లూతకామలకపటదేవదారుచందనజంబీరాది వివిధఫ
 లభూరుహంబులచే విరాజిల్లుచుండెను. అందుఁ బ్రతివృక్షశాఖయం
 దును శుకశారికాహరీతభృంగరాజచాతకబహుపుత్రక బేవంటివక కల
 కంఠకలవంకకపోతాదివిహంగములు శ్రుతిమనోహరంబుగ గానము చే
 యుచుండెను. మఱియు నందు నిరంతరపుష్పశోభితంబులగు కేతికీమల్లి
 కాదిలతావనఖండంబులు వేర్వేరుగ విరాజిల్లుచుండెను. ఆలతలన్ని
 యును సురభిశకుసుమగుచ్ఛంబులచే ఘ్రాణితర్పణంబు గావించుచు
 నాలోకరమణీయములై యుండెను. ఇట్లు మందనతగుమండ ములచేత
 ను, కుసుమలతానికుంజములచేతను, నిర్మలననోనరంబులచేతను, పూ
 చరంబులును, జలచరంబులును, ఆకాశసంచరులు గల సకలజీవసంహారం
 లచేతను సతిరమణీయమైయున్న యాద్యవృక్షశ్రీము దళమోజనవిర్మి
 ర్ణంబును, బంచయోజనాయతంబునై యాశ్చర్యమయంబును, బర
 మదుర్లభంబునై యుండెను.

—♦ పురుషోత్తమక్షేత్రపూర్వవృత్తాంతము. ♦—

అని బ్రహ్మదేవుండు చెప్పటయు మునివరులోపభూ ! ఇంద్ర
 ద్యుమ్నభూపాలుం డచ్చటికి సవరివారంబుగ వచ్చి యందు బలరామ
 కృష్ణమూర్తులను, సుభద్రామూర్తిని బ్రతిష్ఠించువటకును బవిత్రంబును
 బుణ్యక్షేత్రంబునగునాపురుషోత్తమస్థానంబునం జెట్టివిష్ణుప్రతిమయుఁ
 బ్రతిష్ఠింపఁబడనేలేదా ? యని ప్రశ్నించుటయు లోకపితామహులం డి
 ట్లని చెప్పం దొడంగెను. మునివరులారా ! పాపనాశనం బగునీప్రాచీ
 నచరిత్రము నాకర్ణింపుఁడు. పూర్వకాలంబున లక్ష్మీదేవి భగవానుం
 డగుశ్రీహరిని బ్రశ్నించినయావిషయమును సంక్షేపంబుగఁ జెప్పుదును.
 సుమేరుశైలంబున సర్వైశ్వర్యమయం బగుకాంచనశృంగమునందు

లోకవిభ్యాతు లగు సిద్ధవిద్యాధరయక్షకిన్నరదేవదాసవగంధర్వాప్సర
స్సాచ్యమునిగుహ్యాకమరుద్గణంబులును, గళ్యపాదిప్రజాపతులును, వా
లఖిల్యాదిమహర్షులును జేరియుండి యాకాంచనభూధరంబునకు శోభా
సంపాదనంబు చేయుచుండిరి. సర్వర్తుకుమవిలసితంబులును, వివిధవ
ర్ణవిరాజితంబులు నగులతాతరువనంబులాగిరిశృంగము నలంకరించు
చుండెను. వివిధకుసుమపరిమళంబులచేతను, విహంగకలకూజితంబుల
చేతను విలస్మించున్న యాచువర్ణశృంగంబున నొకప్పుడు జగద్విభాతయు,
జగన్నాథుండు నగువానుదేవుండు నివసించి యుండఁగా భగవతి యగు
కమలవాసిని యమ్మహాదేవునకు సాష్టాంగప్రణామంబు గావించి సర్వ
లోకహితంబు గోరి యోసర్వలోకేశ్వరా ! నాహృదయంబున నొక
సంశయంబు గలదు. దానిని నీవు నివారింపవలయును. మహాశ్వర్ణ
మయంబును, సుదుర్లభంబును, గర్మభూమియు నగుమన్వంతరము
కామకోధలోభమోహాదులచే జలజంతుపూర్ణము నగునది నొక
ముంబోలి విరాజిల్లుచున్నది. ఈసంసారసాగరమునందు నీముంబు
క్తిలాభం బెట్లు గలుగునో నాయందు దయయుంచి యెరిపింపవల
యునని ప్రార్థించెను.

అంతజనార్దనుండు శ్రీదేవివచనంబుల నాకర్ణించి ప్రీతచేతఁబ్బుం
డై యమృతోపమంబులును, బరమంబులును, సారవంతంబులు నగు
వచనంబులతో నిట్లనియెను. దేవీ ! ప్రణానంబులగుతీర్థము లన్నిటియం
దును 'బురుజోత్తమక్షేత్రమే ముఖ్యోపాస్యమైనది. అది సుసాధ్యంబు
ను, మనోరమంబును, సత్ఫలదాయకంబునై జగద్విభ్యాతంబైనది. పు
రుజోత్తమంబునకు, దుల్యంబగుతీర్థము త్రిభువనంబులయం దెందును
లేదు. ఆతీర్థనామకీర్తనంబుననే సకలపాపహరం బగును. సమస్తదేవ
దైత్యదాసవులకును, మరీచ్యాదిమహర్షులకును గూడ నాతీర్థమసామం

బు నువిదితంబు గాదు. ఓవరాననా ! అదియే గుహ్యంబగుమదీయ
క్షేత్రము. ఆక్షేత్రమహిమంగూర్చివర్ణించెద నాకర్ణింపుము.

పూర్వము ప్రశయకాలమునందు చరాచరంబు లగుసకలసహ
ర్థములును వినష్టంబు లయ్యెను. దేవదైత్యవిద్యాధిరౌరగాదు లంద
ఱును విలీనులై పోయిరి. విశ్వమంతయును నమోమయంబై యుండె
ను. జ్ఞానగమ్యంబగువస్తు వేదియును లేకుండఁబోయెను. అప్పు డేక
మాత్రభూతాత్మకుండును, బరమాత్ముండును, జగద్గురుండును, సెగ
త్కిర్తియుఁ, ద్రిమూర్తిధరుండును, మహేశ్వరుండును, వాసుదేవుండు
నగుశ్రీహరియొక్కఁడే సాక్షీభూతుడై యుండెను. ఆతఁడు మోగని
ద్రావసానంబునఁ దననాభీకమలమునుండి పద్మకేసరసంకాతుండును,
అవ్యయుండు నగుబ్రహ్మదేవుని సృష్టించెను. సర్వలోకేశ్వరుం డగు
విరించి యట్లుదయించి క్రమక్రమముగాఁ బంచభూతాత్మకం బగుస
మస్తచరాచరసృష్టిని గావించుటకుఁ బ్రవృత్తుండై స్థూలసూక్ష్మస్థావర
జంగమంబులనుచతుర్విధభూతబృదంబులను దన్మాత్రలనుండి సృష్టించె
ను. అనంతరము ప్రహస్యస్థి కారంభించి మరీచి ప్రభృతి మునిబృంద
ములను, సమస్తదేవతలను, అపరులను, సిన్ధుదేవతలను, యక్షవిద్యా
ధరాదులను, గంగాదినదులను, సరవాసరసింహాదులను, విహంగమం
బులను, జనాయుజములను, అండజములను, స్వేదజములను, భూజము
లను వరుసగాఁ బుట్టించెను. ఈవిధముగాఁ దృణగుల్మలతాదులను,
బిపీలికాపర్యంతసకలజీవ బృందంబులను, సృష్టించి మహాత్ముండగువి
భాత మతియు నాత్మచింతనంబు చేసి లనదక్షిణాంగంబునుండి పురు
షుని చాఘాంగమునుండిస్త్రీని సృష్టించెను. అంతటినుండి యమ్మి
ధుచసంజంధమువలన నుత్తమమధ్యమాధమ శ్రేణులుగాఁ బ్రజాగణం
బునముద్భూతం బయ్యెను.

పూర్వకాలంబునఁ బద్మసంభవుం డీరీతిగా నృప్తిసంకల్పసంబు
చేసి ధ్యానావలంబనంబున వాసుదేవమూర్తి నే చింతింపఁవోడంగెను.
ఆతఁ డట్లుధ్యాన్యంబు నేయుటయు సహస్రసాక్షుండును, సహస్రపాదం
డును, సహస్రశీర్షుండును, బుంధరీకాక్షుండును, నీలనీరదసంకాశుండు
ను, శ్రీవత్సలాంభతుండును, శ్రీమంతుండు సగుణనాద్వనుండు స్వయా
ముగ నావిర్భూతుం డయ్యెను. అట్లు పాతౌత్కరించిన దేవదేవుం
గాంచి విరించి యృష్టిపాద్యాననాంబ్రదానంబులచే నాతని నర్పించి
సమాహితచిత్తుండై త్రిత్రీను చేయనారంభించెను, ఓదేవీ ! అప్పుడు
నేను వీ్రతుండై యోపద్మసంభవా ! నీవు నన్ను ధ్యానించుటకు ని
మిత్తం బేమని ప్రార్థించుటయు లోకహితావహము డోదేవా ! స్వర్గ
ద్వారంబునకు హ్యారూపంబు లగుసకలయజ్ఞంబులను, దానంబులను,
వ్రతంబులను, యోగంబులను, సన్న్యమును, తపంబును, శ్రద్ధను, వివి
ధతీర్థసేవనంబును, బరిశ్రమింపెనను దేనినాశ్రయించినచో ననాయా
సంబుగ సకలఫలలాభంబును సిద్ధిండునో, జగంబునం దేస్థానమునర్వో
త్త్యంబని భువనవిఖ్యాతిం గాంచెనో, మన్వల్లోకమన్లభంబగునట్టి పవిత్ర
క్షేత్రంబేదియో, లోకహితంబుకొఱకు నాకెఱింగింపవలయు నని
ప్రార్థించెను.

దేవీ ! అప్పుడు నేను బ్రహ్మదేవుని కిట్లు ప్రార్థించితిని. ఓవి
ధాతా ! సర్వక్షేత్రంబులయం దుత్తమంబును, సగూఢతారకంబును,
ధన్యంబును, బుణ్యదాయకంబును, గోబ్రహ్మణాహితకరంబును, చతు
ర్వక్షుభవిధకంబును, మహాసమలనుఁ బాపమన్లభంబును, భోగయో
గప్రదంబును, సర్వసిద్ధిప్రదంబును, సగుణక్షేత్రమగునాట్టి దేవీవను
వినుము. పూర్వకాలమునందే సర్వలోకవిఖ్యాతింబును, జతుర్ముగనిష్ఠ
వితంబును, సనాతనంబును, సకలతీర్థప్రధానంబు సగుణోకదివ్యక్షేత్ర

మాః ర్భూతః బై యున్నది. ఆక్షేత్రము దేవదానవగంధర్వాదులయందును, సకలచరాచరవస్తుసముదాయమునందును నుత్తమపురుషునివలె విరాజిల్లుచుండుటంజేసి పురుషోత్తమనామంబునఁ బ్రఖ్యాతంబైనది. దక్షిణసాగరతీరంబునం దెచ్చట వటమహీరుహంబు గలదో యటనుండి దశయోజనవిస్తీర్ణంబగు పురుషోత్తమక్షేత్రము తేజరిల్లుచుండును. ఆవటభూజము ప్రళయకాలమునందలి మహోల్కాపాతంబులచే నై నను వినష్టంబు గాదు. స్వయముగా నేనెచ్చట నివసించియుండును ఆఘనతరునందర్శనంబునను, దానిచాయశోకుటవలనను సకలపాపములు ను సశింపఁగలవు. దానికిఁ బ్రదక్షిణంబు నేయుమానవులు పాపవిముక్తులగుదురు. ఆవృక్షంబునకుత్తరంబునఁ గల కేశ వాలయమునకుఁ గొంచెముదక్షిణముగాఁ బురుషోత్తమప్రాసాదము విరాజిల్లుచుండును. అదియే ధర్మమయం బగుస్థానము. అందు దేవతలచేఁ బ్రతిష్ఠితమై యున్న దివ్యప్రతిమను సందర్శించువా రనాయాసముగా మనీయంబగుస్థానమును బొందఁగలుగుదురు.

ప్రియా ! మానవులందఱును నాలోకమును జేరుచుండుటం గాంచి యొకప్పుడు ధర్మరాజగుయముండు నాసన్నిధికి వచ్చి ప్రణామము గావించి యాలోకనాథా ! జగత్పతీ ! క్షీరసాగరనిలయా ! శేషభోగిశాయీ ! వరా ! వరేశ్వర ! నీకునమస్కారము. వరదుండవు, కర్తవు, అకారణుండవు, ప్రభుండవు, విశ్వేశ్వరుండవు, అజుండవు, సర్వజ్ఞుండవు, అపరాజితుండవు, నీతోత్పలనిగుండవు, పుండరీకాక్షుండవు, విష్ణుండవు, నిర్గుణుండవు, శాంతుండవు, జగద్విధాతవు, అవ్యయుండవు, సర్వలోకమయుండవు, పురాణపురుషుండవు, వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపుండవు, ససాతనుండవు, పనాపరుండవు, లోకనాథుండవు, జగద్గురుండవు, శ్రీవత్సాంకితవక్షుండవు, వనమాలాధరుండవు, పీతాంబరుండవు, చతు

ర్యాహుండవు, శంకచక్రిగదాధరుండవు, హరికేయూరభూషితుండవు, ముకుటాంగదమండనుండవు, సర్వలక్షణసంపన్నుండవు, సర్వోంద్రియవిరహితుండవు, భానాభావవిముక్తుండవు, సర్వవ్యాపివి, ప్రకృతివరుండవు, నుఖదుండవు, శ్రద్ధుండవు జగన్నాథుండవు, ప్రభుండవు, దేవదేవుండవు, కూటస్థుండవు, అచలుండవు నగు నీకు నమస్కారము.

అని స్తోత్రము చేయుచు సంజలిబద్ధుండై నిలిచియున్నయమధర్మరాజుఁ గాంచి యోనై వస్వతా ! మహాభాగా ! నీరాకకుఁ గతంబేమి యని నేనడుగుటయు యముం డిట్లనియెను. ఓపుండరీకాక్షా ! విఖ్యాతంబును, పవిత్రంబు నగుపురుషోత్తమక్షేత్రంబున సర్వకామప్రదంబును, ఇంద్రనీలమయంబు నగునూత్నమప్రతిమ విరాజిల్లుచున్నది. ఏకాగ్రచిత్తముతో దానిని దర్శించి యారాధించుమానవులు నిశ్చయముగా విష్ణులోకప్రాప్తు లగుచున్నారు. అందువలన నాయధికారమున కుచితంబులగుకార్యముల నాచరించుటకు నాకనకాశము లేకుండఁబోవుచున్నది. కావున నోమధు సూదనా ! నీవు నాయెడలఁ బ్రసన్నుండనై యాప్రతిమ నటనుండి యపసారితంబు గావించవలయు ననిప్రార్థించుటయు నేను కరుణించి యప్పు షాప్రతిమను పాలుకాచ్చున్నంబుగాఁ జేసినై చితిని.

ఓదేవీ ! స్వర్ణచాలుకాగాశిచే నాప్రతిమ లోకయ్యభంగుగాఁ జేసినై చింతనో యముండును సంతోషముతోఁ దనచిగురంబునకుంబోయి విధాయకకృత్యముల నిరాతంకముగ దీర్చికొనుచుండెను.

— ♦ పురుషోత్తమక్షేత్రవర్ణనము. ♦ —

అని చెప్పి బ్రహ్మదేవుండిట్లనియెను. ఓమునినరులారా ! అట్టి ధివ్యక్షేత్రంబును జేరి మహీశాలుం డగునిఁద్రమ్యముం డిందలిరమణీయప్రదేశములను, నదీనమూహంబులను సందర్శింప నారంభించెను.

అచ్చట వింధ్యపాదమునుండి వినిర్గతంబైన సర్వపాపహారం బగుమహా
నది శివజటాజూటనిర్గతంబగుగంగానదింబోలి దక్షిణసాగరాభిముఖం
బుగాఁ బ్రసహించుచుండును. ఆనదీమధ్యల్లి చిత్తోపలానామంబునఁ
గూడఁ గీర్తింపఁబడుచుండును. అది దక్షిణాల్లిమధ్యంబునంబ్రవేశిం
చి మిగుల శోభిల్లుచుండును. ఆమహానది కుభయతీరంబులయందును
నెన్నియోనగరంబులును గ్రామంబులును గానవచ్చుచుండును. ఆగ్రా
మము లన్నియును సస్యవర్షాష్టములై మనోహరములై, నిత్యశృష్టు
లగుజనులచే నాకర్షకములై యుండును. అందు స్వధర్మనిరతులును, శాం
తులును, సుందరవేషభూషణాలంకృతులు సగుచతుర్వర్ణములప్రిజలు
ను వాసము చేయుచుందురు. అచ్చటవారివదనములు తాంబూలరా
గరంజితములును, గ్రీవములు, సురభికుసుమనూలికాలంకృతములునై
యుండును. అగ్నిహోత్రనిరతులును, వేదశాస్త్రనిపుణులును, యా
గశీలురును, భూగిదాతలు సగునందలిబ్రాహ్మణులవాణి వేదమయంబై
యుండును. ఆనగరంబులయందలిచత్వరంబులును, రాజమార్గములును,
వనోపవనంబులును, సభామండపములును, ప్రాసాదమాలికలును, దే
వాలయములును బహుజనసమాకీర్ణములై యుండును. ఎచ్చట నాల
కించినను బురాణోతిహాసప్రశంసలును, వేదశాస్త్రప్రాశంబులును, వినవ
చ్చుచుండును. అందలిరమణీమణులు సర్వాంగసుందరులును, సర్వా
లంకారభూషితలునై సకలజనహృదయరయనానందకారిణులై విలసి
ల్లుచుందురు. అంతటను వేణువీణామృదంగపణవగోమూఖశంఖాదిమ
ధురనాదంబులు శ్రవణమనోహరంబుగ వినవచ్చుచుండును. ప్రిజలం
దలును నిత్యానందులై విలాసవిహారములం గావించుచుందురు. ఆ
గ్రామంబులయందనేకులు భిక్షులు, వైఖానసులు, సిద్ధులు, స్నాతకు
లు, మంత్రసిద్ధులు, తపస్వులు, సోమయాజులు, మొదలగుసాగుపురు

మలు గాననచ్చుచుందురు.

ఈవిధముగాఁ బరమమంగళమయం బగునాటివ్యతేత్రిమున
సందర్శించి యింద్రద్యున్నభూపాలుండు తానెచ్చటనేయుండి భగవా
నుండును, సనాతనుండును, జగద్గురుండును, పరాత్పరుండును, పరమవ
దుండును, సర్వేశ్వరుండును, అపరాజితుండు, అనంతుండు నగువిష్ణు
దేవు నారాధింపవలయునని ఉద్ఘోషంబుండయ్యెను. అతఁడు పర
మోత్సాహముతో నూనెత్థిం బగుపురుషోత్తమజేత్రిమును నేను
దర్శింపఁగలిగితిని. ఇదియే మాదివ్యత్థము. విశాలంబును, సాంద్రం
బు నగునివ్వటభూజముచెంగటనే దేవదేవుని యింద్రసీలమయం బగుది
వ్యవ్రతిమ శ్రీమన్నారాయణునిచే నతిగోప్యముగ దానఁబడినది. ఇ
చ్చట నీక నేవిధమగువైష్ణవవ్రతిమయఁ గాననచ్చుట లేదు. కావున
నేనిచ్చట సత్యపరాక్రముండును, దేవదేవుండును, జగన్నాథుండు నగు
విష్ణుండు నాకుఁ బ్రత్యక్షంబగునట్లు సాధ్యమైనంతవఱకుఁ బ్రయత్నిం
చి చూచెదను. నేనిక నిశ్చలచిత్తుండనై యింతటినుండి యాదివ్యతే
త్రంబున, యజ్ఞదానతపోహోమాధ్యయనార్చనోపవాసాదులను విధి
పూర్వకంబుగ నాచరించుచు దేవదేవసాక్షాత్పారంబునకు వేచియుండె
ద నని నిశ్చయించుకొనియెను.

—♦ పురుషోత్తమప్రసాదనిర్మాణము. ♦—

మునివరులారా ! పృథ్వీపాలుం డగునింద్రద్యున్నుం డిట్లు
దృఢసంకల్పుడై ముందుగఁ బురుషోత్తమమందిరమును సర్పింపఁద
లంచి బహుశాస్త్రజ్ఞులగుగణకులను, ఆచార్యులను బిలిపించి భూశో
ధనంబు చేయించి జ్ఞానసంపన్ను లగుబ్రాహ్మణులు, అమాత్యులు,
మంత్రులు, వాస్తువిద్యావిశారదులు మొదలగువారితో నాలోచించి
చంద్రతారాగ్రహబలసంపన్నం బగుశుభదినంబున శుభముహూర్తం

ఋశి జయమంగళధ్వనులతోడను, వివిధమనోహరవాద్యంబులతోడను,
మధురసంగీతంబులతోడను బూర్ణకుంభదీపస్థాపనంబు నేలుంచి పుష్ప
ములు, లాజలు, అక్షతలు, చందనము మొదలగువానితో శ్రద్ధాస
హితుడై యర్ఘ్యం బొసంగి యుత్కళకళింగకోసలాధిపతులను బిలి
పించి వారితో నిట్లనియెను.

ఓప్రభువరులారా ! మీరు స్వామికార్యతత్పరులై మీయనుచ
రులతోఁగూడి యతిశీఘ్రముగ శిలాసంగ్రహంబు గావింపుఁడు. శిలా
కర్మనిపుణులగుశిల్పిశ్రేష్ఠులను బిల్పించి బహుకందరవిలసితంబును,
నువీస్తీర్ణంబును నగువింధ్యాచలమునకుం బంపి సానుదేశంబులం గల
యుత్తమశిలాఫలకంబులఁ దీయించి శిలఁబంబులుగాఁదల, నోశలమీఁద
దను వేయించి తీసికొని రండు ! ఆలస్యము చేయవలదు. అని యీ
జ్ఞాపించి వారిని బంపి పిదప నమాత్యులను, బుతోహితంబును బిలిపించి
మహాభాగులారా ! ఈభూమండలంబునం గలరాజులందఱి కడనును
దూతలను బంపి యెల్లవారును నమతమరథగజతురగపదాత్మిని న్యంబు
లతో నిచ్చటికి వచ్చునట్లు చేయుఁ డనియాదేశించెను. ఆమహారాజు
నానతిం దలఁదాల్చి దూతలందఱును రాజులకడకుం బోయి యింద్ర
ద్యుమ్నమహీపతియాదేశము నెల్లవారికిని దెలియఁజేయుటయుఁ బూ
ర్వపశ్చిమోత్తరదక్షిణభాగంబులం గలరాజన్యులందఱును, బర్వతద్వీ
పభూపాలురందఱును సవరివారంబుగ బహుధనరత్నరాసులంగొని పు
రుషోత్తమక్షేత్రమునకు వచ్చిచేరిరి.

వారినందఱం గాంచి యింద్రద్యుమ్నంబు సంప్రీతుడై యీ
దరపూర్వకముగా నృపవరులారా ! నేనీ భోగమోక్షప్రదంబగు నివ్వ
క్షేత్రంబున నశ్వమేధమహాయజ్ఞంబును, దైత్యవప్రసాద నిర్వాహం
బును గావింపఁదలంచితిని. ఇక్కార్యంబెట్లునంపన్నంబగునని చింతిం

చుచున్నాఁడను. మీరందఱును నాకు సాహాయ్యంబు గావించినచో నిరంతరాయంబుగ సకలకార్యంబులును సఫలంబులగునని యాశపడుచున్నాను. అని చెప్పటయు వచ్చినరాజులెల్లరును సంతుష్టులై ధనక సకరత్నవర్ణంబులు గురియింప నారంభించిరి. ఉత్తమోత్తమంబులగు కంబళాజినంబులు, రత్నరాంకవాస్తరణంబులు, వజ్రవైడూర్యాదినవరత్నములు, గజములు, అశ్వములు, ధనధాన్యాదులు, వివిధద్రవ్యములు, నవధాన్యములు, దధిక్షీరఘృతాదులు మొదలగు సమస్తవస్తువులతోడను యజ్ఞస్థలంబంతయును నిండిపోయెను.

అప్పుడు శ్రీమంతుం డగునింద్రదుష్టుఁడు సకలసంభారంబులను, యజ్ఞధర్మజ్ఞులును, శాస్త్రజ్ఞులును, సర్వకర్మక్షములు నగుభూసురులను, ఋషులను, మహర్షులను, తపస్వులను, బ్రహ్మచారులను, గృహస్థులను, వానప్రస్థులను, యతులను, స్నాతకులను, ద్విజులను, మఱియు నితరాగ్నిహోత్రులను, తపస్వాధ్యాయసంపన్నులగు నాచార్యులను, ఉపాధ్యాయులనుగాంచి వరమానందముతోఁ దనపురోహితునింబిలిచి వేదపారీణులగు నీబ్రాహ్మణగణంబులతోఁగూడ నశ్వమేధ యాగక్రియానిర్వహణంబునకు యజ్ఞస్థలంబును సంశోభితంబుగఁ జేయుమని చెప్పటయుఁ బురోహితుండు ప్రముదితుండై మంత్రులతోఁగూడ నాతని యాదేశములను బరిపాలించెను.

అప్పుడు ప్రాజ్ఞుం డగుపురోహితుండు యజ్ఞక్రియాదత్తులగు భూసురోత్తముల నగ్రవర్తులం జేసికొని వచ్చినమహారాజులతోఁగూడ యజ్ఞస్థానమునఁ బ్రవేశించి యచ్చట యథావిధిగ యజ్ఞవాటమును నిర్మాణంబు సేయించెను. అచ్చట మహేంద్రప్రాసాదసన్నిభంబులగు సనేకమణియసౌధంబులును, గనకచిత్రితస్తంభంబులును, నతివిశాలోన్నతంబులగుతోరణంబులును, నిర్మితంబు లయ్యెను. ధర్మాత్ముండగుపు

రోహితుండు కనకమయం బగుయజ్ఞయతనంబు నట్లు నిర్మింపఁజేసి నానాదేశాగతులగురాజన్యగణంబుల కంతఃపురంబులును, వివిధదేశ వాసులగు బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యాదులకు నికేతనంబులును నందు యథోచితంబుగ నేర్పఱిచెను.

సరనాథుం డగునింద్రద్యుమ్నుని సంప్రీతుం గావించుటకై దేశదేశంబులనుండి ప్రధానులగుమహారాజులును, రమణీగణంబులును బహురత్నంబులంగైకొని యయ్యుత్సవంబునకు విచ్చేసి యుండిరి. జారందఱును సపరివారంబుగఁ దమతమశిబిరంబులఁ బ్రవేశము గావించు నప్పుడు సాగరఘోషముంబోలినయొకమహాగభిరారావము భూసభోం తరముల వ్యాపించిపోయెను. మహారాజగునింద్రద్యుమ్నుఁడు స్వయముగావారి కందఱకును యథోచితస్థానంబుల నేర్పఱచి యథాయోగ్యాసనశయ్యాదులనొసంగి, యుత్తమంబులగుపాశభోజనాదులనందించునట్టియేర్పాటులను గావించెను. ఆమహాయజ్ఞంబునకు బ్రహ్మవాదులగుననేకభూసుర శ్రేష్ఠులు తమతమశిష్యులతోఁగూడ వచ్చియుండిరి. మహామతియగునమ్మహీపతి వారికందఱకును దగినవసతుల నొసంగి సన్మానసత్కారాదులం గావించెను. ఆమహీపాలుండు గర్వించించుకొంతయును లేక విసీతభావంబున నెల్లవారిని దానేయెదురుకొని యజ్ఞనందర్శనాగతులగువారినందఱను సన్మానించుచుండెను.

అనంతరము శిల్పిగణంబులు తమతమకార్యములను బూర్తి చేసి యజ్ఞవిధులంగూర్చి విజ్ఞాపనంబు నేయుటయు మహారాజు మంత్రీగణంబులతోఁగూడఁ బ్రహ్మప్రహృదయుండై యజ్ఞరంభంబు గావించెను. నానాదేశాగతులగునరపతులందఱును మహేంద్రవిభవుండగు నింద్రద్యుమ్నునిందర్శించి యజ్ఞశాలయందలికనకతోరణశయ్యాసనాదులను, రత్నకంబళములను, రత్నకుంభంబులను, రత్నపాత్రలను, రత్నక

ఓంహంబులను, సనేకంబులగు మంగళకలశంబులను దిలకించి యానందంపడందొడంగిరి. ఆయజ్ఞపరికరంబులతో నువ్వుమయంబుగాని వస్తువొక్కటియును లేకుండెను. హేమమయంబులగుయజ్ఞయాపంబులన్నియును, మంత్రపాఠపూర్వకంబుగా స్థాపింపఁబడియెను. స్థలజంబులును, జలజంబులునగువశువు లన్నియును సమాసీతంబు లయ్యెను. ధనధాన్యాదులతోడను, సమంతయజ్ఞపరికరంబులతోడను నిండియున్నయజ్ఞశాతం గాంచి రాజులందఱును మహాశ్చర్యభరితులైరి. బ్రాహ్మణాదిజనంబులు బహువిధంబులగుమృష్టాన్నంబుల నారగించుచుండిరి. లక్షబ్రాహ్మణభోజనానంతరంబున మాటిమాటికిని మేఘగంభీరంబగు దుండుభిధ్వాసము వినవచ్చుచుండెను. అట్టిదుండుభి, దిశమున కెన్నియోసారులు మోగించుచుండెను. సహస్రసహస్రంబులగునన్నపర్వతంబులను, దధికుల్యలను, దుగ్ధకుల్యలను, ఆజ్యనదులను దిలకించినవారందఱును బరమాశ్చర్యభరితు లగుచుండిరి.

నానాజనపదపరివృతంబగుజంబూదీప్తిసమునందలిబ్రాహ్మణు లెల్లరు నాయజ్ఞంబునకు విచ్చేసి యుండిరి. ఎచ్చటఁజూచినను వేలకొలఁదిప్రజలు గానవచ్చుచుండిరి. అందఱును రాజభోగ్యంబు లగునన్న పానాదులచేఁ బరితృప్తు లగుచుండిరి. భూపాలచంద్రుం డగునంద్రీద్యున్నుఁడు బ్రహ్మవిదులగుబ్రాహ్మణులను భూరిదక్షిణలచేతను, నానాదేశాగతులగురాజన్యులను యథాయోగ్యతాక్రమంబులచేతను బరితుష్టులం గావించుచుండెను. ఆరాజేంద్రునకు సర్వాంగసుందరులును, సర్వాలంకారవిభూషితలునగువదునొకండువందలమంది భార్యలు గలరు. వారెల్లరును బ్రత్యేకమణిమందిరములయం దుచితపరివారములతో నివసించియుండిరి. పర్వతోపమానంబులగుమదగజంబులును, బవనజవసంబులగుసుందరాశ్వంబులును, దేవకుమారప్రతిము లగువదాత్తి

నికులును, నందు నివసించియుండ నాయస్థశాల కన్నులపంపవ్రగా నుండెను.

అప్పుడు మహారాజు తనకర్మచారులం బిలిచి సర్వలక్షణసంపన్నం బగుమఖాశ్వము నతిశీఘ్రముగ భూపర్యటనంబు నేయింపవలయును. ఆయశ్వరక్షణంబునకై జితేంద్రియులగురాజపుత్రులను బంపవలయును. విద్వాంసులగుధర్మజ్ఞులు హోమకార్యములందుఁ బ్రవృత్తులు గావలయును. ద్విజగణంబులు, కృష్ణచ్ఛాగకృష్ణసారాదియజ్జవశువుల నన్నింటిని సంసిద్ధములుగఁ జేయవలయును. విష్ణుప్రసాద నిర్మాణంబునకుఁ ద్వరపడవలయును. స్త్రీ, పుష్కల, గ్రామ, సగర, ధనాదులను బ్రాహ్మణుల కభీష్టానుసారంబుగ దానము నేయింపవలయును. ఎవ్వరికి నేదియు లేదనుమాట చెప్పఁగూడదు. మహాదేవుండగు పురుషోత్తమండు సాక్షాత్కరించునంత నేనిచ్చటనేయుండి నిరంతరయజ్ఞకార్యాచరణంబున నిమగ్నఁడనై యుండెదను. అని యాజ్ఞాపించి యాభూషణుండస్యకు కోటికోటిసువర్ణంబులను దానముచేయనారంభించెను. ఆతఁడు వేదవిదు లగుబ్రాహ్మణులకు వేలకొలదియేనుంగులను, నియుతసంఖ్యాకంబులగునశ్వములను, అర్బుదంబులకొలదివృషభంబులను, రూపవంతములును, పదమస్త్వినులును, స్వర్ణశృంగనమంచి తంబులు సగుననేకధేనువులను దానము గావించెను. మఱియు నమూల్యవస్తువులను, రత్నకంబళంబులను, సవరత్నంబులను, సర్వాలంకారకోభితలై బ్రహ్మశిలపరీమణులగుకన్యలనుగూడ బ్రాహ్మణులకు దానంబు గావించెను. సర్వజనులకును నిరంతరమృస్తాన్ని సంభర్షణంబు గావించుచుండెను. అమహిషాలుఁడు దానముచేసికథలమునకుఁ బరిమితిలేదు.

ఇదియంతయుం గాంచి, దేవగంధర్వావ్వరోగణంబులును, సి

ద్ధచారణదైత్యదానవాదులును, ఋషులును, ప్రజాపతులునుగూడ
రమాశ్చర్యనిమగ్నులై పోయిరి. ఆయజ్ఞంబిట్లు నిరంతరాయముగఁ గొ
నసాగుచుండుటంగాంచి పురోహితులును, మంత్రులును, మహారాజు
నుగూడఁ బతమానందభరితులైరి. ఆస్థలంబున మలినులును, దీనులు
ను, క్షుధార్తులు నగువారొక్కరును లేకయుండిరి. ఆధివ్యాధిభయా
దు లందుఁ జేరవచ్చుటలేదు. ఆయజ్ఞంబునకు వచ్చినమహాత్ములంద
ఱును బరమానందనిమగ్నులై యుండిరి. అంతటిమహానైభవముతో
నట్టి యజ్ఞము మఱి యేకాలమునందును జరుగలేదు. ఈవిధముగా
నమ్మహారాజు హయమేధయాగంబును, బురుహోత్తమప్రాసాదనిర్మాణం
బును నిర్వీఘ్నవరిసమాప్తిం గావించెను.

—• ప్రతిమానిర్మాణచింతనము. •—

ఇట్లు మహారాజచంద్రుం డగునింద్రద్యుముఖండు యజ్ఞంబును,
బ్రాహ్మసాదంబును బూర్తి గావించి ప్రతిమావిషయంబున రేయింబన
లాలోచింపనారంభించెను. సర్వదేవతాధీశ్వరుండును, సర్వలోకపాప
నుండును, సృష్టిస్థితిసంహారకారణుండును నగుపురుషోత్తము నేవిధముగా
శందర్భింపవలయు నని యారాజేంద్రుండు దివారాత్రంబులు నిద్రాహ
రంబులులేక విచారించుచుండెను. అతఁ డాహారమును బరిత్యజించెను;
వృత్తిభోగ్యవస్తువును గైకొనుట లేదు. తుద కాన్యపాలుండు స్నానభూ
షణాదులనుగూడఁ బరిత్యజించివైచెను. వాద్యములు, గానములు,
గంధద్రవ్యములు, వర్ణకములు, మదమాతంగములు, ఉత్తమాశ్వము
లు, పద్మరాగములు, ఇంద్రనీలములు, సువర్ణములు, వజ్రములు, మా
క్తికములు మొదలగునేపదార్థము లైనను, అంతరిక్షచరంబులును, వన
చరంబులు నగు నెట్టివిహంగమాదు లైనను నాతనిమనంబునకు నంతు
ష్టిం గూర్పఁజాలకుండెను. శిలామయంబును, మృత్తికామయంబును

జాతుమయేంబు నగుప్రతిమలయం దేమూర్తి సర్వలక్షణసంపన్నుండగు విష్ణుదేవు నారాధించుటకు యోగ్యమైనదిగా నుంచునో, ఈత్రివిధ మూర్తులయందును దేనిని బ్రతిష్ఠించి యర్చించుటచే సర్వదేవార్చితుండును, సకలలోకప్రియుండును నగువిష్ణుదేవునకుఁ బ్రీతిలాభం బగునో యని యాలోచించుకొనుచు దివారాత్రము లాభూపాలుండు పరితపించిపోవుచుండెను.

—♦ కారుణ్యస్తవము. ♦—

ఇట్లుండి యొకనాఁ డమ్మహీపాలుండు పాంచరాత్రవిధానంబున విష్ణుదేవార్చనంబు గావించి యించుకనేపు ధ్యానవిమగ్నుండై యనంతర మీరీతిగా జగన్నాథు నుద్దేశించి స్తోత్రము నేయి నారంభించెను. ఓవాసుదేవా ! మోక్షకారణా ! నీకు నమస్కారము. సర్వలోకేశ్వరుండవగు నీవు దయామయుండవై నన్నీ భవసాగరమునుండి తరింపఁజేయుము. పురుషోత్తమా ! నిర్మలాంబరసన్నిభుండవు, సంకర్షణుండవు, ధరణీశ్వరుండవు నగునీకు నమస్కరించెదను. నన్ను రక్షింపుము. ఓమృతరధ్వజా ! హేమగర్భాభా ! రతికాంతుండవు, శంబరాంతకుండవు నగు నీకు మాటిమాటికిని నమస్కరించెదను. నాకుఁ బరిత్రాణంబు గూర్పుము. భక్తవత్సలా ! అంజనసంకాశుండవు, అనిరుద్ధుండవు నగునీకు వందనములు. నన్నుఁ గరుణించి నాకు వరప్రదానంబు నేయుము. విబుధప్రియా ! నారాయణా ! నీకనేక సాష్టాంగప్రణామములు. నీకు శరణాగతుండ నగునన్ను రక్షింపుము. బలిశ్రేష్ఠా ! లాంగలాయుధుండవు, చతుర్ముఖుండవు, జగద్ధామిండవు, ప్రపితామహుండవు నగునీకు నమస్కారము. నన్నుఁ గరుణింపుము. నీలమేఘశ్యామా ! త్రిదశార్చితా ! జగన్నాథా ! విష్ణుదేవా ! భవసాగరవిమగ్నుండ నగునన్నుద్ధరింపుము. ప్రేమయానలసరికాశుండవు, దితిజాంతకుండవు, మహావీర్యుండవు, దీప్త

జతుర్బాహునమన్వితంబును, శంఖచక్రగదాఖడ్గసంకలితంబును, ముకుటాంగదాద్యలంకారవిభూషితంబును, శ్రీవత్సరాంభితంబును, వసమాలాలంకృతంబు నగు దివ్యమూర్తి నీనహస్రమూర్తులలో నేకతమందైనది. విబుధగణంబులును నిన్నాశ్రయించిన మానవగణంబులునుగూడ నట్టి నీమూర్తినే యారాధించుచుందురు. నేవదేవా ! సునత్యేష్ఠా ! భక్తజనాభయప్రదా ! పద్మపత్రాక్షా ! విషయాన్మననిమగ్నుండ నగు నన్నుఁ గటాక్షింపుము.

లోకేశ్వరా ! శరణాగతుండ నగు నేను నీకంటె నితరక్షణవతంబుల నెఱింగినవాడను గాను. కావున నోకమలాకాంతా ! మధుసూదనా ! కృపాళుండనై నాయెడలఁ బ్రసన్నుండవగుము. మహాత్మా ! నేననేకంబులగు నాధివ్యాధిజరాజాలంబులచే జడితుండనై నానాదుఃఖంబులచే నివీడితుండనై, హర్షవిషాదంబులచే విమూఢుండనై, అసంఖ్యంబులగు కర్మపాశంబులచే బంధితుండనై డస్సియున్నాడను. మఱియు నతిభీషణంబగు సంసారసాగరంబునఁ బతితుండనై కొట్టుకొనుచున్నాడను. ఈ సంసారపారావార మతివిషమంబులగు దుఃఖితరంగములచే నపారమైనది. రాగద్వేషాదిజలచరంబులచే నాకులమైనది. ఇంద్రియావర్తములచే గంభీరమైనది. తృష్ణాతోకపీచికలచే సంశ్చుభితంబైనది. ఇంద్రెట్టి యాశ్రయమును లేదు. ఎట్టియవలంబునును లేదు. ఎట్టిసారమును లేదు. ఇది నిరంతరమును జంచలమైనది. ప్రియా ! నేను నీమాయచే మోహితుండనై చిరకాలమునుండి యీసంసారజలధిఃపుండుఁ బడి భ్రమించుచుంటిని. అనేకపర్యాయము అనేకగర్భాంశులమున నవతరించుచుంటిని. ఈసంసారముచందు నే నెన్నివేల లక్షలతోట్ల జన్మముల నెత్తితి నో వానికి లెక్కయేలేదు.

ఓజనార్దనా ! నేను సాంగులగు సమస్తవేదములను, విషిష్టా

శ్రుములను, అనేకేతీహాసములను, బురాణములను, బహువిధశాస్త్రములను గూడ సద్ధ్యయంబు చేసితిని. జగన్నాథా! ఎన్నియోక్షయంబులును, వృద్ధులును, స్థితులును, శీలంబులును, సంతోషములును, దుఃఖములును, సంచయంబులును, అపచయంబులును, వ్యయంబులును నాకుఁ బ్రాప్తించినవి. ఎందఱోభార్యలును, మిత్రులును, శత్రువులును, బుత్తులును, బంధవులు మొదలగువారితో సంయోగవియోగములు నాకనుభవంబు లైనవి. ఎన్నియోపర్యాయము లెందఱో తల్లిదండ్రులు నాదృష్టిపథంబునసంచరించిరి. నేననేకదుఃఖంబులను, సుఖములనుగూడ ననుభవించితిని. భ్రాతలు, పుత్రులు, బాంధవులు, స్వాతులు మొదలగునా గనేకులు నాకు లభించిరి. నేననేకపర్యాయములనేకయువతుల విస్తామూత్రపిచ్ఛిలంబులగు గర్భకుహరంబులయందు వాసము చేసితిని. ఆగర్భవాసనమయంబులం దనేకదుఃఖంబుల ననుభవించితిని.

ప్రభూ! నేను బాల్యయాశావసకౌమారములయం దేయేదుఃఖముల ననుభవించితినిో యవియన్నియును వార్ధకంబునఁగూడఁ దటస్థించినవి. హృషీకేశా! మరణానంతరంబునఁగూడ యమాలయమార్గంబునం గలదుఃఖముల నన్నిటిననుభవించితిని. మఱియు సరకలోకంబునఁ దెలిసితిభీషణయాతనలుగలవో యవియన్నియు నే నెఱుంగనివి లేవు. క్రిమికీటాదులు, మృగములు, పక్షులు, గోమహిషాదిజంతువులు, మొదలగునానిగర్భంబులయందును, బ్రాహ్మణులు, శూద్రులు, ధనాధ్యులు, దర్శిదులు, క్షత్రియులు, దీనులు, గృహస్థులు, నృపాలురు, రాజనేవులు, మొదలుగాఁగల యనేకులగృహస్థులయిండ్లయందు నేను మాటిమాటికిని జన్మించుచునే యుంటిని.

భేవా! నేననేకపర్యాయములు దాసజాతులకు దాసత్వముం

గావించితిని. ఒకప్పుడు దరిద్రపదంబునను మఱియొకప్పుడు ధనాధ్యవ
దంబునను, వేటొకప్పుడు ప్రభుపదంబునను నేను బ్రతిష్ఠితుండనైతిని.
ఒక్కొక్కప్పుడు నేనొక్కని, బలుపురుగుగూడ నిహతులం గావించితిని.
మఱియు ననేకులచే ననేకులను నిహతులగుచు నేయించితిని. అనేకు
లు నాకు దానంబులం గావించి యుండిరి. నేనుగూడ ననేకులకు భూరి
దానములం గావించితిని.

జనార్దనా ! నేను కేవలమును సిగ్గువిడిచి తండ్రులు, తల్లులు, మి
త్రులు, భ్రాతలు, భార్యలు మోడలగువారితో కెన్నియోసారులు ధని
కులు మొదలుదరిదులవఱకును గలయెందఱోపురుషులయొద్ద నేకవిధంబు
లగుదైన్యోక్తులను బచరించితిని. పృథ్వా ! సచరాచరంబగు నీప్రపంచ
మునందుఁ గలతిర్యక్తైశ్వర జాతులలో నేను జన్మించనిస్థాన మేది
యును లేదు. జగన్నాథా ! ఈరీతిగా నేనొకప్పుడు సరకమునందు
ను, మఱియొకప్పుడు స్వర్గమునందును నివసించుచుంటిని. ఒకప్పుడు
మానవలోకమునందును, మఱియొకప్పుడు తిర్యక్సంఘమునందును ను
భ్రమించుచుంటిని. జలయంత్రమునందు రజ్జునిబద్ధంబగు ఘటంబు
కృమముముగా నూర్ధ్వమధ్యమనిమ్నాభిముఖంబుగాఁ బరిభ్రమించు
నట్లే నేనును గర్మపాశబద్ధుండనై యూర్ధ్వాభోమధ్యభాగంబులకు యా
తాయాతింబులం గావించుచుంటిని. ఇట్లే నేనీభయంకరసంసారచక్రం
బునఁ బడి చిరకాలమునుండి సంచరించిపోవుచుంటిని. దీనికంతం బె
చ్చటను గనుగొనఁజాలకుంటిని.

మహాప్రభూ ! నేనిప్పుడు వ్యాకులితేంద్రియుండనై పడియుం
టిని. కర్తవ్యం బేమియు నాకు బోధపడుట లేదు. శోకస్మృష్ణాదులచే
నభిభూతుండనై యున్న నాకుఁ బైతన్యము లేకుండఁబోవుచున్నది.
ఇప్పుడు నేను కింకర్తవ్యతావిచూఢుండనై యున్నాఁడను. దుఃఖవిహ్వ

అలడనగు నేనిప్పుడు నీశరణంబు గోరి యున్నవాడను. ఓప్రీకృష్ణా ! ముఖతుండను, సంసారసాగరనిమగ్నుండను నగునన్ను నీవు నీభక్తునిగా సంగీకరించెదవేని జగన్నాథా ! అట్లయినచో నీకృపాకటాక్షములను నావంకకు మరలింపుము. దేవా ! నాకు నీకంటె బ్రాణబంధువు లే వ్వగును లేరు. నాకొకకుఁ జింతించువా రెందును లేరు.

వానుదేవా ! నీవంటిపరిత్రాణకర్తను బడయఁ గలిగిననాకు జీవితమరణములంగూర్చి గాని, యోగక్షేమములంగూర్చి గాని యెట్టిభయంబును లేదు. ప్రభూ ! నిన్ను యథావిధిగ సర్పింపఁజాలనినరాధ ములకు సంసారబంధమునుండి విముక్తిలాభం బెట్లు సంఘటిల్లును ? జగద్ధారణకర్తయగుకేశవునియందు భక్తిభావంబు గలుగనివిమూఢులకుఁ గులశీలవిద్యాధిపజీవనంబులవలనఁ బ్రయోజన మేమున్నది ? ఆసుర ప్రకృతులై విమూఢభావంబున జగన్నాథుండ వగునిన్ను నిందించు వాడు మాటిమాటికిని జననమరణంబులం గాంచుచు ఘోరనరకంబునఁ బతితు లగుచుండురు. నిర్గుణుండనగునీయందు దోషారోపణముం గా వించునరాధముల కెన్నటికిని నరకాన్తవమునుండి నిష్క్రమింపఁజాలదు.

శ్రీహరీ ! నేను నిన్నునేకవిధంబులఁ బ్రార్థించుచున్నాడను. కర్మానుసారంబుగ నేనెచ్చట నేరూపంబున జన్మించినను, నాకు నిరంతరమును నీయందు సుదృఢంబగు భక్తిభావంబు గలుగునట్లునుగ్రహింపుము. దేవదానవమానవాదు లెల్లరును సంయతచిత్తంబులతో నిన్ను రాధించుటవలన బరమసిద్ధిలాభముం గాంచఁ గలుగుచుండురు. కావుననోస్వామీ ! అట్టిని న్నెవ్వరారాధింపకుందురు ? బ్రహ్మాదిదేవగణంబులైనను నిన్ను సంపూర్ణముగ నన్నుతింపఁజాలరు. ప్రభూ ! అట్టిచో నజ్ఞానండు నగునేను నిన్నుస్తోత్రము చేయుచున్నాను. ఈభక్తునిసంస్త

[illegible]

అనియిట్లు మహారాజేంద్రుల జగసునిండ్రినొక్క గున్నం చే నిర్మింపఁ
చేయుటయు సర్వాత్ముల జగసుగరుడొక్కొండు పొడవొక్కటయి యొక్క
హారాజునకు సకలాభీష్టంబులను బ్రసాదించెను. పసికొరిబగునీ పుడగా
జమును శ్రీజగన్నాథపురాసమయంబునను అట్లయిన హాటు నిర్మింపఁబడు
గా మోక్షలాభంబు నందుదురు. అభిష్టంబులనులంబు ల్గొనున్వలయు
దును శ్రేష్టంబగునీ స్తవంబును బఠించి ధర్మాత్మకావ్యము లక్షణంబులను
గాంచగలరు. ఈస్తోత్రవిశమువలన సర్వపాపహరంబు, దుష్టహరంబు
బున స్థిరనివాసభాగ్యంబు సిద్ధించును. ధన్యంబును, పాపహరంబును,
భక్తిముక్తిప్రదంబును, మంగళమయంబును, గోపనీయంబును, ముక్తి
భంబునగు సీపుణ్యాస్తవంబును నాస్తికులు, మూఁఘులు, క్షిప్రశుద్ధులు,
అభిమానులు, దుష్టబుద్ధులు, భక్తిరహితులు నగువారి కెన్నఁడును బో
ధింపరాదు. భక్తియుక్తులును, సత్యశీలురును, శాంతులును, శ్రీ
సమంచితలును, ఆస్తికులు నగువారిచే స్మరింపఁగల సద్యయనంబు సే
యింపవలయును. ఇది సర్వపాపహరం బగుపురుషోత్తముస్తోత్రము. అ
శేషాభీష్టఫలదంబును, సుఖమోక్షప్రదంబును, పరివృంబు నగునిది కా
రుణ్యాస్తవనామంబున విఖ్యాతంబై నది.

ఈ ప్రాంత రాజమును నిర్మూలించుచున్నాము. ఇది చూచు సుగమము

మను, నిత్యుండును, బుర్రాణపురుషుండును, సగుముచారిని ధ్యాసము చేయు మహాభాగులు ముక్తిభాగులై యజ్ఞాగ్నియందు మంత్రాహుతం బగుచావ్యముంబోలి విష్ణుదేవుని దివ్యమంగళతేజమునందు విలీనులగుదురు. పరాత్పరుండగు శ్రీహరియొక్కఁడే భవదుఃఖములను హరించువాఁడు. ఆతనికంటె సర్వకర్త యగువాఁడెవ్వఁడును లేఁడు. ఆతఁడే సృష్టయు, పాలయు, వినాశకుండును, నిఖిలసంసారమునందును సారభూతుండు సగువిష్ణుదేవుఁడు. మోక్షప్రదుండును జగద్గురుండు సగు శ్రీకృష్ణదేవునందు భక్తిలేనివారికి విద్యాగుణయజ్ఞదానతపంబులు నిష్ఫలంబులై పోవును. పురుషోత్తముం డగునాపరమపురుషునియందు భక్తిగలవారే ధన్యులు. వారే శుచిమంతులును, విద్వాంసులును, యజ్ఞానిసోదానాదిగుణగణంబులచే నర్హులును, జ్ఞాతలును, దాతలును, సత్యవంతులు సగుచున్నారు.

—• ప్రతిమోక్షత్తి. •—

మహిపతి యగు నింద్రద్యుమ్నం డీవిధముగా సనాతనుండును, జగన్నాథుండును, వాసుదేవుండు సగు పురుషోత్తముని స్తుతించి ప్రణామంబు చేసి ధ్యానమగున్నంతై భూతలంబునఁ గుశోననగబున శయనించి జనార్దనుండు తనకు సాక్షాత్కరింపవలయునను సంకల్పముతోఁ దదే కచిత్తంబున భావించుచుండెను. అసమయంబున జగద్గురుండును, శంభుచక్రగదాధరుండును, సగు వాసుదేవుం డాతనికి స్వప్నంబున సాక్షాత్కరించెను. గరుడాఠాఠుండును, మృగయు కాలాదిత్యసంకాశుండును, అష్టభుజుండును, నీలదైత్యకౌంటివీలసిమిండును, బ్రహ్మతీర్థాగ్నియు సగు దేవదేవుం డిట్లు సాక్షాత్కరించి యుండుమాహారాజేంద్రా! నిశ్చ ధన్యుడవు. నీవు గావించిన యాంబుద్ధియజ్ఞకార్యనిర్వహణంబుచేయు, నీ నిశ్చలభక్తికిని నేను సంతోషుండనైతిని. రాజచంద్రా! ఊరక నీవి

జ్ఞేయ పరితపించెదన్ ? ఈ గ్రాహంబున జగత్సృష్టించుట ననాతపదత్వ ప్రతిమ నీకు లభించు నుపాయంబు చెప్పవలెను ననుము. మహాభాగ ! నేటినిశావసానంబున వినిగ్మలమాత్తాండమండలంబున యువయించునస్థిమలవణజలధితీరంబున నానాద్రుమవిభూషితం బగు జలప్రాంతంబున నేకతరంగపరిస్థితంబగు మహాజలరాళి సందృష్టంబు గొగలదు. ఆజల కూలసమీపంబున నించుకజలంబును స్థలంబును గలసియున్నచోట మహాభూరుహము నిలిచియుండును. ఆహాదపరాజము సాగరతరంగముల చే నాహతంబగుచుండియు నిష్కంపితమై యుండును. నీవు తుఠారహస్తుండనై యొక్కండన్ నాతరంగమధ్యంబునకుం బోయిచో నాస్వక్షము నీకు దృగ్గోచరంబు గొగలదు. ఈలయినమలనుబట్టి నీహాభూరుహమును గనిపెట్టి నిశ్చంకచిత్తముతో దానిని భేదింపుము. అట్లు చేసి నచోఁ బెల్లవాఁలసప్పటికి భిన్నంబగు నాస్వక్షము పరమాదృశ్యతలంబగు నొకరూపముం బాల్పగలదు. దానివలన నీకుఁ బ్రతీకూతాధంబు సిద్ధింపగలదు. విమోహనంబగు నీహృదయవిచారము నిష్ప్రజ్ఞ పరిత్యజింపుము.

అని యిట్లు శ్రీమన్నారాయణం జాభూపాలుని తుపదేశించి యంతర్హితం డగుటయు రాజేంద్రుండు మేల్కొంచి తాను గాంచిన శుభస్వప్నంబునకుఁ బరమవిస్మయాకాశ్రంత చిత్తుండై నిశావసానంబున కెదురుచూచుచు, విష్ణుమంత్రంబులను, విష్ణుసూక్తంబులను బ్రంచుచు నారాత్రిని వేగించి ప్రాతఃకాలంబున లేచి యశ్వత్థామృగముల బుతో సాగరజలంబుల సవగాహనంబు చేసి బ్రహ్మఋషులగు బ్రహ్మణుల కభీష్టదానంబు లాచరించి పూర్వాహ్నికకర్మణ్యంబులం దీర్చి కొని యేకాక్షయై సాగరతీరంబునఁ బ్రవేశించి యన్వేషించుటయుఁ దేజోమయంబగు నమ్మహాన్యక్షమాతనికి దృగ్గోచరం బయ్యెను. అట్లు

మహోన్నతంబును మహాకాయంబును, విశాలంబును, నామజాతివిరహితంబును, గాఢాంజనసన్నిభంబునై జలమధ్యంబున నిదురించుచున్నదియుంబోలె విరాజిల్లుచుండెను.

నరనాథుడును బరమానందంబున నమ్మహీరుహరాజమును సంపన్నించి నమీపించి నిశితకుశారంబుతో బానిని ఖండించెను. అనంతర మావృక్షఖండమును రెండుభాగములుగాఁ జేయవలయు నని యాభూపాలుం డాతరుఖండమువంకఁ జూచుచుండఁగాఁ దేజోమయమూర్తులును, దివ్యపుష్పనూలికాలంకృతులును, దివ్యగంధానులిప్తులు విష్ణుదేవవిశ్వకర్మలు బ్రాహ్మణరూపధారులై యాకస్మికముగా మహేంద్రసఖుండగు నమ్మహీపాలుని యెట్టయెదుటఁ బ్రత్యక్షంబై మహారాజా ! ఏమిచేయుచున్నావు ? ఈవనస్పతి నిట్లు భేదించుటకు నిమిత్తమేమి ? ఈమహాసింధుతటంబున మృగమంబును, నిబిడంబును, నిర్జనంబునగు నీకాననమునందెట్టి వనస్పతి యిది యొక్కటియే యున్నది. దీని నూరకయేలఖండించెదవు ? అని ప్రశ్నించుటయు మహారాజా ప్రముదితహృదయుండై చంద్రసూర్యసదృశులై యున్న యవ్వప్రవరుల నీక్షించి నతమస్తకుండై వారికి నమస్కరించి మృదుమధురస్వరంబున నిట్లనియెను.

మహాశ్వులారా ! దేవదేవుండును, అనాదియు, అనంతుండును, జగన్నాథుండును నగువురుయోత్తము నారాధించుటకై నేనీస్థానమునందుఁ బ్రతిమానిర్మాణమును చేయవలయు నని యభిలషించుచున్నాను. మఱియు నేనివ్వవయంబున దేవదేవుండగుపరమాత్మునిచే నిష్కాక్షాపింపఁబడితిని. అని చెప్పటయు విశ్వవిధానయగు విష్ణుదేవుండు మందహాసవిలసితవదనుండై యారాజచంద్రులం గూర్చి మహీసాలా ! నీకిట్టిసత్సంకల్పము గల్గినందులకు నిన్ను నేకవిధంబుల నభినందించుచున్నాను. కదళీదళచంచలం బగునీసంసారసాగర మతిభయానహమైనది.

దీనియం డ్దేహసారంబును లేదు. కామక్రోధదుఃఖపరంపరలచే నమాకు లంబై యుండును. మఱియు నిది యింద్రియంబులను నావర్తంబుల నిండి దుస్తరమై, జలబుద్బుదంబులంబోలి యస్థిరమై, వివిధవ్యాధి పూర్ణంబై యుండును. ఇట్టిసంసారమునందుండియు విష్ణుదేవు నారా ధింపవలయు ననునుత్సాహము గలవాఁడవగుటచే నీవు సంస్తవనీయుఁడవు. సర్వగుణాలంకృతుండవగు నిన్నుఁ బ్రజాపాలకునిగాఁ బడసిన పుర నగరప్రజాసమన్వితంబగునీభూమండలము ధన్యమైనది. మహాభాగా ! తెమ్ము ! మాతోఁగలసి మాధురసంభాషణంబు నేయుచు సుఖశీతలం బగునీతరుచ్ఛాయ నుపవసింపుము. నా వెంటవచ్చినయీ బ్రాహ్మణుఁడు విశ్వకర్మంబోలి సకలకార్యకరణదత్తుండు నవాఁడు. నాయాజ్ఞచే నీతఁడు ప్రతిమానిగ్తాణంబు చేయఁగలఁడు.

అని చెప్పటయు నింద్రియముండు సాగరతీరమును వదిలి యానమీపమునందున్న శీతలవృక్షచ్ఛాయను గూర్చుండియుండెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణవేషధారి యగువిశ్వాత్ముండు విశ్వకర్మం బిలిచి యిట్లని యాజ్ఞాపించెను. ఓవిప్రశ్రేష్ఠా ! నీవీదారుఖండంబులతోఁ బ్రతి మానిగ్తాణంబు నేయవలయును. అందు నుందుగాఁ బరమశాంతం డును, బద్మపత్రాయతలోచనుండును, శ్రీవత్సకౌస్తుభశంఖచక్రగదాధ రుండును నగుశ్రీకృష్ణదేవునిప్రతిమను నిర్మింపవలయును. తరువాత గౌరాంగుండును, క్షీరవర్ణుండును, స్వస్తికాంకితుండును, లాంగలధరుం డును దేవదానవగంధర్వాదుల కవిదితుండు నగుననంతుని ప్రతిమను గావింపవలయును. పిమ్మట శుభలక్షణసంపన్నయు, శోభనాంగియు, సువర్ణవర్ణయు వాసుదేవభగినియు నగుసుభద్రాదేవిప్రతిమను నిర్మిం పవలయును. అని యాజ్ఞాపించెను.

సకలకర్మదత్తుం డగువిశ్వకర్మ దేవదేవునియాజ్ఞమొనరించే ప్రతి

మానిర్రాణంబున కారంభించి ముందుగా శుక్లవర్ణుండును, శరచ్ఛంద్ర సమతేజుండును, ఆరక్త నేత్రుండును, మహాకాయుండును, ఫణిఫణాకుల మస్తకుండును, గదాముసలపాణియు నగుబలదేవమూర్తిని, పిమ్మటనీ లజ్జీమూతశ్యాముండును, పుండరీకనయనుండును, అతసీపుష్పసంకాశుం డును, పీతాంబరుండును, శ్రీవత్సవత్సుండును, సౌమ్యవిగ్రహుండును, చక్రధరుండును, సర్వపాపహరుండును, నగుశ్రీహరిదివ్యమూర్తిని, తద నంతరము శుద్ధజాంబూనదవర్ణయు, పద్మపలాశసయనయు, విచిత్రపన నాలంకృతయు, హరికేయూరభూషితయు, విచిత్రాలంకారిణియు, రత్న మాలాధారిణియు, సమున్నతవక్షోభాగయు, మనోహారిణియు నగు సుభద్రామూర్తిని యథావిధిగ నిర్గాణంబు గావించెను.

అట్లు విశ్వకర్మచే నిర్మింపఁబడిన దివ్యవసనాలంకృతంబులును, సానారత్నాలంకారశోభితంబులును, సర్వలక్షణసంపన్నంబులును, మ నోరమంబులు నగుమూఁడుప్రతిమలను గాంచి మహిపాలశేఖరుం డ గునింద్రద్యుముండు పరమాశ్చర్యనిమగ్నుండై మహాస్థూలాధా ! మీరు బ్రాహ్మణరూపులై వచ్చినదేవతలో, పరమాద్భుతదేవచరిత్రుల గుమానవులో యెఱుంగఁజాలకున్నాఁడను. దేవమానవయక్షగంధర్వ విద్యాధరసంఘంబులలో మీరెవ్వరైననగుదురుగాక ! మాయారూపు లై వచ్చియున్న మీతత్త్వము నాకు సుబోధంబు గాకున్నది. పరమ పురుషులారా ! శరణాగతుండ నగు నాయెడలఁ బ్రసన్నులై నిజస్వ రూపంబులతో సాక్షాత్కరింపుఁడు.

—♦ పురుషోత్తమవర్ణనము. ♦—

అని యమ్మహారాజశేఖరుండు ప్రార్థించుటయు దేవదేవుం డిట్లనియెను. రాజేంద్రా ! దేవదానవయక్షగంధర్వాదులు, మహేంద్రుఁ డు, బ్రహ్మ, రుద్రుఁడు మొదలగు వారిలో నేనెవ్వండను గానునన్ను

సకలార్తిహారుం డగు పురుషోత్తమునిగా నెఱుంగుము. నేను సర్వభూ
తంబులకు నారాధనీయుండను. అనంతరుడను. సర్వశాస్త్రసంక్షీప్తతుం
డను. నిగమాంతప్రతిపాద్యుండను. యోగిగణంబులు నాకు జ్ఞానగ
మ్యుం డనియు, వాసుదేవుం డనియు నామనిర్దేశంబు గావించి యు
న్నారు. స్వయముగా బ్రహ్మయు, విష్ణుండును, శివుండును, దేవరాజ
గు నింద్రుండును, జగత్సంయమమం డగు యముండును నేనే. పృథి
వ్యాది సకలభూతంబులును, దేతాగ్నులును, జలపతియగు నరుణుం
డును, ధరిత్రీయు, మహీధరాదినమస్తంబును నాకంటె సస్యంబులు
గావు. ఈ త్రిభువనంబులయందును వాజ్మయంబులగుచవి యన్నియు
ను, స్థావరజంగమాత్మకంబగు విశ్వంబంతయును, నేనే. నాకు భిక్షుం
బుగ దేనికినిగూడ సస్తిత్వంబు లేదు. ఓన్మపాలా! నేను నీయెడలఁ
బ్రసన్నుండ నైతిని. నీయభీష్టవరప్రదానంబు గావించెదను. అకృత
పుణ్యులగువారికి సస్యంబులయందై నను నాదన్యసలాభంబు గలుగదు.
నీవు దృఢభక్తి సంపన్నుండవు. కావుననే నీకు నేను సాక్షాత్కరించితిని.

అని మహాదేవుం డనుగ్రహించుటయు మహిమలుండొనందపు
లకాంచితసర్వావయవుండై యెఱిగికాంతా! శ్రీపతీ! పీతాంబుధరుం
డవు, శ్రీదుండవు, శ్రీశుండవు, శ్రీనివాసుండవు, శ్రీనికేతనుండవు నగు
నీకు నమస్కారము. ఆద్యుండును, ఈశానుండును, సర్వేశ్వరుండును,
సర్వతోముఖుండును, నిష్కలుండును, సనాతనుండును, పరిమేశ్వరుండు
నగునీకుఁ బ్రణామంబులు. దేవా! నీవు శబ్దాతీతుండవు, గుణాతీతుం
డవు, భావాభావావిరహితుండవు, నిర్లేపుండును, నిర్గుణుండును, సూ
క్ష్ముండును, సర్వజ్ఞుండును, సర్వభాషనుండును, నీలజలదసంకారుండును,
గోబ్రాహ్మణహితరతుండును, సర్వరక్షకుండును, సర్వవ్యాపియు, శంఖ
చక్రధరుండును, గదాముసలధార్మియు, నీలోత్పలదళస్నేహుండును, వర

దేవదేవుండును, నగు నీకు శతసహస్రవందనములు. క్షీర సాగరమధ్యంబున భుజగపర్యంకశయనుండ వగు నోహిషీకేశా! నీకు నమస్కారము. సర్వపాపహరుండవగు శ్రీహరీ నీకుఁ బ్రణామము! దేవా! నీవు విభుండవును, వరదుండవును, సర్వలోకేశ్వరుండవును, మోక్షకారణుండవును, అవ్యయుండవు నగు విష్ణుదేవుండవు. నీకు నమస్కారము.

అని యనేకవిధంబుల వినుతించుచు సాష్టాంగప్రణామంబు గావించి యంజలిబద్ధంజై యింద్రద్యుమ్నండు వినయమధురవచనంబులతో జగన్నాథా! నీవు నాయెడలఁ బ్రీతుండవై తివేని దేవతలు, అసురులు, గంధర్వులు, యక్షులు, రాక్షసులు, సిద్ధసాధ్యవిద్యాధరాదులు, శర్వాజకులు, యోగులు, తత్త్వచింతకులు, మోక్షదర్శనులు, నగు మనీషివరులు నిరంతరమునేపరమపదముంగూర్చి ధ్యానించుచుండు లోయట్టి యసితదదుర్లభంబగు పరమపదంబు నీయనుగ్రహముచే నాకు లభించుఁగాక! అని మహారాజు ప్రార్థించుటయు మహాదేవుండు మహాభాగా! నీకు సర్వశుభంబులును బ్రాప్తించుఁగాక! నాప్రసాదంబుచే నీసకలాభీష్టంబులును సిద్ధించుఁగాక! నీవు పదివేలతోమ్మిదివందలవత్సరంబులవఱకును మహామహీరాజ్యభోగంబుల ననుభవించి యనంతరము దుర్లభంబగు దివ్యపదప్రాప్తుండ వయ్యెదవు. పూర్ణంబును, శాంతంబును, గుహ్యంబును, వ్యక్తావ్యక్తంబును, పరాత్పరంబును, సూక్ష్మంబును, నిర్లేపంబును, నిష్కలంబును, ధ్రువంబును, చింతాశోకవిరహితంబును, క్రియాకారణవర్జితంబును, పరమానందమయంబును, శ్లోకాయాఖ్యంబు నగు పరమపదంబును, నీవు సందర్శింపఁగలవు. మఱియు నాకాశంబును, మేఘంబులును, రవిచంద్రితారాగణంబులును, సప్తసముద్రంబులును, మేఘమందరాదిపర్వతంబులును, నెంతకాలంబుండు

నో, స్వర్గలోకంబున దేవత లెంతకాలంబు నివసించి యుండురో యంతకాలంబువఱకు నీమహిమండలమునందు సర్వస్థానములగుదురు కక్షయంబగు నీకీర్తి ఘోషితంబగుచుండుఁగాక ! నీచేఁగావింపంబడినయెల్లమునుండి సంభూతంబై యింద్రీయ్యున్నసరోవరనామంబున నొక దివ్యతీర్థము విఖ్యాతంబు గాఁగలదు. ఆతీర్థంబుల నవగాహనంబు నేయమానవులు స్వర్గలోకంబునఁ బదునలుపురిందురు పరిపాలించునంతకాలంబువఱకును సుఖోపభోగంబుల ననుభవించుఁగలరు.

ఆసరోవరంబునకు దక్షిణభాగంబున నైఋతికోణంబునందొక పటవృక్షంబు గలదు. దాని సమీపమునందున్న మండపము కేలకీవనాచ్ఛన్నంబై బహువిధఫలభూరుహాలతావేష్టితంబై యున్నది. ఆమాఠంబున శుక్లవక్షంబున మఘానక్షత్రసంకలితం బగు వంచమీ తిథియందు నామూర్తి నామండపమునందు స్థాపించి శుభాకాంక్షులగు మానవులు అమూల్యంబులును, సుందరంబులు నగు వేషభూషణాదులచే నన్నలంకరించి మనోహరనృత్యగీతపాద్యంబులచేతను, రత్నభూషణ స్వర్ణదండ చామరాదివృదానంబులచేతను సప్తదివసంబులవఱకును నన్నారాధించి మహోత్సవంబులు గావింపవలయును. అందుఁ జతురాశ్రమనిరతు లగుబ్రాహ్మణులు నానావిధస్తోత్రంబులను, వేదపాఠంబులను గావింపవలయును. అనంతరము బలరామకేశవమూర్తులను సందర్శించి ప్రణామంబులు చేసి భక్తిపూర్వకంబుగ స్తోత్రంబు గావించినచో నట్టివారు దివ్యాయుతవర్షంబులు విష్ణుమందిరనివాసులైనారాయణానుచరరూపంబులతో గంధర్వావృరోగణంబులచే సంక్లిష్టులగుచు శ్రీమన్నారాయణసహితులై విహరింపఁగలరు. అట్టివారాదిత్యభవనంబున నాదిత్యసన్నిభవిమానారూఢులై సంచరించుచు సకలభీష్టభోగంబుల ననుభవించుచుండురు.

అనిచెప్పి భగవంతుండగుపురుషోత్తముం డింద్రద్యుమ్నమహీ
పాలునకు వరప్రదానంబు గావించి విశ్వకర్మసహితుండై యంతస్త్రి
తుం డయ్యెను. అప్పు డింద్రద్యుమ్నండు భగవద్దర్శనంబున సంప్రీ
తుండై తన్నుఁ గృతార్థునిగాఁ దలంచుకొని యుప్పొంగుచు సమాత్య
పురోహితసహితుండై శుభద్రాక్షృష్ణబలరామమూర్తులను మణికాం
చనవిచిత్రవిమానప్రతిమంబులగురథంబులపై సధిష్ఠింపఁజేసిమహాసమా
రోహముతో, మంగళగీతవాద్యములతోఁ దీసికొని వచ్చి వేదఘోషం
బులతోఁ బవిత్రం బగుశుభస్థానమునండు నిలిపి ద్విజసహితుండై
యథావిధిగ శుభతిథియందు, శుభనక్షత్రమున, శుభముహూర్తము
నం దాదివ్యప్రతిమలను బ్రతిష్ఠించెను. ఈవిధముగా నమ్మహీపతి
యాచార్యమతానుసారంబుగా సకలకార్యంబులను నిర్వర్తించి విధిపూ
ర్వకంబుగా నాచార్యులకు బహుదక్షిణలనొసంగి యమ్మహేశాత్మవ
సందర్శనార్థమై వచ్చిన యతిథిసంఘంబులకందఱుకును యథేష్టధనదా
నంబులం గావించెను. ఇట్లు విధివృష్టవిధానంబున నుత్తమప్రాసాద
మునం దాప్రతిమలనుబ్రతిష్ఠించి నానాసుగంధపుష్పంబులను, స్వర్ణర
త్నాదులను, శోభనవస్త్రాదులను సమర్పించి యథావిధిగ నర్పించు
చు నమ్మహారాజు నిరంతరవివిధదానక్రియలతోడను, వివిధయజ్ఞానుష్ఠా
నంబులతోడను గాలక్షేపంబు నేయుచు ధర్మరాజ్యపాలనంబునఁ గృ
త్యత్యుండై సకలపరిగ్రహపరిహారపూర్వకంబుగఁ దుదకు విష్ణుదేవుని
రమపదలాభంబుగాంచి కృతార్థుండయ్యెను.

మునివరుతారా ! సృష్టశ్రేష్ఠుండగునింద్రద్యుమ్నునిపుణ్యాచరిత్ర
యను, పవిత్రపురుషోత్తమక్షేత్రమాహాత్మ్యంబును సంక్షేపముగఁ గీ
ర్తించితిని. ఇంకను నేమివినఁగోరెదరో చెప్పుడు ! అని బ్రహ్మదేవుం
డనెత్తెను. బరమాశ్చర్యనిమగ్నులగుమునులు పరమానందము

తో నిట్లనిరి. ఓసురశ్రేష్ఠా ! పురుషోత్తమయాత్రయొప్పుడు చేయనలయునో, యేవిధినుసరించి. పంచతీర్థకృత్యంబుల నిర్వహింపవలయునో, అందొక్కొక్కతీర్థస్నానంబువలనను, దానములవలనను, దేవతానందర్థకంబువలనను నేయేఫలలాభంబగునో వేఱువేఱుగ వక్కాణింపవలయును. అని పార్థింతుటయు బ్రహ్మదేవుండు మహర్షి శేఖరులారా! ఒక్కసారి జ్యేష్ఠశుక్ల ద్వాదశీదినంబున నుపవాసియై భక్తిపూర్వకంబుగఁ బురుషోత్తముని దర్శించువానికిఁ గురుక్షేత్రంబున సప్తాయుతవత్సరంబులు జితేంద్రియుండై జితకోర్ధుండై తపంబు గావించినఫలము సిద్ధించును.

కావున స్వగ్గాపవర్గకాంక్షితులగుమానవులు ప్రయత్నపూర్వకంబుగా జ్యేష్ఠశుక్ల ద్వాదశీదినంబునఁ బురుషోత్తమసందర్శనంబు గావింపవలయును. తీర్థసేవనులగుపుణ్యాత్ములు పంచతీర్థంబులను సేవించి పురుషోత్తము నర్చించినచో శాశ్వతవిష్ణులోకనివాసంబు లభించును. మహాజ్యేష్ఠసమయంబునఁ బురుషోత్తమంబుచకుం బోయి పంచతీర్థకృత్యంబులనిర్వహించి పురుషోత్తమదర్శనంబు గావించుట శుభాకాంక్షులగువారి కవశ్యకర్తవ్యము. దూరమునందుండినను, నిర్మలచిత్తముతో భక్తిభావంబునఁ బురుషోత్తనామసంకీర్తనంబు సేయువానికి యాత్రాఫలంబును, విష్ణులోకనివాసంబును లభించును. పురుషోత్తమప్రసాదముపై నున్నచక్రమును దూరమునుండినను భక్తియుక్తులై సందర్శించి ప్రణామంబు గావించుమానవులు సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు.

—♦ మార్కండేయపటదర్శనము. ♦—

మునులారా ! పూర్వకాలంబున మహాప్రళయము తటస్థించినప్పుడు కాలమతిభయంకతమయ్యెను. చంద్రసూర్యాదిగ్రహంబులును, స్థావరజంగమాదివస్తువులు సేవియు లేకయుండెను. ప్రళయాది

త్యుండువేలుంగుచుండెను. ప్రచండఘనగర్జనంబులు వినవచ్చుచుండెను. ఉల్కాపాతంబులచేఁ దరుపర్వతాదులన్నియును జుగ్గీ భూతములై పోయెను. సకలజీవగణంబులును, వినష్టంబులై పోయెను. మాహాత్మరంబులగుశుల్కాపాతము లగుచుండెను. సమస్తజలాశయములును శుష్కి భూతము లయ్యెను. అట్టిసమయంబునఁ బవనప్రభాకరసాహాయ్యము చే నతిభీషణంబగుసంవర్తకానలం బుద్యూతంబై పృథ్వీతలంబును భేదించుకొని రసాతలంబునఁ బ్రవేశించి దేవదానవయక్షగంధర్వాదులకు మహాభయోత్పాదనంబు గావించుచుండెను. ఆయన్నిజావ్హిలాపరంపరలచే నాగలోకమంతయును దగ్ధమైపోయెను. క్షీణితుండలంబునంగలసమస్తపదార్థములును భస్మీభూతము లయ్యెను. ఊర్ధ్వాధోభాగంబులంగలయెల్లవస్తువులును నిమిషమాత్రమున పహ్నిజ్వాలలకావృతియైపోయెను.

అప్పుడు ప్రబలవేగవంతం బగుప్రభంజనంబును, సంవర్తకానలంబును శతసహస్రసహస్రయోజనంబులప్రదేశమంతయు నల్పకాలములోనే దగ్ధీభూతంబుగాఁ జేసివై చెను. దేవాసురగంధర్వాదులును, సకలజీవులును నమ్మహానలంబున దగ్ధులైపోయిరి. ఆకల్పానలజ్వాలలు ప్రదీప్తములై, ఘోరారావంబు సేయుచుఁ గోటిసూర్యసంకాశములై సురాసురనరగంధర్వాదిపరివృతంబులగుత్రిలోకములను నిమిషములో దహించివై చెను. అంతటిమహాఘోరంబును, భీభత్సంబునగుప్రళయకాలమునందుఁ బరమధార్మికుం డగుమార్కండేయమునివరుం డొక్కఁడుమాత్రమే ధ్యాననిష్ఠుండై యుండెను. కాని మోహపాశనిబద్ధుండగునాతఁడు తుత్ప్రస్థాకులితేంద్రియుండై పరితపించిపోవుచుండెను. దారుణపహ్నిజ్వాలాదర్శనంబున నాతని కంఠోష్ణతాలువులు శుష్కి భూతము లై పోయెను. భయవిహ్వలుం డగునాతఁ డప్పుడు తృణై

త్తుండై తపంబు సొలించి యచేతనప్రాయుండై యేమియుం దోచక
సమస్త భూమండలమును బరిభ్రమింపనారంభించెను. కాని యాతని
కెందును రక్షకుండు కానఁబడకుండుటచే నిటువటుఁ బరుగుతెత్తుచుం
డెను.

ఆతనికెందును విశ్రామస్థానము కానంబడదయ్యెను. అప్పు
డాతఁడువిభ్రాంతుండై యేమిచేయుదును ? ఎక్కడకుఁ బోవుదును ?
ఎవ్వరి నాశ్రయింతును ? నాకేమియుం దోచుట లేదు. సనాతనుం
డును బురుషోత్తముండును నగుదేవదేవునిదివ్యదర్శనంబు నాకెట్లు సిద్ధిం
చును ? అని యనేకవిధంబులఁ దలపోయుచు మార్కండేయుం డేకా
గ్రచిత్తంబున మహాప్రళయకారణుండును, సనాతనుండును, బరమపద
స్వరూపుండునగు జగన్నాంధునింగూర్చి చింతించుచు సనతిదూరంబు
నఁ బురుషేశనామంబుచే విఖ్యాతంబగు వటవృక్షమును దర్శించి య
తిత్స్వరితంబుగ దానిసమీపమునకుం బోయి యాచెట్టుమొుటఁ గూ
ర్చుండెను. ఆస్థానంబునఁ గాలానలజ్వాలాభయంబుగాని, యుగార
వ్షణంబుగాని, ఉల్కాశనిపాతంబుగాని యేమియు లేకయుండెను.

— ♦ ప్రళయనందర్శనము. ♦ —

అనంతరము తటిస్మాలాభీలంబులును, అద్భుతాకారంబులు స
గుమేఘంబు లన్నియు నాకాశమునం దలముకొనియెను. నీతోర్వల
శ్యామలంబులును, కుముదప్రతిమంబులును, కింజల్కవర్ణంబులును,
వీతహరిదవర్ణంబులును, పద్మసలాశసంకాశంబులును, కాకాండసన్ని
భంబులు నగుజలదబ్బదంబులు పురపర్వతాకారంబులతో నలముకొని
గభీరగర్జనంబులుగావించుచుఁ గుంభవృష్టితో నకలదిశలను ముంచివై
చుచుండెను. బ్రహ్మాండమంతయును గ్రమముగా జలప్లావితమైపో

యెను. ఈవిధముగా బ్రహ్మయానలంబును జల్లార్చి యేకధారగా ద్వాదశవర్షంబులు మహావర్ష సాతం బగుచుండెను. అప్పుడు సముద్రంబులన్నియు వేలాతిక్రమణంబు గావించి భూమండలమునంతను ముంచి నైచెను. తుదకాసాగరంబులన్నియును, ప్రబలర్షుంఝామారుతాహతులచే సంక్షుభితంబులై చెదరిపోవుచుండ నాదిపద్మాలయుండగువిష్ణుదేవుండు భయంకరరూపభంజనమునంతను బాసము చేసి యేకాగ్రవమధ్యంబున శయనించియుండెను. దేవాసురయక్షరాక్షసాదులపేక్షన లేకుండఁ బోయెను. స్థావరజంగమంబులగుసకలవస్తువులును విసర్జనంబులయ్యెను.

అప్పుడు మార్కండేయుండు తానాశ్రయించియున్నవటవృక్షమును, భూమిని, దిక్కులను, జంద్రసూర్యులను, వాయువును, మహానలమును, మఱియేవస్తువునుగూడఁ జూడఁజాలకపోయెను. ఘోరంబగునయ్యేకాగ్రవంబున నేయాశ్రయంబును లేకుండెను. అంతటను దమోరాళి యాక్రమించుకొని యుండెను. ఆనమయంబున జల్కాగ్రవమగుండగునాతఁ డెట్లో యుత్తీర్ణుం డగుటకుఁ బ్రయత్నించెను. కాని లాభము లేకపోయెను. ఆర్తుం డగునాతఁడు జలంబులం దేలియిందందుఁ గొట్టుకొనుచుఁ బరిభ్రమించుచుండెను. అతని దరిఁజేర్చుటకు దిక్కెవ్వరును గానవచ్చుట లేదు. అట్లు శరణ్యంబులేక యతివిహ్వలుండై యున్నమార్కండేయుం గాంచి దయాభుం డగుపురుషోక్తముండు మధురగంభీరస్వరంబున వత్సా! సుప్రతా! బాలుండవగు నీవు చాలడస్సితివి. నీవు నాభక్తుఁడవు. మార్కండేయా! లెమ్ము! నీకేమియును భయము లేదు. నాసమీపమునకు రమ్ము! అని యానతిచ్చెను.

ఆవాక్యంబుల నాలించి మార్కండేయుండు కుపితుండై యతి

విస్మయంబుతో దేవతల సవతోకించి బ్రహ్మగా నాతపోబలంబున కీవిధ
ధముగా సవత్సతం గూర్చి నాపేరుపట్టి సన్నుత బిలుచుచున్నవారెవ్వ
రు? సన్ను బాలుండని నిర్దేశించి బహుసహస్రవత్సంబులు గడపిననా
జీతకాలమును గూడఁ దృణీకరించుచున్నవా రెవ్వరు? దేవతలయందె
ట్టివ్యవహారమొందును గానంబడుట లేదు. దేవదేవుండగుబ్రహ్మదే
వుండు సన్ను స్థితియుష్కునిగా నేర్పఱిచియున్నాఁడు. సన్నిష్ఠుఁడై
పిలిచి స్వయముగా మృత్యువును గోరె తేచ్చుకొనుచున్నవిగతదేవుం
డెవ్వఁడు? అని యిట్లు మార్కండేయుండు, చింతావిష్టంజై యిది
యేమిస్వప్నమా? కాక నాకష్టము గలిగినదా? అని యనేకవిధంబు
ల వితర్కించుకొని నిశ్చలచిత్తంబున ధ్యానించుటయునాతనికి సకల
దుఃఖవిధ్వంసిని యగుమహేశ్వక్తి యావిద్యాశం బయ్యెను.

అప్పు డాతఁడు భర్తృపూర్వకంబుగఁ బురుషోత్తమదేవునిశరణం
బు నాశ్రయింపనలయు సని నిశ్చయించుకొని యమ్ముహూదేవునిధ్యా
నంబునఁ దస్మయం డగుట యు నవ్వటభూరుహంబు మరలలో నలిలోపరి
భాగంబున నెప్పుటియట్లు తేలుచున్నట్లుననికి గోచరించెను. ఆభూరు
హవిశాలశాఖోపరిభాగంబున విశ్వకర్మనిర్మితంబును, ననరన్నుభచితం
బును, నానారత్నాలంకారభూషితంబును నానాస్తగిలొచ్చునంబును,
అలోకరమణీయంబును, ప్రభామయంబు నగుసోమ్య సర్వంకము పర
మాద్భుతంబుగఁ సమ్మనీంధ్రునిసకుఁ గానవచ్చెను. ఆసర్వంకోపరిభా
గంబునఁ గోటిసూర్యప్రభాభాసమానుండును, జతుర్భుజండును, సుంద
రాంగుండును, పద్మపత్రాయతలోచనుండును, శంఖచక్రగదాధరుండు
ను, శ్రీవత్సవనమాలాలంకృతుండును, దివ్యకుండలధరుండును నగు
శ్రీకృష్ణుండు బాలకాకారంబునఁ బవళించి యుండెను.

మునివరు డగుమార్కండేయుండు దేవదేవుండగుశ్రీకృష్ణుం

గాంచి విస్మయోత్ఫుల్లనయనుండును, అందపులకీతసర్వాంగుండును
 వై సాష్టాంగప్రజామంబు గావించి ఆహా ! ఘోరంజగునీయేకార్ణవం
 బున సర్వంబును నిమగ్నంజై పోయిన యీసమయమునం దీబాలుం
 డొంటిగా నిర్భయంబుగ నిండెట్లున్నాడు ? అని భావించుకొనుచు భూ
 తభవిద్వర్తమానవిడుండయ్యును మార్కండేయుండు మాయామోహం
 బునే నేమియు నెఱుంగనివాడయ్యెను. ఆతఁ డట్లజ్ఞానుండై తనతపో
 జలంబును, జ్ఞానంబును, గర్మంబులును, దీర్ఘజీవనంబును, మానత్వం
 బునుగూడ నిర్మలకంబు లయ్యె ననియు, నీమణిపర్యంకశాయియగుబా
 లకుం డెవ్వఁడో యెఱుంగఁజాలకుంటి ననియు నచేతప్రాయుండై చిం
 తించుచు నేకార్ణవంబునఁ దేలిపోవుచుండెను. ఎందును శరణ్యాంబు లే
 కుండుటచే నాతనికి నిర్వేదంబు గలిగెను. స్వమహిమాధిస్థితుండును,
 బాలార్కసదృశుండును, దివ్యతేజోమయుండు వగునామాయాబాటకుని
 మార్కండేయుండు దర్శింపఁజాలకపోయెను.

జలంబుల నట్లేదుకొనివచ్చుచున్న మార్కండేయునిం గాంచి
 యాబాలకుండు మండహాసవదనుండై మేఘగంభీరస్వరంబున వత్సా !
 నీవు చాలఁ బరిశ్రాంతిండవైనట్లగపడుచున్నావు. శుంరక్షణంబుకొఱి
 కు నన్నాశ్రయింపఁజూచుచుంటివి. రమ్మ ! శీఘ్రముగ వచ్చి నాశరీ
 రంబునఁ బ్రవేశింపుము. అందువలన నీకు విశ్రాంతి గలుగును. అని
 ప్రోహితించుటయు మార్కండేయుండు మాటుమాట చెప్పక మోహ
 వేశవివశుండై తివ్యతంబగునాబాలకునివదనంబునఁ బ్రవేశించెను.

—♦ భగవద్గర్భపరివర్తనము ♦—

అట్లు మార్కండేయుం డాబాలకునియుదరంబునఁ బ్రవేశించి
 యుండు నానాజనపదపరివృతంబగు నమృతభూమండలమును, సప్తసము

ద్రోణులను, సస్త్రదీప్తిపంజులను, భారతాదివృక్షంబులను దర్శించెను. మణియు సర్వరత్నమయంబును, బహుకందరయుతంబును, నానాముని జనాకీర్ణంబును, నానాతరులతాశోభితంబును, నానాసత్త్వసంపన్నంబును, నానాశ్చర్యమయంబును, వ్యాఘ్రసింహాదినానాజంతుపరివృతంబును, శక్రాదిబృందారకసేవితంబును, సిద్ధచారణయతౌష్ఠ్యరోగణాభిష్ఠితంబును, బహువిధదేవతాయతనసమలంకృతంబును, మనోహరంబునగు మేరుపర్వతమును దర్శించెను. ఈవిధముగా మార్కండేయుం డాబాలునియుదరంబున సంచరించుచు మేరుశీతలై లహేమకూటాది శకలపర్వతంబులును, కురుక్షేత్రంబును, పాంచాలమద్రకేకయాదిసకలదేశంబులను, భూమండలమునందలి సకలతీర్థములను, గ్రామనగరకృషిగోత్రతౌవాణిజ్యక్రయవిక్రయాదిస్థానంబులను, ఇంద్రాదిదేవతలను, శుభాక్షులను, రాక్షసులను సకలజీవులనుగూడ సత్యాశ్చర్యముతోఁ గనుంగొనుచుండెను. బ్రహ్మాదితృణపర్యంతముంగల చరాచరప్రపంచమంతయు సయ్యుదరంబునం దమ్మునీందుచు దృగ్గోచరం బయ్యెను.

అప్పు డాతని కవ్యాహతంబగుమనశ్శక్తియు, సద్భుతంబగుస్మృతిశక్తియుఁ బరమేశ్వరానుగ్రహంబున లభించుటయు నమ్మునివరుండు భగవద్గర్భస్థంబగుబ్రహ్మాండమునం దంతటను బరిభ్రమింపఁబడంగెను. కాని యావిష్ణుదేవునిదివ్యోదరంబున కంతం బెచ్చటను నాతఁడు గనుంగొనఁ జాలఁడయ్యెను. అతఁ డెంతతిరిగినను సంతంబు గానలేక వరదుండగు నాదేవదేవునకు శరణాగతుం డయ్యెను. ఇట్లు పరమేశ్వరశరణంబు గోరినంతనే యావిష్ణుదేవుని వివృతవదనగహ్వరమునుండి యమ్మునీందుండు బహిర్గతుం డయ్యెను.

—♦ పరమేశ్వరస్తవము ♦—

మార్కండేయమునీంద్రుం డాబాలకునిగర్భంబునుండి బహిష్క
తుండై మరల నేకాన్తవీక్యతం బై యున్న భూమండలమును, మఱియు
నచ్చటశాఖాంతరంబునఁ బర్యంకముపై మునుపటివలెనే శిశురూపియై
శయనించియున్న దేవదేవుని గనుంగొనియెను. ఆపుండరీకాక్షుండును,
శ్రీవత్సవత్సుండును, పీతాంబరధరుండును, చతుర్భుజుండు నగుదేవుండే
సకలజగత్కలశనంబు గావించియుండెను. అప్పు డాబాలకాకారుండ
గు దేవదేవుండు జలాన్తనంబునం దేలియాడుచున్న మార్కండేయుని
గాంచి మందహాసము చేయుచు వత్సా ! నాయుదరంబున నివసించు
టవలన నీకించుక యాయాసము తీరినదా ? అందు సంచరించుచు నీ
వేట్టివింతలను గనుంగొంటివి ? మునిశ్రేష్ఠా ! నీవు నాభక్తుండవు. ఆ
యాసపడి నీవు నన్నాశ్రయించితివి. కావున నొకసారి నన్నవలోకిం
పుము ! అని ప్రబోధించుటయు మార్కండేయుండు హృద్ధులకీతాం
గుండై రత్నాలంకారభూషితుండును, దుర్నిరీక్ష్యుండు నగునాపురుషో
త్తమునివంక దృష్టిపాతంబు గావించెను.

అంతలోనే యమ్మునిశ్రేష్ఠునిదృష్టి విమలంబును బ్రసన్నంబు
వయ్యెను. దేవదేవా! గ్రహముచే నాతనికభినవచక్షుశ్శక్తి లభించిన
ట్లయ్యెను. అప్పుడు మార్కండేయుండు సురసేవితంబులగునామహాదే
వునిపాదపంకజంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యంజలిబద్ధుండై పరమాశ్చర్యని
మగ్నచిత్తంబుతో, హృద్గద్గదస్వరంబుతో నిట్లుస్తుతింప నారంభించె
ను. ఓజగన్నాథా ! మాయాబాలకరూపా ! పద్మాక్షా ! దేవదేవా !
దుఃఖితుండనై శరణాగతుండనగునన్ను రక్షింపుము. స్వామీ ! నేను
సంవర్తనలజ్వాలలో సంతప్తుండనై, యంగారవృక్షణంబునకు భీతుండ
నై తిని. మఱియు నతిప్రచండవాయువేగముచే శోషితుండను, విహ్వ

లుండను, శాంతితుండను నైతిని. ప్రళయాదిత్యప్రాణాపంబునకును, పుష్కలావర్తమేఘవర్షంబునకును గమనుడివడిపోయితిని. పురుషోత్తమా! నాకుఁ బరిత్రాణంబు గావింపుము. జగత్ప్రభూ! తృప్తితుండను, తుభితుండను, దుఃఖితుండనునై యసన్యశరణ్యుండనై పరితపించుచున్నాను. దేవా! నీయుదరంబున సమస్తప్రపంచమును గాంచి విస్మితుండనై విష్ణుండ నైతిని. పురుషోత్తమా! సన్న రక్షింపుము. ఆశ్రయ రహితంబగునీసంసారమునందు నాకుఁ బ్రసన్నుండవగుము.

విబుధశ్రేష్ఠుండవు, విబుధస్త్రియుండవు, విబుధనాథుండవు, విబుధాలయుండవు, సర్వలోకేశ్వరుండవు, జగత్కర్తా నామగోపు నాకుఁ బ్రసన్నుండవగుము. సర్వజగత్కర్తవు, భూధరుండవు, సలిలాపానుండవు, మధుసూదనుండవు, కమలాకాంతుండవు, త్రిదశేశ్వరుండవు, కంసకేశిఘ్నుండవు, అరిష్టనాశకుండవు, ధైత్యహంతవు, దనుజాంతకుండవు, కృష్ణుండవు సగునీవు ప్రసన్నుండవగుము. మధురావాసా! యదుసందనా! ఇంద్రావరజా! వరదా! అవ్యయా! ప్రసన్నుండవగుము. దేవా! పంచభూతంబులును, మనంబును, అహంకారంబును, బుద్ధియు, ప్రకృతియు, సత్వాదిగుణంబులును, జగదావ్యతియగుపురుషుండును, పురుషోత్తముండును, సకలేంద్రియంబులును, శబ్దాదివిషయంబులును, దిక్కులును, కాలంబును, ధర్మంబును, వేదంబులును, సదక్షిణంబు లగుయజ్ఞంబులును, ఇంద్రుండును, శివుండును, హరియు, హితౌశనుండును, యముండును, రాక్షసేశ్వరుండును, జలపతి యగు వరుణుండును, వాయుపురు, ధనేశ్వరుండును, ఈశానుండును, అహంతుండును, గణేశ్వరమణ్ముఖవసురువాదిత్యులును, భేచరులగు యక్షగంధర్వాదులును, మరుద్గణంబులును, ఋషిగణంబులును, వాలఖిల్యగణంబులును, అశ్వినీకుమారులును మణియు జీరసంక్షింబులగుసకలం

బును నీస్వరూపంబులు. బ్రహ్మాదితృణపర్యంతంబునుగలసమస్తమునందును నీకంటె భిన్నంబగువస్తు వేదియును లేదు. భూతభవిష్యద్వర్తమానాదిసకలకాలంబులును, కాలికవ్యవహారంబులును నీకంటె నన్యంబులు గావు. కూటస్థుడవు, అచలుడవు, ధ్రువుండవు నగు నీపరమవత్సవరూపమును బ్రహ్మాదిదేవతలుగూడ నెఱుంగఁజాలరు. అల్పబుద్ధి నగునాకెల్లు విదితం బగును? దేవా! నీవు శుద్ధస్వభావుడవు. నిత్యుండవు. ప్రకృతికతీతుండవు. అవ్యక్తుండవు, శాశ్వతుండవు, ఆనంతుడవు, సర్వవ్యాపివి, ఆకాశమూర్తివి, అజుండవు, అవ్యయుండవు, విభుండవు, నిర్గుణుండవు, నిరంజనుండవు నిన్నుస్తవంబు సేయుటకు సమర్థుడగువాఁ డెవ్వఁడు? అల్పచేతస్కుండ నగునేను గావించినయీస్తవంబునందుగలలోపంబుల నన్నిటిని తుమింపుము.

—♦ భగవద్దర్శనము. ♦—

మార్కండేయమునీంద్రునిచే నిట్లు సంస్తుతుండై పరమేశ్వరుండగువిష్ణుదేవుండు మేఘగంభీరన్వరంబుతో వత్సా! నీయభీష్టంబు డెలుపుము. నీసకలమనోవాంఛితంబులను సఫలంబు గావించెదను. అని బాలకుండగునా దేవదేవునిమందహాసనదనమునుండి యనుగ్రహపూర్వకముగా వెలువడినయమ్మధురవచనంబుల నాకర్ణించి మార్కండేయమునీంద్రుండు, పరమప్రీతుండై తన్మయచిత్తంబున నిట్లనియెను. దేవా! సర్వోత్తమంబగు నీమాయాశక్తి నెఱుంగఁగోరుచున్నాను. నీప్రసాదంబుచే నాస్మృతిశక్తికి లోపంబు లేకుండునట్లునుగ్రహింపుము. నేను నీవిశాలోదరంబున నతివేగపరిభ్రమణంబు గావించితిని. పుండరీకాక్షా! నీవెవ్వండవో యెఱింగింపుము. సకలజగంబును గబళితంబు గావించి యిచ్చుట నిట్లుబాలకరూపంబున శయనించియుండుటకుఁ గారణమేమో తెల్పుము.

అనియిట్లు మునిముఖ్యుం డగుమార్కండేయుండు పార్థింతుట
యు మహావక్తయు, మహాద్యుతిమంతుండును నగుదేవదేవుని డాతని
నాదరించి వత్సా ! దేవతలుగూడ సాతత్త్వమును సంపూర్ణముగా నె
ఱుంగజాలరు. నేను నీయెడలఁ బ్రీతుండ నై తినిగావున సకలజగత్క
ర్త సగుసాతత్త్వమును బోధించెదను వినుము. విప్రస్థీ ! పితృభక్తుండ
వును, శరణాగతుండవు సగు నీయెడలఁ బరితుష్టుండనై తిని. నీయసా
ధారణబ్రహ్మచర్యంబు నేనెఱుంగుదును. పూర్వకాలంబున నేను జ
లంబునకు నారసంజ్ఞను నిద్దేశించితిని. అందుచేతనే నాకు నారాయణ
నామంబు గలిగెను. నేనవ్యయుండను, శాశ్వతుండను, సర్వభూతవి
ధాతను, సృష్టికర్తను. విష్ణుదేవుండును, బ్రహ్మాండయమవైశ్రవణులు
ను, శివసోమప్రజాపతులును, కశ్యపుండును, భూతయు, విధాతయు
నేనే. నాకగ్నిదేవుండు ముఖంబును, భూమి పాదంబులును, చంద్రార్ధు
లు లోచనంబులును, గగనంబు మస్తకంబును, తిక్కులు శ్రోత్రంబు
లును, సముద్రంబులు స్వేదనంచయంబును, దిబ్బభంబులు కాయం
బును, వాయువు చిత్తంబును నై యుండును. అనేకదక్షిణాన్వితంబు
లగుకృతుసమూహంబులచే నేనర్చింపఁబడుచుండును. పేదవిదులగువా
రు నన్నే యారాధించుచుందురు. స్వర్గాపవర్గకాంక్షితు లగుక్షత్రియు
లును, నైశ్యలు నన్నుఁ బూజించుచుందురు. చతురుదాధివలయితం
బగునీధరామండలమును శేషమూర్తి నై నేనే ధరించియుండును. పూ
ర్వకాలంబున నేనే వరాహరూపముతో వసుంధర నున్ధరించితిని. బా
డబస్వరూపంబున నేనే జలరాశియందలిజలంబులను బాసము చేయు
చుండును. మరల జలంబులను గల్పించుచుండును. బ్రాహ్మణులు
సాముఖంబును, క్షత్రియులు భుజంబులును, నైశ్యలూరువులును,
శూద్రులు పాదంబులు నై యుండురు. ఋగ్వజాస్సామాధర్వణీదంబు

లునాయం దే ప్రాదుర్భూతంబులై నాయం దే ప్రవేశించుచున్నవి. సమ
గుణావలంబనులును, నియతాత్ములును, తత్త్వచింతకులును, కామక్రో
ధద్వేషవిరహితులును, సంగహీనులును, పాపరహితులును, సాత్వికు
లును, నిరహంకారులును, నియతాధ్యాత్మకోవిదులు నగు బ్రాహ్మ
ణులు సర్వదా తస్మయచిత్తంబులతో నన్ను పాసించుచుందురు. సం
వత్సకజ్యోతిని, సంవత్సకానలంబును నేనే.

నభోమండలంబున జ్యోతిర్మయంబు లగునక్షత్రంబులన్నియు
నారోమకూపంబు లని యెఱుంగుము. రత్నాకరంబు లగునముద్రంబు
లును, దిక్పతుష్టయంబును, వసనశయననిలయాదులును, కామక్రోధ
హర్షమోహాదులును నాస్వరూపంబులు. మానవులచేఁ గావింపఁబడున
త్యదానతపంబులకును, అహింస మొదలగునత్కర్మంబులకును నేనే మూ
లకారణుండను. దేహధారులగు వారందఱును నావిధానంబుననే విహి
తు లగుచుందురు. నామాయచే వారితత్త్వజ్ఞానము తిరోహితం బగు
చుండును. నాయుచ్చానుసారంబుగనే వారు మెలంగుచుందురు. వేద
జ్ఞానసంపన్నులై వివిధయజ్ఞానుష్ఠానంబులఁ గావించుచు జితక్రోధులును,
శాంతచిత్తులునగుబ్రహ్మవిదులు నన్నే యనుగమించుచుందురు. లో
భాభిభూతులును, కృపణులును, అనార్యులును, అకృతాత్ములును,
నగువారు నన్నుఁ జేడఁజాలరు. ధర్మగ్లానియు, అధర్మాభ్యుత్థానంబు
నగుకాలములయందు లోకహితంబునకై నేనవతరించుచుందును. దై
త్యులు హింసాపరాచుణులై, దేవతల కవధ్యులై దారుణప్రకృతులై
విజృంభించుచున్నకాలములందు నేను పుణ్యాత్ములగృహంబున మాన
వమూర్తినై యవతరించి సర్వబాధానివారణంబు గావించుచుందును.
నేను దేవమానవగంధర్వాదులను, చరాచరవస్తుప్రపంచమును సృజించి
మరతమాయచే సంహారంబు చేయుచుందును. కర్మకాలంబున మరల

స్పృష్టి చేయుచుందును. ధర్మసంస్థాపనంబునకై నేను మానవావతారంబు నెత్తుచుందును.

మునికులతిలకా ! మనీయం బగుధర్మమూర్తి సత్యయుగంబున శ్వేతవర్ణంబును, శ్రేతాయుగంబున శ్యామవర్ణంబును, ద్వాపరంబున రక్తవర్ణంబును, కలియుగంబునఁ గృష్ణవర్ణంబునై యుండును. కలియుగంబున సధర్మము మూఁడుభాగము లుండును. ప్రళయ కాలంబున నేనతిదారుణకాలరూపుండనై యొక్కండనే త్రిభువనంబులను సంహరించుచుందును. త్రిధర్మండను, విశ్వాత్ముండను, సర్వలోకసుఖావహుండను, అభిన్నుండను, సర్వగుండను, అనంతుండను, హృషీకేశుండను, ఉరుక్రముండను నగునేను కాలచక్రంబును నడపించుచుందును. సర్వభూహితుండనగు బ్రహ్మస్వరూపుండను నేనే—నన్నెవ్వరు నెఱుంగఁజాలరు. భక్తులు నిరంతరమును నన్నుఁ బూజించుచుందురు. ఓమునందా! నీవు నాయుండుఁ బ్రవేశించి యనుభవించినట్లే శం బంతయును నీశుభోదయంబుకొఱకే యైనది. స్థావరజంగమాత్మకంబగు ప్రపంచమునందు నీవుగాంచినయెల్లవస్తువులందును భూతభావనుండ నగునాతేడము విరాజిల్లుచునే యున్నది.

ఓవిప్రనీ! శంఖచక్రగదాధరుండనగునారాయణుండనునేనే. యుగసహస్రపరివర్తనం బగునంతవఱకును విశ్మాత్ముండ నగునేను విశ్వంబును మోహితంబుగాఁ జేసి శయనించి యుందును. మునిసత్తమా ! బ్రహ్మదేవుండు బోధితుం డగునంతవఱకును శిశుత్వము నెఱుంగని నేను బాలకరూపంబున నిరంతరమును విరాజిల్లుచుండును. అట్టిబ్రహ్మస్వరూపుండ నగునేను నీయెడలఁ బరితృప్తుండనై నీకు నగప్రదానంబు గావించుచుంటిని. ఈయే క్షణ వడలంబున నమృతంబును నినిష్ఠులైనను నాయనుగ్రహంబుచే నీవు నిర్గుణుండనై యఖిలంబును గాఁ

చఁగలిగితివి. నీవు నాయుదరంబునఁ బ్రవేశించి యందును స్థానరజంగ
మాత్మకఁజగు సమస్తప్రపంచమును దర్శించితివి. కాని యందువలనఁ
గూడ నీకు నాతత్త్వము నువిదితంబు గాలేదు. కావుననే నిన్నతిశీఘ్ర
ముగ నాముఖవివరమునుండి బహిర్గతునిం గావించితిని. మదీయం
బగునాత్మతత్త్వము సురాసురాదులకుఁగూడ నజ్ఞేయం బైనను ప్రస
న్నుండనై సర్వంబును నీకెఱింగించితిని. బ్రహ్మదేవుండు ప్రబోధి
తుఁ డగునంతవఱకును నీవిచ్చటనే సుఖవిహారంబు గావించుచుండు
ము. బ్రహ్మదేవుండు ప్రబుద్ధుం డైనంతనే యేకాత్ముండనగునేను
సమస్తప్రపంచమును యథారూపమున మరల సృష్టింపఁజేయుదును.

అని భగవానుండగు మాధవుండు మార్కండేయు ననుగ్రహిం
చి వత్సా ! నీవెందుకొఱకు నన్ను స్తుతించితివో నీయభీష్టంబు డెల్పు
ము. నీకు వరప్రదానంబు గావించెదను. ఆయుష్మంతుండ వగునీవు
నాభక్తుఁడవు. ఇంకను దీర్ఘాయుష్మంతుండ వయ్యెదవుగాక ! అని శు
భవచనంబులచే నాశ్వాసించుటయు మార్కండేయుం డదేవునకు సా
ష్టాంగప్రణామంబు గావించి మహాత్మా ! నేను నీదివ్యమంగళస్వరూ
పంబును దర్శింపఁగలిగితిని. నీదివ్యదర్శనంబుచే నామాయామోహం
బు విగతమైపోయినది. లోకహితార్థమై నీయనుగ్రహంబుచేఁ బుణ్యం
జును, నిర్మలంబు నగునీపురుషోత్తమక్షేత్రమునందు శైవభాగవతాదు
లకు వివాదప్రతిషేధకంబునకై యొకశివాయతనంబును గల్పింపఁదలం
చితిని. భవదీయం బగునీయుత్తమక్షేత్రమునందు శంకరమూర్తికూ
డఁ బ్రతిష్ఠితుండై నచో హరిహరులకభేదంబనియు, నిరువురు నేకమూ
ర్తులే యనియు లోకులకందఱకును సంపూర్ణవిశ్వాసము గలుగఁగలదు.

అనివిన్నవించుటయు జగన్నాథుండు ప్రీతుండై మునినాథుం
గాంచి వత్సా ! సాయాజ్ఞానుసారంబుగా భిన్నభావప్రళయంబుగొఱ

కును, సకలతోకా రాధసంబుకొఱకును బరమకాగమంబగుభువనేశ్వర
దేవునిదివ్యలింగమును బ్రతిష్ఠించి సత్స్వరంబుగ నొకశివాలయగణును
నిర్మాణంబు గావింపుము. అందు శివలింగంబును, మదీయంబగుశూ
ర్తనిగూడఁ బ్రతిష్ఠింపుము. హరిహరుల క్లృతేదంబును లేదు. నా
యేకమూర్తియే ద్విరూపంబైనది. రుద్రుడే విష్ణుఁడు; విష్ణుడే మా
హేశ్వరుఁడు. సవనాకాశంబులకుంబోలి వీరి క్లృతేదంబును లేదు. గ
రుడధ్వజుడే వృషభధ్వజుఁ డనియు, ద్రిపురాంతకుడేఋరాంతకుడ
నియు మూఢమానవు లెఱుంగరు. నీవు నీనామంబుతో నొకశివాల
యంబు నిర్మించి యూదేవదేవున కుత్తరదిగ్భాగంబున మార్కండేయ
హృదంబును గల్పింపుము. ఆదివ్యతీర్థము మానవలోకంబున సుప్రసి
ద్ధము గాఁగలదు. అది సర్వసాపనివారకం బగును. అని ప్రజోధించి
భగవానుండును, సర్వవ్యాపియు నగుజన్మాద్మనుండంతర్హితుం డయ్యెను.

—♦ శ్రీకృష్ణదర్శనమాహాత్మ్యము. ♦—

అని చెప్పి బ్రహ్మదేవుండు వెండియు నిల్లనియెను. మునివరు
లారా ! తీర్థసేవాతత్పరుండగువాఁడు ముందుగ మార్కండేయహృదం
బునకుఁ బోయి యందుఁ బ్రవేశించి యుదఙ్ముఖుండై —

“సంసారసాగరే మగ్నం, పాపగ్రస్త మచేతనం

త్రాహి మా భగవేశ్రోత, త్రిపురారే నమోస్తతే.

నమః శివాయ శాంతాయ, సర్వసాపహరాయ చ

స్నానం కరోమి దేవేశ, మమ సశ్యతు పాతకమ్.”

అనుమంత్రమును బఠించుచు స్నానము చేసి విధిపూర్వకంబు
గా దేవర్షి పితృతర్పణంబులు గావించి మరల స్నానము చేసి యూచమ
సపూర్వకంబుగ నటనుండి శివాలయంబునఁ బ్రవేశించి ముమ్మాఱు

ప్రదక్షిణం బాచరించి మూలమంత్రముతో మార్కండేయేశ్వరునకుఁ
బూజాప్రణామంబులు గావించి—

“ త్రిలోచన నమస్తేస్తు, నమస్తే శశిభూషణ

త్రాహి మాం త్వం విరూపాక్ష, మహాదేవ నమోస్తుతే. ”

అను మంత్రమును బఠించుచు నమ్మహాదేవుని బ్రసన్నుం గా
వించుకొనవలయును. అట్లు స్నానసందర్భనార్చనంబులఁ గావించువాఁ
డు దశాశ్వమేధఫలలాభంబు గాంచి సర్వపాపవిముక్తుండై శివలోకం
బునఁ బ్రవేశించి యందు దివ్యంబులగుసకలోపభోగంబుల ననుభవిం
చుచుఁ బ్రళయకాలంబువఱకును సుస్థిరుండై యుండఁగలఁడు.

అనంతరము కల్పతరునన్నిధికిం బోయి ముమ్మాఱు ప్రదక్షి
ణం బాచరించి—

“ ఓంనమోవ్యక్తరూపాయ, మహాప్రళయకారిణే

అమరత్వం సదాకల్పే హరేశ్చాయతనం వట. ”

అనుమంత్రముతోఁ బూజింపవలయును. అట్లు యథావిధిగ
నవ్వటంబునకుఁ బూజాప్రణామప్రదక్షిణంబులఁ గావించువాఁడు జ్యేష్ఠ
నిర్మోకం బగునజగరంబునుం బోలి సర్వపాపవిముక్తుండై విరాజిల్లును.
ఆవృక్షచ్ఛాయ నాశ్రయించినవానికి బ్రహ్మహత్యాపాతకమునుండి
నిష్క్రమిలాభంబు గలుగును. కృష్ణాంగప్రభూతంబును, బ్రహ్మతేజో
మయంబును, న్యగ్రోధరూపంబు నగువిష్ణుమూర్తి నారాధించుమాన
వులు రాజసూయాశ్వమేధంబులకంటె నుత్తమఫలలాభంబు నందు
దురు. అట్టివారు స్వకులోద్ధారకులై విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు. మ
ఱియు శ్రీకృష్ణసమీపవర్తి యగునైనతేయునకు భక్తిపూర్వకంబుగఁ
బ్రణమిల్లువారు సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు. వటవృక్షంబును, వై నతే

యుని దర్శించినవెచుకఁ బురుషోత్తముని, బలరాముని, సుభద్రను న
ర్శించువారికిఁ బరమగతిలాభంబు గలుగును.

విష్ణుమందిరంబునఁ బ్రవేశించి ముమ్మాఱు ప్రవక్షిణంబు చేసి
భక్తిపూర్వకంబుగా—

“ నమస్తే హలధృగ్రామ నమస్తే ముసలాయుధ
సమస్తే రేవతీకాంత, నమస్తే భక్తవత్సల.
నమస్తే బలినాం శ్రేష్ఠ, నమస్తే ధరణీధర
ప్రలంబారే నమస్తేస్తు, త్రాహి మాం కృష్ణపూర్వజ.”

అనుమంత్రపాఠముతో నద్వేషునిఁ బ్రసన్నుం గావించుకొని,
యనంతుండును, అజేయుండును, సురార్చితండును, కైలాసశిఖరాకా
రుండును, చంద్రాధికమనోహరదనుండును, నీలవసనధరుండును, ఫణా
చ్ఛన్నమస్తకుండును, కుండలాలంకృతుండు సగుహలధరుని భక్తిపూ
ర్వకంబుగ. ధ్యానించువాఁ డభిమతఫలలాభంబు నందఁగలఁడు. అట్టి
వాఁడు సర్వపాపవిముక్తుడై ప్రళయకాలవిర్యంతమును విష్ణుతోకంబు
న సకలవభోగంబుల ననుభవించుచుండును.

ఈవిధముగా హలధరుం డగుబలరాము నర్చించినపిమ్మట విచ
క్షణండును, సమాహేతచిత్తుండు నై ద్వాదశాక్షరమంత్రంబుతోఁ
బురుషోత్తము నర్చించువాఁడు మోక్షప్రాప్తుం డగును. దేవతలకును,
యోగులకును, సోమయాజులకునుగూడ లభింపని యుత్తమగతి యా
తనికి లభించును. కావున ద్వాదశాక్షరమంత్రముతో భక్తిపూర్వకం
బుగా శ్రీకృష్ణదేవునికొ బూజాప్రణామంబు లాచరించి—

“ జయ కృష్ణ జగన్నాథ, జయ సర్వాధునాథ,
జయ చాణూరకేశిఘ్న, జయ కంసనాశకం.

జయ పద్మపలాశాక్ష, జయ చక్రగదాధర,
 జయ నీలాంబుదశ్యామ, జయ నర్వసుఖప్రద.
 జయ దేవ జగత్పూజ్య, జయ సమసారనాశన,
 జయ లోకపతే నాథ, జయ వాంఛాఫలప్రద.”

అని సంస్తుతించుచు, దేవేశుండును, వరదుండును, భక్తవత్స
 లుండును, సర్వపాపహరుండును, సర్వకామప్రదుండును, సీతవత్సుండు
 ను, ద్విభుజుండును, పద్మాక్షుండును, మహాబాహుండును, పీతాంబరుం
 డును, శుభాననుండును, శంఖచక్రగదాధరుండును, ముకుటాంగదభూ
 షితుండును, సర్వలక్షణసంపన్నుండును, వనమాలియు నగు శ్రీకృష్ణ
 దేవునిఁ బ్రసన్నుం జేసికొని ప్రణామంబు చేసి యంజలిబద్ధుండై దర్శిం
 చువాఁడు సహస్రాశ్వమేధ ఫలలాభంబు నందును. సర్వతీర్థస్నానం
 బును, సర్వద్రవ్యదానంబును గావించినమహాఫల మొక్కసారి శ్రీకృష్ణ
 సందర్శనంబువలన లభింపఁగలదు. బహుసువర్ణదక్షిణలతో సకలయ
 జ్ఞంబుల ననుష్ఠించువారును, సర్వవేదాధ్యయనంబు నేయువారును, స
 కలదానంబుల నాచరించువారును, సకలవ్రతంబుల నిర్వర్తించువారు
 ను, నియమాచరణంబున వివిధకఠోరతపంబులఁ గావించువారును, బ్ర
 హ్మచర్యవ్రతనిష్ఠులగువారును, శాస్త్రనిర్దిష్టాచారు లగుగృహస్థులును,
 వానప్రస్థధర్మప్రతిపాలకులును, సన్న్యాసులును బొందఁగలుగుసమస్తఫ
 లంబులును శ్రీకృష్ణసందర్శనప్రణామంబులవలన లభింపఁగలవు. భక్తి
 భావంబున నద్దేవుని దర్శించుమానవులు మోక్షప్రాప్తులగుదురు. శ్రీకృ
 ణ్ణదర్శనమాత్రంబునఁ గల్పకోటిసంభూతంబులగుసమస్త పాపంబులును
 నశించును.

అనంతరము విధివిహితంబుగా సుభద్రాదేవిని బూజించి ప్రణా
 మపాతపురస్కరంబుగాఁ గృతాంజలియై,

అజితుండును, అప్రమేయుండును, భుక్తిముక్తిప్రదండును, నగునాదేవదేవుని సర్వగుణాంబులను వర్ణించి చెప్పట కెవ్వరును సమర్థులు గాజాలరు. అయినను సరసింహదేవుని మాహాత్మ్యమును సంక్షేపముగ నెఱింగించెదను. దివ్యంబులును, మానుషంబులు నగుసిద్ధులన్నియు నాదేవుని ప్రసాదమునలననే సంఘట్టెల్లుచుండును. స్వర్గమగ్న్యసాతాళంబులందును, దిక్కులను, జలంబునను, బురపర్వతంబులయందును నవ్యాహతగతి యాదేవుని యనుగ్రహంబుచేతనే సిద్ధించును. ఈచరాచరప్రపంచమున భక్తవత్సలుండగు సరసింహదేవుని కెట్టియసాధ్యంబును లేదు. ఆదేవదేవుండు మానవులకుఁ బ్రసన్నుండగు విధానము నెఱింగించెదను. ఈవిషయంబు దేవతలకుఁగూడ నవ్యక్తంబైనది.

మునివరులారా ! సాధకుం డగువాఁడు కౌపీనధారియై భ్యాననిష్ఠుండును, జితేంద్రియుండును, నై యరణ్యంబునఁగాని, విజయస్థలంబునఁగాని, పర్వతప్రదేశంబునఁగాని, సింధుసంగమస్థానంబునఁగాని, నదీతీరంబునఁగాని శౌకయావకమూలఫలపిణ్యాకాదు లాహారంబుగా నివసించి పవిత్రస్థానంబున సరసింహమూర్తిని బ్రతిష్ఠించి యథావిధిగఁబూజించి శుక్లపక్షంబున ద్వాదశీతిథియం దుపవాసంబు చేయుచు నియతచిత్తంతో సృసింహమంత్రంబును లక్షజపంబు గావించినచో భగవదనుగ్రహంబుచే నట్టివానియొపపాతకంబులును, మహాపాపంబులునుగూడ నిశ్చయముగా నశింపఁగలవు.

అమ్మహాదేవునకుఁ బ్రదక్షిణంబు చేసి సుగంధదీపధూపాదులచేఁ బూజించి ప్రణామంబు చేసి యాదేవునిశిరోభాగంబునఁ గద్వారంబును, జందనకలితంబగు జాతీపుష్పంబును సమర్పించి సాధకుండు సిద్ధుండు గాఁగలడు. సరసింహదేవుండు సర్వక్రియాసాధనదక్షుండును,

యంతమును నేవింపజేయుటతే సాధకుఁడు దివ్యశరీరధారియు, మహా
లసంపన్నుఁడునై ప్రళయకాలపర్యంతమును రమణీయములతోఁగలసి
హరించుచు సంతతమున వాసుదేవునియందు విలీనుండగును.

సాధకుఁడు కందు నివసించుట కీష్టము లేకున్నచో నాతఁ డ
కుండి బహిర్గతుఁడై పట్ట, శూల, ఖడ్గ, రోఠనా, మణి, రస, రసా
యన, పాదుకాంజన, కృష్ణాజిన, కమండలధారియై సంజీవనీమృష్టిండా
ల్చి యథేచ్ఛావిహారియై యుండవచ్చును. అతనికి సర్వసిద్ధులును గ
గతంబు లగును. సకలశాస్త్రంబులును వచోవిధేయంబు లగును. ౬
గ్నిస్ఫులింగవేష్టితం బగుత్రిశూలముం బోలినస్పృశింహమంత్రము నొ
క్కసారి హృదయంబున స్వస్తంబు గావించినచో శతకోటిజన్మార్జితం
బు లగుసకలపాపంబులును నశించును. ఆమంత్రంబును విషంబున
జియోగించినవిషంబును, దేహంబున స్వస్తంబు చేసినచో గుప్తరో
గంబును నివృత్తం బగును. స్వశరీరంబున సమ్మంత్రమును స్వస్తంబు
గావించినచో భూరామాత్యాదిమహాపాతకంబు లాచరించినవాఁడైనను
విశుద్ధుఁ డగును. అమృతంబును హృదయాంతరంబున నుజ్జ్వలాకా
రంబుగఁ జింతించినచో శుశాగ్రహబాధలు వడలిపోవును.

ఈమంత్రంబుచే బాలతలశంతములందు రక్ష గట్టినచో గండ
పిండకాదినకలశేషురోగంబులును శమించును. త్రిసంధ్యలయందును
ఘృతక్షీరంబుల నిమ్మంత్రరాజంబుచే హోమంబు గావించినచో సర్వ
రోగంబులును నశించును. ఈమంత్రంబున కసాధ్యం బగునది యీ
త్రిభువనంబులయం దేదియును లేదు. ఇది సర్వాభీష్టదాయకంబైన
ది. ఎవ్వరేదికోరి జపించిన వారికాకోరికలు సిద్ధించును. సాధకుం డ
గువాఁడు, వల్మీకమునందుఁగాని, శ్మశానమునందుఁగాని, చతుష్పథ
మునందుఁగాని సస్తముష్టిపరిమితం బగుమృత్తికను దీసి దానిని జండ

మిత్రతంబు చేసి నోడీరములతో నన్గించి మడంగుళిపూజానాం బగున
రసింహావ్రతిమను నిర్మింపవలయును. మఱియు భూమిపత్రంబున నోడో
చనముచే నరసింహమంత్రమును లోగించి కిమిగాకారంబుగఁ గంఠమున
ధరించి మాంత్రిక్లం డగువాఁడు బ్రాణాయామధ్యంబున స్పృశింహపూజ
నంబు గావించి సత్త్విహావర్ణితమున శరీరంబు ముచ్చి సంత్యాపరిగ
ణనంబు చేయును. మఱియు జపింపవలయును. అట్లు చేసి నచో
ముహూర్తమధ్యంబున భూమండలముం దంతటను వహ్నిదయంబు కం
గలదు. మఱియు శుక్లవృక్షాగ్రంబునఁ గూర్చుండి స్పృశింహదేవు సల్లే
పూజించి యగ్నేశ్వరశతపర్యాయములు మంత్రజపంబును గావించినచో
సాధకుఁడు వారివగ్నణమును నివారింపఁగలుగును. మఱియు సాధకుం
డిదివ్యమంత్రజపప్రభావముచే వాగమూర్త్యాదనంబు నేయుటకును, సంశ
ప్రతిష్ఠ చేయుటకును, శరీరసత్త్వంబునంబుగావించుటకును సమర్థుండుగును.

కావున నోడమునీరములాగా ! మహావ్రభావసంపన్నులగును, మ
హావీర్యుండును, సర్వసామథ్యవ్రదుండు నగుస్పృశింహదేవుని భక్తిభా
వముతో సర్వసా పూజించుట యవశ్యకగర్హ్యము. స్పృశింహపూజన
ము సర్వసామధ్యంబును, ముక్తిదాయకంబు నై నది. బ్రహ్మతత్త్వియ
ుడై శృంగారవర్షిత నను, స్త్రీతై నను, బురుషులై నను, శూద్రులై నను,
అంత్యధార్మిక నను భక్తిపూర్వకంబుగా స్పృశింహదేవుని బూజించినచో,
కోటిబుద్ధితంబులగుమహాపాపములనుండి విముక్తులగుదురు. సర్వా
భీష్టఫలప్రదుండగు స్పృశింహదేవు సర్పించువాని కింద్రిత్యమును, దేవ
త్యమును, గంధర్విత్యమునుగూడ మర్శభంబులు గావు. స్పృశింహదేవు
ని సరిదిద్దన, సంపూజన, సంస్తవంబులవలన మానవులకు సకలాభీష్టం
బులును సిద్ధింపఁగలవు. అట్టివానికి రాజ్యంబును, స్వర్గంబును, మూ
డుంబుచుగూడ సిద్ధించును.

శ్వేతగంగయందఁ జూచుచుచేసి, శ్వేత, మత్స్యమాధవులను దగ్ధించు
వారు శ్వేతద్వీపగతు లగుదురు. శ్వేతమాధవవృత్తాంతమును సంక్షే
పముగాఁ జెలిపెద నాకర్ణింపుడు.

పూర్వము కృతయుగంబున మహాబలసంపన్నుం డగు శ్వేతుం
డనురాజేంద్రుండు భూమండలమును బరిపాలించుచుండెను. ఆతఁడు
బుద్ధిమంతుండును, ధర్మజ్ఞుండును, శూరుండును, సత్యప్రతిజ్ఞుండును,
దృఢవ్రతుండు నై యుండెను. ఆతనిపరిపాలనకాలంబున మానవులకు
దశసహస్రవృక్షంబులు పరమాయునై యుండెను. సౌల్యకాలంబున మృ
త్యుముఖపతితు లగువారెవ్వరును లేకుండిరి. ఇట్లుతనిపరిపాలనము
సకలజీవానందదాయకమై విలసిల్లుచుండెను. ఈవిధముగాఁ గొంతకా
లంబు గడచుటయు నొకప్పుడు పరమధార్మికుండును, బ్రహ్మక్షియు
నగుకపాలగోతముని కుమారుండు దంధోద్ధమంబై నను గానిపయసునం
దే మృత్యుముఖపతితుం డయ్యెను.

అప్పుడమ్మునివరుండు తనపుత్రుని సరసాగ్రునిచేంతకుం గొని
పోయి చూపించెను. మహీనాలుం డగు శ్వేతుండును ద్వి తిన్యవిహీ
నుండై సుప్తుచింతోలి పడియున్న బుద్ధునినందనుం గాంచి “యూశేమనసదప
గతుం డగు బాలకుని సప్తరాత్రమధ్యంబున మరలఁ జీవితునిగాఁగొని
రాజులనై తినేని నేనప్పుడే నిశ్చయముగాఁ బ్రజ్వలితచితారోహణంబు
సేయంగలవాఁడ” నని ప్రతిజ్ఞపట్టి పదునొకండువందలనీలపద్మములతో
మంత్రపాఠపూర్వకంబుగ మహాదేవు నర్చింప నారంభించెను. జగదీశ్వ
రుం డగుమహేశ్వరుం డప్పుడమ్మహారాజునిశ్చలభక్తి భావంబునకుఁ బ్ర
హ్మహృదయుండై యుమాసహితుంబుగ నాతనిచేంత కేతించి “ ప
త్నా! నీయారాధనంబునకు సంతోషుండ నై తిని ” అని వచించెను.

అశ్వినపూర్వకంబు లగుసమ్మధుతతచనంబుల నాకర్ణించింత

నే మహిషాలుం డాకస్మికముగఁ గన్నలఁ దెఱచి యెట్టయెడుట వీభూ
తిరుద్రాక్షనూలికాలంశ్చతుండునఁ, విరూపాక్షుండును, శారదాభ్ర
తుండేంద్రునఁ శాశ్వతుండును, శార్దూలచర్మాంబురుండును, బాలశశాంక
భూషణుండును, ఛగవానుండునగుమహేశ్వరుండు సాక్షాత్కరించి
యుండుటం గాంచి భయభక్తివినయసంభ్రమంబులతో నద్దేవదేవున
కుఁ బ్రణామం బాచరించి ప్రభూ ! నీవు నాయెడల ననుగ్రహించి
ప్రసన్నుండవై తివేని, నీకు నాయందుఁ బరిపూర్ణంబగుకరుణ గలదేని
నాపార్థనము సంగీకరించి కాలగ్రస్తుండగు నీవిప్రకుమారుని బునరుజ్జీ
వితునిగాఁ జేసి యనుగ్రహింపుము. మహాత్మా ! ఆకస్మికముగా మ
రణించిన యీ బాలకుని బ్రతిపించి మహాత్మాత్వముగా నాయాష్మం
తునిం బ్రేరమును.

అని మహాత్మాత్వమును ప్రార్థించుటయు మహేశ్వరుండు హ
ర్షావిష్టుండై సంతనే సర్వభూతభయంకరులగుయమకింకరులు మృత్యు
ముఖపతితుం డగు సర్విప్రబాలకుని బునర్జీవితుం గావించి యమ్మహా
రాజున కర్పించి చనిరి. ఆనమయంబున మహేశ్వరానుగ్రహముచే న
కలజగంబున మంగళమయం బయ్యెను. బ్రాహ్మణకుమారుండు సం
జీవితుం డయ్యెను. అనంతర మాదేవదేవుం డునూదేవీసహితుండై
యంతర్హితుం డయ్యెను. శ్వేతుండను భూపాలచంద్రుం డీరీతిగా ము
నికుమారుని సంజీవితునిం గావించెను.

మహారాజగు శ్వేతుం డిట్లు సమస్తవైదిక తాకికధర్మంబులను
గ్రహంబుగఁ బరిపాలించుచు సహస్రవర్షంబులు రాజ్యంబు గావించి
కేశవారాధనతత్పరుండై పురుషోత్తమక్షేత్రంబున కేతెంచి యందు
కుంభంబును, రమణీయంబు నగుప్రదేశంబున శ్రీకృష్ణదేవునిసమీపంబు
న శ్వేతగిరియందు, శతధనుర్విస్తృతం బగుప్రాసాదమును నిర్మింపఁజేసి

తస్మద్ధ్యంబునఁ జంద్రప్రతిమం బగుమాధవమూర్తి యథావిధిగఁ బ్రతిష్ఠించెను. ఆసమయంబున వేదపారగులగుభూసురులకును, దీనులకును, దశస్వలకును బహుధనదానంబులం గావించెను. అనంతర మమ్మహీనాథుండు శ్వేతమాధవసన్నిధానంబునఁ బ్రణిపాతపూర్వకంబుగ ద్వాదశాక్షరమంత్రమును జపించుచు, సమాధియోగంబున మౌనియై, మానవర్యంతము ననాహారినై విష్ణుపదధ్యాన నిమగ్నుండై యుండెను.

పిమ్మట నాతఁడు నిర్మలభక్తిభావవిలసితుండై దేవదేవుండగు మాధవునుద్దేశించి యిట్లు స్తుతింప నారంభించెను. వాసుదేవా ! సంకర్షణా ! ప్రద్యుమ్నా ! అనిరుద్ధా ! నారాయణా ! నీకు నమస్కారము. బహురూపుండును, విశ్వరూపుండును, వేదయు, నిర్గుణుండును, అప్రతర్కుండును, శుచియు, శుక్లశర్మండును నగుదేవునకు వందనములు. పద్మనాభుండును, పద్మగర్భోద్భవుండును, పద్మవన్ధుండును, పద్మహస్తండును, పుష్కరాక్షుండును, సహస్రాక్షుండును, సహస్రపాదుండును, సహస్రభుజుండును, వరాహుండును, వరదండును, సుమేధయు, వరిష్ఠుండును, పరేణ్యుండును, శరణ్యుండును, అచ్యుతుండును, బాలరూపుండును, బాలపద్మప్రభుండును, బాలార్కసోమనేత్రుండును, ధీమంతుండును, కేశవుండును, నారాయణుండును, మాధవుండును, గోవిందుండు నగునీకుఁ జ్ఞానామసహస్రంబులు. ఓదేవా ! నీవు విష్ణుండవు. వసురేతుండవు. మధుసూదనుండవు, శుద్ధతేజుండవు. అంశుమూర్తివి. అనంతుండవు. సూక్ష్మస్వరూపుండవు. శ్రీవత్సధారివి. త్రివిక్రముండవు. దివ్యసీతాంబరధరుండవు. సృష్టికర్తవు. గోస్తవు. ధాతవు. గుణభృతుండవు. నిర్గుణుండవు. ప్రభూ ! నాయెడలఁ బ్రసన్నుండనగుము. వామనరూపుండవు, వామనకర్ముండవు, వామననేత్రుండవు, వా

మనవాహివి, రమణీయుండవు, పూజ్యుండవు, అవ్యక్తరూపుండవు, భ
యహరుండవు నగునీవు నన్నుఁ బరిత్రాణంబు సేయుము. సంసారసాగ
రపోతంబవు, ప్రళాంతస్వరూపుండవు, శివుండవు, సౌమ్యుండవు, రుద్రుం
డవు, ఉత్తారకుండవు, భవభంగకర్తవు, భవభోగప్రదుండవు, భవసం
ఘాతస్వరూపుండవు, భవస్పృశకర్తవు, దివ్యరూపుండవు, సోమాగ్నిశ్వ
సితుండవు, సోమసూర్యాంశుకేశుండవు, గోబ్రాహ్మణహితుండవు,
ఋక్స్వరూపుండవు, పదక్రమమూర్తివి, ఋక్స్సతుండవు, ఋక్సాధనుం
డవు, యజుర్ధారణకర్తవు, యజుర్మూర్తివి, యజుర్యజ్ఞుండవు, జుష్టుం
డవు, యజుర్నాథుండవు, శ్రీపతివి, శ్రీధరుండవు, శ్రీకాంతుండవు,
దాంతుండవు, యోగిజనచింత్యుండవు, యోగివి, సామస్వరూపుండవు,
సామశ్వనివరుండవు, సామసౌమ్యుండవు, సామయోగవిదుండవు, సామ
గానవిలసితుండవు, సామధారివి, సామయజ్ఞవిదుండవు, సామకరుండ
వు, అధర్వశిరుండవు, అధర్వప్రదాండవు, అధర్వక్షరుండవు, నజ్రశీర్షుం
డవు, మధుకైటభనిఘ్నావనుండవు, మహోదధిజలశయనుండవు, వేదా
హరణకారివి, హృషీకేశుండవు నగునీకు మాటిమాటికిని నమస్కరిం
చుచున్నాను. ఓనారాయణా ! నీవువాసుదేవుండవు. లోకహితుండ
వు. మోహహరుండవు, భవభంగకరుండవు, గతిప్రదుండవు. ప్రేలో
క్యతేజఃకర్త వసునీవు నన్ను రక్షింపుము. ఓయోగీశ్వరా ! శుద్ధుండు
ను, తామ్రుండును, తారకుండును, సుఖరూపుండును, సుఖనేత్రుండును,
సుకృతధరుండును, వంద్యుండును, వామదేవుండును, దేహకర్తయు, భే
దరహితుండును నగునీకు నమస్కారము. నిన్ను దేవతలు నన్నుతించు
చుందురు. నీవు దేవపశులివి. వాసనివాసుండును, వాసవ్యవహారుం
డువు, వసుకర్తయు, వసువాసప్రదుండును, యస్త్వరూపుండును, యజ్ఞే
శ్వరుండును, యతియు, యోగేశ్వరుండును, యజ్ఞధారియు, సర్వక్ష

జుండును, ప్రళయకాలమునకును, మేధుగంధీరవ్యధుండును, లాంగలభ
రుండును, భావమూర్ఖుడును నగునీతని వలననుజులు. స్వామీ! నాకు
నీకంటె నొకముగియిండ్ల యుద్ధరచిత్రమునకు తెచ్చుదును లేదు కావున నో
భక్తవత్సలా! నీచామండ్యములను నెట్టియొకరణములదేనను భ్రామిం
చుచుండెదను. లేలేనా! అమృతా! సేవితా! మననాకామకం
బు లగుచుండును, సుఖమూషకలస్మృగప్రసూన నీకంటె నెవ్వరును
లేదు జన్మానా! అపారంబగుసేనసారము మూలబహుళం బనియు, వి
పత్సంకలితంబనియు, భౌమించుచుండినది. సేనసంసారమునం బడి తాప
త్రయంబుచే నిరంతరమును బట్టి ఘటండ్ల నగుచున్నాడను. అవశ్యశర
ణ్యుండనై నీయూత్రయము నవేక్షించి యున్నాను. ఈవిశ్వంబంతయు
ను భవన్మాతమూర్తియై నది. ఈప్రపంచమునందు నేను సర్వదా
లోభాదులచే నొకప్పుడునుండి నగుచు నీశగణంబు నభిలషించు
చుంటిని. విశ్వదేవా! నంసాగు లగునాగి కెందును నెట్టియొకరణము
లేదు. భవదీయచరణాభిమగ్నంబగు చిత్తనైర్మల్యంబునొలకును,
ఫలవిహీనం బగునాత్మ్యంతిశయింబులంబునొలకును నేనభిలషించుచు
న్నాడను. సోపిందా! నావిహీనబంతయును వివర్ణంబై పోయినది.
ఆర్తుండ నగునాకీజగం బంతయు నవహ్నం బగుచున్నట్లు గోచరించు
చున్నది. మహాదేవా! మానవా! నన్నీసంసారసాగరమునండి సము
ద్ధరింపుము. నేనీయసారంబగుభవాన్తసంబున మోహజలసిమగ్నుండనై
యున్నాడను. పుండరీకాక్షా! నన్నుద్ధరించుకర్తలు నీకంటె నితరు
లెవ్వరును లేరు. ప్రభూ! నన్ను రక్షింపుము.

అని యివిధంబుగా శ్వేతమహీనాథుండు సంస్తవంబు గావిం
చుటయు జగదగు నీయనన్యాయములను నావేదించితి. ఇశ్వరభక్తభావం
బునకు సంప్రేమ. పుండరీకాక్షా! నన్నుద్ధరించుకర్తలు నీకంటె నితరు

విశంబున నీలజీమూతసంకాశుండును, పద్మపత్రాయతాక్షుండును, సువర్చకధరుండును, క్షీరసాగరసన్నిభుండును, పాంచజన్యధరుండును, మహాద్యుతిమంతుండును, గరుడధ్వజుండును, శ్రీమంతుండును, శార్ఙ్గదాసిధరుండును, నై సాక్షాత్కరించి మహారాజా ! నీయుత్తమభక్తిభావంబునకు మెచ్చి నీయెడలఁ బ్రసన్నుండ నై తిని. నీయభీష్టవరప్రార్థనంబు గావింపుము. అని యనుగ్రహించుటయు శ్వేతభూనాథుండు దేవదేవుని యమృతోపమానంబులగు నాకరవచనంబుల నాకర్ణించి యానందపులకితసర్వాంగుండై సాష్టాంగప్రణామంబు గావించి తద్గతంబగు నిశ్చలహృదయంబుతో స్వామీ ! నన్ను నీభక్తగణంబులలో నొక్కనిగాఁ బరిగణించియనుగ్రహించితివేని, మదభీష్టప్రధానంబు గావింప నిచ్చగించితివేని, బ్రహ్మభవనంబున కూర్ధ్వంబును, అవ్యయంబును, విరజంబును, విశుద్ధంబును, సంసారసంగవివర్జితంబును, ఉత్తమంబు నగు నైష్ఠవపదంబును నాకుఁ బ్రసాదింపుమని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు భక్తవత్సలుం డగు జగన్నాథుండు సంప్రీతుండై మహిపాలశేఖరా ! విబుధమునిగణంబులకును, సిద్ధయోగిజనంబులకునుగూడ నగమ్యంబును, అశామయంబును, పరమంబును, మనోరమంబును నగుమత్పదంబు నీకసాక్షాతానంబుగ లభింపఁగలదు. నీవింకను గొంతకాలము రాజ్యసుఖోపభోగంబుల ననుభవించి యనంతరము సర్వలోకంబుల నతిక్రమించి మదీయంబగుదివ్యలోకమును జేరఁగలవు. త్రిలోకంబులయందును నీకీర్తి విస్తృతంబు గాఁగలదు. నీయెడల నాదరంబునం జేసి నేనీద్రదేశంబున నిత్యసన్నిహితుండనై యుండును. దేవదానవగణంబు లందఱును నిరంతరమును శ్వేతగంగానామమును గీర్తించుచుండఁగలరు. రాజేంద్రా ! ఈ శ్వేతగంగయందలి కుశాగ్రమాత్రమును జలకణంబునై నను స్పృశించుమానవులు నాభక్తశ్చేష్టులై స్వర్గలా

యహ్నిదంబునందు భక్తిభావముతో నవగాహనంబు నేయుట యశశ్యకస్తవ్యము. విశేషించి చతుర్దశీతిథియం దాహ్నిదంబున స్నానము నేయువారి సమస్తపాపంబులును నశింపఁగలవు. విశేషించి చతుర్దశీతిథియం దీహ్నిదంబున నవగాహనంబు నేయుట సర్వశ్రేష్ఠంబు. సముద్రస్నానము సర్వకాలములందును, బ్రశస్తమైనదియే కాని షష్ఠమాసమునకు సముద్రస్నానంబు చేసినచో సర్వమేధఫలలాభం బగును. మార్కండేయహ్నిదంబును, అక్షయవటంబును, కృష్ణబలరాములును, మహాదధియు, ఇంద్రద్యున్నాంజును బంచతీర్థములుగాఁ బ్రతీర్థితములైనవి. జ్యేష్ఠమాసంబున, జ్యేష్ఠానక్షత్రాయుక్తం బగుపూర్ణిమాకుఁ బురుషోత్తమక్షేత్రయాత్ర గావింపవలయును. అప్పుడు మనోవాక్కాయశుద్ధంబును, ఏకాగ్రచిత్తుంబును, సర్వవ్యవస్థవిఘ్నంబును, విమత్సరుంబును, వీతరాగుంబునై కల్పవృక్షసమీపమునకుం బోయి స్నానంబుచేసి, వటరూపి యగుజనార్దనునకు నుమ్మాఱు ప్రదక్షిణము గావించినచో సప్తజన్మార్జితమహాపాపంబులు నశించుటయే కాక మహాపుణ్యగతిలాభంబు కరతలామలకం బగును.

అమృతహంబు చతుర్యుగంబులందును గ్రామముగా వటంబును, వటేశ్వరంబును, గృష్ణంబును, పురాణపురుషంబు ననునామంబులచే విరాజిల్లుచుండును. మఱియు దానిప్రమాణము యుగంబులనుబట్టి క్రమముగా నేకయోజనంబును, బాదోనయోజనంబును, అర్థయోజనంబును, బాదయోజనంబు నై యుండును. యథావిధిగ మంత్రపాఠంబు నేయుచు నాకల్పవటంబునకుఁ బ్రణామంబు చేసి దక్షిణాభిముఖంబుగాఁ ద్రిశతధనుష్పరిమితదూరంబు పోయినచో నటసున్నభగవానుం డగువిష్ణుదేవుని స్వర్గద్వారమును, సాగరజలసమాకృష్టంబగు కాష్ఠంబును దృగ్గోచరం బగును. అచ్చట విష్ణుపూజాప్రదక్షిణంబు

అది గావించినచో నవ్యతాపగ్రహాదృష్టినుండి విముక్తం డగును.

అనంతత ముగ్రసేనుని నందర్శించి యాస్వర్గద్రావ్యరవభంబున స
ముద్రమునకుం బోయి మాచవమనఃపూర్వకంబుగా తుచ్చిమై, పరమపు
రుషుం డగుశ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానించి తదీయంబగు అష్టాక్షర
మంత్రముచే సంగన్యాసకరన్యాసంబులు గావింపవలయును. మనఃపిఠ
దులు “ఓంసమోనారాయణాయ” అనునీయష్టాక్షర మంత్ర మే
మంత్రతాజం బనియు, నితరమంత్రంబు లన్నియు మనోభ్రాం
తికరంబు లనియుఁ జెప్పదురు. ఈదివ్యమంత్రము సర్వాస్థి సాధక
మైనది. ఉదకంబు సరునిసంతతి యగుటచే దానికి నారంబను నాఖ్య
గలిగెను. ఆయుదకమే యయనముగా గలవాఁడగుటచే సరునకు నా
రాయణనామంబు గలిగెను. వేదంబులును, ద్వీజులును, యక్షంబులు
ను, గ్రియాసమూహంబులును, బంచభూతంబులును, మండలముగూ
డ నారాయణసారాయణంబు లై నవి. అహంకారమును, బుద్ధియు,
నారాయణాత్మకములై నవి. భూతభవిష్యద్వర్తమానంబులును, జీవ,
సంజ్ఞకంబు లగుస్థూలసూక్ష్మదేహకలపప్తపులుసుగూడ వారాయణాత్మక
ములే. జలంబునాతాళంబులయందును, స్వర్గమునందును, గగనమునల్ల
దును, బర్హతములయందును ఎల్లయెడలను వ్యాపించి నారాయణాఽఽఽ
విరాజిల్లుచున్నాఁడు. పేయిమాట లేల? బ్రహ్మాదితృణసర్వంతమును
గతియీసమస్తప్రపంచమును నారాయణాత్మకమైనది. ఈజగంబున
వారాయణసకంఠైర్భ్రష్టమైన దేదియును లేదు. దృశ్యవృత్త్యంబును,
జరాచరంబు నగుసేనయును ముగిసెను నాతఁడే వ్యాపించి యున్నాఁడు.
జలంబును, జలపతియుఁడతఁడు నారాయణాయతనంబులు. కావునఁ బా
పహరుం డగునారాయణుని పలుమధ్యంబున నియతుండ్లై స్మరింపవల
యును.

విశేషించి విశుద్ధం డగుమానవుండు స్నానకాలంబున నారాయణునిఁ బూజించి ధ్యానపూర్వకంబుగ నంగన్యాసకరన్యాసంబులఁ గావింపవలయును. అంగుష్ఠహస్తద్వయంబుల నోంకారమును, దక్షిణతర్జనన్యాద్యంగుళిదళంబులయం దితరవర్ణంబులను విశ్వసింపవలయును. వామపాదంబున “ ఓం ” కారమును, దక్షిణపాదమున “ న ” కారమును, వామకటియందు “ మో ” కారంబును, దక్షిణకటియందు “ నా ” కారంబును, నాభిదేశంబున “ రా ” కారమును, వామబాహువున “ య ” కారమును, దక్షిణబాహువున “ ణా ” కారమును ముస్తకంబున “ య ” కారమును విన్యాసంబు చేసి, యూర్ధ్వాగోభాగంబులను, హృదయంబునను, బార్శ్వంబులను, పృష్ఠంబునను, అగ్రభాగమునను నారాయణుని ధ్యానించుచు నభిజ్ఞం డగువాడు “ గోవిందుండు నాపూర్వదిక్కునను, మధుసూదనుండు దక్షిణంబునను, శ్రీధరుండు పశ్చిమంబునను, కేశవుండు త్తరంబునను, విష్ణుదేవుండు దక్షిణోణంబునను, మాధవుండు నైఋత్యోణంబునను, హృషీకేశుండు పాయవ్యోణమునను, వామనుఁ డీశానకోణమునను, వరాహుండు భూతలంబునను, త్రివిక్రముండు ఊర్ధ్వంబునను నిల్చి నన్ను రక్షించుఁ గాక ” అను కవచమును బఠించుచు నేనే శంఖచక్రగదాధరుం డగు నారాయణదేవుండ నని భావించుకొని ధ్యానించుచుః—

“ త్వమగ్ని ద్విపదాం నాథ, రేతోధాః కామదీపసః,
 ప్రధానః సర్వభూతానాం జీవానాం ప్రభు రవ్యయః.
 అమృతస్యారణి త్వం హి, దేవయోని రపాంపతే,
 వ్యజినం హర మే సర్వం, తీర్థరాజ నమోస్తు తే. ”

అనుమంత్రము నుచ్చరించుచు విధ్యుక్తముగ స్నాన నూచరింపవలయును. అన్యప్రకారంబున సాగరసాన్ననంబుసేయుట ప్రశస్తంభుగౌదు.

నై దిశమంత్రములచే నభిషేకంబును, మాన్యసంబును గావించి యశుమ్మణమంత్రమును జపింపవలయును. అశుమ్మణసూక్త మశ్వ మేధయాగమువలెనే యశులపాపహర్తృమృతది. అనంతరము తీరమును జేరి విశుద్ధవసనభార్యయై ప్రాణాయామచమచసంధ్యోపాసనంబునం తీర్చి భాస్కరారాధనంబు గావించి భాస్కరునుద్దేశించి యూర్ధ్వంబుగాఁ బుష్పాంజలి నిక్షేపించి యూర్ధ్వబాహుంజై మాదిత్యప్రీతికొఱ కన్యోత్తరగాయత్రీమంత్రజపంబును, సౌరమంత్రజపంబును, సమాహితచిత్తంబుతో గావించి ప్రదక్షిణసమస్కారంబు లాచరించి ప్రాజ్ఞులుంజై యుపవసించి సావధాన్యపతనంబును, కేవలమానవపితృతర్పణంబులను, నామగోత్రోచ్చారపూర్వకంబుగాఁ దిలమిశ్రితంబులగునుదకములచే యథావిధిగఁ బితృతర్పణంబులను గావింపవలయును. వేదతర్పణానంతరముననే పితృతర్పణంబున కభికారి యగును.

శ్రాద్ధహోమాదికంబులగుక్రియ లన్నియు నేకహస్తంబుచేతనే నిర్వహింపవచ్చును గాని సర్వకాలంబులయందును దర్పణముమాత్రముభయహస్తములతోడను గావింపవలయును. నామగోత్రోచ్చారణంబు చేసి వామదక్షిణకరంబులతో “తృప్యతాం” అను మంత్రమున జలసేచనంబు గావింపవలయును. అజ్ఞానియై తనశతీరమునం దెచ్చటనైన నంటియున్నతలలచేఁ దర్పణంబు చేయువానికిపితృదేవతలు త్వష్టాంసరుధిరాస్థిమూలంబున తర్పితౌలై నట్లుగా ననంతపు అగుదురు. కావున స్వీటుంగస్థితంబు లగుతలలతో నెన్నండును దర్పణంబు గావింపంజనదు. అందువలనఁ గర్తకుఁగూడ మహాపాపంబు సంభవించును. భూతలంబుననుండి జలంబులయందుగాని, జలంబులయందుండి భూతలంబునఁ గాని పితృతర్పణంబు గావించుట నిషిద్ధము. అందువలనఁ బితృదేవతలకుఁ జృప్తి గలుగఁజాలదు. జలంబులయందు గాని,

పాత్రాంబులయందు గాని తర్పణంబు సేయంజనదు. క్రుద్ధుండై కాని, యేకహస్తంబుతోఁ గాని చేయఁగూడదు. శ్రద్ధాయుక్తం డగువాఁడు తీరంబున నుపవసించి భూతలంబుననే తర్పణంబు విశువనలయును.

ద్విజవరులారా ! నేను పితృగణంబుల కీభూమండలము నక్షయ స్థానముగా దానము చేసి యున్నాను. కావునఁ బితృప్రీతికొఱకు భూతలంబుననే తర్పణంబు సేయవలయును. భూతలమందే జనించి యందే నివసించి, యందే లయంబు గాంచుచుందురు గావున భూమియందే జలదానంబు చేయవలయును. తర్పణకాలంబున సాగ్రంబు లగు కుశలను బఱచి మంత్రాంబులతో నావాహనపూర్వకంబుగా దేవపితృ తర్పణంబుల గావింపవలయును. ప్రాచీనాగ్రంబులగుకుశలయందు దేవతలకును, దక్షిణాగ్రంబులగుకుశలయందుఁ బితృదేవతలకును తర్పణంబులు విశువవలయును.

—♦ పూజావిధి. ♦—

అని చెప్పి బ్రహ్మదేవుండు వెండియు నిట్లునియెను. ఓవిప్రవరులారా ! ఇట్లు దేవర్షి పితృతర్పణాదుల నిర్వృత్తించి యాచమనంబుచేసి వాఙ్మయతుండై మహోదధితీరంబున హస్తమాత్రాంబును, జతుష్కోణంబును, జత్తుర్ద్వారమయంబును సుశోభనంబు నగునొకమండలమును జత్రించి యందుఁ గర్ణికాయతంబుగ నష్టదశపద్మంబును లిఖించి యష్టాక్షరమంత్రాంబుచే విభుండగునారాయణు నందుఁ బూజింపవలయును. ఇఁకఁ గాయశుద్ధివిధానంబు దెలిపెదను. ఉపాసకుండగువాఁడు హృదయంబునఁ జక్రరేఖాన్వితంబగునోంకారమును ధ్యానించుచు, ఉజ్వలంబును, త్రిశిఖాన్వితంబును, పాపహరంబును, చంద్రమండలమధ్యస్థితంబును నగురాకారమును ముక్తకంబున, శుక్ల వర్ణంబును, సు

గా నర్చింపవలయును. మణియుఁ బూర్వదశంబున వాసుదేవుని, దక్షిణదశంబున సంకర్షణుని, పశ్చిమదశంబునఁ బ్రహ్మముని, ఉత్తరదశంబున ననిరుద్ధుని, అగ్నికోణంబున వరాహుని, నైఋతికోణంబున సరసింహుని, వాయవ్యకోణంబున మాధవుని, ఈశానకోణంబునఁ ద్రివిక్రముని విన్యాసంబుచేసి వాసుదేవసమ్ముఖంబున గరుడుని, వామపార్శ్వంబునఁ జక్రమును, దక్షిణభాగమునఁ జక్రమును, గదను అట్లే వామభాగంబునశార్ఙ్గధనువును, దక్షిణభాగంబునఁ దూణీరద్యయమును, వామంబున ఖడ్గమును, దక్షిణమున శ్రీదేవిని, ఉత్తరభాగంబునఁ బుష్టిని విన్యాసంపవలయును. మణియు సమ్ముఖంబున వసమాలికను, శ్రీవత్సమును, కౌస్తుభమును, జతుర్దిశలను, జతుష్కోణంబులను దేవదేవునిదివ్యాస్త్రంబులను విన్యాసంబు చేయవలయును. అనంతర మూర్ధ్వాధోదిశలయం దష్టదిక్పాలకులను, అనంతర విన్యాసంబు చేసి పూజింపవలయును.

ఈరీతిగా మండలంబునందు దేవదేవుల డగుజనార్దనుని బూజించువాఁడు నిశ్చయముగా నభిమతార్థసిద్ధుం డగును. ఇట్లు విధివిధానంబునఁ బూజింపఁబడుచున్న జనార్దనదేవుని దర్శించువాఁడు గూడ నవ్యయుం డగువిష్ణుదేవుని యందు విలీనుఁడు గాఁగలఁడు. ఇట్లొక్కసారి కేశవు నర్చించువాఁడు జన్మజరామృత్యువిజయుండై విష్ణుపదోపసీతుం డగును. అశ్రద్ధ సేయక నిరంతరమును నారాయణస్మరణంబు గావించువాఁడు శ్వేతదీప్తివానుం డగును. ప్రణవాదిసమంతంబును, సర్వతత్త్వమయంబునగు వాసుదేవనామమే యాతనిదివ్యమంగ్లింబుగా నిర్దిష్టం బయ్యెను. ఆమంత్రముచేతనే యథాక్రమంబుగ గోధవుష్పాదుల నర్చింపవలయును. అనంతరము యథావిహితక్రమంబున ముద్రాప్రదర్శనంబు గావించి మంత్రజ్ఞుం డగువాఁ డష్టకంబుగా

సౌభాగ్యశాలియు, సత్యవాదియు, జితేంద్రియును, వేదశాస్త్రవిదుండును, యాగశీలుండు నగునైష్ఠవబ్రాహ్మణుడై జనించి యంతంబున నైష్ఠవయోగంబుచే మోక్షప్రాప్తుండుగును.

గ్రహణములు, సంక్రాంతిలు, అయనపుణ్యకాలములు, వత్సరాదులు మొదలగు పర్వదినంబులయందును, ఆషాఢకార్తికమాఘమాసంబులయందలిశుభదినంబులను బురుషోత్తమక్షేత్రంబునందు దానంబులు గావించినచో సన్యతీర్థంబులం గావించినవానికంటె సహస్రగుణఫలప్రాప్తియగును. అచ్చటఁ బితృదేవతలకుఁ బిండప్రదానంబు చేసినచోఁ బితృదేవత లక్షయత్ప్రసాదంబు గాంతురు. ఈమాహాత్మ్యప్రస్తావము పురుషార్థప్రదంబును, శియష్కీర్తికరంబును, భుక్తిముక్తిప్రదంబును, ధన్యంబును, బుణ్యంబును, సర్వకామప్రదంబును, సర్వపాపహరంబును, దుస్స్వప్ననాశకంబు నైనది. ఈపుణ్యవృత్తాంతమును నాస్తికుల కెన్నఁడు నెఱింగింపఁదగదు. ఈపవిత్రక్షేత్రమాహాత్మ్యము లోకంబునఁ బ్రచారితంబు గానంతనఱకే సకలతీర్థంబులను సన్నానితంబు లగుచుండును. పుష్కరాదిసర్వతీర్థంబులను దమశమకనుమాపంబు లగుఫలంబులఁ బ్రసాదించుచుండును గాని యాపురుషోత్తమక్షేత్రము సకలతీర్థఫలంబులను బ్రసాదింపఁగలదు.

భూతలమునందలి సకలనదీజలంబులను సాగరంబునఁ బ్రవేశించుటచే సరిత్పతి యగుసముద్రుండు సర్వతీర్థక్షేత్రుండు గడుచున్నాడు. కావున సర్వకామప్రదంబగుసాగరమే తీర్థరాజము. భాస్కరాభ్యుదయంబునఁ దమఃపటలముంబోలి సముద్రస్నానంబునఁ బాపసమూహంబంతయు విసర్జ్యం జగును. ఈతీర్థరాజంబుతో సమంబగుతీర్థంబెందును లేదు. ప్రభుండు గడునారాయణుండు సర్వదా సంస్థితుడై యుండు నీతీర్థరాజమునందలి గుణగణంబులను వర్ణించుటకు సమర్థుల

వ్యరున్నారా ? ఈతీర్థరాజంబునందుఁ దొంబదితొమ్మిదికోట్ల తీర్థంబులు
విరాజిల్లుచుండును. ఇందుఁ గావించు స్నాన, దాన, జప, హోమ,
దేవార్చనాదు లక్షయఫలదాయకంబు లైనవి.

—♦ పంచతీర్థమాహాత్మ్యము. ♦—

మునివరులారా ! సముద్రస్నానానంతరంబున యక్షాంగసంభ
వంబగుతీర్థంబును సేవింపవలయును. అందుఁ బరమపావనం బగునిం
ద్రీమృన్ననరోవరము గలదు. ధీమంతుం డగువాఁడు శుచియై, యా
చమనంబుచేసి మనంబున హరిధ్యానంబును, జలస్పర్శంబును గావిం
చుచు —

“ అశ్వమేధాంగసంభూత, తీర్థ సత్వాఘనాశన,

స్నానం త్వయి కరో మృద్య, పాపం హర నమోస్తు తే. ”

అను మంత్రము నుచ్చరించుచు విధిపూర్వకముగ స్నానంబు
ను, దేవర్షిపితృగణంబులకుఁ దిలతర్పణంబును, బితృదేవతలకుఁ బిండప్ర
దానంబును, బురుషోత్తమనకుఁ బూజనంబును గావించినచో శతాశ్వ
మేధఫలలాభంబు నందుటయే కాకి, లెనకులమునందు సత్తపురుషాం
తరములపూర్వులను, సత్తపురుషాంతరములవత్సకును దనతరువాతివారిని
విష్ణులోకప్రాప్తులం గావించును.

ఈవిధముగా నేకాదశీదిసంబున నుపవసించి పంచతీర్థకృత్యంబు
లను నిర్వర్తించి జ్యేష్ఠపూర్ణిమయందు పురుషోత్తమసంపర్కనంబు గా
వించుటవలనఁగూడఁ బూర్వోక్తఫలలాభం బగును. మాఘాదిపుణ్య
మాసంబులకంటె నిందు జ్యేష్ఠమాసమును విశేషించి చెప్పటకుఁ గార
ణమేమనిన — ఈభూతలమునందలి సరిత్తులు, సరోవరములు, పుష్కరిణ
లు, తటాకములు, వాపీకూపహ్రీదులు, నదులు, సముద్రములు మొ

దలగు సకలత్వమును జీవ్యగుణములు మొదలుగ నొకనర్తకహం
బువలకును, బురుహోత్తమత్వమును సర్వదా విరాజిల్లుచుండును.
కావున సన్నిహి, దూర, దేవతాదర్శనాదిపుణ్యకార్యము లన్నియు నాకా
లమునంటే యచ్చట నిర్వర్తించుట యత్యుభయచాలకంబు. జీవ్య
శుక్లదళము దళవిగుణములను హరించునది గావున దళహర యనునామ
ముచే విఖ్యాతం జేసెనది.

సర్వోత్తమంబగు జీవ్యశుక్లదళముయందు నియమితచిత్తంబు
తో బలరామస్వస్థులను, సుభద్రాదేవిని, సేవింపువాఁడు సర్వహంవి
ముక్తుండును, విష్ణులోకప్రాప్తుండు నగును. ఉత్తరాదురణంబునను, ద
క్షిణాయనంబు ను గూడఁ దర్శింప మంతఃఫలదాయకం జేసెనది. ఘ
ర్ణనమాసంబున బురుహోత్తమం దగునోవిందాని ఊలాగోనాతోత్సన
మును దర్శించువాఁడు గోవిందాగోపగణుం డగును. విషువంబుల
యందు యథావిధిగ నిర్వలభ్యమైన బలరామస్వస్థులను, సుభ
ద్రాదేవిని సంవర్ణించు నాచిత సమస్తయజ్ఞంబులకును ద్విభంబగు ను
త్తమఫలలాభంబు గలుగును. ఉత్తరానర్తకప్రాయాత్మియందూఁ జం
దనచర్చితుండగుకీర్త్యక్షదేవు సదానోదించునూఁ జయ్యనాలోకప్రాప్తుం
డగును. జ్యేష్ఠమాసంబున, జ్యేష్ఠానంత్రాయుతిగబగుదినంబున బురు
హోత్తముని సేవించువాఁడు తనకులంబున నేకవింశతిపురుషింతరముల
వారి కుద్ధృగతిని గల్పించి తాను విష్ణులోకప్రాప్తుండునగును.

—♦ మహాజ్యేష్ఠాప్రశంస. ♦—

మునివరులారా ! రాశిసత్తత్రాదియోగానుసారంబుగా మహా
జ్యేష్ఠాపుణ్యకాలము తటస్థించినప్పుడు స్రయశ్చక్రార్చనముగాఁ బురు
హోత్తమక్షేత్రాయాత్ర నిర్వర్తించుట మానవుల కందఱును నవశ్యకం.

వ్యము. ఆదినతజునకుఁ బురుషోత్తమయాత్ర చేసి రామకృష్ణులను
 సుఖదాగ్రేవిని దర్శించువాఁడు ద్వాదశయాత్రాఫలము
 కంటె సధికఫలలాభంబు నందఁగలఁడు. ప్రయాగయు, కురుక్షేత్రము,
 నైమిశారణ్యము, పుష్కరము, గయ, గంగాద్వారము, కుశావర్తము,
 గంగాసాగరతంగమము, కోకాముఖము, సూకరము, మధుర, మరుస్థా
 నము, సాలగ్రామము, వాయుతీర్థము, మందరము, సింధుసాగరము,
 పిండారకము, చిత్రకూటము, ప్రభాసము, కనఖిలము, శంఖోద్ధారము,
 ద్వారక, బదరికాశ్రమము, లోహకుండము, అశ్వతీర్థము, సర్వపాపప్ర
 మోచనము, కమలాలయము, కోటితీర్థము, అమరకంటకము, లోహ
 ర్గళము, జంబుమార్గముసోమతీర్థము, పృథూదకము, ఉత్పలావర్తకము, పృ
 థుతుంగము, కుంజకము, ఏకామృతము, కేదారము, కాశి, విరజ, కాలంజర
 ము, గోకర్ణము, శ్రీశైలము, గంధమాదనము, మహేంద్రము, మలయము,
 వింధ్యము, పారియాత్రము, హిమాలయము, సహ్యాము, శుక్తిమంత
 ము, గోమంతము, అర్బుదము, గంగ, యమున, సరస్వతి, గోమతి,
 బ్రహ్మపుత్ర, గోదావరి, భీమరథి, తుంగభద్ర, నర్మద, తాపి, ప
 యోస్థి, కావేరి, శివ్ర, చర్మణ్యతి, వితస్త, చంద్రభాగ, శతద్రు, బా
 హుద, ఋషికుల్య, కుమారి, విపాశ, దృషద్వతి, సరయు, నాకగంగ,
 గండకి, మహానది, కౌశిక, కరతోయ, త్రిస్తోత, మధువాహిని, వైత
 రణి మొదలగుగా గల భూతలమునందలి యెల్లతీర్థంబులును, సర్వక్షే
 త్రములును, సర్వసాగరంబులును, సర్వశైలంబులును, సర్వనదీనదంబు
 లును సందర్శించి నేవించినఫలంబును, సూర్యగ్రహణాదులయందుఁగా
 వించిన మహావానాదులవలనఁ గలుగుపుణ్యఫలంబునుగూడ నొక్కసా
 రి మహాజ్యేష్ఠాపూర్వాకాలంబున శ్రీకృష్ణసందర్శనము గావించినంతనే సి
 ధింపఁగలదు.

కావుననే యట్టిసహస్రేంద్రములు అవ్యక్తకాలమున ప్రత్యేకాభిలాషులగుమానవులెల్లరును బురుషోత్తమమునగ్గి గోవిందమలయును. అదిసంబవశీరుభద్రాదరామకృష్ణులను నేవించినవారికి విష్ణుసాయుజ్యంబు గలుగును. అట్టిపూజ్యాత్ముఁడు ప్రళయకాలంబుననుట విష్ణులోకంబున సకలభోగంబుల సనుభవించుచునుండి యసంతరము ముక్త్యులోకంబునఁ జతుర్వేదపారగుండును, స్వధర్మనిరతుండు నగు బ్రాహ్మణుండై వృష్టి శాంతుండును, శ్రీకృష్ణభక్తుండునై యంతంబున నైష్ఠనయోగావలంబనంబుచే ముక్తుం డగును.

—• కృష్ణస్నానమాపాద్యము. •—

అని చెప్పి బ్రహ్మదేవుండు మఱియు నిట్లనియెను. మునిశ్రీమృలాదా! సర్వపాపహరంబును, బుణ్యప్రదంబునగుశ్రీకృష్ణబలరాములయు, సుభద్రయుక్కయున్న సర్వశాంతమునుజెప్పెదనాక్కొంపుఁడు. జ్యేష్ఠమాసంబునఁ బూజింపమాతిథియందుఁ జంద్రుడై పతం జగునక్షత్రమున హరిస్నానము ప్రశస్తమైనది. తత్కాలంబున నందున్నకూపము నర్వతీర్థమయంబును, నిర్మలంబు నై యుండును. అప్పు డచ్చట భోగవతి సాక్షాత్కరించి యుండును. కావున శ్రీరామకృష్ణులను సుభద్రాదేవిని నభిషేకించుటకై యాకూపమునుండి హేమకలశంబులచే జలంబులను గొని తెచ్చి పిమ్మట దేవతామూర్తులకు స్నానార్థమై పతాకాభిశోభితంబును, సుదృఢంబును, సుఖసంచారంబును, సత్ప్రభుష్పాలంకృతంబును, విస్తీర్ణంబును, ధూపధూపితంబును, శ్వేతవస్త్రావృతంబును, మాన్తికహారాలంకృతంబు నగు మంచెపై, శ్రీరామకృష్ణులను, వాతిననుమ సుభద్రాదేవిని సంస్థాపించి వివిధవియమంగళధ్వనులతోడను, బ్రహ్మక్షత్రియునై శ్యామూద్రాపై శతసహస్రసహస్ర స్త్రీపురుషసంబులు

అప్పుడు దేవగంధర్వాదులు గానము చేయుచుందురు. అప్పు
రోగణంబులు స్పృశ్యము చేయుచుందురు. దేవదండపురుషులు శబ్దాయు
మానము లగుచుండును. సురభిశ్చేతలానిలంబులు వీరేంచుచుండును.
మేఘములు గగనమునుండి పుష్పంబుల వర్షించుచుండును. కునులును
స్థిరచారణాదులును, ఆయధ్వనులు గావించుచుందురు. ఇంద్రాదిదేవ
తలును, సకలర్షులును, పితృగణంబులును, బ్రహ్మవతులును, మఱి
యు స్వర్గవాసులగు సకలదేవతలును మంగళమయంబు లగు సభిషేక
ద్రవ్యములతోఁగూడ సచ్చికికి వచ్చి యుందురు.

ఇంద్రుఁడు, విష్ణుదేవుఁడు, సూర్యచంద్రులు, భూతయు, విధా
తయు, అనలుఁడు, అసిలుఁడు, పూషుండును, భగుండును, అర్యముం
డును, తృష్ణయు, అంశుండును, వివస్వతుండును, పక్షిసదృశులగు
మిత్రానకులును, రుద్రులును, వసువులును, ఆదిత్యులును, అశ్వినీ
కుమారులును, విశ్వోదేవతలును, మహర్షులును, సాధ్వ్యులును, పితృగ
ణంబులును, గంధర్వులును, అహరహామసపన్నగులును, అప్పురోగణం
బులును, దేవర్షులును, బ్రహ్మర్షులును, క్షత్రియులును, వాలఖిల్యు
లును, భృగ్వంగిరాజి సర్వవిద్యావిదులగు మహర్షులును, విద్యాధరు
లును, యోగసింధులును, మొదలగువారలతోఁ గలసి బ్రహ్మదేవుండును,
సప్తగులును, స్ర్విజాపతులును, గ్రహగణంబులును, ఋతువులును,
మూర్తిమంతంబు లగు సకలదేవతలందఱులును, సర్వతీర్థంబులును, సమా
ద్రంబులును, ప్రాదంబులును, వృక్షవియు, దిగ్గులును, వానస్పతులును
దేవమాతయగుపరమేశ్వరియు, ప్రేమప్రసాదవశసర్వతీ దేవులును, ఉమాశచీ
దేవులును, సిసివాలి, అనుభుతి, కుహు, రాక, ధిమణ మొదలగు దేవ
పత్నీగణంబులును, హిమవంతంబులును, వింధ్యంబును, మేరువును, సా
నుచరం బగు నైరావతంబును, కళకళాప్రహమాశయంబులును, ఋతు

చులును, దివారాత్రింబులును, సంవత్సరంబులును, ఉన్నెన్నెన్నోవంబును,
నాగేంద్రుండును, నామనుండును, అరుణుండును, గరుమండును,
సకలంబులగు నోషధులును, భగవానుం డగు ధర్మదేవుండును, కా
లుండును, యముండును, మృత్యువును, యనూనూచరులును దత్తా
త్రుండునఁ బురుషోత్తమదేవుని యభిషేకదర్శనార్హుని విచ్చేసి యుండుడు.

వారందఱును మంగళకరంబులగు సభ మేచసప్రవృత్తములం గై
కొని భూతలగతులై వచ్చి సపుష్పంబులగుకాంచనకలశంబులతోఁ బ
విత్రసరస్వతీజలంబులచేతను, దివ్యంబులగునాకాశగంగాజలంబులచేత
ను, రామకృష్ణుల కభిషేకంబు గావించుదురు. అప్పుడు వివిధంబులగు న
నేకదివ్యవిమానములు వరుసలుతీరి యంబరభాగంబున సంచారము సే
యుచుండును. అవియన్నియును దివ్యపతాకాభిశోభితంబులును, నృ
త్యగీతవాద్యాదులచే విలసితంబులునై శోభిల్లుచుండును. ఈవిధముగా
నప్పుడు శ్రీరామకృష్ణులకును, సుభద్రాదేవికిని గూడ నభిషేకంబు గా
వించి హర్షోత్ఫుల్లహృదయములతో నింద్రాదిదేవతలందఱును పురుషో
త్తమదేవునిం గూర్చి

“ జయ జయ లోకపాల భక్తరక్షక, జయజయ ప్రాణతవత్సల,
జయజయ భూతచరణ జయజయాదిదేవ బహుకారణ,
జయజయ వాసుదేవ, జయజయాసురసంహారణ,
జయజయ దివ్యమీన, జయజయత్రిదశవర,
జయజయ జలధిశయన, జయజయ యోగివర,
జయజయ సూర్యనేత్ర, జయజయ దేవరాజ,
జయజయ కైటభారే, జయజయ వేదవర,
జయజయ కర్మరూప, జయజయ యజ్ఞవర,
జయజయ కమలనాభ, జయజయ శైలచర,

జయజయ యోగశాయిన్, జయజయ యోగధర,
 జయజయ విశ్వమూర్తీ, జయజయ చక్రధర,
 జయజయ భూతనాథ, జయజయ ధరణీధర.
 జయజయ శేషశాయిన్, జయజయ పీతవాసో,
 జయజయ సోమకాంత, జయజయ యోగవాస,
 జయజయ దహనవక్త్రీ, జయజయ ధర్మవాస,
 జయజయ గుణనిధాన, జయజయ శ్రీనివాస,
 జయజయ గరుడగమన, జయజయ సుఖనివాస,
 జయజయ ధర్మకేతో, జయజయ మహీనివాస,
 జయజయ గహనచరిత, జయజయ యోగిగమ్య,
 జయజయ మఖనివాస, జయజయ వేదవేద్య,
 జయజయ శాంతికర, జయజయ యోగిచింత్య,
 జయజయ పుష్టికర, జయజయ జ్ఞానమూర్తీ,
 జయజయ కమలాకర, జయజయ భవవైద్య,
 జయజయ ముక్తికర, జయజయ విమలదేహ,
 జయజయ సత్త్వనిలయ, జయజయ గుణసమృద్ధ,
 జయజయ యజ్ఞకర, జయజయ గుణవిహీన,
 జయజయ మోక్షకర, జయజయ భూశరణ్య,
 జయజయ కాంతియుత, జయజయ లోకశరణ,
 జయజయ లక్ష్మీయుత, జయజయ పంకజాక్ష,
 జయజయ సృష్టికర, జయజయ యోగయుత,
 జయజయ యాతసీగుసుమశ్యామదేహ,
 జయజయ సముద్రవిస్తరదేహ,
 జయజయ లక్ష్మీపంకజ పట్నరణ,

జయజయ భక్తనశ, జయజయ శ్రీకాంఠ,
 జయజయ పరమశాంత, జయజయ పరమశార,
 జయజయ చక్రీశర, జయజయ భోగియుత,
 జయజయ నీలాంబర, జయజయ శాంతికర,
 జయజయ మోక్షనర, జయజయ కలుషహర.
 జయ కృష్ణ జగన్నాథ, జయసంకర్షణానుజ
 జయ పద్మచలాశాత, జయ నాంధ్రావలంకర.
 జయ నూలావృత్తోరస్క, జయ చక్రీగదాధర,
 జయ పద్మాలయాశాంత, జయ విష్ణో సమోస్తుతే. ”

అని యనేకవిధంబుల స్తోత్రాశాంతంబు గావించుచు సంబరతలం
 బునందుండి శ్రీకృష్ణబలరాములకును, సుభద్రాదేవికిని బ్రహ్మమంబు
 లం గావించి తమతమనివాసములకుం బోవుదురు. అప్పుడు గగనభా
 గంబంతయుఁదివ్యవతాకాభిశోభితంబులును, రత్నకాంత్యుజ్జ్వలంబులు
 నగు సువర్ణవిమానములచే నిండి యుండును. ఆసమయంబున భూలో
 కవాసులందఱును, బురుషోత్తమబలరామసుభద్రలను దర్శించి యవ్య
 యవదప్రాప్తులగుదురు. మంచముపై బలరామసుభద్రానహితుండై
 యున్నపురుషోత్తముని దర్శించువారికి నిరామయపదంబు లభించు న
 నుట కెట్టిసంశయమును లేదు.

మునివరులారా! సుభద్రాబలరామనహితుండగుశ్రీకృష్ణుని దర్శిం
 చినచోఁ బుష్కరక్షేత్రంబున శతసహస్రగోదాసములు గావించినశ
 లంబు సిద్ధించును. మంచుండుగుశ్రీకృష్ణదేవుని దర్శించుచో
 శతకన్యాదానఫలంబు లభించును. శతనిష్కపరిమితంబగుస్వర్ణదానం
 బును, సహస్రగోదానంబును, విధివిహితం బగుభూదానమును, అతి
 ఘన కన్నదానంబును, పృథోత్సర్జనంబును, గ్రీష్మకాలంబున జలదా

సంబును, తిలాధేనుదాసంబును, గజాశ్వరథదాసంబులును, చాంద్రా
యణవ్రతానుష్ఠాసంబును, జలధేనుదాసంబును, ఏకమాసోపవాసంబును
గూడ శ్రీకృష్ణసందర్శనంబుతో సమానములు గాఁజాలవు.

వేయిమాట లేల ? సమస్తతీర్థంబులును, సమస్తవ్రతంబులును,
సమస్తదాసంబులును గావించుటకంటె నొక్కసారి మంచస్థులగు శ్రీకృ
ష్ణబలరాములను సుభద్రాదేవిని దర్శించుటయే యధికఫలప్రదం బగు
చున్నది. స్త్రీపురుషు లెల్లరును బురుషోత్తమసందర్శనంబు సేయవల
యును. అట్టివారికి సర్వతీర్థసంసేవసఫలంబు సిద్ధించును. కృష్ణాభిషే
కానంతరమున నాజలంబును శిరములం దాల్చినచో, సంధ్యలును,
మృతాపత్యలును, దుర్భగలును, గ్రహవీడితలును, భూతావిష్టలును,
అపరాధింతులును సగురముశీమణు లభీష్టఫలలాభంబు నొందుదురు.
ఆజలంబుల నభిషిక్తులగువారి కోరినకోరిక లన్నియును సిద్ధించును.
భూతలమునం గలయెల్లతీర్థజలంబులును గలసి యాన్నానోదేవజలంబున
పోడశాంశఫలంబున నను గల్పింపజాలవు. కావున శ్రీకృష్ణసాన్నిధి
త్వజలంబులచే నెల్లప్పుడు సభిషేచనంబు చేసికొనుట శ్రీయోగాదా
యకము.

సాన్నిధ్యంబు : దక్షిణాభిముఖులై పేం చేయుచున్నశ్రీకృష్ణదేవు
ని దర్శించువారు బ్రహ్మహత్యాదినర్పిపాపంబులనుండియు ముక్తులగు
దురు. అట్టివారికి ముమ్మాట భూప్రదక్షిణంబు గావించినఫలంబు
లభించును. భూతలమునందలి సకలతీర్థములను సేవించుట, బడలికాశ్రీ
మంబు పోయి నారాయణుని దర్శించుట, పురుషోత్తమసను, గం
గాద్వారమునందును, సాన్నిధానాదులంగావించుట, మాఘమాసం
బునఁ బ్రమాగయాత్ర గావించుట, మహాభిధానం బగుకార్తికంబునఁ
బుష్కరగమనంబు సేయుట, గంగాసంగమస్థలమున సాన్నిధానం

బు లాచరించుట, గంగాయమునానరిన్వత్వాది పుణ్యనదులయందును, బుణ్యసరోవరంబులయందును సవగాహనం బొనరించుట సూర్యచంద్రాదిగ్రహణంబులయందు వినిధదానంబులు నేయుట మొనలగువాని వలన లభించు పుణ్యఫలంబంతయును, శ్రీకృష్ణదేవునిదక్షిణాభిముఖయాత్రాదర్శనమువలన లభింపఁగలదు. వేయేల శతాబ్దాన్త్రపురాణాదులయందు మహాద్వలచే బ్రవేశింపింతులగు సకలపుణ్యకర్మంబులకును లభించు ఫలంబంతయును బలరామచక్రద్రాసహితంబుగా దక్షిణాభిముఖయాత్రం గావించు శ్రీకృష్ణుని దర్శించినంతమాత్రమునఁ గరితలామలకంబు గాఁగలదు.

—◆ గుండివాయాత్రామాహాత్మ్యము. ◆—

శ్రీకృష్ణబలరాములును, సుభద్రాదేవియు రథారోహణంబుగావించి గుండివాయాత్ర చేయుచుండఁగా దర్శించువారు విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు. ఆగుండివామండపంబున సప్తాహపర్యంతమును వేంచేసియున్న యాదిత్యమూర్తులను నేవించువారికి సర్వాభీష్టసిద్ధి యగును.

మునిజనులారా ! పూర్వకాలంబున సంప్రదమృగమున హిమాలయంబు తనకు సోతనొత్తరించుకొని యున్న పురుషోత్తమదేవుని గొంచి దేవదేవా ! మదీయంబగునరోవరతీరంబునఁ బ్రతివత్సరంబును సప్తాహపర్యంతమును భవదీయం బగుయాత్రోత్సవంబు గుండివాయాత్రాభిధానంబున సవిఖ్యాతం బగుంగాక ! అని ప్రార్థించుటయుఁ బ్రసన్నుం డగుపురుషోత్తమదేవుండు మహారాజా ! నీసరోవరతీరంబున సప్తాహంబువఱకును మదీయంబగుగుండివాయాత్రోత్సవంబు గాఁగలదు. అప్పుడు మండవస్థితుండ నగునన్నును, బలరామదేవుని, సుభద్రాదేవిని సమాహితించి తులై గంధపుష్పఘాపదీపనై వేద్యాదులతోడను, ప్రణామప్రదక్షిణజయ

శక్తిగ్రహంబులతోడను, గీతవాక్యానుసారము యథావిధిగఁ బూజించువారు బ్రహ్మక్షత్రాయై శక్తియోద్రాదులం దెవ్వనైనను, స్త్రీలైనను, బురుషులైనను సర్వాభీష్టసిద్ధు లగుదురు. అట్టివారికి దుష్టభంజగువాంఛిత మేదియు నుండదు.

అనిదేవదేవుండగుపురుషోత్తముం డనుగ్రహించుటయు, రాజశేఖరుండును, శ్రీమంతుండు సగుణింద్రస్యముండు కృతార్థుండయ్యెను. కాపున సర్వవిధంబులను బ్రయత్నించి శ్రేయస్కాముం డగునాఁడు గుండివామండవంబున సర్వకామప్రీతాత యగుపురుషోత్తమదేవుని సేవింపవలయును. ఆసమయంబున బురుషోత్తమసందర్శనంబువలన నపుత్రునకు సంతానంబును, నిర్ధనునకు ధనంబును, రోగి కారోగ్యంబును, గన్యకు ననుకూలపరిపూర్తియు సగుణయే కాక, ఆయువును, గీర్తియు, యశంబును, మేధయు, బలంబును, విద్యయు, ధృతియు, రూపరూపనసంపత్తులును సర్వోత్తమాభీష్టభోగంబులునుగూడ లభించును. ఆమోఘంబున, భుష్టపక్షంబున గుండివాయాతోత్సనసమయంబునఁ బురుషోత్తముని సేవించువారి కభ్యుత్థాధానికఫలలాభంబు సిద్ధించును. అట్టివారు తమకులంబునఁ దమకుఁబూర్వుల నేమతరంబులజారిని, నెనుకు నేమతరంబులవారిని దరింపఁ జేయుటయే కాక దివ్యవిమానాగూర్జితము దివ్యాస్పరస్తూయమానులై నిష్కలోకంబునఁ బ్రవేశించి చుండు సర్వభోగంబుల సనుభవించుచుఁ బ్రళయకాలంబువఱకు నుండి యుండునము మర్త్యలోకంబునఁ జతుర్దేవులగుబ్రహ్మణులై మరల జనించి వైష్ణవయోగంబుచే మోక్షముం గాంచగలరు.

—♦ ద్వాదశయాత్రామాహాత్మ్యము. ♦—

మునిశేఖరులారా ! ఉత్థానంబునందును, పూర్ణానంబునందును, విషానంబునందును, గుండివాయాత్రాసమయమునందును బురుషోత్తమ

ని సేవించువారు సర్వాభీష్టసిద్ధులై పదునల్పురెందుగ్రియ పరిపాలించునంతకాలమువఱకును విష్ణులోకంబున సమస్తభోగంబుల ననుభవింపఁగలరు. జ్యేష్ఠమాసంబునఁ బురుషోత్తమయాత్రగావించువారు కల్పాంతంబువఱకును విష్ణులోకంబున సుఖనివాసులై యుందురు.

మాసపురు విధ్యుక్తముగా ద్వాదశయాత్రలను గావించి యనంతరము యథావిధిగఁ బాపనాశినీప్రతిష్ఠం గావింపవలయును. జ్యేష్ఠమాసంబున, శుక్లపక్షంబున నేకాదశియందు నిర్మలచిత్తంబుతో శుచియై పవిత్రంబగుజలాశయంబునకుం బోయి శుద్ధుండై ఆచమనంబు చేసి సర్వతీర్థావాహనం బొచరించి నారాయణుని ధ్యానించుచు విధివిహితముగా స్నానము చేసి దేవతానిగ నర్చనాదులఁ దీర్చి దేవతాధౌతవసనధారినై సూర్యాభిమూఖుండుగ నిలిచి యాచమనము చేసి నిఖిలపాపహారిణియు, పావనియు, చేమనాశియు, పాపహరణియు, దేవిగూర్చి యష్టోత్తరశతపర్యాయములు మంగళిజపము గావించి శ్రీకృష్ణహితుండై పుణ్యమయంబు లగుసౌరమంత్రములను బఠించుచు నాదిత్యునకు ముమ్మాఱు ప్రక్షిణంబును, బ్రహ్మమంబును గావింపవలయును.

బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయంబునకును స్నానజపవిధానంబులు వేదమునందు నిర్దేశింపఁబడి యుండెను. కాని స్త్రీశూద్రాదులకుమాత్రమట్టివేదోక్తవిధులు లేవు. ఏమైనవేమి. మహానభావముతోఁ బురుషోత్తమస్థానమునఁ బ్రవేశించి కరిపాదప్రక్షాళనంబును, ఆచమనంబును ఘృతక్షీరమధుగంధోదకంబులచేతను, జందనజలంబులచేతను భక్తిపూర్వకంబుగాఁ బురుషోత్తమదేవు నభిషేకించి, వస్త్రసమర్పణంబు చేసి చందనాగురుకర్పూరకుంకుమాదులచే విలేపనంబును, కమలమల్లికాది సుసుమంబులచేఁ బూజనంబును, ఘాపసేవనంబును, ఘృతశైలాదులచే

ద్వాదశదీపదాచంబును, పాయసాపూపమోదకాది శ్రేష్ఠపదార్థాంబుల
చే నైవేద్యంబును, ఫలదానంబును గావింపవలయును. ఈవిధముగాఁ
బంచోపచారంబులచేయుచు దేవదేవుల సర్పించి “నమఃపురుషోత్తమా
య” అనుమంత్రమును, అష్టాక్షరశతపర్యాయములు జపంబు చేయ
వలయును.

అనంతరము భక్తిపూర్వకంబుగా

“నమస్తే సర్వతోత్తేత, భక్తానా మభయప్రియ

సంసారసాగరే మగ్నం, త్రాహి మాం పురుషోత్తమః.

యాస్తే మయా క్షణం యత్రా, ద్వాదశైవ జగత్సతే,

ప్రసాదాత్తన గోపిత, సంపూర్ణా స్త్రీ భవంత్యు మే.”

అని ప్రార్థించుచుఁ బురుషోత్తమ దేవుని బ్రసన్నుం గావించు
కొని దగడప్రణామంబు గావించి దేవగురుదేవుల క్షేమార్థంబును వేద
గావున గురుదేవునిగూడఁ బుష్పనస్త్రములేపనాదులచే భక్తిభావంబున
సర్పింపవలయును.

పిమ్మట శ్రద్ధాసహితులై దేవదేవోపరిభాగంబుల వివిధపుష్పం
బులచే నొకవిచిత్రమంజుషమును గల్పించి పానదేవసంకీర్తనంబులచేత
ను, ధ్యానస్తోత్రాదులచేతను రాత్రీయంతయును జాగరణంబుచేసి
నిర్మలప్రభావంబుల ద్వాదశియందు వేదపాఠగులును, వ్రతసన్నిధులు
ను, ఇతిహాసపురాణములును, జ్యోతిషములును, శాస్త్రములు సగు
ర్యాదేశికాదులములను యుక్తించి పూర్వదినంబువలెనే పురుషోత్త
మార్థమును సమర్పించి నిర్వర్తించి అనంతరము బ్రాహ్మణు
లగు పండితులతో వారికి గోమనశ్శచ్చత్రపాదకావస్త్ర
ధనాదులను దానము చేయవలయును. బ్రాహ్మణు లిట్లు పంశుష్టులైన
చో గోవిందుండును సంతృప్తుం డగును. పిమ్మట నాచార్యునిగూడఁ

నిశ్చేయర్పించి కాంస్యపాత్రంబున సంతర్పితునిం గానింపవలయును, అసంతర్పము నిమంత్రితు లగుబ్రహ్మజులకు వియోగములు, వాక్వాన్వములు, గుడఘృతమిశ్రితంబు లగువివిధభక్ష్యభోజ్యసంహారములను సమర్పించి వారిని సంతర్పితులగ గావించి యథాశక్తిదిక్షిణులతో వారికి జలపూజకుంభదానంబులు చేయవలయును. అట్లు విప్రవర్గంబును బూజించినపిమ్మట విష్ణుతుల్యుండును, జ్ఞానప్రదండును నగుగురుని గూడ నశ్లే పూజించి—

“ సర్వవ్యాపీ జగన్నాథః. శంఖచక్రగదాధరః
అనాదినిధనో దేవః, ప్రీయతాం పురుషోత్తమః. ”

అను మంత్రమును బఠించుచు గురుబ్రహ్మజులకు ముమ్మాట పదక్షిణంబును, బ్రణామంబులను గావించి భక్తిభావంబుతో వారిని వీడుకొలుపుచు సీమాంతంబువఱకును వారి ననుగమించి మరల నమస్కారంబు చేసి సెలవుగై కొని వచ్చి దీనులును, భిక్షుకులు, నన్నాథులు నగువారిం దనిపి, బంధువులు, స్వజనులు, సహోపాసకులు నగు వారితోఁ గలసి తానును భుజింపవలయును.

ఇట్లు నిశ్చలభక్తిభావముతోఁ బురుషోత్తము నారాధించు శ్రీలైనను, బురుషులైనను సహస్రాశ్వమేధఫలంబును, శతరాజసూయ ఫలంబును గాంచుటయేకాక తమవంశమునం దతీతానాగతశతపురుషాంతరంబుల నుద్ధరించి స్వర్గప్రాప్తులై సర్వలక్షణసంపన్నులును, సర్వకామసంసిద్ధులును, దివ్యమూర్తులును, నిత్యయశావనసమంచితులును, సద్గుణాలంకృతులును, గంధర్వాప్సరోగణస్తూయమానులునై యాదిత్యసన్నిభంబగు దివ్యవిమానము నధిరోహించి యనాయాసంబుగ పఖిలతోకసంచారంబు గావించుచు శతకల్పంబులవఱకును, విష్ణులోకంబున సకలోపభగంబుల ననుభవించుచుండురు. అట్టివారు విష్ణుదే

ముంగూర్చి చెప్పెదను. సర్వాశ్చర్యమయంబును, దైలోక్యపూజ తంబును, బుణ్యాస్థానంబు సగువిష్ణులోకము సర్వలోకంబులయందును శ్రేష్ఠమైనది. అందుఁ బారిజాతాశోకపసననారికేళపున్నాగచందనవకు శసహకారచందనాదివృక్షంబులును, మాలతీమల్లికాద్రాక్షాదిలతలును సర్వర్తుఫలపుష్పసమంచితంబులై శోభిల్లుచుండును. మఱియు ననేకవి ధంబులగుపుష్పపరిమళంబులచేతను, కలవిహంగకలాలాపంబులచేతను మందమలయానిలంబులచేతను శందలియువవనంబులు విలసిల్లుచుండు ను. కమలేందీవరమండితంబులగుజలాలాశయములయందు హంసకారం డవచక్రపాకాదిజలవిహంగములు మధురాలాపంబులు సేయుచు విహరించుచుండును. అందలి కాంచనమయంబు లగుదివ్యవిమానశ్రేణుల కు లెక్కయే లేదు. అవియన్నియు నానారత్నభూషితంబులును, అ ప్సరోగణాలంకృతంబులును, గంధర్వగీతవిలసితంబులునై, హేమమయ శయ్యాసనంబులతోడను, నానాభోగ్యపరికరంబులతోడను దరుణాది త్యప్రభల దెసల వెల్లివిరియఁజేయుచు శోభిల్లుచుండును. అవి సమున్నతచిత్రపతాకాలంకృతంబులును, ముక్తాహారభూషితంబులును, వివిధకుసుమగంధామోదితంబులును, చందనాగురుభూషితంబులును, మంగళవాద్యముఖరితంబులును, కింకణీజాలశోభితంబులును, మనోజవంబులు నాలోకరమణీయములు నై యుండును.

అట్టివిమానములసభికోహించి లోకపూజ్యంబగునవ్విష్ణులోకంబున సుందరీసహితంబులగుసురగణంబులు సర్వదా సుఖవిహారంబులు గావించుచుండురు. వీనోన్నతవత్సోభాగలును, సూక్ష్మావలగ్నలును, చంద్రవదనలును, మదమాతంగగమనలు సగుగంధర్వకామినులును, అ ప్సరోయువతులును బురుషోత్తముని బరివేష్టించి రక్షాఖచితంబు లగుస్వర్ణదండములు గలచామరంబులచే వీచుచుండురు. యక్షవిద్యాధరిసి

ద్వగంధర్వాదులమనోజ్ఞగీతములచే నాభిసంపన్నమగు సర్వదా ప్రతి
భవనితం బగుచుండును. పుణ్యస్మృతిగమనాపకభాగము కలదాదు సది
నిత్యనివాసంబై సది.

దక్షిణోదధితీరంబున గలనటమహామహానదు నేరతి భాగవానుం
డును, బుండరీకాతసంపాన, విశ్వేశ్వరము సగుక్తిస్త్వచిప్రది సంపన్ను
చి నేవించువారు సూర్యచంద్రులున్నంతకాలము పవనకాగణపరివృత్తి
తులై యావిష్టులోకంబున సుఖవిహారంబు గావించుచుండును. ఈ
కాంచనసన్నిభదివ్యమూర్తులగు నామహాత్ములు జగమున విష్ణుస్వరూ
పకలదుఃఖదూర్తులై, చతుర్భుజులును, మహాబ్రహ్మసంపన్నులును, మన
మాలికాధారులును, శ్రీపద్మాంకితులును, శంఖచక్రగవాహనులును
సాక్షాద్విష్ణుస్వరూపంబున విరాజిల్లుచుండును. ఇట్టి మహాత్మ్యము
యం బగువిష్టులోకంబులో నుండునటబగు లోకం బేదమున లేదు.

అందుఁ జేరఁగలిగిన మహాత్ములు కేవల జ్ఞానరావృత్తి చేయు. అప
రమపదంబును చేరనవారు చేసినచేష్టాభిప్రాయము విశ్వమున నుండు
త్వతులై యందు సుఖవిహారంబు నుండుచుండును. అభివ్యక్తమస్త్వంబు
నఁ దప్తకాంచనమయంబును, సురసాప్రభావరసంకళితంబును, రత్నమం
డితంబును, శతనహస్త్రికాకాలంకృతంబును, ౧౧ రుద్రావూతపరివృత్తి
బును, మైమహాకాగణావృత్తింబు సగుష్టుమందంబును విరాజిల్లుచుండు
ను. అది వివిధవర్ణంబులగు పరివృత్తికృతంబుననే జలవిష్టులై కాగ
కాగణపరివృతంబగు శరత్సృజాకరమండలవహనాలి ప్రతిభాస్విల్లుచుం
డును.

అండలి చతుర్భుజములును పరివృత్తింబులును, కలమనోగణసంర
క్షితంబులును, సప్తపురపమంచితంబులును, మహాకొన్నితంబులును, మ
నోహారంబులు నై యుండును. అందు బ్రహ్మచర్యంబు కాంచనమయం

బును, తెడవది మరకతమయంబును, మూడవది యింద్రనీలమయం
బును, నాల్గవది శుభానీలమయంబును, ఐదవది ప్రితీప్తపద్మరాగమయం
బును, ఆఱవది హిరణ్మయంబును, ఏడవది వైడూర్యమయంబు నై
యుండును. ఆమహాభవసము రత్నమయంబులును, హేమవ్రవాళాం
కురభూషితంబులును, అద్భుతంబులునగు నున్నతస్తంభంబులచే శోభిల్లు
చుండును. ఆమందిరమునం దెల్లయెడల సింహగణంబులు విహరించుచుం
డఁ దారకాగణపరివృతుం డగుపూర్ణదూనుఘాకరునింబోలి వీతాంబరుం
డును, శ్యామసుందరుండును, శ్రీవత్సలాంభితుండును, సుదర్శనచక్రధ
రుండు నగువిష్ణుదేవుండు విభాస్విలుచుండును.

ఆతఁడు కుండేందురజితసంకాశంబును, హారగోక్షీరసదృశంబును
సముజ్జ్వలంబు నగుచంద్రమును దక్షిణాక్షరంబునం దాల్చి యుండును.
ఆతనిసవ్యహస్తంబున మహాశబ్దసమన్వితంబును, సహస్రాపస్తమయం
బును, విభ్రాతంబు నగుపాంచజన్యము శోభిల్లుచుండును. దుష్కృత
వినాశకంబును, దైత్యదానవనిర్దళనామోఘప్రభావసంపన్నంబును, జ్వ
లదగ్నిశిఖాసంకాశంబు నగుతొమోదకియు, సూర్యసన్నిభంబగు శార్దూ
బును నాతనిదక్షిణవామకరంబుల విరాజిల్లుచుండును.

సూర్యసదృశంబులును, జ్వాలామాలాకులంబులు నగుశరనికరం
బులచేఁ ద్రిభువనసంహారంబు గావింపఁగలవాఁడును, సర్వానందకరుం
డును, శ్రీమంతుండును, సర్వశాస్త్రజ్ఞుండును, సర్వజగద్గురుండును,
సర్వదేవతావంద్యుండును, సహస్రశీర్షుండును, సహస్రాక్షుండును, సహ
స్రచరణుండును, సహస్రాభిధానుండును, సహస్రాంగుండును, సహస్ర
బాహుండును, సింహాసనగతుండును, పద్మపత్రాయతనయనుండును,
విద్యుత్కాంతిమంతుండును, సురసిద్ధసేవితచరణారవిందుండును, చరా
చరగురుండును, జగన్నాథుండు నగునాతఁడు యక్షవిద్యాధరగంధర్వాది

సకలదేవతానామూర్తయమానసం సైవిధిభాగ్యైర్హరిః సమపాదితః॥

ఆదివ్యనుందిరంబులఁ గీర్తి, ప్రశ్న, మేళ, సంస్కృతి, ముని, బుద్ధి,
సిద్ధి, తాంతి, మూర్తి, ద్యుతి, గాయత్రి, సావిత్రి, ముని, సర్వ
మంగళ, ప్రభ, కాంతి, నారాయణి, శ్రీధర, కళింగ, నిర్వాణ్య, సోదా
మని, నిద్ర, రాత్రి, మాయ, మొదలగుననునవి నామములు ముఖ్య
చావిహారంబులఁ గావించుచుందురు. ముఖ్యము ఘృతాది, మేనక,
రంభ, సహజస్య, తిలోత్తమ, స్వర్ణాద, పామర, వంశోదర, సుభగ,
విశ్వాచి, విష్ణులాసన, భద్రాంగి, చిత్రాంగి, ప్రభాకర, మనోహర,
మునిమనోమోహిని, రాను, చిత్రమగ్య, మృగాద, కేశి, నీలకుంఠల,
మర్మగోష్ఠీపిని, అలంబుష, మిశ్రాకేశి, ముంజాస్థల, శ్రేష్ఠులు, వరాం
గి, పూర్వచిత్తి, వరానతి, మహాకల్యాణ, శేషభాగ మొదలగు హంసోదరా
గమనలుతు, సంపదేశిని ముఖము నగుచేతరను నేనామము సర్వాలంకార
విభూషితై స్మర్యగీతవినివంబులనీ నిత్యానందవిహారములు గావించు
చుచుందురు.

ఆ పురుషోత్తమమందిరంబున కోగ్గొనివృద్ధ్యులభయంబులును,
హిమాశనంబులును, తుత్తిపానాలును, జాహ్నుతాపాలును, అశ్రం
త్యుపద్రవంబులును గానరావు. దివ్యతాపం బును, అగ్నితాపంబును, పా
మాసంవజసకంబును, సర్వకామాప్రసంగాను పుండరీకము. దీనినియు
శ్రీమంబగులోకం బేదియును నీమంపు అగ్రపరంబు అనిపింపిం గాంచిన
స్వర్గాదిలోకంబులన్నియును, దీనియందును గానరావలయు నును బో
లజాలవు. సర్వగుణాన్వితంబును, సర్వసౌఖ్యకరంబును, బహిరంబు
ను, సర్వాశ్చర్యమయంబు సగుహామహంబును, సర్వవిద్యాకరంబును
లంపటులును, స్థితిస్థులంబును, సర్వవిద్యాకరంబును, సర్వవిద్యాకరంబును
సక్తులు సగువారు పేదలాలరు. సీతలంబు స్థితిస్థులంబును, సర్వవిద్యాకరంబును

కుం డగువాసుదేవు నారాధించుచుండు నైష్ఠ్యవశిఖామణులకుమాత్రమే విష్ణులోకము సుగమంబై యుండును.

మునివరులారా ! దక్షిణసముద్రతీరంబునఁ బరమడుర్లభంబగు పురుషోత్తమక్షేత్రంబున శ్రీకృష్ణబలరాములను, సుభద్రాదేవిని, సంపర్శించి సేవించుచుఁ గల్పచృక్షనికటంబునఁ గళేబరమును దృఙ్గించువాడు విష్ణులోకగతు లగుదురు. వటవృక్షాంతరాళంబునను, సముద్రమధ్యంబునను నిలిచి పురుషోత్తముని స్మరించుచుఁ బురుషోత్తమక్షేత్రంబున మరణించువారును విష్ణులోకంబుఁ జేరఁగలుగుదురు.

—♦ పురుషోత్తమమాహాత్మ్యము. ♦—

మునివరులారా ! ఈభూమండలంబునం గలపుణ్యాయతనంబులన్నియును, పురుషోత్తమక్షేత్రమున పోడశాంశమునైనను బోలఁజాలవు. సర్వలోకంబులయందును, సర్వేశ్వరుం డగువిష్ణుదేవునివలెనే సమస్తతీర్థములయందును పురుషోత్తమక్షేత్రము శ్రేష్ఠంబైనది. ఆదిత్యగణంబులలో విష్ణుండును, సత్యత్రింబులలోఁ జంద్రుండును, జలాశయంబులలో సాగరంబును, వసువులలోఁ బావకుండును, రుద్రులలో శంకరుండును, స్వర్ణంబులలో బ్రాహ్మణుండును, విహంగంబులలో నైసత్తేయుండును, శిఖరంబులలో సుమేరువును, సర్వతంబులలో హిమవంతంబును, రమణీనులులలో లక్ష్మీయు, సరిత్సమూహంబులలో జాహ్నువియు, గజేంద్రంబులలో నైరావతంబును, మహాద్వులలో భృగుండును, సేనానులలోఁ గుమారుండును, సిద్ధులలోఁ గపిలుండును, అశ్వీంబులలో నుచ్చైశ్రవంబును, కవులలో నుశనుండును, మునులలో వ్యాసుండును, యక్షరాక్షసాదులలోఁ గుబేరుండును, ఇంద్రియంబులలో మనంబును, భూతంబులలో భూమియు, వృక్షంబులలో సశ్వత్థంబును,

స్వమానంబులగువానిలోఁ బవనంబును, సర్వాంకారములలోఁ జూ
డామణియు, గంధర్వులలోఁ జిత్రరథుండును, శేష్రూపులలో వజ్రా
యధంబును, సర్వవన్తంబులలో “అ” కారంబును, ఛందంబులలో
గాయత్రియు, అంగంబులలో నుత్తమాంగంబును, స్త్రీగణంబులలో
సతీశిరోమణియగుసరుంధతియు, సమస్తవిద్యలలో మోక్షవిద్యయు,
మానవులలో మహిపాలుండును, ధీమతులలోఁ గామధేనువును, లో
హంబులలో నువన్తంబును, సర్పంబులలో వాసుకియు, నైశ్వగణంబు
లలోఁ బ్రహ్లాదుండును, ధనుష్మంతులలో శ్రీరామచంద్రుండును, మి
నాదులలో మకరంబును, వృక్షంబులలో సింహంబును, సముద్రంబు
లలో క్షీరాంబుధియు, యుద్ధగణంబులలో విశ్వమంజుయు, సంయము
లలో యముండును, దేవగులలో నాగదుండును, భాషునిచయంబుల
లోఁ గాంచనంబును, పవిత్రసమూహంబులలో దక్షిణయు, ప్రపంచ
తులలో దత్తుండును, ఋషిగణంబులలోఁ గశ్యపుండును, గ్రహంబు
లలో భాస్కరుండును, మంత్రంబులలోఁ బ్రణవంబును, యజ్ఞంబుల
లో నశ్వమేధంబును, ఓషధులలో భాస్వంబును, త్యగణంబులలోఁ దృ
ణరాజంబును శ్రేష్ఠంబు ధైర్యంబు తీర్థంబు అన్నిటియందును, సర్వసా
తారకంబగుపురుషోత్తమశ్లోత్రము సర్వశ్రేష్ఠముగది.

—♦ తీర్థ భేషవన్తము. ♦—

విప్రీవరులారా! పుణ్యకారకులం బగుపురుషోత్తమశ్లోత్రము
తోఁ దుల్యంబగుశ్లోత్రము సింహమగడలమునందు సేసెందుమ గాగది
యుండలేదు. ఈవిషయము మాదిమాదిక నేమోన నెప్పుడును విప్రు
రుషోత్తమకూహశ్మయము ముమ్మాటికిని నశ్వమిది. పాగెరిబల్లిపి
తం బగుపురుషోత్తమశ్లోత్రము సర్వపాపహరకర్మాది సేసెదినితో,

బ్రహ్మజ్ఞానమొక్క సారి లభించినట్లే మానవులకుఁ బునర్జన్మంబు లేకుండుటోవును. శ్రీహరిసన్నిధానం బగుపురుషోత్తమస్థానంబునం దొక్క వత్సరంబుగాని, యొక్కమాసంబు గాని నివసించి యద్వైపు నుపాసించువానికి తేత్రమాహాత్మ్యంబునలన జపహోమాదోదానాదులవలనంగలుగు సంపూర్ణఫలంబు సంప్రాప్తంబు గాఁగఁను. అట్టివానికి సర్వయోగేశ్వరుఁ డగుశ్రీహరిపరమపదంబు లభించును.

కల్పస్మృతంబును, బలరాముని, శ్రీకృష్ణుని, సుభద్రాదేవిని, మార్కండేయుని, ఇంద్రద్యుమ్నుని, మాధవుని, స్వర్ణద్వారంబును గూర్చి సవిస్తారంబుగఁ బ్రశంసించి తన్మాహాత్మ్యంబును, సాగరస్నానమార్జునాదివిధులను, యథాకాలంబున భాగీరథీసమాగమసంకీర్తనంబును మీహృదయంబులకు నువిదితం బగునట్లుగావించితిని. సుప్రసిద్ధం బగు పురుషోత్తమతేత్రమునంజలి సరహస్యంబులగువిషయంబుల నన్నిటిని మీకెఱింగించితిని.

మునివరులారా! పూర్వకాలంబునం దొక్కప్పుడు నారదుండు నన్ను సందర్శించి ఓలోకపితామహా! జగత్పతీ! తపోయజ్ఞదానతీర్థనమూహంబులలోఁ బవిత్రంబగు నుత్తమతీర్థముంగూర్చి నాకెఱిగింపవలయునని ప్రార్థించుటయు నేన్నియు వర్ణించి చెప్పితిని. వత్సా! నారదా! స్వర్ణమర్త్యరసాతలంబులన్నియుండు దైవంబును, ఆసురంబును, ఆర్షంబును, మానుషంబు నని చతుర్విధంబులగుతీర్థంబులు విరాజిల్లుచుండును. అందు మానుషతీర్థంబులకంటె నార్షంబులును, వానికంటె నాసురంబులును, వానికంటె దైవతీర్థంబులును శ్రేష్ఠఫలదాయకము లైనవి. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులచే దైవతీర్థములు సర్వితంబులయ్యెను. ఇతరదైవతంబులచేఁ బ్రకల్పితంబులగు నన్యతీర్థంబులు వానికంటెఁ బ్రధానంబులు గావు. దేవత్రయనిర్మితంబులగువాతీర్థంబులే త్రిభువనపావనం

బుద్ధుల యుండును. అర్హతత్వంబు లన్నిటినిననుసరించి సమగ్రముగాను జంబూ ద్వీపము శ్రేష్ఠంబై నది. అందును గర్మభూమి అతగుభవతత్త్వము సర్వతీర్థప్రధానం బై నది.

అర్హభారతత్త్వంబునందలి సకలతీర్థంబులంగూర్చి యుం బ్రశంసించియుంటిని. అందు హిమవంతంబునకును, వింధ్యాచలంబునకును నడుమఁ బ్రవహించుచున్న దేవసంభూతును, దక్షిణాపమిథ్యాచలమధ్యస్థంబులును, దేవసంభవంబు లగునాంబులందును, మాంధ్రాక్షి ప్రధానంబులుగాఁ బ్రశంసించఁబడుచున్నవి. దేవతలదేగుండుఁ గర్మభూమిగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్న భారతత్త్వమునందుఁ బ్రవహించుచుండుటచే నీవండ్రెండునదులును దేవతీర్థములుగాఁ బ్రఖ్యాతంబు లయ్యెను. మరియు నందందుగల యాంబుల తీర్థంబు లాసురతీర్థంబులచే నావృతంబు లగుటంజేసి యన్నియు నాసురతీర్థంబు లై పోయెను.

మహాన్దులగువారనేకదివ్యాయతనంబులందుండు మహాతపంబు గావించి దైవబలంబునను, దపస్సాహాయ్యంబునలనను సనేకంబులగు నాగ్నతీర్థములను గల్పించి యుండిరి. ఆత్మమాగళంబును, మోక్షంబును, ఐశ్వర్యమును, దేవతార్చనమును, ఫలమును, మహాయశంబును గాంక్షించి మానవులుగూడ నందందుఁ దీర్థప్రతిష్ఠలం గావించి యున్నారు. అవి యన్నియు మానుషతీర్థంబులు. ఇది చతుర్విధతీర్థప్రశంసనంబు. ఈథేదంబు నితరు లెన్వరు నెఱుంగఁజాలరు. దీనిని గ్రహించుటకు నీవర్ణుండవు. అనాయాసంబుగా సభీష్టఫలనిధింగాంచఁగోర మానవులకు తీర్థసేవనంబుకంటె సన్మోహయంబు లేదు.

గోదావరి, భీమరథి, తుంగభద్ర, వేణిక, తాపి, పయోన్యీ ఇ నునదులు వింధ్యాచలదక్షిణభాగమునుండియు, భాగీరథి, సర్వగ, ఇమున, సరస్వతి, విశోక, విశస్త, యరువదులు హిమాలయమును

యు వినిర్గతంబు లగుచుండును. పుణ్యాతమంబులగు సేవకులు దేవతీర్థంబులుగాఁ బ్రభ్యాతము లగుచున్నవి. గయుఁడు, కోల్లూసురుఁడు, వృతుఁడు, త్రిపురాసురుఁడు, అంధకుఁడు, హయగ్రీవుఁడు, లవణుఁడు, నముచి, శృంగకుఁడు, యముఁడు, పాతాళకేతుఁడు, మయుఁడు, పుష్కరుఁడు మొదలుగాఁ గల యసురగణంబులచేఁ గల్పింపఁబడిన శుభకరంబులగు తీర్థంబు లానునీర్థంబులు. వ్రభాస, భాగవ, అగస్తీ, నర, నారాయణ, వసిష్ఠ, భరద్వాజ, గౌతమ, కశ్యప, మను ప్రభృతిమునిగణంబులచే సేవితంబులగు స్థానంబు లానీర్థములు. అంబరీషుఁడు, హరిశ్చంద్రుఁడు, మాంధాత, మరువు, పురువు, కనభిలుఁడు, భద్రాశ్రవుఁడు, సగరుఁడు, అశ్వయువుఁడు, నాచికేతుఁడు, నృపాకపి మొదలగుమహారాజులచే నిర్మితంబు లగునవి మానుషతీర్థంబులు. మానవులు యశోలాభంబుకొఱకుఁ దీర్థనిర్మాణంబు గావించిరి. కాని, త్రిజగంబులయందును దైవతీర్థంబులు తమంతటనే సమున్నాతంబు లయ్యెను. ఈసకలతీర్థంబులును పుణ్యాజనకంబులుగ నిర్దిష్టంబు లయ్యెను. ఇది తీర్థభేదప్రకారంబు.

—♦ శంభువివాహసంభవము. ♦—

అని బ్రహ్మదేవుండు సెప్పుటయు, నారదుం డిట్లనియె. లోకపితామహా ! దేవత్రయనిర్మితంబు లగుతీర్థంబులు సర్వతీర్థతీర్థంబులని వచించితివి. వానిస్వరూపభేదంబు సమస్తరంబుగా నెఱింగింపుమని వేడుటయు సురజ్యేష్ఠుం డిట్లనియె. దేవత్రయనిర్మితంబు లగుతీర్థంబులు దృష్టిగోచరంబులు గానంతవఱకును అన్యతీర్థంబులును, అన్యక్షేత్రంబులును, అన్యంబు లగు యజ్ఞాదులును ప్రశస్తంబులై యుండును. నిఖిలాభీష్టప్రదాయినియు, సరిద్వరయు నగు గంగాదేవి త్రిదైవత్యనామంబున విఖ్యాత యై నది. ఇప్పుడు తదుత్పత్తిచారిత్రంబు వ

ద్వంద్వంబుల చాక్షుర్భ్రామ్యము. అయినచో నంద్రంబులగు బూర్వము దేవతాకా
త్యంబుల కంతరాళముగలుగఁ దారినది యను ననురసాయకులను మదీ
యవసప్రభావంబుచే నర్పియింపజే దేవతాకాత్యంబుల సకలైశ్వర్యంబుల
నపహరించుచుండ నింద్రాగ్రదేవతలు నివసాముక్తి స్థానములును
జగత్ప్రసతాను హుంతులు నగు నిష్కలులేభ్రాతగలంబు గాఁది స్వతాండ
లులై యనన్య ముంబులతో నిష్కలు కలదియగుటోపదగిరి.

దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
జగంబులకు నశ్వసంకట నిగురెను నంద్రాగ్రదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
ప్రప్ర, అనురూపంబు, అనన్యంబు, నిష్కలులేభ్రాతగలంబు నంద్రాగ్రదేవు నగు
నీకంటె విచక్షణుడగునెను లగురా దేవా ! భ్రాతగలంబుల నంద్రాగ్రదేవు లే
రు. పుండరీకాక్షా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
బుకంటె నాధునికంబులగునెను. నిష్కలు ! దేవదేవా ! జగంబులనును
దండివి; తల్లెడు. దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
చును. తనైశ్వర్యం ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
రింపుము. నంద్రాగ్రదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
నీ వాదికత్తలు. దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
తారంబుల నంద్రాగ్రదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
భుత్వముతో దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
లగు దేవత నిష్కలులేభ్రాతగలంబు నంద్రాగ్రదేవు నగునెను. దేవదేవా !
అనన్యశరణ్యు లగు దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !

అని యాదికవిధములు దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
త్పతియు నగు భగవాంసులగు దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
కెవ్వరివలన భగవాంసులగునెను దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !
తాగణంబుల దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా ! దేవదేవా !

కలనకు సతిభీషణంబును లోమహర్షణంబును నగు భయోత్పాదకం
 డైనది. యుద్ధంబునఁ గాని తపోబలమ్మునఁగాని తాపమ్మునఁ గాని
 యాతనికి వినాశంబును గూర్చుట మాకు నెట్టిసామర్థ్యంబును లేదు.
 పదిదినంబులకంటెఁ దక్కువవయస్సు గలబౌలకునివలననే యాతండు
 మృతుం డగును. ఇఁక నెట్టియుపాయంబుచేసనుకూడ నాతనికి మర
 ణంబు గలుగనేరదు. ఎట్టినీతి నుపయోగించుట కంతవ్యమో యట్లు
 గావింపుము. అని దేవతలు ప్రార్థించుటయు నారాయణదేవుండు విబు
 ధవరులారా ! నేను బలోత్కటుండను గాను. నావలనఁగాని నాసంతా
 నమువలనఁగాని మఱియేదేవతలవలనఁగాని యయ్యసురవధంబు గానే
 రఱు. ఈశ్వరుండు ప్రసన్నుండై శక్తియుక్తం బగు సపత్యంబు నుద్భ
 వింపఁజేసిస.చో నయ్యపత్యంబువలన లోకభయంకరుఁ డగు తారకుం
 డు నిధనప్రాప్తుండు గాఁగలండు. కావున నోసురవరులారా ! రండు.
 మనము ఋషిగణసమేతులమై పోయి యీశ్వరుండు దారపరిగ్రహ
 ణంబు గావించున స్థానమిదియు. అని విష్ణుదేవుం డాశ్వాసించుటయు
 సురగణంబులు విన్నయని రన్నమయం బగుహిమాలయంబునకుం జని
 హిమాలయప్రియ యగు మేఘము, హిమవంతుని సందర్శించి యేకవా
 క్యంబుగా దక్షుచందినియు జగజ్జననియు శంభుప్రణయినియు బుద్ధి, ప్ర
 జ్ఞ, ధృతి, మేధ, లజ్జ, పుష్టి, సరస్వతి మొదలుగాఁ గల బహురూపం
 బులచే జగంబులఁ బవిత్రంబునేయుచు జగద్ధాత్రిమై విరాజిల్లు నమ్మ
 హదేవి దేవకార్యాధంబుగా మీయవత్యంబై యవతరించి జగన్మాత
 యగునామె మరల నీశ్వరుని వరించి మీకును మాకును రక్షకురాలు
 గాఁగలదు. అని బోధించుటయు హిమవంతుండును, మేఘయుఁ బర
 మానందంబున మహాప్రసాదం బని వక్కాణించిరి.

పిమ్మట జగజ్జనని యగు గౌరీదేవి హిమాలయకృపాంబుఁ

శంభుం డవేద్యుం డైనను నేనాతని నిశ్చయముగా వేధింపవలయును. త్రిలోకవిజయంబు లగునాబాణము లాతనిమేనఁ దమప్రభావమును జూపఁజాలకుండునా యని దృఢముగ భావించుకొనియెను. ఈవిచిత్ర సంఘటనమును దిలకించుటకై దేవతలందఱును గుమిగూడి వచ్చి యుండిరి. కాని త్రిలోచనుని యేకమాత్రస్మృతిపాతంబు చేతనే రతికాంతుండు నిలువున భస్మీభూతుం డయ్యెను. అదుస్సహదృష్టుటనముం గాంచి యశులదేవతలును భయాతురులై చేతులు జోడించుకొని యమ్మహాదేవునింగూర్చి గేనా ! తారకాసురపీడనంబు నమేమందఱియు నిరంజనము నల్లొడుచున్నారము. భక్తవత్సలుండ వగునీవు లోకానుగ్రహంబులన్నియుఁ బూర్వత్రాణిగ్రహణంబు గావింపు మనిప్రార్థించిరి.

మనసశరవినిర్భిన్నహృదయముం డగుహంతుండును సురగణంబుల ప్రార్థనంబునకుఁ దక్షణమందే తనయంగీకారమును సూచించెను. అప్పుడు దేవతాగణంబులును, అరుంధతీవర్జిస్థులును, చక్రపాణియగువిష్ణుదేవుండును, నేనును కిప్పునిచే నాశ్లాపింపఁబడి సొమనంతంబునకుం బోయి ప్రబోధించి పర్వతేశ్వరునకును బరమేశ్వరునకును వియ్యమును గల్పించితిమి.

—♦ గంగోత్పత్తి. ♦—

మునిపరులారా ! నానారత్నచిత్రితంబును, నానాతరులతాకీర్ణంబును, నానాద్విజగణనిషేవితంబును, సదీనదసరోవరకూపతటాకాది నానాజలాశయపరివృతంబును, దేవగంధర్వసిద్ధచారణాది సకలసుమనో విహారస్థానంబు నగుహిమాలయము పరమానందనిమగ్నంబై యుండెను. హర్షోత్కర్షంబునకుఁ బ్రధానకారణంబులగు సుఖసమీరణంబులు వీచుచుండెను. మేరుమండరకైలాసమైనాకాదిగనిచయంబు లాహిమ

వరితుని బరివేష్టించి యుండెను. నశిష్టాగస్త్యపౌలస్త్యలోమశాదిమహా
ద్వలందఱును నచ్చట వేంచేసి యుండిరి. పార్వతీపరమేశ్వరులకల్యాణ
మహోత్సవంబు లారంభమయ్యెను. వజ్రస్తంభసమంచితంబును,
ముక్తాహారాలంకృతంబును, నానారత్నఖచితంబు నగువినాహవేదిక ని
ర్మింపఁబడియెను. జయ, లక్ష్మీ, శుభ, టాంతి, కీర్తి, తుష్టి మొదలు
గాఁగలశోభనదేవతలు వివాహమండపము నలంకరించి యుండిరి. మే
రుమందర్శనైలాసాద్వినైలంబులచేతను, స్వయముగ విష్ణుదేవునిచేతను
సన్మానింపఁబడి పేమమముం డగుమైనాకభూధరేశ్వరుండు శోభిల్లు
చుండెను.

మహాద్వలును, లోకసాలకులును, ఆరిత్యులును, మత్స్యణంబులు
ను శూలపాణి యగుమహాదేవుని వివాహమండపమును నిర్మించిరి. విశ్వ
కర్మ స్వయముగాఁ గనుకనుజ్జిత శ్రీరామమందంబగు కల్యాణవేదికను ని
ర్మాణంబు గావించెను. అయ్యాశ్వరేశ్వరుని కల్యాణమహోత్సవసం
దర్శనార్థమై సురభి, నందిని, సంద, సునంద, కామదోషిని, సముద్ర
ములు, సములు, సగరాజములు, ఓషధులు, లోకపూత్యగణంబు
లును, వనస్పతులును సకలదేవతలునుగూడ వచ్చియుండిరి. భూదేవి
భూసంబంధక్రియలను, ఓషధులన్నక్రియలను, వరుణుండు పానక్రి
యలను, ధనదుండు దానక్రియలను నిర్వహించుభారమును వహించి
యుండిరి. అగ్నిదేవుండు స్వయముగా నభీష్టాన్నంబులఁ బచనము సే
యుచుండెను. విష్ణుదేవుండు పూజాకార్యంబుల నిర్వర్తించుచుండెను.
సరహస్యంబులగువేదంబులు గానముచేయ నారంభించెను. గంధర్వా
ప్సరోగణంబులును, గిన్నరగణంబులును నృత్యగీతహాస్యాలాపంబులఁ
గావించుచుండిరి. మైనాకుండు లాజహోమంబునకునియుక్తుం డయ్యెను.

కల్యాణమండపంబునఁ బుణ్యాహవాచనము లారంభ మయ్యె

ను. శునదంపతులు వివాహవేదిక కరించి నుండిరి. అప్పుడు యథావిధిగ నగ్నిప్రతిష్ఠాసంబును, లాజహోమంబును, నగ్నిప్రదక్షిణంబును సంపన్నంబు లయ్యెను. అనంతరము విష్ణుదేవుని ప్రేరణంబున శంఖండు ప్రస్తరస్పర్శంబు నేయుచు దేవిసాదాంగుష్ఠమును స్పృశించెను.

ముసివిగులారా ! అప్పుడు హోమకార్యంబుల నిర్వృత్తింబునున్న నేను దేవదేవుని సమీపంబున నున్న జగన్మాతయగు సారవతి గాంచినంతనే దుష్టబుద్ధివశంబున మదీయం బగువీర్యంబు నిపతితం బయ్యెను. ఆకారణంబుచే లుజ్జాకలుషితుండ నగునేనప్పుడు మదీవీర్యంబు నొక్కచో నిక్షేపించితిని. అమోఘంబగునాతేజమునుండి వాలఖిల్యము నిగణంబు లుద్భూతు లగుటయు దేవతాసంఘంబున హాహాకారంబు పుట్టెను. నేనును లజ్జాకాంతహృదయుండనై చటాలునఁ బీఠమునుండి లేచిపోవుటయు దేవతలు మహాశ్చర్యనిమగ్నులై నావంకనే చూడఁదొడంగిరి.

అప్పుడు భగవానుం డగుమహాదేవుం డట్లు పోవుచున్ననన్నుం గాంచి నందీశ్వరునిం బిలిచి నీవుపోయి యవ్వరించి నిటకుఁ దీసికొని రమ్మ ! నేనాతని బాపవిముక్తునిం గావించెద నని యాజ్ఞాపించెను. సాధుసత్తము లపరాధులయెడలఁ గృపార్ద్రహృదయు లయ్యెదరు. విషయంబులు విద్వాంసులకై నను మోహతోత్పాదనంబు గావించును— పరమేశ్వరుం డగునుమాపతి నాయెడల నిట్లు ప్రసన్నుండై భూమియును జలంబును బాపమోచనంబునకుఁ బ్రధానోపాయములు. నేనిప్పుడు వానియందలిసారంబును సంగ్రహించెద ననిచెప్పి మహాదేవుండు లోకమంగళంబుకొఱకు భూజలంబులయందలిసారమును దీసి భూసారంబునఁ గమండలునిర్మాణంబు చేసి యందు జలసారమును నిక్షేపించి

పాపమాన్యాదిసూక్తంబులచే నభిమంతించి యందుఁ ద్రిలోకపావని
యగుశక్తిని ధ్యానంబు చేసి నన్నుంగాంచి యోవిరించీ ! నీవీకమండు
లువును బరిగ్రహింపుము. భూజలదేవతలు జగన్మాతలు. ఉత్పత్తిస్థి
తినాశహేతువులు పారియదేప్రతిస్థితములై యున్నవి. జలభూసార
మయంబగునీకమండలుమధ్యంబున సనాతనధర్మంబులును, యజ్ఞంబు
లును, భుక్తి ముక్తులును, స్థావరజంగమంబులును నిలిచి యున్నవి.

ఈజలస్మరణంబున మానసికపాపంబులును, వృక్షనంబున పాచి
కపాతకంబులును, స్నానపానాభిషేచనంబులవలనఁ గాయకకలుషంబు
లును విచష్టంబు లగును. ఈజగంబునందు జలమే పరమపావనం బగు
నమృతస్వరూపము. ఓవిధాతా ! నేను దీని నభిమంత్రంబు గావించితి
ని. నీవీకమండలువును బరిగ్రహింపుము. ఈకమండలుజలంబుల స్మ
రించుటవలనను, గీర్తించుటవలనను మానవులు సర్వాభీష్టసిద్ధు లగుదు
రు. కావున నీవు దీనిం గైకొనుము. పంచభూతంబులతో జలమే
శ్రేష్ఠంబైనది. అట్టిజలరాశిమధ్యంబున నీకమండలుజలము సర్వోత్కృ
ష్టంబైనది. కావున నీవీకమండలువును గ్రహింపుము. శుభకరంబును,
బుణ్యదంబు నగునింకలిజలమును స్మరించుటయు, స్మరించుటయు,
సందర్శించుటయుఁ బాపమోక్షణంబునకుఁ బ్రధానసాధనములు. అని
బోధించి మహాదేవుండు పరమానుగ్రహంబున నాకాకమండలుప్రదా
నంబు గావించెను. అప్పుడు సకలదేవతలును బరమాహ్లాదంబున జయ
జయశబ్దంబుల నుచ్చరించుచు దేవదేవేశ్వరుండగు సమ్మహాదేవునందే
శించి “ సర్వలోకనాథా ! మీవివాహోత్సవసమయంబున నీపంకజా
సనుండు జగన్మాత యగు దేవిపాందాంగుష్ఠముం గాంచి పాపభావనం
బుచేసి పతితుండైనను జగజ్జనకుండ వగునీవాతనియెడలఁగరుణించి యా
తనిఁ బవిత్రుంజేయుటకై స్మరణమాత్రంబున సకలపుణ్యప్రదాయని

యుఁ బుణ్యమయకండలునివాసినియు నగుగంగాదేవిని బ్రసాదించి
యనుగ్రహించితి పని యనేకవిధంబుల వినుతింప నారంభించిరి.

—♦ వామనావతారము. ♦—

అని యిట్లు బ్రహ్మదేవుండు చెప్పటయు నారదుండు దేవా!
గంగాదేవి నీకమండలుమధ్యంబున నిల్చి నీపుణ్యవర్ధనంబునకుఁ గారణ
మైనది. ఆదేవి మర్త్యధామంబున కెల్లు లభించినదో యానతీయవల
యు ననిపార్థించెను. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుం డిట్లు చెప్పదొడంగెను.
వత్సా! పూర్వకాలంబున దేవతలకుఁ బరమశత్రుండై బలినామంబు
చే నొకమహాదైత్యుండు చక్రవర్తియై యుండెను. ఆతనికెందును బ
రాజయంబు లేదు. ఆతనిమహోన్నతి గాంచి దేవతలు చింతితులై
యందఱు నేకీభవించి యాతనినెల్లయిన జయింపవలయు నని మంత్ర
లోచనంబులు సేయ నారంభించిరి.

ఆబలిదైత్యుని రాజ్యశాసనమయంబునఁ దైలోక్యంబును
నిష్కలకమై యుండెను. ఆతనిపరిపాలనంబునం దాధివ్యాధులు గా
ని, శత్రుభయంబులుగాని, ఈతిబాధలుగాని, అధర్మముగాని, అభా
వముగాని, ఆర్తనాదములుగాని, దుర్జనోపద్రవములుగాని యెవ్వరికిని
స్వప్నంబులందైనను ననుభూతంబులు గాక యుండెను. అప్పుడు దేవ
త లాతనిమహోన్నతి యనుశరంబుచే భగ్నచిత్తులును, కీర్తియనుఖడ్గం
బుచే ద్విధాకృతులును, శాసనశక్తిచే భిన్నాంగులునై యెందును శాం
తి యనుమాటలేక పరితపించుచు నాతని యశఃపావకజ్వాలలచేఁ బ్ర
తప్తగాత్రులును, భయవిహ్వలులునై మాత్సర్యవశంబున విష్ణుదేవుని
శరణంబు గోరి వచ్చి ప్రార్థనాపూర్వకంబులగుదీనస్వరములతో దేవ
దేవా! శంఖచక్రగదాధరా! ఆర్తులమును, గతసత్త్వలము నగుమమ్ముఁ

గటాక్షింపుము. జనార్దనా ! నీవు మారక్షణంబుకొఱకే యాయుధధా
రినైతివి. జగన్నాథా ! నీవంటిరక్షకునిప్రాపు గాంచియుండియు మేమి
ట్టికష్టముల ననుభవింపవలసివచ్చినది. దేవా ! నీప్రణామస్తవంబులకు
వినియోగింపఁదగినమావాక్కుల నిప్పు డాదైత్యుని నమస్కరిస్తవంబు
లకై యెట్లుపయోగింపఁగలుగుదుము ? మేము మనోవాక్కర్మంబుల
చే భవదేకశరణ్యులమై యున్నాము. మీచరణకమలంబులనాశ్రయిం
చియున్నమే మాదనుజున కెట్లు నమస్కరింపఁగలము ? అచ్యుతా !
మేమనేకయజ్ఞంబులయందు నిన్నేయర్చించుచు నుదారవచనంబులతో
నిన్నేకీర్తించుచుందుము. నీవంటిదేవదేవునియాశ్రితుల మగుమేమాత
ని నెఱ్ఱాశ్రయింతుము. ఇంద్రప్రముఖులగుదేవతలందఱును నీబలమే
రక్షణంబుగా నీచే నున్నతపతాభిషిక్తులై యున్నారు. అట్టివారొక్క
డైత్యునకుఁ లోబడియుండుట యవమానకరము గాదా ? నీవుబ్రహ్మ
రూపివై సృష్టియు, విష్ణురూపివై పాలనంబును, రుద్రరూపివై లయం
బును గావించుచుందువు. మేము నీకుభిన్నుండగుడైత్యునకు నమస్క
రించుట యెట్లు ? దేవా ! ఈజగంబునం దైశ్వర్యమే ప్రధానమైనది.
అది లేకున్నచో లాభ మేమున్నది ? హృతైశ్వర్యులమగుమేమిప్పుడతని
కెట్లు నమస్కరింపఁగలము ? ఆదిమధ్యాంతరహితుండవును, జరాచరగు
రుండవు నగు నీవుండఁగా వినశ్వరుండును, శత్రుండు నగుడైత్యునకు
మేము నమస్కరించుటయా ? దేవా ! మేమందఱుమును నీమైశ్వర్యబ
లంబుచే బరిపుష్టులమై యెప్పటికైనఁ ద్రిభువనవిజయంబు గావించి
స్వాస్థ్యలాభంబు నందుదుముగాని యాదైత్యునకు వినతులమై యుం
డఁగలమా ?

అని యిట్లనేకవిధంబుల దేవతలు ప్రార్థించుటయు గదాధరుం
డు కరుణాఘంజై సురవరులారా ! దైత్యైశ్వరుండగుబలి మద్భక్తుండు.

ఆతఁడు సురాసురగణంబులకవధ్యుఁడు. ఆబలీంద్రుండు నాచే నెట్లు పా
తింపఁదగినవాఁడో యట్లే మీరును బరిపోషింపఁదగినవారై యున్నా
రు. నేనెట్టియుద్ధమును గావింపకుండఁగనే యుత్తమోపాయంబున నాత
నిరాజ్యంబును గైకొని బంధించి యారాజ్యమును మీకొసంగెదను.
అని యనుగ్రహించుటయు దేవతలు పరమానందహృదయములతో
నమ్మహాదేవునికడ సెలవుగైకొని నిజనిజానంబులకుం బోయిరి.

అనంతరము భగవానుం డగుదేవేశ్వరుం డదితిగర్భంబునఁ బ్ర
వేశించి యక్షేశ్వరుండును, యక్షపురుషుండు నగునాతఁడు వామచుండై
యవతరించెను. దేవతలందఱును మహోత్సవములఁ గావించుచు ను
త్సాహముతో భావిఫలోదయంబున కెదురు సూచుచుండిరి. అంతఁ
గొంతకాలమునకు బలిశ్రేష్ఠుం డగుబలి యశ్వమేధదీక్షితుం డయ్యె
ను. అనేకులగుమహర్షులు యజ్ఞాథులై వచ్చియుండిరి. వేదవేదాంగవేది
యగుశుక్రాచార్యుండు పురోహితుం డయ్యెను. ఆతఁడు ఋత్విక్కు
ర్మసరతుం డైనంతనే హవిర్భాగహరణార్థమై దేవగంధర్వాడు లేతెం
చిరి. “దీయతామ్, భుజ్యతామ్” అనుధ్వనులు చెలరేగెను. ఈవిధ
ముగా సకలయజ్ఞక్రియలును సంపూర్ణప్రాయము లగుచున్నసమయం
బునఁ జిత్రకుండలమండితుం డగువామనమూర్తి సామగానంబు సేయు
చు యజ్ఞశాలం బ్రవేశించి యయ్యజ్ఞంబునుగూర్చి యనేకవిధములఁ
బ్రశంసించెను.

అప్పుడు భృగునందనుం డగుశుక్రాచార్యుండు దైత్యనిషూద
నుండును, బ్రహ్మరూపధరుండు నగునవ్వామనమూర్తిం గాంచి యా
తఁడే సకలయజ్ఞంబులకును, దవంబులకును ఫలదాత యనియు, రాక్ష
సకులంబునకు నిహంత యనియు స్పష్టముగా గ్రహించెను. తోడనే
యూతఁడు సంధ్రమముతో విజయుండును, బలిశ్రేష్ఠుండును, దానశీ

లుండును, సస్త్రికుండును, యజ్ఞదీక్షితుండు నగుబలిచక్రవర్తి గాంచి
యోరాజా! వామనాకృతి యగునివ్వపుండు నీయజ్ఞశాలం బ్రవేశిం
చియున్నాఁడు. ఈతఁడు నిజముగా బ్రాహ్మణుండు గాఁడు. యజ్ఞవా
హనుండును, యజ్ఞేశ్వరుండు నగువానుదేవుఁడే దేవహితార్థమై యతి
తిగర్భంబున శిశురూపంబున నుదయించి యీవిధముగా నిష్పాదు నిన్ను
యాచించుటకై వచ్చియున్నాఁడు. కావున నోప్రభూ! నాతో
నాలోచింపకుండ నీవీరిని కట్టిదానంబును గావింపవలదని జోధించెను.

అరిందముం డగుబలిచక్రవర్తి యాచార్యునివచనంబులొకర్ణిం
చి గురువరా! యజ్ఞేశ్వరుఁడే యీగీతిగా నవతరించి మద్గృహంబునఁ
బ్రవేశించుటచే నేను ధన్యుండనైతిని. అతఁ డేమివాంఛించునో దాని
నొసంగుట కింకను నాలోచన లేల? అని చెప్పి సతీపురోహితసహి
తుండై వామనమూర్తి కూర్చుండియున్నతావునకుం బోయి ప్రణా
మంబు చేసి చేతులు జోడించుకొని నిలిచి మహాత్మా! నీకేమికావల
యునో యర్థింపుమని కోరుటయు వామనుండు పదత్రయసరిమితం
బగుభూదానముకంటె నాకన్యవాంఛితం బేదియును లేదని చెప్పెను.
బలిచక్రవర్తియుఁ దక్షణమే మణికలశంబునందలివిలంబులచే భారా
పూర్వకంబుగ నవామదేవునకు మూఁడడుగులభూమిని దానము చే
సెను.

సమస్తమహర్షిగణంబులును, స్వయముగఁ బురోహితుండగు
శుక్రాచార్యుండును, ప్రధానులగుదైత్యగణంబులును జూచుచుండఁ
గనే వామనమూర్తి కావిధముగా భూదానము గావింపఁబడియెను. అ
ప్పుడు వామనమూర్తి మృదుమధురస్వరంబుతో స్వస్తివచనంబుల ను
చ్చరించుచు రాజా! నీవు సుఖవయ్యెదవుగాక! నాభూమిని నాకు సం
ప్రదానంబు సేయుము. నేను పోవలయుననుటయు బలీంపురిం డట్లే

యని చెప్పి యాతనినంకఁ దిలకించుచు నిలువఁబడియెను. అట్లు చూచుచుండఁగనే నామనుండు విరాణ్మార్తిధారణముం గావించి చంద్రసూర్యులు స్తనాంతరాళంబునను, గగనంబు మస్తకంబునను నిలుచునంతటిదూరంబుగాఁ బెరిగి నిలిచెను. యజ్ఞపురుషుండును, అచ్యుతండు సగునాతనివిక్రమాకృతి కంతంబు లేకుండెను.

అప్పుడు దైత్యేంద్రుండగు బలి పత్నీసహితుండై యమ్మహాదేవునకుఁ బ్రణామంబు చేసి వినయమధురభాషణంబులతో శ్రీహరీ! జగన్నాథా! విష్ణుదేవా! నీవు నీశక్త్యనుసారంబుగా నీయిచ్చవచ్చినంతదూరమువఱకును నీపదంబులచే నాకృమింపుము. దేవా! ఆకారణంబుచే నేనుగూడ నెల్లవిధంబుల మహోన్నతపదలాభంబు నందఁగలుగుదును. అని విజ్ఞాపనంబు చేయుటయు మహాకృతుమూర్తియగు విష్ణుమూర్తి యట్లే యని చెప్పి కూర్మపృష్ఠంబువఱకును గలయధోలోకంబు లన్నియు నేకపాదంబుచేతను, బ్రహ్మలోకపర్యంతముం గల యూర్ధ్వలోకములన్నియు నేకపాదంబుచేతను నాకృమించి యసురేశ్వరా! నాతృతీయపాదంబు మంచుటకు స్థానం బెచ్చట నున్నది? ఈసమస్తప్రపంచమును నారెండడుగులకొలతకు సరిపోయినది. నీవన్నయట్లుగా మూడవయడుగునకుఁ దగినతావు నొసంగుమని యడిగెను.

అంత బలిదానవేంద్రుండు మందహాసంబు నేయుచు దేవాదిదేవా! నేను సృష్టికర్తను గానుగదా! ఈవిశ్వంబంతయును నీచేతనే కల్పింపఁబడినది. జగత్సూయా! నీదోషంబుచేతనే యిది యంతయు నల్పంబై పోయినది. ఇట్టిచో నేనేమి చేయుదును? కేశవా! అయినను నేనెన్నటికి నశత్యమాచువాడను గాను. కావున నీమూడవపదంబును నాప్యష్టమ్మనం దుంచి నన్న సత్యప్రతిజ్ఞనిగా ననుగ్రహింపుమని ప్రార్థించుటయు వేదమూర్తి యగుభగవానుండు ప్రసన్నుండై దై

త్యరాజా ! నీనిర్మలభక్తిభావంబునకు నేను ప్రీతుండనైతిని. నీమభిష్టవరప్రదానంబు గావించెద నర్థంపు యను గ్రహించెను.

కాని బలిచక్రనగ్ని యెట్టివరంబును గోరుకొనఁడయ్యెను. అప్పుడు జగన్నాథుండును, ద్రవిక్రముండు నగువిష్ణుదేవుండు సంతోషించి యమ్మహాదానశీలుండగు ననురేశ్వరునకు రసాతలాధిపత్యంబును, అత్మాధిపత్యంబును భావికాలంబున నింద్రసదంబును, అవినశ్వరం బగు మహాయశంబును బ్రసాదించి సప్తీకుం డగుబలిదానవేంద్రుని రసాతలరాజ్యసింహాసనంబునఁ బ్రతిష్ఠించి యథాపూర్వంబుగా స్వర్గరాజ్యమును దేవేంద్రునకుఁ గరగతంబు గావించెను.

—♦ గంగాదేవికి హరజటాబాటప్రాప్తి. ♦—

అని చెప్పి జలజసంభవుండు మరల నిట్లు చెప్పం దొడంగెను. నారదా ! ఆసమయంబున మజ్జనసంబునకుఁ గారణం డగువిష్ణుదేవుని సకలదేవతార్చితం బగుద్వితీయపాదము మదీయంబగు మందిరంబు నలంకరించుటయుఁ ద్రిభువనప్రశస్తం బగుసర్వవిష్ణుపాదము నేవిధముగా నర్చింపవలయునని భావించుచు నేసీవిశ్వంబంతయును బరికించితిని. అప్పుడునాకు సకలవస్తునిచయంబులకంటెను నాకమండలువే పవిత్రంబైనదనియు, ద్రిపురాసురారి యగుదేవదేవునిచే నిక్షేపింపఁబడినయందలి జలమే పవిత్రతమంబనియు నిశ్చయంబుగాఁ దోచుటయు వరంబును, వరణీయంబును, వరదంబును, శాంతికరంబును, పరమంబును, శుభంబును, శుభదంబును, నిత్యంబును, భుక్తిముక్తిహ్రదంబును, మాతృస్వరూపంబును, భవరోగామృతౌషధంబును, పవిత్రంబును, పావనంబును, పూజ్యంబును, జ్యేష్ఠంబును, శ్రేష్ఠంబును, గుణాన్వితంబును నగు మదీయకమండలుజ్జలంబుచే ముందుగనేనుపవిత్రుండనై మజ్జనకుండగు

విష్ణుదేవున కర్ణ్యకల్పనంబు గావించితిని.

నేనట్లు కమండలుజలంబు నతిపవిత్రంబుగా భావించి యర్ఘ్య సంకల్పంబు గావించినంతనే కమండలుగర్భమునుండి సుమంత్రింబగు నర్ఘ్యజలంబు వెలువడి యావిశ్వమూర్తిచరణకమలంబు నభిషేకించుటయు నవ్వారిధార క్రమముగా మేర్పడె లళిఖరంబునఁ బతితంబై నాల్గుభాగములుగా విభక్తంబై భూతలంబునఁ బూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరదిశల ననుసరించి ప్రవహింపఁదొడంగెను. అప్పుడు దక్షిణముగాఁ బ్రవహించుచున్నజలధారను మహేశ్వరుండు తనజటాజూటంబున ధరియించెను. పశ్చిమవాహిని మరల మత్కమండలుమధ్యంబుననే ప్రవేశించెను. ఉత్తరవాహినిని విష్ణుదేవుండు పరిగ్రహించెను. సుఖప్రదంబగు పూర్వవాహినిని మహర్షులును, పితృగణంబులును, లోకపాలకులును బరమాదరంబున స్వీకరించిరి. అందుచేతనే యాజలంబునకు శ్రేష్ఠత్వంబు గలిగెను.

విష్ణుపాదంబునుండి విగళితంబై దక్షిణాభిముఖంబుగాఁ బ్రవహించి మహాప్రభావసంపన్నుండగుమహేశ్వరునిజటాజూటంబు నలంకరించి యున్న జగత్పవిత్రంబగువారిధారయే సకలలోకంబులకును మాతృస్వరూపంబైనది. ఆదివ్యగంగాప్రభావమును స్మరించినంతమాత్రముననే సర్వాభీష్టంబులును సిద్ధింపఁగలవు.

—♦ గౌతమచరిత్రము. ♦—

వత్సా ! నారదా ! మహేశ్వరజటాజూటంబు నలంకరించి విరాజిల్లుచున్న త్రిలోకపావనియగు గంగాదేవి యిరువురు మహాపురుషులవలన రెండుభాగములుగా భూతలంబునకుఁ దీసికొనిరాఁబడియెను. అండాకభాగమును గౌతముఁ డనునొకబ్రాహ్మణుఁడు వ్రతదానజపతపం

బులచే మహేశ్వరు నారాధించి తత్ప్రసాదముచే భూమండలమునకుఁ గొనితెచ్చెను. రెండవభాగమును మహాబలవంతుండగు భగీరథుం డ నుతాజేండ్రిగిడు తపోనియమంబులచే శంకరునిమెప్పించి తదమగ్రహం బున నవనీతలంబునకుఁ గొనితెచ్చెను. ఈరీతిగా గంగాదేవికి డ్వైరూ ప్యంబు సమకల్పితం బయ్యెను. ఆచరిత్రంబు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

ఉమాదేవి మహేశ్వరున కర్ణాంగియై యాతని కనంతప్రణయి నియై యున్నసమయంబునందే గంగాదేవికూడ నాదేవదేవుని యమా ల్యప్రేమలాభముం గాంచెను. పూర్వము గౌరీకల్యాణసమయంబున నాయెడలం గలిగినమనఃకాలుష్యంబు కారణంబుగా సంభవించిన నా మహాదోషమును నివారణంబు గావించుటకై దీనదయాపతుండును, శ్రీ మంతుండు నగుశివుండు చింతాన్వితుండై పార్వతీదేవివంక దృష్టిపఱిన రణంబు నావించుచు విశేషరూపంబున రసవృత్తి నవలంబించుటయు నమ్మహాదేవునియం దత్యుత్తమంబగురసోదయం బయ్యెను. అట్టిరస స్వరూపిణి యగుగంగాదేవియందు రసికత్వమును, ప్రియత్వమును, స్త్రీత్వమును, పావనత్వమును విశేషించి యుత్సుకంజేసి దూపరమేశ్వ రున కన్నిటికంటెను గంగాదేవియే యధికప్రియపాత్రురాలై యుండె ను. కావుననే యుద్దేవదేవుం డాదేవిని నిరంతరమును ప్రేమతో భావించుచుండును. మఱియుఁ గొండొకకారణంబున గంగాదేవి యాశంక రుని జటాజూటంబునఁగూడ నుత్పన్నం బయ్యెను. ఈశ్వరేశ్వరుం డగుశివుం డాగంగాదేవి నతిగోపనంబుగా జటాజూటమధ్యంబున ధరించి యుండెను.

అట్లు శివజటాజూటంబున నిత్యానపాయినైయు విరాజిల్లుచున్న గంగాభవానిం గాంచి భవానీదేవి యెంతమాత్రమును సహింపఁజాల

క నిరంతరమును జింతించుచుండెను. మఱియు నయ్యమాదేవి యమ
శివశివమన నవ్యవస్థను గంగను బరిత్యజింపవలయు నని గంగాధరు
నిరూపించి యనేకవిధముల బలవంతపఱుచుచుండెను. కాని రసికశేఖ
రంగు శంభుండుమాత్ర మేవిధముచేనై నను రసపరిత్యాగంబు సేయఁ
జాలక గంగాదేవి నట్లే జటాజూటమధ్యమునందు రహస్యముగాఁ దా
ల్చి యుండెను.

భవాసీదేవి యిదియంతయుం గాంచి విచారించి యొకప్పు డే
కాంతముగా నుండి గజాననస్కందులను, జయను బిలిపించి వారితో
నిట్లయెను. చూచితిరా! కాముకుండగు కైలాసనాథుం డెంతచెప్పినను
గంగను విడువజాలకున్నాఁడు. ఆగంగ చంద్రశేఖరున కేకాంతప్రి
యురాలై యుండుట నామనశ్శల్యంబుగా నున్నది. ఇక నయ్యరువు
రి సంబంధములును శాశ్వతవిధేయముం గల్పించుట కుపాయ మేమి
యుం దోచకున్నది. అనియనేకవిధంబుల వారితో మంత్రాలోచనం
బు సేయుచు వినాయకు నుద్దేశించి వత్సా! నాప్రాణేశ్వరుం డగుశం
కరుండు గంగను నెత్తిపైఁబెట్టుకొని నిరంతరము నాశరించుచుండుట
నాకు విచారకరముగా నున్నది. దేశాసురయక్షగంధర్వాదులును, మ
ఱియే యితరరాజన్యులును, మీరును, నేనునుగూడ నెంతప్రియత్నిం
చినను మహేశ్వరుం డాగంగను బరిత్యజించునని తోచుట లేదు. కా
వున నేను మరల హిమాలయంబునకుం బోయి నాయుద్దేశముసిద్ధించుట
కై ఘోరతపంబు గావింపవలసియున్నది. అట్లు గాదేని మహాపూణ్య
మూర్తి యగుబ్రాహ్మణుం డెవ్వఁడైన దారుణతపంబు చేసి శంకరజ
టాజూటంబు నలంకరించి యున్న యాగంగనర్థించి భూతలంబున కవ
తరింపజేయుటకై నఁ బ్రయత్నింపవలయును.

అని చెప్పటయు విఘ్ననాయకుండు తల్లివచనంబుల నాలకించి

అమ్మ! ఈవిషయంబున నన్నయ, నేనును, జయయును పొగుగ నా
లోచించి కర్తవ్యంబు నిర్వహించి ముగిసినపుడు గంగాదేవిని బరిత్యజిం
చునట్టివిధానంబు గావించెనను. నీవిషయంబు నిక విచారించవల
దని నివేదించుటయుఁ బూర్వతీతేవి యుట్టిల్లి యక్కార్యభారమును
వినాయకునియందుంచి నిర్వహింపఁజేయుండెను.

ఇట్లుండ మర్త్యలోకంబునఁ బడునాటుగు నత్సరంబులపర్యంత
ము నతిఘోరం బగుననావృత్తినంభవించుటయు, స్థావరజంగమాశ్మ
కంబగుజగంబంతయును దల్లిడిగ్గిపోవుచుండెను. అట్టివిపత్సమయంబు
నందుఁగూడ ధర్మనిష్ఠుం డగుగౌతమమునీంద్రుని సర్వకామప్రదంబగు
పుణ్యాశ్రమంబున స్టోకస్థంబును గానరాకుండెను. పూర్వకాలంబున
నేను సమస్తప్రపంచమును మొరలకృత్వంప సంకల్పించి దేవగిరియందొక
మహాయజ్ఞమును గావించితిని. అందుచే న్నాశైలేంద్రమునకు బ్రహ్మ
గిరి యనునామంబు విఖ్యాతం బయ్యెను. గౌతమమునీంద్రుం డాపర్వ
తరాజము నాశ్రయించి సర్వదా నివసించుచుండెను.

ఆబ్రహ్మగిరియందలి మంగళమయంబును, బుణ్యమయంబు
నగునమ్మనీంద్రుని పాననాశ్రమంబున నాదివ్యాధులును, దుర్భిక్షంబు
ను, అనావృష్టియు, శోకభయంబులును, దారిద్ర్యదుఃఖంబులును గా
నరాకుండెను. అయ్యనావృష్టినయంబున నాతనిపుణ్యాశ్రమమునం
దు దక్క మణియెందును హస్త్యశవ్యాధులు లేకుండెను. ఆగౌతమము
నీంద్రునివంటిదాతలును, సహోదరులును, యజ్ఞులును, మణియెందును
లేరు. ఆకాలంబున గౌతముని సత్కార్యంబులచే న్నవ్విస్థితం లగునశలదే
వతలును సంప్రీతు లగుచుండిరి. అందుచే దేవమానవలోకంబులయం
దంతటను గౌతమునిపవిత్రనామము సంకీర్తితం బగుచుండెను. అప్పు
డేమానవసంఘమునం దాలోదొక్కఁడే నిరంతరయముగ స్వధర

శత్రుఁడై! వితాజిల్లుచుండెను.

క్రమముగా సకలాశ్రమవాసులగుమునీంద్రులకందఱకును గౌతమునిమహాశ్రభావముంగూర్చి తెలియవచ్చుటయు వారందఱును గలసి వెదకికొనుచు నయాశ్రమంబునకు వచ్చి యమ్మునీంద్రునియాశ్రయముం గాంచి సుఖోపవిష్టులై యుండిరి. గౌతముండును వారినందఱునాదరించి కొందఱినిశిష్యులవలెను, గొందఱిని బుశ్తులవలెను, గొందఱిని దంశులవలెను భావించి యుచితరీతిని జరిపోషించుచుండెను. ఎవ్వడు దేనిని వాఁచింతురో, దేనిని గైకొందురో, దేనిననురూపముగ భావింతురో యట్టిభోజ్యపదార్థములనెల్ల వారికి సమర్పించుచు గౌతముండు తనయాశ్రమసమాగతులగుమునీంద్రులందఱకు ననేకవిధంబులఁ బ్రతిచర్యలం గావించుచు సర్వదా సంతృప్తులఁ గావించుచుండెను. ఆగౌతముమునీంద్రునియాదేశముచే నోషధులన్నియును దట్లులంబోలి యాశ్రమవాసులనందఱును నిత్యమును దనియించుచుండెను.

ఆసంయమిందుండిండు త్రిమూర్తులను నిరంతరము నారాధించుచుండెను. ఆతనితపఃప్రభావముచే నోషధులన్నియు నేకకాలమునందే మొలకలెత్తి ఫలించి భావిఫలంబులకై మరల సంకురితంబులగుచుండెను. అందుచే నాతనికి సకలాభీష్టపదార్థములును సర్వదా సందిద్ధము లగుచుండెను. గౌతముండును బ్రతిదినంబును దనయాశ్రమవాసులక్షేమమును జరిశీలించుచుఁ బ్రియపూర్వకంబుగ వారి నాదరించుచుఁ జాలకాలమువఱకు నందఱును స్వకుటుంబములోనివారిగా భావించి పోషించెను. సకలమునిజనంబులు నీవిధముగా నాతనియాశ్రమంబున సంతర్పితులగుటంజేసి మునిసార్వభౌముం డగుగౌతమునికీర్తి క్రమముగాఁ ద్రిభువనవిఖ్యాతం బయ్యెను.

అప్పుడు వినాయకుండు తల్లిని గుమారుని జయను నొక్కచోడ

శ్రేష్ఠి యాలోచించి తల్లీ ! దేవభవనంబున నిరంతరమును గౌతమము
నీంద్రునిదివ్యప్రభావము సంకీర్తింపఁబడుచున్నది. దేవతల కసాధ్యం
బు లగుకార్యములనుగూడ సాధించుట కాతపోధనుండు సమర్థుం డని
నేను విని యుంటిని. నుహతపోబలసంపన్నుం డగునాగౌతముని డెట్లు
యినను బరమేశ్వరు నారాధించి సంప్రీతుం గావించి యద్వేవదేవుని
జటాజూటవిహారిణి యగుగంగాదేవిని భూతలంబున కవతరింపఁజేయు
గలఁడని నాకు సంఘ్నామగు విశ్వాసమున్నది. కావున నాతం డెట్లున
గంగకొఱకు గంగాధరుని బ్రార్థించునట్టియుపాయము నాలోచించి
యట్టిప్రయత్నముం గావించుట మనకిప్పు డవశ్యకర్తవ్యము. అతని
మూలముననే గంగాదేవి భూతలంబున కవతరింపఁగలదు.

అని విన్నవించి వినాయకుండు జననియనుగ్రహంబు వడసి యు
క్తడే బ్రహ్మసూత్రధరుండును, గృతశరీరుండు నగు గౌతమమునీం
దుని యాశ్రమంబునుగూర్చి ప్రయాణంబు సాగించి యథాకాలం
బున సయ్యసఘాశ్రమంబును జేరి యచ్చటిమునిగణంబులతోఁ గలసి
తానును గొంతకాలం బందుండి యొకనాఁ డమ్మునివరుల నందఱు
బిలిచి విచిత్రేభరులారా ! చిరకాలమునుండి మనమీయాశ్రమంబున
గౌతమమునియనుగ్రహంబుచే నెట్టికొఱంతయును లేకుండఁ గాఠక్షేప
ము గావించి యున్నాము. ఇంక మనము స్వస్థానంబులకుఁ బోవుట
యచితవిధానంబై యున్నది. కావున మనల నింతకాలంబువఱకు నా
దరించి పోషించిన గౌతమమునీంద్రునకు మనయుద్దేశముల నెఱింగించి
యాతనికడ నెలవు గైకొని పోవుదము. అని ప్రబోధించెను.

ప్రజ్ఞానిధియును, సకలసమ్మతులకు నగునవ్వినాయకునివచనం
బుల కమ్మునివరులందఱు నంగీకరించి తమప్రయాణముంగూర్చి గౌత
మున నెఱింగించుటయుఁ బ్రేమమయుం డగునమ్మునీంద్రుండు వారి

పోకకు సమ్మతింపక మునిశ్రేష్ఠులారా ! నేను కృతాంజలిన్ వినయ భావంబున మీయందఱకును జరణశుశ్రూషలం గావించెదను. పుత్ర తుల్యుం డగునావంటిపరిచారకుం డిందుండఁగా మీవంటిభూచరాగ్రే సరు లన్యాశ్రమంబునకుం జోవుట యుచితంబు గాదు. మీనివాసం బుచేతనే పుణ్యమయంబై యున్నయీయాశ్రమము మీనేయని భా వింపుఁడు. ఎల్లవిధంబుల స్వకీయంబై యెందును గొఱంతలేకయున్న యీయాశ్రమంబును విడిచి మీరన్యస్థలమునకుం బోవలసినయావశ్య కత యేమున్నది ? కావున నాయెడల ననుగ్రహించి మీరందఱు నిందే సుఖంబుగ నివసించి యుండుఁడని ప్రార్థించెను.

ఇట్లు చెప్పచున్నగౌతముని ప్రశాంతవినయమధురవచనంబుల నాఁకించి గణేశ్వరుండు తనప్రధానకార్యంబున కంతరాయంబు తట స్థింపనున్నదని విచారించి మరల నాబ్రాహ్మణులసందఱ నొక్కచోఁ జేర్చి మునివరులారా ! మనమందఱమునుగూడ నీగౌతమున కన్నదా సుల మైపోయితిమి. ఇట్టిమనలను సావ్యధుం డగుగౌతముం డూరక విడిచివుచ్చునా ? మన మెట్లు సామవచసంబులచే నాతనియనుమతిం బడసి స్వస్థానంబులకుఁ బోవఁజాలము. ఇంతకాలంబువఱకును మనల నెల్లవిధంబులఁ బోషించిన ద్విజశ్రేష్ఠుండగు గౌతముండు దండాన్యుఁడు గాఁడుగదా ! అందుచేతనే యీతని నెట్లయినఁ దప్పించుకొనిపోవుట కు నాకొకయుపాయంబు దోచుచున్నది. మీరందఱు నంగీకరించిన చో నేనట్టికార్యంబు నిర్వహించుటకుఁ బ్రయత్నించెద నని చెప్పెను.

అప్పుడమ్మునివరులందఱును వినాయకుని యాలోచనంబున కం గీకరించి మహాత్మా ! సాధుసత్తముండగు నీగౌతముమునీంద్రునకును, సకలలోకంబులకును, సమస్తబ్రాహ్మణసంఘంబులకును శ్రేయాలాభం

బు సిద్ధించునట్టి పరమోపాయమును గావింపుము. అని పార్థికుడు
యు గణేశ్వరుండు భూమిదేవుడారా ! పుణ్యపరిత్రంజను నీగౌతమ
మునీంద్రునకు మహాహితకారం బగునట్టి మార్గమునే యనుసరించెద నని
చెప్పి వారినందఱును ముహూర్తానికిని సమ్మతింపజేసి యీ బ్రాహ్మణప్ర
వరులకందఱును బ్రాణమంబు వేసి జగజ్జననియగు నిజజననికార్యం
బును నిర్విఘ్నంబుగా నిర్వహింప నిశ్చయించి జయం జిలిచి యోశు
భాననా ! నీవితరు తెవ్వరికి నెటుంగరానివిధంబున నొకఁడు మహాకార్యం
బును దీర్పవలయును. నీవు గోరూపధారిణివై గౌతమాశ్రమంబునఁ
బ్రవేశించి వికృతరూపంబున నందలినన్యక్షేత్రమును విభవస్థంబు గావిం
చుచుండుము. అనమయంబు నెవ్వఁడువచ్చి నన్నొకఁని బెబ్బకొట్టిన
ను దోడనే యంబా యని యలచుచు జీవితావస్థయును, మృతావస్థ
యును గాని భావముతో నీవు నిలిచినచోటనే కూలఁబడిపోనలయును.

అని బోధించుటయుఁ బార్థవీప్రియపరిచారక యగుజయదేవి
వినాయకునిమతంబు ననుసరించి గోరూపముం దాల్చి గౌతమమునీంద్రు
నిశాలిక్షేత్రంబునఁ బ్రవేశించి యందలినకలనస్యంబులను భక్షించుచు
యథేచ్ఛావిహారంబు నేయుచుండెను. విప్రవరుం డగుగౌతమముడు వికృ
తాకారంబుననున్న యాధీనువుం గాంచి యదలించి యొకజీర్ణతృణం
బుతోఁ బ్రహరించుటయుఁ దక్షణమందే చీత్కారంబు నేయుచు నా
యావుభూపతితంబై పోయెను. ఇట్లుగోవు కూలఁబడిపోయినంతనే బ్రా
హ్మణసంఘంబునం దొక్కఁబట్టిన హాహాకారంబువృద్ధిను. అప్పుడు
బ్రాహ్మణులందఱును వినాయకపురస్సరంబుగా గౌతమనిచెంత కఠదెం
చి ఓమునిపుంగవా ! మేమిఁక నీయాశ్రమంబున నిలువఁజాలము. మే
మన్యస్థాశంబులకుం బోయి నివసించి యుండెదము. ఇంతకాలంబువఱ
కును నీవు మమ్మందఱును బుష్కరింబోలి పరమాదరంబునఁ బరిపాలిం

చితివి. కావున మేమిప్పు డేకగ్రీవముగా నీయనుమతికొఱకుఁ బ్రార్థిం
చుచున్నాము.

అని మునివరులందఱు నేకవాక్యింబుగాఁ బలుకుటయు గౌతమ
మునీంద్రుండు వజ్రాహతంబగుభూరుహరాజముంబోలి నిశ్చేష్టుండై
శమనోన్ముఖులై యున్నయాబ్రాహ్మణులయెదుట నిలువునఁ గూలఁబ
డిపోయెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులందఱును సాంత్యనవచనంబులతో
మునీంద్రా ! చూచితివా ! రుద్రజననియు, జగత్పావనియు నగుగోదే
వి నీపవిత్రాశ్రమంబునఁ బడిపోయినది. తీర్థదేవతాస్వరూపిణి యగు
గోమాత యిందుఁ బతితయైపోవుట కారణంబుగా మేమిటనుండి వెడ
లిపోవుటయే యవశ్యకర్తవ్యం బైనది. ఇంకను మేమియాశ్రమము
నందే నివసించి యుంటిమేని మాయొనరించునత్కర్మానుష్ఠానంబు ల
న్నియును నిష్ఫలంబులై పోవును. కేవలతపోధనంబుకంటె మాకిక న
న్యంబగుధనం బేమున్నది ? అదియే మాకుఁ బ్రధానంబైనది.

అని మునివరులందఱు నేకవాక్యంబుగాఁ బలుకుటయు మునివ
రుండగుగౌతముండు వారియెదుట వినయవినమితుండై నిలిచి మహా
త్ములారా ! మీరందఱు నిప్పుడు నాకు సహాయులై నిలిచియుండి న
న్నెట్లో పవిత్రునిం గావింపుఁడు. అని ప్రార్థించుటయు బ్రాహ్మణపరి
వృత్తుండును, భగవానుండు నగువిఘ్నేశ్వరుం డప్పుడు గౌతముం గాం
తీ సంయమింద్రా ! ఈధేనువిప్పుడు మరణించునో, జీవించునో యెట్లు
నిశ్చయించుటకు నవకాశము గానవచ్చుట లేదు. ఇట్టిస్థితిలో నీపాప
కార్యంబునకు నిష్క్రమినిగాని, గతిని గాని నిర్ణయించి చెప్పట కుపా
య మేమున్నది ? అని ప్రశ్నించుటయు గౌతముండు మహాత్మా ! నీ
నేమిచేసినచో నీధేనువు జీవించి మరల లేచునో, ఎట్టిప్రాయశ్చిత్తంబు
వలన నాపాపంబునకు నిష్క్రమిలాభం బగునో దయయుంచి నిర్ణయం

చుటకు మీరకంటెను సమర్థులుగునా? నాయెడల ననుగ్రహించి యిట్టిదోషాపనోచనంబులతో మీరువిధించిన కార్యమును మనఃపూర్వకంబుగా నిర్వహించుటకు నేను సంసిద్ధుడనై యున్నాడను.

అని యీవిధముగాఁ జపఃప్రభావనంపన్నుండును, శాంతమూర్తియు, సచ్చరిత్రుండు సగుగౌతముఁడు చాన్ద్రించుటయు బ్రాహ్మణరూపధరుండగువినాయకుం డొతనిం గాంచి గౌతమమునీంద్రా! నేనిమ్మునివరులమతంబుల ననుసరించి యొకయవాయమును జెప్పుచున్నాను. దీనిని నీవును వీరునుగూడ సంగీకరించి తీర్పవలయును. అవ్యక్తుండగు బ్రహ్మదేవునికమండలుమధ్యగతంబగుజలంబు మహేశ్వరజటాజూటము నలంకరించియున్నవిషయము మనమందఱము నెఱింగియేయున్నాము. మునివరుండ వగునీవు మహాతనంబు గావించి నియమపూర్వకంబుగ నాజలము నిచ్చుటికిం దెచ్చి భూపతిత్వమైయున్న యీగోమాత నభిషేకింపఁగలిగినచో నెల్లవిధంబులఁ బరిశుద్ధుండవు గాఁగలవు. అప్పు జెట్టిసంకోచంబును లేక మేమందఱమును నీయాశ్రమంబున నివసించి యుండుము. అని వినాయకుండు చెప్పినంతనే స్వర్గమునుండి విజయధ్వనులు చెలరేగెను. పుష్పవర్షంబు గురిసెను.

అంత గౌతముండు కృతాంజలియై భూమరనరులారా! మదీయం బగుతపోబలంబుచేతను దైశ్వాసరుని యనుగ్రహంబుచేతను, బ్రహ్మణ్యులకృపారసంబుచేతను, మీయందఱప్రసాదంబుచేతను నాయుత్తమసంకల్పం బవశ్యంబుగ సంసిద్ధం బగుఁగాక! యనుటయు బ్రాహ్మణులందఱు నట్లే యగుఁగాక యేని యేకవాక్యంబుగాఁ బలికి గౌతముని యనుమతివడసి యన్నజలసమృద్ధంబు లగుతమతమయాశ్రమంబులకుం బోయిరి. గణనాథుండును గృతకృత్యుండై జమాసహితంబుగ వెడలిపోయెను. మునిప్రవరుం డగు గౌతముండు నిజతపోబలంబుచే

నిష్పాపుంజై యావిచిత్రసంఘటనముంగూర్చి యనేకవిధంబులభావించి
ముహూర్తమాత్రంబున జ్ఞానదృష్టిచే సర్వంబును గ్రహించి యాత్మపా-
పాపనోదనమిషంబున దేవకార్యసాధనంబును, గౌరీదేవి కభీష్టసంపాద-
నంబును, సకలతోకోవకాశంబు నగునని నిశ్చయించి గంగానయనం
బెల్లవిధంబుల శ్రేయస్కరంబని భావించి తనకెట్టిపాపంబును నిజంబుగ
సంభవింపలేదని యెఱింగి ప్రీతుండై త్రిలోచనుండగు వృషభవాహ-
నుండును, జగత్పతియు నగుదేవదేవు నారాధించుటకై యాబ్రహ్మగిరి
నుండి నొలుసురాసురసంపూజితంబును, ఉమామహేశ్వరసంశోభితంబు
నగుకైలాసశైలంబునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను.

—♦ గౌతమ్యానందము ♦—

వత్సా! శారదా! ప్రకృష్టజ్ఞానసంపన్నుం డగుగౌతమమునిచరి-
త్రం డల్లు కైలాసంబుఁ జేరి మూర్తినై కుశాంతరణంబున శుచియై యు-
పవసించి యీవిధంబునస్తోత్రము శేయ వారంభించెను. ఈశ్వరా!
నీవు భోగార్థులగుజీవుల కభీష్టభోగప్రదానంబు శేయుటకై గుణవంతర-
బులును, మహత్తమంబులు నగుఅష్టమూర్తులను ధరించి యుంటివి.
సోమమూర్తివగు నిన్నెల్లరును సర్వదామహాపేవనామంబున సంకీర్తనం-
బు సేయుచుందురు. సకలలోకసుఖసంపాదనంబుకొఱకును, సమస్తచ-
రాచరభరణంబుకొఱకును, సంపదభివృద్ధిసంపాదనంబుకొఱకును మహా-
శ్వరుండ వగునీవు మహీమయరూపంబుల విరాజిల్లుచుందువు. దేవా!
నీవు జలస్వరూపుండవై సృష్టిస్థితిలయంబులను గల్పించుచు భూమండ-
లంబున కాధారుండవై యుండువు. శివుండవు, శాంతస్వరూపుండవు
ను నగునీవు లోకంబులకు శర్మధర్మంబులను బ్రసాదించుచుందువు.
దేవా! ఈజగంబంతయును నీచేతనే ప్రతిష్ఠితం బైనది. చంచారిష్ట-

మయం బగునీరూపము కాలవిభాగంబును, అమృతవృక్షాంబును, సృష్టిస్థితివిनाశంబులను, గావించుచు జీవులకు హృద్వృత్తిని తులను గల్పించుచుండును. త్రిలోచనా ! నీవు వృద్ధి, గతి, శక్తి, జీవవ్యవస్థల మోదంబులను, బ్రహ్మాదించుకొని మాయమునూర్చి యుండువు. కాని వస్తుతః నీ వాత్మకైవేద్యులడవు. నీదివ్యశక్తియు నెఱింగినవా రెవ్వరును లేరు. దేవా ! నీవు వాత్మనుమూర్చి విరాజిల్లుచుండువు. కార్యంబులును, ధర్మంబులును, లింగంబులు, సంకరీకంబులును, ద్వావాభూములును, భుక్తిముక్తులును మోక్షయోగియు నీకంటె సవ్యంబులు గావు. ధర్మవ్యవస్థకొలుపుట యుగ్యజాన్సంబులను నీదివ్యరంబు లగు వివిధవేదశిఖలను, వివిధశాస్త్రగ్రంథలను, ప్రతిష్ఠాపితరాశిలను, వివిధశాస్త్రములను విభాగించి, అంతు నీవు బిల్లువ్వకావధాగ్నై యుండువు. శంభూ ! యష్టయు, య్యుగంబులును, విద్యానాధానంబులును, ఋత్విక్కులును, యజ్ఞస్థానంబులును, య్యుగంబులును, యుక్తంబులగు దేశకాలపాత్రాదులును నీవ్యవహరింతు. నీయ్యుగమయనరీరము పరమాత్మశక్తింబుగా నిర్దేశింపబడుచును. నీవు జగత్కర్త, ప్రతిభండపు, ప్రదాత, ప్రదానంబు, సర్వజ్ఞంబు, సర్వనాథుని, పరమపురుషుండపు, ప్రత్యగాత్మపు, పరమాత్మపు యుండువు. పేదమేల ? సమస్తంబును నీవే. పరమేశ్వరా ! వేదశాస్త్రంబులనును, గురూపదేశంబులకును మఱియు బుద్ధిప్రముఖంబులగు సంకరీకంబులనును సగోచరుండవు. అజుండపు, అప్రమేయుండపు, శిష్యుండపు, సర్వస్వహుండపు, భగవానుండపు నగునీకు సమస్తానము.

దేవా ! ప్రకృతి యంతయు ప్రకటిభూతం బై యున్నసమయంబున విశ్వస్థుండవగు నీవు ప్రకృతివంతను స్వకీయంబగు సంపత్తిగా భావించి యయ్యహంభావంబుచే చిన్ననూకంబుల బ్రతిభాసి

ల్లుచుండువు. బహువిశ్వమూర్తి నగు నీ ప్రభావం జచింత్యంతై నడి. ప్రభవంబున కాదికారణంబును, నిత్యంబును, సర్వలక్షణసంపన్నంబును, విలక్షణంబును, శేవంబును నగు నీ దివ్యశక్తి నలన ననాదినుండియు ననవరతంబును సృష్టిస్థితి వృద్ధిలయంబులు సంభవించుచున్నవి. ఆదివ్యశక్తి నీ కభిన్నంబై నది. దాని కసాధ్యం బగునది యేదియును లేదు. హరుండ పగు నీ కాశక్తియే ప్రియురాలు. నిఖిలజగజ్జనయిత్రియు, మహాయశస్వినియు, సోమప్రియయు నగు నయ్యంబాదేవి ప్రీతికొఱకు జీవులు నిరంతరమును పరమాన్నధనాదిదాసంబులును, ధర్మాచరణంబులును తపోనుష్ఠానంబులును గావించుచుండురు. ఏదేవికృపాపాంగమును దేవేంద్రుడుకూడ నపేక్షించుచుండునో, ఏతల్లినామోచ్ఛారణంబుచే సకలమంగళంబులును సగ్రహంతంబు లగునో, ఏజనని సమస్తజగంబులయందును వ్యాపించి విరాజిల్లుచుండునో అట్టిచంద్రికావిమల కాంతిస్వరూపిణి యగు నమ్మహాదేవి నిరంతరమును విశ్వమండలమును విమలీకృతమును జేయుచున్నది. బ్రహ్మాదిప్రపంచపర్యంతమునుగల చరాచరప్రపంచమునందలి జీవుల బుద్ధినయనచైతన్యంబులును, మనఃప్రముఖాంతఃకరణంబులును స్వప్రసాదంబున సఫలంబులుగాఁ జేయు జగద్గురుస్వరూపిణి యగు నాసుందరీమూర్తియే నిశ్చయముగా నావాగీశ్వరి. ఇతరులమాటయేల? చతుర్ముఖునకుఁగూడ మనోమాలిన్యమును గల్పింపంజాలిన జగన్నాథ యగు నవ్వేశ్వేశ్వరియే అనేకవిధంబుల నాలోచించి పరమోపాయంబు నిశ్చయించి సమస్తప్రపంచంబును బవిత్రంబుగాఁ జేయుటకై గంగావతారంబు సంగీకరించియున్నది.

దేవా ! విశ్వావాసు లగు సకలజీవులును శ్రుతివాక్యంబులచే బరమేశ్వరుని ప్రభుత్వముంగూర్చి యాలోచించి వివిధప్రమాణపూర్వకంబుగా సకలధర్మంబుల ననుష్ఠించి నానాభోగంబుల ననుభవింపఁగ

లగుచున్నారు. పరమేశ్వరా! అవి యన్నియును నీవిభూతికలకు న
 న్యంబులు గావు. నమస్తన దిశతోకికకార్యంబులును క్రియలును కా
 రణంబులును గూడ ననాదికర్తవగు నీసిద్ధు లనియే నిర్దిష్టంబు నై నవి.
 సారభూతంబును, ఏకమాత్రోపాసితవ్యంబును, పరమంబును బ్రహ్మ
 పదంబు నగునిన్ను భావించి నిన్నునుగమించి యోగిగణంబులు ముక్తు
 లగుచుందురు. అట్టివారి కింకల యుపరావృత్తి తేదు. సాక్షాన్ముక్తి యు
 నిన నుమాపతి వగు నీవే. భగవానుండ వగు నీవు మాయాసకంబును
 నేయేరూపంబుల ధరించుచుందువో జగన్మాతయగు నీశ్వరిగూడఁ ద
 దనురూపంబు లగునవతారంబుల నెత్తుచుండును. తల్లి యగునామో
 యందే పతివ్రతాధర్మము ప్రతిష్ఠితంబై యున్నది. జగత్పితరులగు నో
 పార్వతీపరమేశ్వరులారా! మిగుల నమస్కారము.

అని యిట్లు గౌతముండు ప్రార్థించుటయు, నృపభధ్వజుం డగు
 మహేశ్వరుండు భవానీ సహితంబుగఁ బ్రహుభగణపరివృత్తుండై యాత
 నియెదుట సాక్షాత్కరించి ప్రసన్నచిత్తుంబున వత్సా! గౌతమా! నీ
 యుత్తమభక్తికిని స్తోత్రంబునకును వ్రతాచరణంబునకును నేను జరితు
 ఘ్టుండ నైతిని. దేవగణంబులకు దుర్లభంబైనట్లే నను నీయభీష్టంబును
 దీర్చుటకు సంసిద్ధుండ నైతిని. వరప్రార్థనంబు గావింపు మనుటయు వా
 క్యవిశారదుం డగు గౌతముండు విశ్వవిధాత యగునీశ్వరుని వాక్యశ్ర
 వణంబునఁ బ్రహర్షితపులకాంకితవిగ్రహుండై యానందబొప్పంబుల
 విడుచుచు ఆహా! ఏమి! నాభాగ్యంబు! నాధర్మము సార్థకం బైన
 ది. నావిప్రపూజనము ఫలించినది. లోకగతి యుంతవిచిత్ర మునది!
 అని భావించి మహాదేవా! నీవు నాయెడలఁ బరితుష్టుండవైతివేని భ
 వదీయం బగు జటాజూటంబున నివసించి యున్న సుఖసంపాదన యగు
 గంగాదేవిని నాకుఁ బ్రసాదింపుము. నవ్యదేవేశా! త్రియూణామా! నీ
 కు నమస్కారము.

అని గౌతముండు ప్రార్థించుచుగాఁ ద్రిలోచనుండు వీరతుండై మునికులతిలకా ! నీయువకారంబుకొఁజకును త్రిలోకప్రియంబుకొఁటకు ను నిస్సంశయముగా నీవు గంగాదేవి స్థాపించగలిగితివి. ఇంకను నీ కేమి గావలయును ? అని యనుగ్రహించినంతనే గౌతముండు మదీయంబగు సీస్తావ్రాజముచే నేభస్తుండు నను నిన్ను సంకీర్తనంబు గావించినంతనే తూతనిసకలాభీష్టంబులును సంపన్నంబులగునట్లు చేయుము. జగన్నాథా ! నీజటాజూటనిషానినియు, లోకపావనియు, ప్రేయసియు నగుగంగాదేవిని బ్రహ్మగిరినుండి యనతిరింపఁజేయుము. ఆదేవి సమస్త సదులయందు నుత్తమతీర్థంబై సాగరాభిముఖంబుగఁ బ్రవహించుఁగాక ! అందలిజలంబులయందు స్నానమాచరిగలుగనే మనోవాక్తాయికంబులగు బ్రహ్మహత్యాదిమహాపాతకంబు లన్నియును నశించుగాక !

శంకరా ! చంద్రసూర్యగ్రహణములు, తియనములు, విషువనై ధృతిప్రముఖంబులగు పుణ్యాసమయములును పటస్థించినప్పుడు సర్వ తీర్థస్నానంబు గావించినఫల మీతీర్థంబును స్మరించినంతనే లభింపవలయును. సత్యయుగంబునఁ దపంబును, దేవతాయుగంబున యజ్ఞానుష్ఠానంబును, ద్వాపరంబున యజ్ఞదానవిర్వహణంబును, గలియుగంబునఁ గేవలదానంబును జ్ఞాన్యుంబు అని నిర్దేశింపఁ బడినవి. ఇట్టి సమస్త దేశధర్మంబులును, దేశకాలయోగంబుచే బ్రహ్మిణ్యంబులగు నజ్ఞాన్తమధర్మంబులును, సకలతీర్థస్నానంబులును, దానంబులును, వ్రతంబులును సంపూర్ణముగా నిర్వహించినచో నెట్టిపుణ్యంబు లభించునో యట్టిపుణ్యం బంతయు నీగంగాదేవిని స్మరించునపుడే సిద్ధిపడవలయును. సాగరగామిని యగునీరుతరంగిణిప్రసవహించుచున్నప్పుడు పుత్రులందన్నిటియందును మీరధిష్ఠించి యుండవలయును. మఱియు సనదితర

మునుండి దశయోజనపరిమితం బహుభూతౌగమధ్యక్షులన నివసించువా
రెల్లరును ముత్తలు గావలయును. ఈతీర్థస్నానంబు గావింపకున్నను
వారిపితృగణంబులకు మోక్షలాభంబగుంగాక ! నవ్యమర్త్యపాతాళంబు
లంగలసకలతీర్థంబులొకఁగున్నను, ఈదివ్యతీర్థంబొక్కటియు నొకయెన్ను
నగుంగాక ! దేవా ! ఇదియే నాయతీర్థము. సేవిక సర్థంపఁదగిన దేది
యును లేదు.

అని గౌతమమునీంద్రుని డక్కరిదొడ్డును దేవదేవుఁడు సకలతీర్థం
బులకంటె సీతీర్థమే ప్రథమాంశమై యుండును. దీనినిబొందిన తీర్థములేం
డునెన్నఁటికిని తేనుండుంగాక ! సకలసదీనదంబులకంటె సీగౌతమీతీర్థము
యత్తమంబై సదని ముమ్మాదిగని నదించుచున్నను. అని యనుగ్ర
హించి యంతర్హితంబు దగుటయుఁ బూర్వకముండగు గౌతముండు సక
లసురగణపరివృత్తుండై మహావ్యూహముగాఁబున్సెరి యగు గంగాదేవిని
వెంటబెట్టుకొని యుప్పటివలె బ్రహ్మాగిరి కే శలించుచుండ సతల దీవతలు
నమ్మహామునీంద్రునిని గుమ్మమువద్దఁబులఁ గురియించిరి. దేవ్యగణం
బులును, మహాభాగులగు బ్రహ్మణ్యులందఱును, త్రిప్రసంగులందఱు
లును జయజయారావములులే దిదంశేలఁ బ్రతిధ్వనింపఁబులుగాఁ జేయ
చు విప్రవరుండగు నాగౌతము నందేహింబుల సర్పింపఁగొడంగిరి.

—* గౌతమీశ్వరకల్పము. *

వత్స ! నాగదా ! గౌతమం డిట్లు శునిగ్గుని, నియతచిత్తులగున
గంగను గొనితేచ్చి దేవగంధర్వాదులతోను బ్రహ్మాగిరివాస్తవ్యులతో
ను బూజితుం దయ్యను. అప్పుడు పాదపాదాభండమును బ్రహ్మాగిరిశిఖ
రంబున స్థాపించి త్రిలోచనుం దగు దేవదేవుని స్మరించుచుఁ గృతార్థ
జల్మి గంగాదేవి నుద్దేశించి, సహజజ్ఞానసత్యభూతా ! సర్వభూతానామ

యినీ ! జననీ ! నీవు నన్ను తమింపుము. శాంతురాలవు గమ్ము. సకలహితసాధనంబునకై సుఖగమనంబు నేయుము. అని ప్రార్థించుటయు, గంగాదేవి దివ్యమాలికాలంకృతయు, దివ్యసుగంధానులేపితయు, దివ్యాలంకారవిభూషితయు నగు దివ్యకృతిం దాల్చి, వత్సా! గౌతమీ ! నీవు సత్యవచనండ్లనైతివి. నేనిష్ఠుడు దేవభవనంబునకై నను, బ్రహ్మకమండలుమధ్యంబున కై నను, రసాతలంబున కై నను బ్రయాణంబు గావించెద ననుటయు, గౌతముండు , ఓతల్లీ ! త్రిలోకోపకారార్థమై నేను నీకొఱకుఁ ద్రిలోచను నర్పించితిని. దేవీ! దయామయుం డగు శంకరుండు నాకు నిన్ననుగ్రహించెను. ఇవ్విషయంబున నీవు నాప్రార్థనంబు నన్యథా గావింపకుము ' అని వేడుకొనుచున్న గౌతమునివచనంబు లాఠికించి గంగాదేవి యించుక యాలోచించి తన్ను మూఁడుభాగంబులుగా విభజించుకొని స్వర్గమర్త్యపాతాలంబులకుఁ బ్రచారంబు గావించెను. త్రిలోకగామిని యగు నాగంగాధార స్వర్గంబునఁ జతుర్భాగంబులుగను మర్త్యలోకంబున సప్తభాగంబులుగను, రసాతలంబునఁ జతుర్భాగంబులుగ విభక్త యయ్యెను. ఈవిధముగాఁ బంచదశభాగములై గంగాదేవి త్రిభువనంబులయందును బ్రవహించుచుండెను.

సర్వభూతస్వరూపిణియు, సర్వపాపవిశాళినియు, సర్వాభీష్టప్రకాశినియు నగుగంగాదేవి నిత్యపావని యని వేదంబులును గీర్తించుచున్నవి. మర్త్యులు భూమండలంబునఁ బ్రవహించుచున్న యాదేవీ మూర్తినేకాని స్వర్గరసాతలంబుననున్న యామెదివ్యమూర్తుల సందర్శింపజాలరు. గౌతమునిచే నిట్లనతారితంబై న గంగాదేవి సర్వదేవతాస్వరూపిణియై పూర్వార్థవాభిముఖంబుగఁ బ్రవహించుచుండెను.

అనంతతము మునిశాస్త్రాలుం డగుగౌతముండు సకలదేవర్షిగణ

సేవితయు, ద్రిలోకపవనియు, జగన్మాతయునగు గంగాదేవికిఁ బ్రదక్షిణంబునేసి సుగేశ్వరుం డగుత్రిలోచను నర్చించి తగుభయతీరంబులను స్నానమునేయవలయు నని భావించినంతనే కరుణాసాగరుం డగుశివుం డచ్చట సాక్షాత్కరించుటయు, గోపమాంస కృతాంబుజమై భక్తిమీరమ్రభావంబున నాదేవదేవునియొనుట నిశ్చయమనితా ! జగద్భితంబునకై యీశ్వరస్నానవిధానంబును నవి పుత్రులుగా నుపదేశింపవలయు నని ప్రార్థించెను.

అంతట సదాశివుండు సంతోషించుచు మహర్షిశేఖరా ! తగినదావరీస్నానవిషయంబున నమ స్మరింపఁగా నీ సుతానందావద నాశ్చర్యముఁ తీర్థసేవాత్పరుం డగువాఁడను బ్రహ్మగమమున నొందీముఖంబు నిర్వృత్తించి చేహశుద్ధి గావించునని మంత్రము బ్రహ్మకాండార్చనంబు చేసి వారయాదేశంబున బ్రహ్మవిద్యాప్రసాదంబు నుపార్జించి పాపశుద్ధి లతోడి వాక్యాలాపంబులు విన్నవించి శిష్టస్నానంబునకుఁ గడంగవలయును. పాస్త్యధ్వచుంబును నపిష్ట్యయంబును పుష్పంబును నుపయంతింబులు గావించుచు నగలవంచును, శ్మశనవస్త్రంబును, శరీరముంబును, గీర్తిసంపన్నులు నగువాడే శిష్టశిష్యులంబున గాంచుగలడు. శ్వేధశ్మశ్మకవిష్ణులును దుష్టభాసపాపాన్వితులంబున నగుశిష్టసేవకులు, అకలవను లగుసాధువులకు లిన్ని పుష్కరితావరణాలుల గావించి గంగోత్పత్తివిషయశంకులగు దివ్యచరిత్రంబుల నాలకింపవలయును. శ్మశనవిధానంబునకై శిష్టసేవనంబు గావించు వారికి ది శిష్యులలాభంబు లగును.

గౌతమముగీరచా ! గంగాయందులో బ్రహ్మగృహంబునం బగు స్థానంబున నమ స్మరింపఁబును విధిబ్రహ్మగీతంబును. పుష్కరికామంత్రియం డ నగు నేనును ఈగంగయం దల్లునునని ప్రార్థించుచున్నాఁడనుటయును. గంగాదేవియందు, బ్రహ్మగంగ యందు, సాగరమంగమయందు

నీస్థానత్రయమునందు భాగీరథీదేవి మానవులకు భుక్తియు క్తిప్రదాయినీ
 నై యుండును. అమరకంటకన్తై లంబున సగిల్లులానుం బగు నర్మదానది
 ప్రవహించుచున్నది. ఈమహానది దానితో సమ్మిళితం బగుచున్నది.
 ప్రభాసతీర్థంబున సరస్వతీనది ప్రవహించుచున్నది. కృష్ణా, భీమరథీ,
 తుంగభద్రల సంగమస్థానమును, పయోన్తీ సంగమస్థానంబును ముక్తిప్ర
 దంబులు. వత్సా! నాచూ దేశంబుచే నీగోదావరీనది ప్రవహించుచు
 న్నస్థానంబులయం దంతటను మానవులకు స్నానమాత్రంబున సకలాభీ
 ప్రంబులును సిద్ధించును. కొన్నితీర్థంబులు కాలనిరేషవశంబునను, మఱి
 కొన్ని దేవసమాగమవశంబునను బుణ్యమయంబులై యుండును గాని
 యీగౌతమమీనదిమాత్రము సర్వకాలంబులయందును సర్వస్థానంబు
 లయందును బుణ్యతమంబై యుండుననుటకు సందియంబులేదు. ముని
 శ్రేష్ఠా! ఈదివ్యనాపిని ప్రవహించుచున్న ద్విశతియూజినమధ్యంబు
 నను సార్ధత్రికోటితీర్థంబులు విరాజిల్లుచుండును.

ఈసదీమల్లి గంగా, మాహేశ్వరి, వైష్ణవి, బ్రాహ్మి, గోదావ
 రి, నంద, సునంద అను నామంబులచే గీర్తించఁబడుచుండును. బ్ర
 హ్మతేజంబుచేసమానీతమైనయీగోదావరీనదికామదాయినీయు, పాప
 నాశినియు నై నది. నాకు నిరంతరము సతిప్రియం బగు నీగోదావరి
 స్మరణమాత్రంబుననే సకలపాపంబులను సరింపఁజేయును. పంచభూ
 తంబులయందును జలమే శ్రేష్ఠమైనది. దానితరువాతనే తక్కినభూతము
 అన్నియుఁ దీర్థభూతము లగుచున్నవి. ఈజలంబులలో భాగీరథి శ్రేష్ఠ
 మైనది. దానికంటెను గోదావరీనది శ్రేష్ఠమైనది. మరజటానహితం
 బుగ నానీతంబయిన దీనికంటె శుభావహంబు లగుతీర్థంబు లేవ్వియు
 ను లేవు. స్వర్గమర్త్యాదిలోకంబులయం దంతటను గౌతమీతీర్థమే స
 ర్వాధికాధిక మైనది. అని గౌతమునకుఁ బెప్పి దేవదేవుం డగుమహే
 శ్వరుం డంతర్హితం డయ్యెను.

—♦ భాగీరథీ ద్యవతరణము ♦—

వత్సా ! నాగదా ! పుష్కరకాలంబున పుష్కరమనునంశంబున నిత్యాకుకులంబున యక్షనిత్యులనుండును, పక్షపక్షులనుండును, దాసశిలుండును సగుసగరుండును మనశరాజు భూమంధలమును బరిపాలించుచుండెను. అతనినఁ బ్రత్యక్షపరచాయణ లగు నిరుపుడు భౌగ్యలు, గలరు. అయినను సమ్మహారాజు పంథిపతిని యర్హుని నివారించుచు నొకనాడు నిత్యుకూటమున ఉడు వెన్నెలను దురముండునంబుననుండు పింఛి విధివిధానంబున బూజించి యుత్సవభంగమున కుపాయంబు నిర్దేశింపవలయు నని ప్రార్థించుటయు వెన్నెలను దురచున యూగవిధి రాజా ! నీపుష్కరకాలంబున బ్రహ్మసూత్రముల బ్రహ్మసూత్రములను మని నిజ్ఞానంబునకుం బ్రార్థించు గావించెను. సగరుండును వసిష్ఠానుమతంబున నియమప్రకారము ములంగుమంధ నొకప్పుడు నదీనిధి యగు నొకనూనీంధ్రుండు డాతని కుత కరుడెంచి రాజు యగు సగరునిచే యథావిధిగా బూజించునట్లు సంతోషించి పుట్టుకొని యిటు గావలయునో యర్హుని మని యెదుగించునట్లును సగరుండు పంథిపతి ను వాంఛించెను. అంత సమ్మహారాజు రాజా ! నీసంకభార్యవలన వంశధరుండుగు నొకపుత్రుండును ముఖ్యమున పుట్టెనని సంతోషించి మంది తనయులును గలుగుచు గని వెదకించి వదిలిపెట్టెను. కొంత కాలంబునకు సమ్మహారాజున కిట్టి మునినచరణమున నెలలుగ సంతానంబుద్భవించెను.

రాజుగారు సగరుండు భూమంధలంబున లగు పుష్కరకాలంబులకు గావించెను. అతం డొకప్పుడు పుష్కరమధ్యమాగిగియింప పుష్కర సర్వరూపంబునకు నియోగించియుండ, శతకృతంబు, ఇతరుల

కేయిక రాకుండ నమ్మహాశ్వము ససహరించి కొంతొకచో నుంచెను. పాశవిడు లగు నగరసుతు లయ్యశ్వంబువృత్తే భూమండల మంతయు నన్వేషించుచుండఁ గొందఱు రాక్షసు లాయశ్వమును రసాతలంబునకుఁ గొనిపోయిరి. మాయావు లగురాక్రవ్యానులను నగరసుతులు గనుఁ గొనఁజాలకపోయిరి. వారు క్రమంబునఁ బర్యటములు సరోవరములు వనములు మొదలగుప్రదేశములయందు దెల్లి పెనగి యయ్యశ్వంబు నెందును గానక దేవలోకంబునకుఁగూడఁ బోయి యందెల్లయెడల నన్వేషించిరి గాని ఆయాగహయం బెందును గోచరింపవలెండెను.

ఇట మహారా జగునగరంబు ఋష్యశృంగంబులపేర గృతస్వస్త్వ యనుండును, గృతసుంగరంబును వృత్త య్యశ్వంబు గానంబడకుండు ట్లకై చింతించుచుండెను. స్వశస్త్రిమరాయాను లగునగరసుతు లట్లు యజ్ఞహూతూప్వేషణంబు గావించుచు నందునుం గానక పరితపించుచున్న నమయంబున మీయజ్ఞాశ్వంబు రసాతలంబున బంధించఁబడిన దని యాకాశవాణి సలిచెను. నగరసుతును లామాట లాలకించి తక్షణ మందే రసాతలగమనంబున కున్వయించి భూతలంబును ద్రవ్య నారంభించిరి. ఆపమయంబున వారు డుగ్రాత్తులై మృత్తికాభక్షణంబుననే శాంతు లగుచు రాత్రిందివంబులు భూఖననంబు గావించి రసాతలంబునఁ జ్రవేశించిరి. బలవంతులును గృతకృత్యులును నగు నగరసుందచు లీరితిగా రసాతలంబునకు వచ్చి రను వార్త నాలకించి రాక్షసు లందఱును ఖయభ్రాంతులై మహానిద్రాముద్రితుండై యున్న కపిలమహాముని సమీపంబున కమ్మహాశ్వమును గొనిపోయి యాతనిశిరోదేశంబున బానిని బంధించిరి.

పూర్వకాలంబునఁ గపిలమునీంద్రుండు నిద్రయనుమాట నెఱుంగకుండ, బహుకాలంబు శ్రమపడి ప్రధానం బగు నొకదేవకార్యంబు

సాధించి శాంతుడై, యాతండు సురగణంబుల సవలోకించి నాకు ను
ఖనిద్రాస్థానంబును బ్రసాదింపుఁ డని కోరుటయు, దేవత లాతనికి రసా
తలంబును బ్రసాదించిరి. అప్పుడు కపిలుండు దేవతలం గాంచి నాని
ద్రాభంగంబు గావించువాఁ డెవ్వండు నను దక్షణంబు భస్మీభూతుండు
గావలయును. అట్లుగుటకంగీకరించినచో నేను నిరంతరాయముగ నుఖ
నిద్రాం గాంచెదను. కాటన్నచో నాకీనిద్రానలనఁ బ్రయోజనంబులేదు.
అని యర్థించి నీనతలనమ్మతిం దైకొని యూతండు రసాతలంబునఁ జేరి
శయించి యుండెను. మాయాత్ర లగురాక్షసులు కపిలమునంద్రుని
మహాప్రభావంబొలిగినవారుగావున యుష్మంబు సేయకుండఁగ నే సగవసం
దను లందఱును నొక్కసాగిగ నమసివిస్మృత కరియే యుపాచు మని
నిశ్చయించి యయ్యశ్వేషును గపిలునినమింపంబునఁ గట్టిపెట్టి యేను
జరుగునో యూని మని యందఱును మునిభావముతో దూరంబున
నిల్చి యుండిరి.

సగవసానులు రసాతలంబునఁ బ్రవేశించినంతనే తమయశ్వము
ను, దానినమింపఁగల న శయనించుచున్నపురుషునిఁ గాంచి యూతండు
యజ్ఞహంతుడై యశ్వము నుపహరించె ననియు, నీతని వధించి తమ
యశ్వమును గొనిపోవలయు ననియు నిశ్చయించిరి. అందఱు గొందఱు
మనము యశ్వశ్వమునే కొనిపోవలయునుగాని యూతనితోఁ బనియేమి
యనిరి. ముఖ్యకొందఱు, ఇదేమి మాట? మనము పొరులమును, శా
సకగర్తలమును, రాజులము నై యుండిమి. కేవలమును దుర్వృత్తుల
ను విడిచిపెట్టుట శక్తియోచితస్వభావము గాదు. మనబలప్రభావం
బుచే నీతనివినాశవిధానంబు గావించినపతనము. అని యుద్ధించి యం
దఱు నేకమతంబుగ సంగీకరించి పగుషాశ్వంబులచే నమ్ముగిగిగిగి
దిట్టించు బదతాడనంబులఁ గావించ నారంభించిరి. అప్పుడు కపిలును

నీంద్రుండు కోపభరంబున మేల్కొంచి యానగరనందనులవంక దృష్టి
ప్రసారణంబు గావించినంతనే వారందఱును భస్మీభూతు లైపోయిరి.

యజ్ఞదీక్షితుం డగునగరున కీవృత్తాంతం బేమయును జెలియనే
లేదు. అప్పుడు మహాత్ముం డగునారదుండు నగరునిచేంతకుం బోయి
కపిలసంస్థానంబును, యజ్ఞశ్వస్థితియు, రాక్షసకృత్యంబును, నగరశంఖ
మలవినాశంబును స్పష్టంబుగా నెఱింగించెను. అప్పుడు నగరుండు చిం
తాకాంతచిత్తుండై కర్తవ్యంబు నిర్చయింపజాలక విచారింపుచుండె
ను. అతని కసమంజసుం డనునింకొకపుత్రుండుండెడివాఁడు. మూర్ఖు
డగునాతఁడు పురజనులబిడ్డల నెత్తికొనిపోయి జలంబులం దకారణము
గఁ బొత్తినై చుచుండెను. నగరజనులందఱు నీయత్యాచారమును సగ
తునకు విన్నవించుటయు నాతఁడు క్రుద్ధుండై యమాత్యులం బిలిచి
దురాత్ముండగు నీయసమంజసుని రాజ్యమునుండి వెడలనడపవలయు
నని యాజ్ఞాపించెను. రాజసంజనుల సమాఖ్య లారాజకుమారుని
బలవంతముగఁ ద్రోసివైచుటయు నాతఁడు ననవాసి నైపోయెను.
ఇంక మిగిలిన యజనులదేవేలపుత్రులు నీవిధముగాఁ గపిలకోపానలంబున
దగ్ధీభూతులై పోయిరి. ఇట్టిస్థితిలో ససహాయుం డగునగరుం జేమిచే
యఁగలఁడు ?

ఆతఁడనేకవిధముల విచారించి యయ్యసమంజసునివలనయుం డ
గునంశుమంతునిం దెచ్చి సకలరాజకార్యభారంబును నాతనిపై నుంచె
ను. అంశుమంతుం డప్పటికి బొత్తండయ్యును ప్రాప్తమైనవలెఁ బోయి
కపిలమునీంద్రు నారాధించి మరల సయ్యశ్వంబును గొనితెచ్చి పితా
మహునికర్పించి యాతనిచే నశ్వమేధయాగమును బూర్తి నేయించె
ను. ఆయంశుమంతునకుఁ దేజస్వియు, బలవంతుండునగుదిలీపుండును
తనయుఁ డుడయ్యుండెను. ఆతనికి మతిమంతుండగు భగీరథుండుపుట్టెను.

అభిగీరథుండు వసుధాప్రాప్తుండు తనపితామహగణంబులను
 తింఱుకొని యాకర్ణించి చింతామలినహృదయంబు విసయభావంబు
 వృథామహారాజగునగరునినన్నిధికి బోయి తనపితామహులకునన్వతిగలు
 గునుపాయముం బెలుపవలయు నని ప్రార్థించుటయు సగరుం బాతనిం
 గాంచి నత్సా! ఈవిషయంబున నేమిచేయవలయునో దయామయగుండె
 గు నాకసిలమునీంద్రునకే యేర్పయగలదు. నీవారనినదిగానో యేర్పింకొ
 మ్మయటయు నాబాలకుం డవ్వడే దయామయగుండెంబునకుం బోయి కేవలము
 దర్శించి ప్రణామపూర్వకంబుగఁ గృతాంజలియై విసయమధురభాషణం
 బులతోఁ దనయుద్దేశము నాతనికి నివేదించెను. అంతఁ గదిలుం డెం
 చుకయాలోచించి యోస్సపకుమారా! నీవుమహాశయంబుగావించి శం
 కరు నాతాధించి యాతనినకొఱుటనువాసిని యగుగంగ మీపితామ
 హులభస్మంబునఁ బ్రాసరించునట్టి వరంబు ప్రార్థింపుము. అట్లుగాను
 చో నీవు నీపితృదేవతల ముక్తయిదియవఁడ వగుదువు.

అని యుపాయంబు చేర్చినంతనే భిగీరథుం డయ్యునీంద్రునకు
 నమస్కరించి నేనచ్చటికిఁ బోయి యేమి చేయవలయునో యజ్ఞింశింప
 వలయునని ప్రార్థించుటయుఁ గదిలుండు ప్రీతుండు వత్సా! నీవు కై
 లాసంబునకుం బోయి యచ్చటఁ జరమేశ్వరనామార్చనంబు నేయుచు
 యథాశక్తిని దపంబు గావించినచో నీయభీష్టసిద్ధి కాఁగలదని చెప్పె
 ను. భిగీరథుం డయ్యుపదేశమును దలఁదాల్చి నమస్కారపూర్వకం
 బుగా నమ్ముచిచంద్రునిగడ నెఱుఁగి యేలొసంబునకుఁ బ్రయా
 ణంబై పోయి యచ్చట బొల్బమునందే మహాలిపంబు గావించుటను
 సంకల్పించి యోబాలదత్తశిష్యానటంసా! ప్రభూ! నేను బాలకుండ
 ను. నాబుద్ధి కూడ నట్టిదయ్యే. నేను నీదేవ్యశర్త్యము నిండకంబయి
 నెఱింగినవాడను గాను. నానోవాక్కుగ్ధంబులచే నన్వేషించి నీ కుప

కారంబు గావించినవా తున్నచో నాహితంబును గోరుచుండువా రేవ్వ
రైన నున్నచో నేను వారిహితంబునుగోరి యమరేశ్వరుండవు, సురాసు
రపూజ్యుండవు, సోమశేఖరుండవు నగునీకు నమస్కరించుచున్నాను.

మఱియును భగవంతుండ నైనయోశంకరా! నాయుత్పత్తికిని
నాయభివృద్ధికిని హేతుభూతులైనవారును సమానగోత్రులును, సమా
నధర్ములును నైన నావారింగూర్చిన యభీష్టవరప్రదానంబును గావింపు
మని బాలేంద్రుధరుండైన నీచరణకమలములకు నృదయపూర్వకము
గా నమస్కరించుచున్నాను.

భగీరథుం డీరీతిని స్తోత్రము చేయుటయుఁ గరుణానముద్రుం
డగు శివుం డాతనియెట్టయెదుట సాక్షాత్కరించి, అభిశయప్రేమముతో
మహామత్తినైన యోభగీరథా! నుంగణంబుల కసాధ్యమైనవరమునై
నను నీకిప్పుడు ప్రసాదించుటకు సంసిద్ధుండనై యున్నాడను. శంకార
హితచిత్తుండనై నీయభీష్టమును తేజుకొనుము. అని వక్కాణించివం
తట భగీరథుండు సంతోషమాననుండై దేవా! శంకరా! అథోలోకం
బునం బడి గతులు గానక యున్న నాపితృదేవతలనెల్ల నుద్ధరించి పరి
త్రాణంబు గావించుటకై నీజటాజూటంబున సాధరించి యున్న గంగా
దేవిని నాకుఁ బ్రసాదించుము. ఈవరమును నాకుఁ బ్రసాదించెదవేని
నాకు నమస్తవరంబుల ననుగ్రహించియు భావించెదను.

ఇట్లు ప్రార్థించుచున్న భగీరథుం గాంచి శంకరుండు సహస్యవ
తనుండై వత్సా! నీకోరికననుసరించి సురతరంగిణి క్షిగుస గంగాదేవిని
నీకు జ్ఞానముచేసెదను. ఆమె నొక్కసారి ప్రార్థించెదవేని యామె నీకు
లభించును. అసపలుకుటయు భగీరథుం డాదేవ జీవునివచనంబుల నాల
కించి సంప్రీతచిత్తుండై భక్తి భావంబుతో గంగాదేవిప్రీతికొఱకుఁ గతో
రతపంబును సంస్తవంబును గావించెను. అతఁడు బాలకుండయ్యును

అబోలకోచితం బగునధ్యవసాయంబున గంగామహాదేవి ప్రసన్నతను గాంచినవాఁ డయ్యెను.

ఇవిధంబున మహేశ్వరునిచేఁ బ్రసాదింపఁబడిన నిర్జరతరంగిణి ని దీసికొని మహాత్ముం డగుభగీరథుండు రసాతలంబునకుం జని కపిల మునీంద్రుని సంవర్షించి యాతనికి సకలవృత్తాంతమును నివేదించి య భావిధిగ గంగను సంస్థాపించి ప్రదక్షిణనమస్కారంబులు గావించి కృ తాంజలియై దేవీ ! కపిలశాపంబుచే మత్పితృగణంబులు దుర్గతులై యున్నారు. తల్లీ ! నీవు వారినందఱు నుద్ధరింపవలయు నని ప్రార్థించు టయు సకలలోకహితైషిణి యగుసురనదీమత్తల్లి మప్రసన్నయై యచుగ్ర హించి సగరసందనుల నుద్ధరించుటకును, అగస్త్యునిచేఁ బానముచేయఁ బడిన సాగరమును మరలఁ బూరించుటకును, సకలజీవపాపాపనోదనం బుకొఱకును స్వర్ణమునుండి భూలోకమున కవతరించి భగీరథప్రార్థనా నుసారంబుగా సగరసుతులను బవిత్రులుగాఁ జేసి సాగరఖాతమును సిం డించి యనంతరము సుమేరునై లమును బ్లావితంబుఁజేసి హిమాలయం బును జేరి యటనుండి భారతవర్షంబున కవతరించి తస్మధ్యభాగమునుం డి మరలఁ బూర్వసాగరాభిముఖంబుగాఁ బ్రవహించెను. ఇది గంగా వతరణవృత్తాంతము.

ఈగంగాదేవి మాహేశ్వరి, ప్రెక్ష్యవి, బ్రాహ్మి, పావని, హి మాలయశిఖరాశ్రిత, భాగీరథి యను నామంబులచేఁ గీర్తింపఁబడుచుం డును. ఈవిధముగా మహేశ్వరజటాజూటమునందలి దివ్యజలము ద్వి భాగములుగాఁ జేయఁబడి వింధ్యశైలంబునకు దక్షిణముగాఁ బ్రవహిం చున్నభాగము గౌతమీగంగానామముచేతను, ఉత్తరదిశనుండిఁ ప్రవ హించుచున్నభాగము భాగీరథీగంగానామముచేతను వ్యవహరింపఁబడు చుండెను.

—♦ వరాహతీర్థవృత్తాంతము ♦—

అని యిట్లు బ్రహ్మదేవుండు చెప్పటయు నారదుండు దేవా ! నీవదనకమలంబులనుండి వెలువడుచున్న పుణ్యకథల నాకర్ణించుచున్న కొలదియుఁ దనివితీరుట లేదు. ఇంకను విభిన్నంబులగు తీర్థమహాత్మ్యములంగూర్చి నీవలన విసవలయు నని నేనెంతయుఁ గుతూహలపడుచున్నాను. లోకవిధాతా ! నీవు ముందుగా బ్రాహ్మణానీతం బగు గోదావరీగంగయందలి విభిన్నతీర్థంబులంగూర్చిన యతిహాసంబులను నవిస్తరంబుగఁ దెలుపవలయు నని ప్రార్థించెను.

బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియెను. కుమారా ! సకలతీర్థ భేదంబులును, వానిమహాత్మ్యంబులును నవిస్తరముగా వర్ణించుటకు నాకుఁ గాని, యాకర్ణించుటకు నీకుఁగాని సామర్థ్యము లేదు. అయినను నేనిప్పుడు వానింగూర్చి సంక్షేపముగాఁ జెప్పెద నాలకింపుము. నేను త్రిలోచ నుండగు దేవదేవునకు నమస్కారంబు గావించి శ్రుతికీర్తితంబులగుతీర్థమహాత్మ్యంబులఁ బ్రశంసించెదను. ఎందఱును భగవానులగు శంకరుండు సాక్షాత్కరించి యుండునో యవి యన్నియును భుక్తిముక్తిప్రదాయకంబు లగుతీర్థంబకతీర్థములు. విష్ణునామంబుచే విఖ్యాతంబై త్రిలోకపూజ్యంబై యున్నవరాహతీర్థంబునుంగూర్చి మున్నుండు ప్రశంసించుచున్నాను వినుము.

పూర్వకాలంబున సింధుసేనుం డనునొకరాక్షసుండు సకలదేవతలను బరాజితులం గావించి యజ్ఞమూర్తి నపహరించి రసాతలంబునకుం గొనిపోయెను. అందుచే మహిమండలమంతయును నిర్వృణ్ణంబై పోయెను. యజ్ఞం బిట్లు వినష్టం బగుటచేఁ బరలోకగతి వినాశంబు గాఁగలదని భావించి దేవతలందఱును గలసి శత్రువిజయంబునకై రసాతలంబునఁ బ్రవేశించి యారక్కసునితో సతిభీకరంబగుమహారణంబు గావిం

చిరి గాని తుప కాతని జయింపఁజాలకపోయిరి. అప్పుడు నిరుసాయు
లగునింద్రాదిదేవత లందఱును బురాణపురుషుండగు విష్ణుదేవునిన్నిధి
కిం బోయి రాక్షసశక్తింబగుయక్షభక్తిసన్పత్తాంతమును నవిశరంబుగా
నెఱింగించుటయు శంఖచక్రిగదాధరుండగునాగాయణులను పశినన్నం
డై నేను నరాహుంఁపథకుండునై రసాతలంబునఁ బ్రవేశించి యాదృష్ట
రాక్షసుని సంహరించి పుణ్యమయం బగునయ్యజ్ఞంబును మరలఁ గొని
తెచ్చెదను. మీరు విచారంబు విడిచి స్వర్గంబునకుం బోయి సుఖంబు
గా నుండుఁ డని యాశ్వాసించి వారిని బంపినై చెను.

అనంతరము చక్రిధరుండగు విష్ణుదేవుండు గంగాదేవి రసాతలం
బునఁ బ్రవేశించియున్నహస్తమును భేదించుకొని వరాహరూపముతోఁ
బాతాళంబునకుం బోయి మహారణంబు చేసి యటనున్న దుష్టరాక్ష
సుల నందఱును సంహరించి యక్షమూర్తినువర్ధించి తనముఖంబునందు
నిలిపికొని యెచ్చుకొని పోయి త్రోవనై బహ్మాతుం డయ్యెను. దేవ
తలందఱు నాదేవదేవునిరాక్షస బ్రహ్మాగిరియందు నిలిచి ప్రతీక్షించు
చుగడిరి. వరాహమూర్తియగు గదాధరుం డీవిధముగా మరలివచ్చి
గోదావరీతీరంబున గుభిగనుయగంబులగు సర్వాంగములను బ్రక్షాళితం
బులుగాఁ జేసికొనియెను. అప్పుడినుండియు నచ్చటితీర్థమునకు వరాహ
కుండం బనునామము విఖ్యాతం బయ్యెను.

శ్రీహరి యీవిధంబుగా నాగంగాజలంబులయందుండు గృతావ
గాహుండ్లై వచ్చి యాత్మముఖిన్థంబగునమ్మహాయజ్ఞంబును మరల
దేవగణంబుల కర్పించెను. ఆవరాహమూర్తిముఖంబునుండి యక్షం
బప్పుడుత్పన్నం బయ్యెనుగావున నప్పటినుండియు యక్షాంగంబులలోఁ
బ్రధానం బగుసుగ్రవంబునకు వరాహరూపంబు ప్రకల్పితం బయ్యెను.
ఆవరాహతీర్థం బఱిపవిత్రంబును, బుణ్యమయంబును, సర్వకామప్రదం

బుద్ధులని. అందవగాహనంబు నేయువారికి సకలయజ్ఞఫలంబులును సమకూఱగలవు. ఆతీర్థంబునకుఁ బోయి యేపుణ్యాత్ముఁడు పితృదేవతలను స్మరించునో యాతని పితృగణంబులు సకలపాపవిముక్తులై శాశ్వతస్వర్గావాసు లగుదురు.

—♦ కపోతతీర్థమహాత్మ్యము. ♦—

నారదా ! కుశావర్తతీర్థంబును గూర్చి సంపూర్ణముగఁ గీర్తించుట కెవ్వరికిని సాధ్యంబుగాదు. ఆతీర్థస్మరణమాత్రంబుననే మానవులు కృతకృత్యు లగుదురు. అది సకలాభీష్టప్రదాయకం బగుపుణ్యతీర్థము. మహాత్ముం డగుగౌతముండు గంగాదేవిని గుశలచే నానగ్నితంబు గావించి యచ్చటికిఁ గొనితెచ్చుటచేతనే యాతీర్థమునకుఁ గుశావర్తంబును నామము గలిగెను. అందు స్నానదానంబులవలనఁ బితృదేవతలు తరింపఁగలరు. సర్వలాలామ మగునీలగంగ నీలాచలమునుండి ప్రవహించుచున్నస్థానమునందు నియమితచిత్తంబుతో స్నానము చేసి యేకొలదిసత్కర్మంబు నిర్వర్తించినను మహాఫలంబు లభించుటయే కాక యప్తివానిపితృదేవతలందఱు నుద్ధరింపఁబడుదురు.

ఉత్తమంబగుకపోతతీర్థము త్రిలోకవిఖ్యాతంబైనది. మహాఫలదాయకం బగునాతీర్థముంగూర్చినయితీహాసమును వర్ణించెద నాకర్ణింపుము. పూర్వకాలంబున బ్రహ్మగిరితటంబున దారుణప్రకృతియగు నొకవ్యాధుండు నివసించియుండి నిరంతరమును విప్రులను, సాధువులను, పక్షులను, మృగంబులను సకలజీవులనుగూడ సనేకవిధంబుల హింసించుచుండెను. పాపాత్ముండగుసమ్రాటుకు మిగులఁ గోపశీలుండును; అసత్యవాదియు, భీషణాకారుండును, అత్యుగ్రుండును, వికృతదేహుండును, హాస్యభావుండును, నీలనేత్రుండును, ఉన్నతదంతుండును,

ప్రాస్వచరణండును, హ్రీస్వోదరుండును, గార్దభస్వరుండును, పాశహస్తండును, క్రూరచిత్తుండును, దారుణచరిత్రుండునై యెల్లప్పుడును ధనుర్బాణములను ధరించి జీవహింసాపరతంత్రుడై సంచరించుచుండును. ఆతనిభార్యయుఁ బుత్రులునుగూడ నాతనికనురూపచరిత్రులే యుండిరి.

ఒకనాఁ డక్కిరాతుండు భార్యచేఁ బ్రేరేపింపఁబడి వేటకై సాంద్రాణ్యమధ్యంబునఁ బ్రేపేశించి వెదకి వెదకి యనేకమృగంబులను, బక్షులను సంహరించి మఱికొన్నిటిని బ్రాణములతోనే వట్టుకొని జాలమధ్యంబున బంధించి మహానందముతో నమ్మహారణ్యంబునఁ బరిభ్రమించుచుండెను. ఇట్లుండ వేళయతిక్రమించుటయు తుత్పిపాసలవలన నాతనికి దేహవై కల్యంబు తటస్థించెను.

అది వైశాఖము. అపరాహ్ణము తిరిగిపోవుచుండెను. వ్యాధుండు మహారణ్యంబునఁ జాలదూరమువఱకును దిరిగితిరిగి పరిశ్రాంతుడై యిఁకవేటయందలియుత్సాహంబు విడిచి గృహభిముఖుండై బయలుదేరినను. చూచుచుండఁగనే యంతలో నీలమేఘములు బయలుదేరి యాకాశమంతయు నావరించుకొనియెను. తోడనే విద్యుల్లతలును, భీకరగర్జనారావంబులును వెలువడియెను. ఝంఝాసమీరములు చెలరేగి దేసలఁ బ్రకంపితములుగాఁ జేయఁదొడంగెను. ఆవెంటనే భీకరకరకాపాతంబులతో వర్షధారాపాతం బారంభమయ్యెను. అతిదుస్సహం బగుచాసమయంబునఁగూడ నాబ్రాహ్మకుండు జలధారలందోఁగుచు నింటిమొగంబై పోవుచునే యుండెను. కాని కొంతసేపటి కతఁడు త్రోవదప్పిపోయెను. మేఘములు కుంభవృష్టిగా వర్షించుచుండెను. వనప్రదేశం బంతయు జలముయై యుండెను. అందుచే నాతనికి మిట్టపల్లములును, గోతులును, ముల్లపొదలునుగూడ గోచరింపకుండె

ను. ఆపాపాత్మున కచ్చటఁ దలదాఁచుకొనుట కెట్టియాశ్రయము నగ పడదయ్యెను.

ఇట్టిస్థితిలో నాతఁడు తనలోఁ దానే ,, నేనేమిచేయుదును ? ఏ చ్చటికిఁ బోవుదును? అంతకునిం బోలిన సకలజీవహంతకండనగునాకుఁ గూడ నీశిలావస్థ ము భయంకరముగా నున్నది! ఇచ్చట నాకాశ్రయం బిచ్చుటా రెవ్వరు నగపడుటలేదు. ఒక్కచెట్టయినను, మెట్టయినను గూడఁ గానరాకున్నది. ఏమిచేయుదును? అతిదీగమున నేచెట్టికింద్నికైన ను బోయి యీవన్నావేగము శాంతించువలెను దలదాఁచుకొనియెడఁ గాక ! ” అని భావించుకొనుచు ద్రితగమనంబుతో మందఱికిం బోయి కొలఁదిదూరంబునం దొకమహావృక్షముం గాంచి పెన్నిధింగన్న పేదవలె దానిక్రిందికిం బోయి నిలువఁబడియెను. విశాలశాఖావిలసితం బును, బల్లవకునుమఫలభరితంబు నగుచక్కహాభూరుహము నక్షత్రము లలోఁ జంద్రునివలె, మృగంబులలో సింహమువలె, నాశ్రమంబులలో గృహస్థాశ్రమమువలె, ఇంద్రియంబులలో మచంబువలె శ్రీష్టంబై సకలభూతంబులకాశ్రయస్థానం బగుపర్వతరాజముంబోలి విరాజిల్లుచుండెను.

ఆతరువరము నాశ్రయించి యున్నయక్కిరాతునివసనంబులన్నియును వర్షధారలచేఁ దడిసి ముద్దలై యుండెను. ఆయాసముచే దేహామంతయు నవసన్నంబై యుండెను. ఆయనస్థలో నాతఁడు తనదార పుత్రులక్షేమముంగూర్చి భావించుకొనుచు వికలహృదయుండై యెప్పుడు వర్షము శాంతించునా, యెప్పుడింటికిఁ బోవుదునా యని యానే గపడుచుండెను. క్రమముగా నాదిత్యుం డస్తంగతుండయ్యెను.

ఆవృక్షరాజమునం దొకకపోతము భార్యతోడను, పుత్రపౌత్రులతోడను గలసి మహానందంబున సకలభోగంబుల ననుభవించుచు ని

శృంకచిత్తముతోఁ జాలకాలమునుండి యెంతో సుఖముగాఁ గాపురము సేయుచుండెను. సతివ్రతమైన యాతనియిల్లాలు జలానిలవహ్నిభయ వివర్జితం బగు నాతడుకోటరమునందు వతినహితమై యతిప్రియంబు గఁ గాలక్షేపమునర్చుచుండెను. కపోతము సర్వదా బిడ్డలతోఁ గూడి యచ్చటనే ప్రోర్ధ్వపుచ్చుచుండెను. దైవవశంబున నీనాఁడు కపోతీక పోతంబులు రెండునుగూడ నాహారసంగ్రహంబునకై యావాసంబు విడిచిపోయెను. అందు కపోతముమాత్రము యథాసమయంబున గూఁ టికి వచ్చి చేరెను గాని దౌర్భాగ్యముచేఁ గపోతి యక్కిరాతునిజాలత బునఁ దగిలికొనియెను. దాని నాలుబ్ధకుండు ప్రాణములతోనే పట్టుకొని వలలో బంధించి త్రచ్చియుండెను.

అప్పు డక్కఱుపోతము గృహిణీశూన్యం బగు గృహంబుచు మా తృహీనం బగు సంతాపమును భయంకర మగు వర్షాపాతమును, నా క్రాంతంబగు సందధకారంబును దిలకించి యట్టిదుస్సహసమయంబున భార్యావిమోగంబును భిషించుకొనుచు పనేకవిధంబులఁ బరివింపఁ దొడంగెను. పాపము తలనెచ్చెలి యగుకపోతి యాచెట్టుక్రింద నున్న కిరాతునివలలోఁ దగులుకొనియున్న దన్నసంగతి యెఱుంగఁజాలక, ము క్తకంఠముతోఁ బ్రియురాలిగుణముల నీగీతిగాఁదలపోయుచు విలపింపం గడంగెను.

నాహృద్వర్ధనియు, కల్యాణియు సగున్లు లింకను నింటికి రాలే దు. ఆదేవి నాధర్మంబులకు జనినది. నాప్రాణంబుల కధీశ్వరి. ధర్మార్థ కామమోక్షంబులను పురుషార్థంబులకు నిత్యసహచరి. ప్రియురాలగు నామె నేను సంతోషముతో నున్నపుడు నగుమొగముతో నలరారు చుండును. కష్టముతో నున్నపుడు నాదుఃఖమును దూరముసేయుచుం డును. నాయుల్లాలగు నామె నాయూతోచనములయందు సఖ్యమై సర్వదా

నావచనానుసారంబుగఁబ్రవర్తించుచుండును. అయ్యో ! ఆదిత్యుండస్తం
గతుండై చాలసే పయినది. కల్యాణి యగునామె యింకను రాలేదు.
నాప్రేయసి, నాకంటె సతిరిక్తంబు లగు వ్రతంబులనుగాని మంత్రంబు
లనుగాని దైవక్రియలనుగాని ధర్మములనుగాని యర్థములనుగాని మె
ఱింగినది గాదు. ఆమె విగ్రహమును పతిప్రణామము, పతివ్రతయు, ప
తిమంత్రము పతిప్రియయు నై యుండును. ఏకారణముననో శుభానన
యగునామె యింకను నిల్లు చేరలేదు. నే నేమి నేయుదును ? ఎచ్చటి
కీ బోవుదును ? గృహిణీవిహీనంబగు నీగృహము భయంకరారణ్యము
వలెఁ గానంబడుచున్నది. లక్ష్మీస్వరూపిణి యగు నామె యున్నప్పుడు
భయంకరసమయములయందుగూడ నీగృహము శోభాయుక్తమై విరా
జిల్లుచుండెడిది. గృహిణియే గృహ మని చెప్పఁబడుచున్నది. ఆమె
యింకను నిలు నేరకుండుటకు హేతు వేమై యుండునో ! భార్యవియు
క్తుండనై నే నొకనిముసమైనను ప్రాణములను భరింపఁజాలకున్నాను.
ప్రియకరంబు లగు నీప్రాణములను బరిత్యజించెదనుగాక ! అయ్యో !
నోరెఱుంగని యావసిబిడ్డల కేగతి గల్పించి ప్రాణములను విడువగలను?
అని యనేకవిధంబుల వాపోవుచుఁ గపోతము దుఃఖింపందొడంగెను.

అప్పు డక్కిరాతునివలలోఁ దగులుకొని నిరుపాయమై పడియు
న్న కపోతి భర్తృవిలాపంబుల నాలకించి శోకగద్గదస్వరముతోఁ దనభ
ర్తంగూర్చి ఖగరాజా ! నే నీవ్యాధునిజాలమధ్యంబునఁ జిక్కుకొని వి
వశనై పడియున్నదానను. మహామతీ ! హింసాపరుం డగు నీలుబ్ధకుం
డు నన్నుఁ బాశములచే బంధించి తెచ్చియున్నాఁడు. ఏమైన నేమి ?
నేను ధన్యురాలను. నీచే ననుగ్రహింపఁబడి నాజీవితము సఫలమైనది.
ఏమనిన, నాపరోక్షమునందు మన్మణీర్తనంబు గావించుచున్న ప్రాణే
శ్వరుని ప్రణయమధురవచనంబులను వినఁగలిగితిని. నాయం దట్టిగు

ణంబు లున్నను లేకున్నను నేను గృతాంగురాల నైతి ననుట కెట్టిసంశయంబును లేదు. ప్రాణనాథుండు పరతుష్టుం డగుటకంటెఁ బతివ్రతలకు భాగ్య మేమున్నది? పతి సంతుష్టుం డగునేని సతులయెడ సకలదేవతలును సంతుష్టు లగుదురు. స్వామి యసంతుష్టియే సతులకు నిశ్చయముగా సర్వనాశనకారణమైనది. నీవే నాస్వామివి. నీవే నాదేవతవు. నాప్రభుండవును మిత్రుండవును పరమాశ్రయస్థానంబును నీవే. వ్రతంబును, పరబ్రహ్మంబును, స్వర్గంబును, మోక్షంబును నాకు నీకంటె సన్యంబులు గావు. కల్యాణమూర్తి! నీవు నాకొఱ కెంతమాత్రంబును దుఃఖింపవలదు. నీమనంబును, నీధర్మమునందే సుస్థిరంబుగాఁ జేసికొనుము. నేను నీయనుగ్రహంబుచే నఖిలసుఖభోగంబులును ననుభవించితిని. ఇక నాకొఱకు విచారించుటపలనఁ బ్రయోజనం బేమియును లేదు. స్వధర్మనిర్వహణంబునకై సర్వేశ్వరుని ధ్యానించుచుఁ గాపాడుకొనుచుండుము.

అని యవిధంబున నాశ్వాసించుచున్నప్రియురాలి యుపదేశవాక్యంబుల నాలోచి చటాలునఁ గొమ్మపై నుండి యక్కపోతము క్రిందికి వ్రాలి పరిబరహధ్యవర్తిని యగు తనహృదయేశ్వరిచెంత కరుదెంచి మృతప్రాాయుడై పడియున్న యమ్మొలకుటెఱుకును, బంధింపఁబడియున్నభార్యను వీక్షించి ప్రేయసీ! ఇప్పు డిక్కిరాతుం డచేతనప్రాయుండై యున్నవాఁడు. కావున నిదియే మంచినమయము. నీకు బంధమోక్షణంబు గావించెదను. అని వక్కాణించుటయుఁ గపోతి తనప్రాణనాథునిం గాంచి మహాభాగా! నీవు నాబంధమోచనంబునకై ప్రయాసపడవలదు. ప్రాణిగణంబుల యన్యోన్యసంబంధము చిరస్థాయిగాదుగదా! భేదరంబు లగు విహంగగణంబులు వ్యాధులకు నాహారస్వరూపంబులుగా నిర్దేశింపఁబడినవి. జీవులకు జీవులే యాహారంబులు.

వచ్చి యాజ్వలత్కాష్ఠంబును గిరాతునినన్నిధినుంచి శుష్కతృణసర్జం
బుల దానిపై నైచి పక్షంబులచే విసరుచు నగ్నిని బ్రజ్వలింపఁజేసెను.
అప్పు డయ్యనలజ్వాలలవలన శీతసీడితంబులై యనశంబులై యున్న
యాలుబ్ధకుని యంగకంబు లన్నియును దేలుకొనియెను.

అట్లు సచేతనుం డయ్యును నాఁకలిబాధచేఁ దూలిపోవుచున్న
యావ్యాధుం గాంచి కృపారసతరంగితాంతరంగ యగుకపోతి జాలిపడి
పావనచరిత్రుం డగుతనప్రాణేశ్వరుం గాంచి మహాభాగా ! కర్తవ్యకుశ
లుండ వగునీవిప్పుడు నేర్పుతో నాబంధవిమోచనంబు గావింపుము.
నేను నాదేహముచే తుఢాత్తుం డగునీయభ్యాగతునకుఁ దృప్తివిధానం
బు నాచరించెదను. ఓనువ్రతా ! ఇట్లు చేసితివేని లోకంబునం దతిథి
పూజనంబు గావించుపుణ్యాత్ములకుఁ గరతలామలకంబు లగుపుణ్యాఫ
లంబు లన్నియు నీకు లభింపఁగలవు.

అని కపోతి విన్నవించుటయుఁ గపోతంబు, శుభాననా ! మనీ
యసహధర్మిణి వగునీవు, నేను జీవించియుండఁగనే న్యతంత్రముగ ధర్మా
చరణంబు నేయుట యుచితము గాదు. ఇయ్యతిథికే బ్రియాన్యుతం
బు గావించుటకు నేనే యర్హుండను. సకలధర్మపేదినీ వగునీవిందుల కను
మతింపవలయును. అని చెప్పి ప్రశ్మ్యుత్తరంబు నుపేక్షించుకొండఁగనే కపో
తం బయ్యనలంబునకు ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణంబు సేసి చతుర్ముఖుం
డు, విశ్వాత్మకుండును, శరణ్యుండును, భక్తవత్సలుండు నగుమహావిష్ణు
వును సంస్మరించుచు, సాక్షాద్విష్ణుస్వరూపుండవగునోయభ్యాగతా ! న
న్నాహారంబుగాఁ బరిగ్రహింపు మని ప్రార్థించి యగ్నిప్రవేశం బొన
ర్చెను. అగ్నిజ్వాలామధ్యంబున నాక్షణంబునందే నిగ్జీవమై పడియున్న
యక్కపోతముం గాంచి నిరంతరహింసాపరాయణుండును, వజ్రకఠోరహృ
దయుండును నగునక్కిరాతుండు, చీ ! చీ ! మానవదేహధారణముగా

గాంచియున్న నాక్షివితము నిరర్థకమైనది. కలుషదూషితం బగు నాకా
యపోషణంబుకొఱిగ నీపక్షిరాజము తనపవిత్రజీవితము నిష్పామ తృణ
ప్రాయముగా విసర్జించివైచినది. అహా ! మానవుండ నయ్యును నేనె
తటిక్రూరకర్ముడ నై పోయితిని ! అని యనేకవిధంబులఁ బశ్చాత్తాప
దుఃఖితుండై లుబ్ధకుండు పరితపించుచున్న సమయంబునఁ గపోతి యా
తనిం గాంచి ఓమహాభాగా ! సత్వరముగ నాబంధవిమోచనంబుఁ గా
వింపుము. అదిగో ! స్వర్ణాభిముఖంబుగఁ జరుచున్న నాస్వామి య
ప్పుడే చాల దూరమైపోవున్నాఁడు. అని హృదయావేగముతో నెలుం
గెత్తి ప్రార్థించుటయు, గిరాతుండు భీతుండునుంబోలెఁ దక్షణంబ
పక్షిరమణిబంధవిమోచనంబుం గావించెను.

తోడనే యక్కఱోతి విదగ్ధుడైన విభునిదేహమునకుఁ బ్రదక్షి
ణంబుసేసి యగ్నిసన్నిధానంబు గావించుకొని పతితోడియనుగమనమే
పతివ్రతలకుఁ బరమధర్మము. సతుల కిదియే ప్రశస్తమ్నాం బని వే
దంబులు కీర్తించుచున్నవి. ఈసర్వధర్మము జగమంతటను సమాధ్యతం
బై యున్నది. పాములపాఁడు పుట్టిలోనుండి పామును బలముకొలఁది
బైకిఁ దీయునట్లే భగ్త తనతేజముచే సహధర్మిణిని స్వర్గమున కాక్షింపు
కొనును. పతి సనుగమించిన సతివ్రత స్థాకోటిసత్సరంబులపర్యంత
ము స్వామితోఁ గలిసి స్వర్గంబున సకలోపభోగంబుల సనుభవించు
చుండును. అని ప్రశంసించుచుఁ గపోతి భూదేవికిని గంగాదేవికిని తన
నివాసం బగు నచన్పతిరాజంబునకును బ్రణామంబుల నాచరించి, తన
సంతానంబునకు సమాశ్వాసపూర్వకంబుగా మహాభాగా ! నీప్రసాదం
బుచే నాకిప్పుడు సతీధర్మచిరవహణసౌభాగ్యము లభించినది. నీవిక నా
సంతానమును క్షమింపుము. నేను నాభర్తతోఁ గలిసి స్వర్గధామంబు
నకుఁ బోవుచున్నాను. అని పతివ్రత యగు నాశకుంతలసతీమణి పలుకు

చు పావకబ్బాలాప్రవేశంబుం గావించెను.

ఆసమయంబున వ్యోమమండలమునుండి జయజయధ్వనింబులు దశదిశలఁ బ్రతిధ్వనితంబు లయ్యెను. తత్క్షణమే యావిహంగదంపతులు విబుధదంపతులం బోలి సూర్యసన్నిభం బగు సుందరవిమానాదూఢులై యాకాశంబున వెలుంగుచు హవావిష్టుండును, విస్మయవిహ్వలుండును నగు నావ్యాధు నవలోకించి మహామతీ! మే మిప్పుడు దివ్యధామంబునకుఁ బోవుచున్నారము. సెలవొసంగుము. నీవు మా కతిథివి. మాస్వర్గమనంబునకు సోపానస్వరూపుఁడవు. నీకు సమస్కారము. అని పలుకుచున్న విమానాదూఢు లగుచవిహంగదివ్యదంపతుల నవలోకించి ప్రాణిహింసాపరాయణుం డగు నావ్యాధుండు తత్క్షణంబ ధనుశ్శరాదిమృగయాచరికరంబుల నన్నిటిని దూరంబుగ విసరి పాటినైచి కృతాంజలియై ఓదివ్యదంపతులారా! మీరు నన్నిచ్చటఁ బరిత్యజించి పోవలదు. అజ్ఞానుండగు నిన్ముచవాధమునియెడల నించుక సత్కృతాప్రదానంబు గావించుట సాధువు లగు మీకవశ్యకమైనదము. నేనిప్పుడు మీకు మాననీయుండ సగుసతిథిని. నాపాపనిర్మూలి కుపాయం బుపదేశించి మఱిపోవలయును.

అని పశ్చాత్తప్తహృదయుండగు లుబ్ధకుండు ప్రార్థించుటయుఁ బక్షిదంపతులు పరమాదరంబున నీవుగౌతమీతీరంబునకుం బొమ్ము. నీ కచ్చట శుభం బగుఁగాక. నీచేసినపాపంబు లన్నియును పరమపాపనియగు గోదావరినదిసన్నిధిని నివేదింపుము. అచ్చట నీవొకపక్షంబు వఱకు నిలిచి ప్రతిదినంబు నందలి పవిత్రజలంబులలో సవగాహనంబు సేయంజాలితివేని నీసర్వపాపంబులును భస్మీభూతంబు లగును. అనంతరము మరల నొకసారి యాగంగావగాహనముం గావించితివేని ముక్తపాపాండవై పవిత్రుండవగు నీ కశ్యపేధఫలంబు లభించుటయేకాక

నీవు పుణ్యాత్ముండ వయ్యెదవు. సరిద్వరయగు గౌతమీదేవి బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరులనుండి సముత్పన్న యైనది. కావున నందు మఱియు నొకసారి స్నానముచేసితివేని కలుషితంబగు నీదేహమును బరిత్యజించి శ్రేష్ఠంబగు విమానంబు సధిరోహించి నిశ్చయముగా స్వర్గధామము ను జేరఁగలవు.

అని యాసతిచ్చుటయు లుబ్ధకుండు సంప్రీతుండై పక్షిదంపతు లనచనానుసారంబుగ సకలకర్మంబులను నిర్వర్తించి దివ్యవిమానాకాశ ధుండును దివ్యరూపధరుండును దివ్యమాల్యాంబరభూషితుండును ది వ్యాస్సరోగణసేవితుండును నై పూర్వగతులగుకపోతదంపతులంబోలి యాతండును గౌతమీప్రభావంబున స్వర్గగతుం డయ్యెను. అప్పటినుం డియు సచ్చికి సావనీర్థము కపోతనామంబునఁ బ్రసిద్ధంబయ్యెను. ఆ తీర్థరాజమునందు, స్నానదానపితృపూజనజపయజ్ఞాదిసకలకర్మంబులును గూడ సత్కయశాలదాయకంబులు కాఁగలవు.

— కుమారతీర్థప్రశంస —

కుమారా ! కార్తికేయంబు, కౌమారంబు నను నామంబులచేఁ బ్రసిద్ధం బగు నొకతీర్థము విరాజిల్లుచుండును. ఆతీర్థనామశ్రవణమా త్రంబుననే మానవులు కులవంతులు, పుత్రువంతులు నగుదురు. పూ ర్వకాలంబున తారకాసురుండు నిహతుండై దేవతలు స్వస్థచిత్తులై యున్నసమయంబునఁ బూర్వతీదేవి సంప్రీతచిత్తముతో జ్యేష్ఠపుత్రుం డగు కార్తికేయుం గాంచి కుమారా ! ఈత్రిభువనమధ్యంబున నీకు మ నఃప్రియంబు లగుభోగ్యపదార్థంబుల నన్నిటిని నాయాజ్ఞచేతను నీజన కుం డగుమాహాదేవుని యనుగ్రహంబువలనను యథాసుఖంబుగ వను భవంపు మని యాసతిచ్చుటయు మాతృవచనానుసారంబుగఁ గార్తికే

యుండు, మహాత్మాహంబుతో బలవంతముగా మహస్సుఖంబుకొఱఱు
దేవపత్నీగణంబుల సనుభవింపదొడంగెను. అమరరమణీమణులుగూడఁ
నట్లే యక్కుమారునియెడల సమానక్తహృదయులై సంచరింపందొడం
గిరి.

ఓనారదా ! అప్పుడు సమస్త దేవతాపత్నులును కార్తికేయునిచే
నుసభుక్తి లగుటం గాంచి సురగణంబు లాతనియకార్యంబును సహిం
పఁజాలక త్రిలోకమాత యగు పార్వతీదేవీచెంతకుం బోయి కుమారుని
మండగంబులను సవిస్తరంబుగా నివేదించుటయు, నద్దేవి మిగుల విచా
రించి కుమారునిం బిలిపించి యెన్నియో విధంబుల మందలించెనుగాని
షడాననుండుమాత్ర మెంతకును సన్మార్గంబునకు రాఁడయ్యెను. అప్పు
డు కుమారవత్సల యగు భవానీదేవి సాధుశాపసశంబున నాత్మనంద
నున కెట్టి యనర్థంబు వాటిల్లునో యని పుత్రున్నేహంబునఁ జింతాకు
లితహృదయయై దేవకార్యంబు నిర్వర్తించుటకును దేవపత్నీగణంబుల
రక్షించుటకును బహుప్రకారంబుల నాలోచించి యొక్కయుపాయంబు
నిశ్చేషించి జగన్మయి యగు నాదేవి షడాననుండు కామించు నమర
కాంతలయం దావహించియుండెను. అంతఁ గుమారుండు తాను కా
మించియున్న యేదేవతరుణీమణిచెంతకుం బోయి తిలకించినను ఆదివ్య
కాంతయందు మాతృదేవత యగు నంబికామూర్తియే దృగ్గోచరం
బగుచుండుటయు నాతఁడు లజ్జితుండై యామెకు సమస్కారంబు సే
యుచు వెడలిపోవలసినవాఁ డగుచువచ్చెను. ఇట్లాతనికి సకలదేవాంగ
నామూర్తులుయందును నిజమాతృమూర్తియే కానవచ్చుచుండుటం జేసి
జగం బంతయు మాతృదేవతామయం బయియున్నట్లు లాతనికిఁ దోఁ
చినంతనే వైరాగ్యోదయం బయ్యెను. అప్పు డాతనికి భోగప్రవృత్తి
నుండి నివృత్తి గలిగించుటయే తల్లియైదేశ మని యాతనికిఁ దోఁచెను.

తల్లియుదేశ మదియే యైయున్నయెడలఁ దొలుదొల్తఁ దనకు భోగప్ర
వృత్తి గలిగించుటకుఁ గారణ మేమైయుండు నను సంశయముకూడ నా
తనికిఁ గలిగెను. తల్లి తనయెడలఁ గావించిన యాసమస్తవిషయంబులు
ను హాస్యాస్పదంబుగా నుండె నని యాతఁడు భావించుకొనెను.

కుమారుం డివ్విధంబుగ ననేకాలోచనంబులు గావించుకొని ల
జ్జితుండై గౌతమీతీరంబునకుం బోయి నదీగర్భంబునఁ బ్రవేశించి,
తల్లి! నాప్రార్థనము నాకర్ణింపుము. ఈక్షణమునుండి స్త్రీరూపధారి
ణు లగు సకలజీవులును నాకు మాతృసమాన లగుదురుగాక! అని వ
చించునంతలో సర్వజ్ఞుం డగు శంకరుండు పార్వతీసహితుండై సాక్షా
త్కరించి, అఁగు మాఁగు మని నివారించుచుఁ బుత్రుని కెట్టివరప్రదా
నంబు గావింపవలయు నని యాలోచించుచుండఁ గృతాంజలిపుష్పం
డగు స్కందుండు తండ్రిం జూచి యిట్లనియెను. దేవదేవా! నేను
దేవసేనానాయకుండనై దేవేంద్రునివలె విరాజిల్లుచున్నాను. నీతన
యుండగు నట్టిభాగ్యమే నాకుఁ జాలును. అన్యవరంబులతో నా కింక
బ్రయోజనం బేమి యున్నది? కాని, నీవు నా కొకవరంబును బ్రసా
దించవలయు నని భావించుచున్నాను. కావున నోదేవా! నే నిప్పుడు
నాకొఱకుఁ గాదు—జగద్ధితంబును గోరి ప్రార్థించుచున్నాను. ప్రస
న్నుండనై నీ వామోదింపవలయును. గురుపత్నిగమనంబు గావించిన
మహాపాతకు లీగౌతమీజలంబుల నవగాహనంబు గావించినంతనే
ధౌతపాతకు లయ్యెదరుగాక! ఈసదియం దోలలాడిన తిర్యగ్జాతులు
గూడ నుత్తమజన్మంబులం గాంచి రూపగుణసంపన్నంబు లగుంగాక!
ఇదియే నాప్రార్థనము.

అని కుమారస్వామి గోరుటయు నంబికానాథుం డట్లే యగుం
గాక యని యనుగ్రహించెను. అప్పటినుండియు నాపుణ్యతీర్థము కా

ర్తకేయతీర్థంబు నాఁ బ్రఖ్యాతం బయ్యెను. అందు గావించిన స్నాన దానాదులు సకలయజ్ఞఫలదాయకంబులు.

—♦ కృత్తికాతీర్థస్వత్తాంతము. ♦—

కార్తీకేయతీర్థంబునకుఁ దరువాత కృత్తికాతీర్థము ప్రసిద్ధమైనది. అందు మజ్జనం బొచరించినంతమాత్రమున సోమపానఫలంబు లభించును. పూర్వకాలంబునఁ దారకాసురసంహారణార్థమై హుతాశనుండు భగవానుం డగుమహేశ్వరుని యమోఘవీర్యమును గౌరవము గావించెను. అమ్మహాతేజము నాస్వాదించుటవలన దిన్యతేజం డగునైశ్వాసరు నవలోకించి యరుంధతి తక్కుఁ దక్కినఋషిపత్నులందఱును గామసంచలితహృదయ లైరి. అప్పు డయ్యగ్నిదేవునివలన సయ్యార్థురును గర్భనతులై తపోనిష్ఠలును, వర్ధిష్ఠలు నగుటంజేసి తమకావించిన యసత్కార్యంబునకుఁ బశ్చాత్తాపహృదయలై యేమియు నుపాయంబు గానక విచారించుచుఁ బోయి గంగాజలంబులఁ బ్రవేశించిరి. తోడనే వారిగర్భంబులు నిస్సృతంబులై గంగాజలోపరిభాగంబున విలక్షణాకృతితోఁ దేలియాడుచు వాయువశంబున ఘనాకృతితోన్ను యవి యన్నియుఁ గలిసికొనుటంజేసి వానినుండి యేకమూర్తియు, వడాననుండు నగుకుమారుండు నుదయించెను.

ఋషిభార్య లీవిధంబుగా గర్భవాతంబులు గావించుకొని తమ తమమందిరంబులఁ బ్రవేశించినంతనే వికృతరూపములతోఁ గానంబడుచున్నవారిం గాంచి ఋషులు సంశయించి “యోచంచలహృదయ లారా! సతీజనంబున కెన్నిటికిని స్వేచ్ఛాచరణంబు సమంజసరబు గానేరదు. కలుషమతులగు మీకీయాశ్రమంబుల నిలుచుట కెంతమాత్రము నర్హత లేదు. శీఘ్రముగ మీయిచ్చనచ్చినచోటికిఁ బొందు”

అని గర్హించి పరిత్యజించుటయు ఋషిసత్నులు చేయునది లేక తమ
యశ్యత్వంబును నిందించుకొనుచు నతికరుణంబుగా దుఃఖించుచుండ
నారదుండు వారించెంత కరుదెంచి రమణీమణులారా! మీరూరక యేల
దుఃఖించెదరు? మహేశ్వరాత్మజండును, దారకాంతకుండు సగుతావ
కాత్మజండు గాంగేయుండును, ఆగ్నేయుండును నై విరాజిల్లుచున్న
వాడు. మీరందఱు నేకమై పోయి యాతని నాశ్రయించినచో మ
హాత్ముండగు నాతఁడు మీయభీష్టఫలదానంబు గావింపఁగలఁ డని
యువదేశించెను.

దేవస్థియగునారదుం డిట్లునిష్క్రతిమూర్ఖంబు నిరూపించుటయు
నారమణీమణులొగచుక యూటడిల్లి తత్త్వణమే యందఱుంగలసి బయలు
దేటి యక్కుమారునిచెంతకుంబోయి తమవృత్తాంతం బంతయు సవిస్త
రంబుగా నాతనికి నివేదించిరి. అప్పుడు కుమారుండు వారియెడలఁ గ
రుణించి యోత్సల్లులారా! మీరందఱును గలసి గౌతమీతీరంబునకుం
బోయి యందలిపవిత్రాజలంబులతో స్నానంబు సేయుచు మహేశ్వరు
ని నిరంతరము నారాధించుచుండుఁడు. నేనచ్చటికి వచ్చి మిమ్మందఱును
స్వర్గంబునకుఁ బంపించెదను.

అని చెప్పటయుఁ గృత్తి కాగణంబులు కార్తికేయుని వచనాను
సారంబుగా గౌతమీగంగం జేరి యందు మజ్జనంబులు గావించుచు
మహేశ్వరుసర్పించి పరమేశ్వరప్రసాదంబునఁ బవిత్రై సురమందిరగ
మనంబు గావించిరి. అప్పటినుండియు నాతీర్థమునకు కృత్తి కాతీర్థంబును
నామంబు గలిగెను. కార్తికమాసంబునఁ గృత్తి కాతీర్థస్థలితంబగు
శుభదినంబున నందవగాహనంబు సేయువారికి సకలయశ్యఫలంబులును
సిద్ధింపఁగలవు. ఆతీర్థమును స్మరించుచుండువారును, దానాహుత్యంబు

నాకన్తించుచుండువారును సర్వపాపవిముక్తులై దీర్ఘాయుష్మంతు లగు
చురు.

—♦ దశాశ్వమేధతీర్థసంక్రీసము. ♦—

బ్రహ్మదేవుం డిట్లు చెప్పిందొడంగెను. మునివరులారా! దశా
శ్వమేధతీర్థస్మరణంబున సశ్వమేధఫలలాభం బగును. విశ్వకర్మకు శ్రీ
మంతుం డగు విశ్వరూపుం డనుననయుండు గలఁడు. ఆతనికిఁ బ్రథ
ముండనువుత్సరించు గలిగెను. ఆప్రథమమునకు భావనుం డనునందనుం
డుదయించి సర్వశాస్త్రజ్ఞుండును సార్వభౌముండు సయ్యెను. ఆమహా
త్ముం డొకప్పుడు తనపురోహితుం డగుకశ్యపు సవలోకించి యోము
నిచందా! ఒక్కసారిగాదశాశ్వమేధంబులు నిర్వర్తింపవలయు నని
నాకు మిగులఁ గుతూహలముగానున్నది. కాని యీయజ్ఞంబులనన్నిటి
ని గావించుటకుఁ దగినపుణ్యస్థలంబేదియో యాలోచించి నిశ్చయింప
వలయు నని వేడుకొనియెను.

అప్పుడు కశ్యపుండు బాగుగ నాలోచించి మహీపాలశేఖరా!
పూర్వకాలమునుండియు నేష్ఠలంబున మహాక్రతువులన్నియును నిర్వ
ర్తింపఁబడుచుండెనో యాపవిత్రీస్థానమే మసయజ్ఞానుష్ఠానంబునకును
గూడ ననుకూలంబైనది. అని బోధించుటయు భావనుండు సమ్మతించి
కశ్యపుండు నిర్దేశించినపావనస్థలమునందే యజ్ఞారంభంబు గావించె
ను. అనేకులగుమహర్షులు ఋత్విక్కుగ్ధంబులయందు నియుక్తులై పని
చేయుచుండిరి. పురోహితోపదేశానుసారంబుగా దశాశ్వమేధంబులు
ను బ్రవృత్తంబు లయ్యెను కాని యెంతప్రయత్నించినను సయ్యజ్ఞంబు
లు సంపూర్ణంబులు గాక యుండెను.

అందుచే భావనుండు చింతాకాగ్రింతులై మూర్ఖులగుచు బలి

త్యజించి మఱియొకప్రదేశమున మఖారంభంబు గావించెను గాని య
చ్చటఁగూడ సనేకము లగుసంతరాయంబులు తటస్థించెను. ఎంతయు
త్సాహముతోఁ గార్యనిర్వహణంబు సేయుచున్నను యజ్ఞంబు లపరి
పూర్ణంబులగుటంజేసి భావననుండు మిగులవిచారించి పురోహితుం డగు
కశ్యపుఁగాంచి మహాత్మా ! మదీయంబులగునీయజ్ఞంబులు దేశకాలదో
షంబుననో, నీదోషంబుననో, నాదోషంబుననో గాని సంపన్నంబులు
గాక యున్నవి. ఇంక నుపాయాంతర మేమున్నది ! అని విచారముతోఁ
జలుకుటయుఁ గశ్యపుండును జాలచింతించి భావనసహితుండై బృహ
స్పతికి జ్యేష్ఠభ్రాతృ యగుసంవర్తకునిపాలికింబోయి మహాత్మా ! మేము
క్కసారిగా దశశ్వమేధంబులు గావింప సంకల్పించి యుంటిమి. అట్టి
సత్కార్యనిర్వహణంబున కనుదూషం బగునుత్తమప్రదేశం బెయ్యది
యో, యట్టిసత్కర్మంబును సామర్థ్యముతోఁ దీర్పంగలగురుం డెవ్వరో
యానతీయవలయు ననిపార్థించెను.

ఋషి శ్రేష్ఠుం డగుసంవర్తకుం డప్పుడించుకనేపు ధ్యాననిష్ఠుండై
యాలోచించి పూజ్యులారా ! మీరు త్రిలోకగురుం డగుబ్రహ్మదేవుని
చెంతకుం బోయి యీవిషయంబును నివేదింపుఁడు. అద్దేవుండు మీ
యుత్తమ కర్మానుష్ఠానంబునకుఁ దగిన పుణ్యస్థలంబును నిర్దేశించి మీ
కెఱింగింపఁగలఁడు. అని యుపాయంబు నిరూపించుటయు నప్పు డారా
జపురోహితులిరువురును నాచెంతకు వచ్చి ప్రణామప్రార్థనంబులు గా
వించి సమస్తవృత్తాంతంబును సవిస్తరంబుగా నివేదించుటయు నేను బా
గుగ నాలోచించి భావను నుద్దేశించి, రాజేంద్రా ! మీ రిప్పుడు గౌత
మీతీరంబునకుం బొండు. పుణ్యంబు లగు యజ్ఞకర్మంబు లాపవిత్రదే
శంబునఁ బరిపూర్ణంబులు గాఁగలవు. మీ కింక వేతొకగురునితో నా
వశ్యకంబు లేను. వేదపారగుం డగునీకశ్యపుఁడే గురు శ్రేష్ఠుండై మీ

యజ్ఞకర్మంబుల సంపన్నంబులుగాఁ జేయఁగలఁడు. ఈగురుని యను గ్రహింతునను, గౌతమీవ్రసాదంబునను నీ వచ్చటఁ గావించు నేకా శ్వమేధంబువలననే దశాశ్వమేధఫలంబు లభింపఁగలదు.

అని యుపదేశించుటయు, భౌతనుండు సంప్రీతుండై ప్రణామ పూర్వకంబుగా నాకడ నెలవు గైకొని కశ్యపసహితుండై గౌతమీతీ రంబునకుం బోయి యచ్చట నశ్వమేధయాగదీక్షితుం డయ్యెను. అప్పు డయ్యజ్ఞరాజం బగు హయమేధము సముచితార్ఘ్యంబై యథాకాలంబునఁ బరిపూర్ణం బయ్యెను. అప్పుడు రాజగుభౌవనుండు భూదానంబు గావించుట కుద్యుక్తుండు కాఁగా, ఋత్విగ్గణంబులును, బ్రాహ్మణులును, సభాసదులును గూడ సత్యాశ్చర్యముతో నాకర్ణించుచుండ నాకాశవాణి, ‘ఓరాజా ! నీవు మీపురోహితుఁ డగుకశ్యపునకు సమస్తభూమండలంబును సంప్రదానంబు గావించుటకై సంకల్పించితివి. నీసత్సంకల్పమాత్రంబుననే సమస్తంబును సంపన్నంబై నది. కావున నీ విఁక భూదానసంకల్పమును బరిత్యజించి మహాఫలజనకం బగు నన్నదానంబును గావించుము. ఈగంగాపులినతలంబునఁ గావించిన యన్నదానఫలము త్రిలోకమధ్యంబున మఱియెందును లభింపఁబోదు. శ్రద్ధాసహితంబుగ నన్నప్రదానమును గావించినచో నెట్టిపుణ్యంబు లభించునో ప్రశంసించు సామర్థ్య మెవ్వరికున్నది ? బహుదక్షిణాన్వితం బగునీయశ్వమేధముం గావించి నీవు కృతకృత్యుండ నైతివి. నీకు భద్రం బగుఁగాక.

అని యాకాశవాణి బోధించినను, మహారాజగు భౌవనుండు మహిదానసంకల్పంబును విడువకుండుటచే భూదేవి స్వయముగా నాతని నుద్దేశించి సాత్వభామా ! మాటిమాటికి నన్ను దానముసేయవలదు. నేను జలమధ్యంబున నిమగ్ననై యుందును. కావున నీవు నన్నెట్లును

దానముచేయఁజాలవు. నీసంకల్పమును విడువు మని పల్కుటయు, భావనుండు భీతుండై, దేవీ ! నే నెట్టిదానమును గావింపవలయు నని యడుగుటయు, భూదేవి మరల సకలబ్రాహ్మణసమక్షంబున నోరాజా! ఈగౌతమీతటంబునఁ దిలలు, గోవులు, ధనము, ధాన్యములు మొదలగు మఱియే యితరవస్తువులు దానముచేసినను అక్షయఫలప్రాప్తిగాఁగలదు. ఇట్టిచో నీవు న న్నేల దానముచేయవలయును? ఈగౌతమీతీరంబునకు వచ్చి యేకగ్రాసమాత్రంబైన నన్నదానంబును గావించినవాఁడు సమస్తదానంబులును గావించినవాఁ డగును. ఇంక భూదానముతోఁ బ్రయోజన మేమున్నది? అని చెప్పటయు సార్వభౌముం డగు భావనుండు, పృథ్వీదేవివచనంబులు పుణ్యసంగతంబు లని భావించి బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రచురాన్నదానంబులను గావించెను. అప్పటినుండియు నాతీర్థము దశాశ్వమేధిక మని ప్రసిద్ధం బయ్యెను. అం దఫ గాహనంబు గావించువారికి దశాశ్వమేధఫలంబు లభియించును.

— పై శాచికతీర్థప్రస్తావము. —

బ్రహ్మదేవుండు మరల నిట్లనియెను. పై శాచికతీర్థము బ్రహ్మపాదులగు మునిగణంబులచే నిత్యపూజితం బైనది. గౌతమీదక్షిణతటంబునం గల యీతీర్థస్వరూపమును వర్ణించెదను. బ్రహ్మగిరిపార్శ్వంబున సంజననామకం బగు నొకశైలంబు గలదు. ఆపర్వతంబున సంజన యనునొక యస్సరస శాపభ్రష్టయై నివసించుచుండెను. ఉత్తమాంగముంబట్టి యామె వానరీవలెఁ గానవచ్చుచుండెను. ఆమెభర్త కేసరి. ఆతని కద్రిక యను నింకొకభార్య గలదు. ఆమెయును శాపభ్రష్టయగునచ్చరయే. ఆమె యుత్తమాంగము మార్జాలముం బోలియుండును. అయ్యదికకూడ సంజనశైలమందే నివసించుచుండెను. ఇత

హృదయ ప్రభావం నా ముండగు కేశరి ధక్షిణానముద్రసన్నానమునకుం బోయి
యుండెను.

ఆసమయంబున డగ్గర్త్యమునీంద్రుం డయ్యంజనశైలంబున కే
తెంచుటయుఁ బ్రణామపూర్వకంబుగ సయ్యంజనయు, అద్రికయు
నమ్మనిన త్తముని యథావిధిగఁ బూజించిరి. అప్పు డగ్గర్త్యమునీంద్రుం
డు వారియెడలఁ బ్రసన్నుండై పరప్రార్థనలకు గావింపుఁ డని వక్కా
ణించుటయు, నారమణీమణులలో నొక్కతె సర్వోత్కృష్టబలుం డగునొ
కకుమారుని, రెండవయామె సర్వలోకహితుం డగునొక్కపుత్తునిఁ
గోరుకొనిరి. అగస్త్యుండును నట్లే యగు నని యనుగ్రహించి ధక్షిణాభి
ముఖుండై వెడలిపోయెను.

అనంతరము గొంతకాలమున కొకనాఁడు, పర్వతోపరిభాగంబు
న నంజనయు, సద్రీకయు సవిలాసంబుగ నృత్యగీతవినోదంబులును, హా
స్యాలాపంబులును గావించుచు సంచరించుచుండ వాయుదేవుండును,
నిర్ముతియు వారిం గాంచి కామావిష్టహృదయులై మందహాసవదనం
బులతో నత్వరంబుగ వారిచేత కరుడెంచి, ఓకాంతామణులారా!
మేము వరప్రదుల మగుదేవతలము. మీ యిరువురును మాయద్వితకు
ను భార్యలు గావలయును. అని కోరుటయు, సక్కాంతామణు లిరు
వురును నమ్మించిరి. అనంతర మంజనాదేవిగర్భంబున వాయుదేవుని
వలన హనుమంతుండును, అద్రికాగర్భంబున నిముతివలన సద్రినామ
కుం డగు నొకపిశాచప్రవరుండును జనియించిరి. అప్పుడొక మహామణులు
వారిం గాంచి దేవతాప్రదలారా! యిదివరప్రభావంబున మీయను
గ్రహంబుచే మా కీయిరువురుతనయులును లభియించినారు. కాని, దే
వేంద్రునిశాపంబుచే మాయుత్తమాంగంబులు వికృతంబులును దూషి
తంబులు నైయున్నవి. కావున మీరిప్పుడు మాదోషక్షౌళసంబున

కుపోయంబు నిద్దేశించి యుద్ధరింపవలయును.

అని పార్థింపుటయు వాయుదేవుండును, నిబుతియు సతీమణులారా ! మీరు గౌతమీరంబునకుం బోయి యందు స్నానదానంబులం గావించినచో శాపవిముక్త లయ్యెదరు. అని యువదేశించి వారిని సంప్రీతచిత్తులం గావించి యంతర్హితు లైరి.

అప్పుడు పై శాచమూర్తియు, అద్రికకుమారుండును నగుఅద్రి, భ్రాతయగు హనుమంతునిప్రీతికొఱకు విమాతయగు నంజనాదేవిని దీసికొనిపోయి పావనగౌతమీజలంబులయం దవగాహనము చేయించెను. ఇట్లే హనుమంతుండును, మూర్జాలరూపిణియు, సవతితల్లియు నగు నదికను గోదావరీజలంబులలో స్నానమునీయించెను. అప్పటినుండి యు నాతీర్థము పై శాచం బనియు, అంజనం బనియు నుభయనామంబులచే బ్రఖ్యాతం బయ్యెను. సర్వకామప్రదం బగుబ్రహ్మగిరి నుండి తూర్పుగాఁ ద్రిపంచాశత్ యోజనపర్యంతముం గల ప్రదేశము మూర్జాలం బనియు, తత్పరస్థానంబు హనుమంతం బనియుఁ బ్రథితంబు లయ్యెను. గౌతమీనదియందలి యీశేనాసంగమస్థానము సర్వకామప్రదంబును శుభకరంబు నై యుండును. అప్రదేశంబున కప్పటి నుండియు శుభనామము గలిగెను.

—*క్షుధాతీర్థోత్పత్తి కథనము.*—

ఓనారదా ! భూలోకవిఖ్యాతం బగుక్షుధాతీర్థము మహాపుణ్య ఫలదాయకంబును మనోభీష్టదాయకంబు నై నది. పూర్వకాలంబున వేదవిద్వరుండును, తపోధనుండును, మహర్షియు నగుకణ్వంపు యుండు యనేకాశ్రమంబులఁ దిరిగి తిరిగి క్రమంబుగా నన్నపానసమృద్ధంబును సతివిత్రంబును నగుగౌతమాశ్రమంబుం జేరికొనియెను. అ

గంగాదేవీ! నీకు మరల మరల నమస్కరించుచున్నాను.

అని యిట్లు కణ్వమునీంద్రుండు స్తోత్రంబుచేయుచుండ మనో
హరిణి యగుగంగాదేవియు, భీషణాకారిణి యగుక్షుధాదేవియు నాతని
యెదుట సాక్షాత్కరించుటయు ద్విజశ్రేష్ఠుం డగుమునివరుండు కృతాం
జలియై నమస్కరించి ఓసర్వమంగళమాంగళ్యా! బ్రాహ్మీ! మాహే
శ్వరీ! వైష్ణవీ! త్రిలోచనీ! దేవీ! గోదావరీ! నీకు నమస్కారము.
నీవుశివునిజటాజూటమునుండి బయలువెడలి గౌతమపాపహరణంబు గా
వించి సప్తవాహినులుగా విభక్తునై సాగరాభిముఖంబుగఁ బ్రవహిం
చుచున్నావు. తల్లీ! గౌతమీ! నీకు నమస్కారము. సమస్తపాపా
త్ములకును బాపస్వరూపిణీ! ధర్మకామ్యావిధ్వంసినీ! దుఃఖలోభమ
యీ! క్షుధాదేవీ! నీకును నమస్కరించుచున్నాను. అని ప్రార్థించె
ను. అప్పు డాదేవు లిరువురుఁ బ్రసన్నులై యేకవాక్యంబుగా నోసువ్ర
తా! కల్యాణమూర్తీ! నీయభీష్టంబు దెలుపు మని యనుగ్రహించినం
తనే కణ్వండు ప్రణాతుండై వారిం గాంచి యథాక్రమంబుగా, ఓదేవీ
గంగా! నీవు నాకు మనోజ్ఞంబు లగు కామ్యసదాఘంబులను, అపార
వైభవంబును, ఆయుర్విత్తంబులను, భుక్తిముక్తులను బ్రసాదింపుము.
పాపతరమూర్తీ! రూక్షస్వరూపిణీ! దారిద్ర్యదాయినీ! తృష్ణాజననీ!
క్షుధా! నీవు నాయందుగాని, నావంశములో నెవ్వరియందుగాని యె
న్నండు నావేళింపవలదు. క్షుధాతురులై నవా రెవ్వరై న మత్కృతం
బగు నీస్తవంబుచే నిన్నుఁ గీర్తించినంతనే వారిదారిద్ర్యదుఃఖంబులు
వధలిపోవుఁగాక! మఱియు, మహాపుణ్యమయం బగునీతీర్థరాజమునం
డు భక్తిభావముతో స్నానదాసజపాదులం గావించువారు లక్ష్యసంప
న్నులగుదురుగాక! ఈతీర్థంబునం దై నను స్వగృహంబునం దై నను

ఈస్తోత్రమును బఠించువాడు దారిద్ర్యముఖిమూర్తులై భయవిముక్తులయ్యెదరుగాక !

అని వేడుకొన్నంతనే గంగాక్షుధాదేవు లిద్దఱును గర్వానికి నట్లే వరప్రదానంబు గావించి నిజస్థానంబులకుఁ బ్రీప్థానంబుసేసిరి. అప్పటినుండియుఁ గణ్వాగంగ యనియు, త్సుధాతీర్థం బనియు నీతీర్థము పేరందెను. సర్వపాపహరం బగునీతీర్థము పితృగణంబుల కతిప్రియమైనది.

—♦ చక్రతీర్థచరిత్రము. ♦—

చక్రతీర్థనామంబున నింకొక మహాతీర్థము విఖ్యాతంబై యున్నది. అందు భక్తిపూర్వకంబుగ మజ్జనంబు సేయువారు విష్ణులోకప్రాప్తులగుదురు. శుక్లకైకాదశీదినంబున నుపవసించి యాగణికాసంగమతీర్థంబున స్నానంబు చేసినచో సమయపదలాభం బగును. పూర్వకాలంబున బహుధనసంపన్నుండగు విశ్వధరుండను నొక్కవైశ్యుఁ డుండెడివాడు. ఆతనికి ముసలితనమునందుఁ బుత్రసంతానముకలిగెను. అక్కుమారుఁడు రూపవంతుఁడును గుణవంతుఁడును విద్యావంతుఁడును బ్రియదర్శియుఁడనై యుండెను. విశ్వధరుం డాతనిఁ బ్రాణములకంటె నధికునిగ భావించి పెంచుకొనుచుండఁ గొంతకాలంబున కక్కుమారుండు మృత్యుముఖపతితుం డయ్యెను. ఆకారణముచే దుఃఖపీడితులై యున్న వైశ్యదంపతులు జీవములను భరింపజాలక పుత్తునితోఁగూడ మరణించుటకుఁ గృతనిశ్చయులై యార్తనాదంబు సేయుచుఁ గుమారా ! గుణసాగరా ! నీవు మాప్రాణములకంటెను దుర్లభుండనై యుంటివి. దురాత్ముండును, పాపచిత్తుండునగు కాలుఁడు యావనమునందే నిన్ను పూరించియున్నాఁడు. దయావిహీనుం డగునాతని నేమనినిందింపఁగల

ము. అని యనేకవిధంబులఁగరుణరసంబు దొలుకాడఁ బలవించుచున్న యాదంపతులశోకంబు నాకర్ణించి యమధర్మరాజు కృపాకులితహృద యుండై యామృతపుత్రు నచ్చటనే పరిత్యజించి రమణీయంబగు గో దావరీశీంబునకుం బోయి యందొకఫులినతలంబున నుపవసించి జనా గ్దనధ్యాయంబుఁ గావించుచుఁ గాలక్షేపంబు సేయుచుండెను.

అత్యల్పకాలంబుననే భూమండల మంతయును బ్రజాసంఘము చేఁ బ్రవృత్తం చేచోయెను. అప్పుడు భూదేవి ఏమిది? ఇంతమందిప్రజ లను నాయుండు నిండించినవా రెవరు? ఇప్పు డొక్కజీవినైనను మృ త్యుగ్రస్తం బగుటలేదు. ఈభార మెంతకాలము నేను మోయఁగల ను? అనివిచారించుచు సురగణసహితుండై యున్న దేవేంద్రునొద్దకుం బోవుటయు భారాక్రాంతయగుభూదేవింగాంచి దేవేంద్రుండు ప్రణిపాత పూర్వకంబుగ, తల్లీ! నీయాగమనంబునకుం గారణంబేమనిప్రశ్నించె ను. అప్పుడు వసుధాదేవి విబుధేశ్వరా! ప్రజ లెవ్వరును మరణించుట లేదు. నేనతిభారముచే నిరంతరమును బీడిత నగుచున్నాను. దీనికిఁ గా రణం బేమో నెఱుంగవలయునని నీచెంత కరుజెంచితిని. అని చెప్పు టయు నిందుండు, దేవీ! దీనికిఁ గారణం బొందుగలదు. దానిని నే నిదివఱకే గ్రహించియుంటిని. సురేంద్రుండ నగునే నెఱుంగనివిష యంబు లెవ్వియునులేవు. అని చెప్పినంతనే భూదేవి యింద్రుంగాంచి అట్లయినచో నీవిష్కడే యము నాహ్వనించి ప్రజాసంహారమునకై యాతని నియోగింపుము. అని ప్రార్థించుటయు నమరసాధుండు సత్వ రంబుగ శమనుం దోడ్కొనిరావలయు నని సిద్ధకిన్నరాదుల కాజ్ఞాపిం చెను.

దేవేంద్రునానతిని దలంబాల్చి వా రతిత్వరితంబుగ యమపురం బునకుంబోయి యన్వేషించిరిగాని యముం డచ్చటఁ గానరాడయ్యె

ను. తోడనే వారు మరలి వచ్చి దేవేంద్రునికు సమస్తవృత్తాంతమును నివేదించిరి. అప్పుడు శతమఖండు శమసజనకుం డగు సవిత్పనింగాంచి కాలుం డెచ్చటచున్నాడని ప్రశ్నించెను. అప్పుడు సూర్యభగవానుండు సురేంద్రా ! కృతాంతుం డిప్పుడు గోదావరీతీరంబునఁ దీవ్రతపంబుఁ గావించుచున్నాఁడు. దానికిఁ గారణం బేమియో నేనెఱుంగను. అని చెప్పినంతనే నిర్జరేశ్వరుండు శంకితుండై, ఎంతకష్టమెంతకష్టము. ఇంక నాయమరాధిపత్య మంతరించు నని తోచుచున్నది. అక్కాటుండు నిశ్చయంబుగా మత్పదంబును గాంక్షించియే శాతమీతీరంబున మహా తపంబు నేయుచున్నాఁడు. దేవతలారా ! ఈవిషయంబున నా కిట్లే తోచుచున్నది. అనివచించి యింద్రుండు తక్షణమే అస్సరోగణంబుల నాహ్వానించి ఓరురసుందరీమణులారా ! నాశత్రుండగు కృతాంతుం డిప్పుడు తపోనిరతుండై యున్నాఁడు. అతనితపోభంగంబుఁ గావించుటయందు సామర్థ్యముకలవా డెవ్వరైన మీలో నున్నయెడల నాకుఁ బ్రత్యుత్తరంబిండు. అని సురేంద్రుండు వక్కాణించుటయు అప్పర స్సుందరులలో నొక్కతెయును మాఱుమాటఁ జెప్పజాలకపోయెను. అందుచే శక్రుండు క్రుద్ధుండై మీగో నెన్వరును నామాటకు బదులు చెప్పరా? మంచిది. మీరు మీయింద్రుకుం బొండు. దేవతలారా ! మీరందఱును ససైన్యముగ నిప్పుడే సన్నద్ధులు కండు. మనమే స్వయముగా నచ్చటికిఁ బోయి తపోబలంబుచే స్వర్గవదంబును బడయఁగోరుచున్న యాశత్రువును వినాశంబునేయుదము.

అని యింద్రుం డాజ్ఞాపించినంతనే దేవసేన లన్నియును సజ్జితంబులయ్యెను. లోకరక్షకుండగు శ్రీహరి యాదేవేంద్రుని యభిప్రాయంబు నెఱింగి శమసరక్షణంబునకై స్వకీయంబగుచక్రమును ప్రేరణం

బుఁ గావించెను. ఆచక్రంబుపోయి నివసించినస్థానమే చక్రతీర్థనామంబున విఖ్యాతం బయ్యెను.

అనంతరము మేనక శంకితయై శతమఖుంగాంచి సురేశ్వరా! కాలునివంకఁ గటాక్షపాతంబుఁ గావించుట కేకామిని సాహసింపఁగలదు? దేవా! నీచేతులలోనైన మరణింపఁగలము గాని, కాలయముని కన్నులఁబడి నిలువఁజాలము. పృథ్వా! రూపయావనగర్వితయగు నీగణి కయొక్కతై యున్నది. ఈమెకూడ నీయధికారమునకు లోఁబడినదియే. ఈమె యమసమీపమునకుఁ బోవుటకై నిన్నుఁ బార్థింపుచున్నది. కావున నీ వంగీకరింపవలయును. అనుటయు సర్వదేవతా పృథుండగు శక్రండు మే కావాక్యంబుల నంగీకరించి లతాంగియు నబలయు నగు గణికను సత్కరించి ఓసుదరీ! గణికా! నీవు శీఘ్రముగఁ బోయి మత్స్యర్యసాధకంబుఁ గావింపుము. కృత్యశీల్యనై మరలి వచ్చినంతనే నీవు శచీదేవివలె మదేకప్రణయిని వయ్యెదవు.

అని యుత్సాహపఱిచి సెలవిచ్చినంతనే అగణిక యాకాశగమనంబున సచిరకాలంబుననే యమసన్నిధానంబునకుం బోయెను. అచ్చట నామె మెల్లమెల్లఁగఁ దనదేహకాంతులచే దశదిశలును వెలుంగుచుండ విలాసవిహారంబులు నేయుచుఁ దపంబు నల్పుచున్న కాలునిచేంత సంచరింపఁదొడంగెను. అస్స డామెహావభావ విలాసచ్ఛేష్టితములం గాంచినంతనే కాలుని మఁంబును గలఁగిపోయెను. కాలుం డప్పుడు కామాగ్నిపూరిత నేత్రద్వయంబు నున్నీలితంబుగఁజేసి గణికాభిముఖంబుగఁ గటాక్షపాతంబుఁ గావించెను. తోడనే యాగణికారత్నము నిలువున నీడై సరిదాకారంబున గౌతమీజలంబుల సంగమించి యాతీర్థమాహాత్మ్యంబున మరల గణికారూపముం దాల్చి యితరగణికాకిన్న

నీజనీవాసంబునకుం బోయెను. యముఁ డిట్లు పోవుచుండుటం గాంచి విష్ణుచక్రంబు భగవానుండును వనమాలియు నగురోవిందుండు నివసించియున్న దివ్యస్థానంబునకుఁ బ్రస్థానంబు గావించెను.

—♦ అహల్యాసంగమతీర్థమాహాత్మ్యము. ♦—

కుమారా ! పూర్వకాలంబున నేను కుతూహలాకాశ్రాంతహృదయుండనై రూపగుణవతు లగు ననేకసుందరీమణులను సృష్టించియుంటిని. వారిలో నొకరమణీమణి సర్వోత్కృష్ట సౌందర్యశాలినియై యుండెను. రూపగుణవిలాసినియు, మనోహారిణియు నగునక్కన్యం గాంచి నామనంబునందు దీనిని భరించుటకును, వరించుటకును దగిన సమర్థుండెవ్వం డున్నాఁడు? దేవదాసవులలోఁగాని మునిమానవగణంబులలోఁగాని యీమెకుఁ దగిన వరుం డెచ్చటను నాకు గోచరించుటలేదు. అని యనేకప్రకారంబుల నూహించి యతి లోకరూపనతి యగు నక్కన్యకను దపోనిష్ఠుండును సర్వలక్షణసంపన్నుండును, వేదవేదాంగవేదియు, గుణజ్యేష్ఠుండును, ధీమంతుండును నగు గౌతమమునీంద్రుని నకు సమర్పించి ఓమునిశ్రేష్ఠా ! యశావనాగమం బగునంతవఱకును నీవీమెను బరిపాలించుచుండుము. ఎప్పు డీమె యువతి యగునో యప్పు డీసాధ్వీమణిని నాచెంతకుఁ దీసికొనిరమ్ము. అని చెప్పి యాబాలిక నాతని కొప్పగించితిని.

మహాతపోనిష్ఠుడే నిర్మలహృదయుండును, మునిశ్రేష్ఠుండును నగుగౌతముండు, యథోచితంబుగ నాబాలికను బోషించుచు నిర్దిష్టకాలంబున సాలంకృత యగు సయ్యవతీమణిని నిర్వికారచిత్తముతో నాచెంతకుఁ గొనితెచ్చెను. ఆకన్యకామణినామ మహాల్య. అయహల్యం గాంచి యింద్రాగ్నివరుణప్రముఖు లగుదేవగణంబులు మత్సన్నిహానంబున కేతెంచి యీసుందరీమణిని మాకుఁ బ్రసాదంపవలయు

నని యనేకవిధంబుల వేటువేటుగాఁ బ్రార్థించిరి. ఇట్లే మునిగణంబులును సిద్ధసాధ్యగణంబులును, యక్షరక్షోగణంబులును గూడ నామె కొఱకు నన్ను స్థంభింపఁబెట్టెను. ఇట్టివేటలక్కఱకు మణిని బ్రార్థించుచుండుటయు, విశేషించి యయ్యుండ్రుం డామెయుడల సత్యధికానురాగంబును బ్రకటించుటయు నా కిస్స డారమణీమణి నెవ్వరి కొనంగుట తును నిష్ప్రము లేకపోయెను. ఇంతమంది యిట్లుడుగుచున్నను గౌతముఁడు నన్నడుగనే లేదు. అస్సమ నేను మహాత్ముం డగు గౌతముని దైర్యగాంధీర్యాదులను జూచి విస్మితుండనై శుభానన యగు నీనుందరీమణి కన్య లెవ్వరును ననురూపవరులు గాఁజాలరు. దీనిని గౌతమునకే యర్పించెదను.

అని నిశ్చయించియుసకలసురాసురగణంబులునుయుఁగణంబులును గూడ నీమెను వాంఛించియున్నారు. అందులహృదయంబుల నీమె కలఁగిచై చినది. ఇందఱును గా దని గౌతమున కీమె నర్పించుట యెట్లు? ఇట్టి స్థితియందు వీరిని సమాధానపఱుచుట యెట్లు? అని యనేకవిధంబుల నాలోచించి, యాదేన్నసంఘంబుల నొక్కసారి విలోకించి యోమహాపురుషులారా ! ఎవ్వఁ డీభూమండలము సంతయును బ్రదక్షిణంబు గావించి యందఱకంటె ముందుగ నాచెంత కరుదెంచునో యాతనికి నాసందన యగు నీనుందరీమణి సహల్యను సంప్రదానము సేయచున్నాను. ఇక్కార్యంబున ససమర్థులయినవారి కెన్నఁడు సీరనుణీమణి లభియింపఁబోదు.

అని నేను నిర్దేశించినంతనే సకలదేవతలునుగూడ సహల్యాలాభాలనులై భూప్రదక్షిణంబుసొంటె బహిర్గతులైరి. సకలదేవతలు నిట్లు ప్రస్థానంబు గావించుటయు సహల్యాలాభమునకై మునివరుండగుగౌతముండును బ్రయత్నంబు గావింపఁదలంచెను. ఆసమయంబు

న సర్వకామప్రదాయినియు, అర్థప్రసూతయు నగునొకదివ్యసురభి య
 చ్చట గోచరించుటయు గౌతముండు తానింగాంచి యాగోవుచే భూదేవి
 గా భావించి యాధేనువునకును నచ్చటనున్న తేవదేవుని దివ్యలింగము
 నకును బ్రదక్షిణంబు గావించి తనలో సమస్తదేవతాగణంబులునుగూ
 డ నొక్కసారి సమస్తభూమండలమునకును బ్రదక్షిణంబుసేసి వచ్చుట
 కుముందుగనే నేను రెండుసారులు సకలభూమండలప్రదక్షిణంబు నొస
 ర్చితి నని నిశ్చయించుకొని తోడనే నాచెంత కరుడెంచి నమస్కారం
 బు సేసి కమలాసనా ! విశ్వాత్మా ! నీకు నమస్కారము. ఓపరబ్రహ్మ
 మూర్తీ ! నే నీసమస్తననుభూమండలమును ప్రదక్షిణంబు గావించి న
 చ్చితిని. దేవేంద్రరా ! ఈవిషయంబున నేది యోగ్యమో యది యం
 తయును నీవే స్వయముగా నెఱుంగుదువు. అని విన్నవించుటయు దివ్య
 దృష్టిచే నే నది యంతయు నెఱింగి గౌతమునిం గాంచి మునీంద్రా !
 నీవు నిశ్చయంబుగా భూప్రదక్షిణంబు సేసితివి. కావున మత్కుమా
 రిక యగు నీయపూర్వును నీకర్పించుచున్నాను. ఓవిప్రీక్షీ ! ఏనిగ్మలాధ
 ర్మము నిగమంబులకుఁగూడ నవేద్యం బైనదో యట్టిదాని నీనొక్కడ
 వే యెఱుంగఁగలిగితివి. అర్థప్రసూత యగు సురభి సత్తద్వీపవతి య
 గు సాక్షాత్ప్రసవించుకొనినది. నీవు దానిని ప్రదక్షిణంబుసేసి వృధ్వీప్ర
 దక్షిణంబు నొసర్చినవాడ నైతివి. అంతియకాక దేవదేవుని దివ్య
 లింగమునకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి ద్విగుణీకృతఫలసిద్ధుండ నైతివి.
 కావున సునాథుం డవగు నోగోపమమునీంద్రా ! నీర్హర్యంబునకును
 విష్ణునంబునకును దపఃప్రభావంబునకును నేను సర్వాంతఃకరణంబులచే
 సంప్రీతుండ నైతిని. ఋషిశ్రేష్ఠా ! త్రిలోకరమణీలలామ యగు మదీ
 యకస్యకారణమును నీకే యర్పించుచున్నాడను. అని చెప్పి యహ
 ల్యను గౌతమునికరంబుల యం దర్పించితిని.

అహల్య గౌతముల కల్యాణమపహోత్సవములు జరుగుచున్న సమయంబున భూవ్రదక్షిణంబు గావించి దేవత లొక్కొక్కరే యక్కడకు వచ్చి వివాహశుభక్రియలను బ్రత్యక్షముగాఁ గాంచి ప్రీతి దాయక మగు వారిదాంపత్యమునుగూర్చి వినుతించుచుఁ, దమతమ నివాసంబులకుం బోయిరి. శచీపతి యగుదేవేంద్రుండుమాత్ర మహల్యం గాంచి నూత్నర్యము వహించి యేమేనియుఁ జేయఁజాలక నిజ స్థానగబుసకుం బోయెను. అహల్య గౌతముల వివాహము జరిగినతరువాతఁ బ్రీతిచిత్తుండ నగునేను సర్వకామసుఖానహంబును పవిత్రంబును మదీయంబు నగు బ్రహ్మగిరిని మహాత్ముం డగుగౌతమున కొసంగితిని. మునివరుం డగు గౌతముండును భార్యాసహితుండై రమణీయం బగు నగ్గిరీరాజంబునకుం బోయి యచ్చట నివాసంబును గల్పించుకొని నుభోపభోగంబుల సనుభవించుచుండెను.

ఇట్లుండ నొకప్పుడు స్వస్థనాయకుం డగుశచీనాథుండు గౌతమ మునీంద్రుని పవిత్రక్షేత్రచరిత్రంబు నాకట్టించి యాతనిపుశ్యాశ్రమంబు ను, అమ్మనిచంద్రుని, ననిందితచరిత్ర యగునాతనిభార్యను దర్శింపవలయు సనుకుతూహలముతో భూలోకంబున కేతెంచి గౌతమాశ్రమంబును రూపలావణ్యవతి యగునాతనిప్రియసిని, వారినై భవంబును గనుంగొని విస్మయవిహ్వలుండై పాపాక్రాంతహృదయుం డయ్యెను. వీక్షామాత్రంబుచేతనే శతకృతుం డహల్యయెడలఁ గామాకృష్టచేత నుక్కుం డయ్యెను. అప్పు డాతనికి స్వపరతారతమ్యంబును, దేశకాల భేదంబును ఋషిశాపభయంబునుగూడ నించుకంతయు గోచరింపదయ్యెను. సురాధిపత్యగర్వితుం డగు నాతండు నిత్యము సహల్యను భ్యానించుచుండెను. దానంజేసి యాతనిసర్వాంగంబులు కామసంతృప్తంబు లగుచునే యుండెను. అప్పు డయ్యమరేశ్వరుండు తానాబు

స్వాశ్రమంబునఁ బ్రవేశించియుండుట కుపాయం బేమి యని యాలోచించి బ్రాహ్మణవేషముతో వచ్చి యమ్మునీంద్రునకు శిష్యత్వముం గాంచి యయ్యాశ్రమంబున నివసించియుండెను. అట్లున్నను, ఆతని, యభీష్టసాధనంబున కవకాశంబు లభింపదయ్యెను.

ఒకప్పుడు మహాప్రజ్ఞాం డగు గౌతముండు పూర్వాహ్నికక్రియలను నిర్వర్తించుటకై శిష్యసహితంబుగా నాశ్రమంబును వదలిచనియెను. ఆనాఁ డమ్మునీంద్రుం డాశ్రమప్రాంతంబులను గౌతమీతరంగిణిని అందుండు నితరవిప్రవర్గంబులను వివిధాశ్రమసస్యక్షేత్రంబులను బరీక్షించుటకై నిశ్చయించుకొనియెను. దేవేంద్రుం డిదియే సమయం బని భావించుకొని తనమనోభీష్టసాధనంబున కుద్యుక్తుండై యాక్షణమునందే గౌతమరూపంబును ధరియించి రమణీమణి యగు నహల్యం గాంచి ప్రియా! నీచుగుణంబులచే నే నాకృష్టుండ నైతిని. నీరూపస్మరిణంబుచే నాయమగమగునందును వైకల్యము ఘట్టించుచును. అని మందహాసంబుసేయుచు నహల్యాకరగ్రహణంబు గావించి శతకృతుండు గృహాంతరంబునఁ బ్రవేశించెను.

కాని, అమాయికయగు నాయహల్య యీకుతంత్రమును గ్రహింపఁజాలక జారుండగు నింద్రుండు నిజముగ గౌతముండే యని భావించి యాతనితో విహరించుచుండెను. ఆసమయంబున మహర్షియగుగౌతముండు శిష్యసహితుండై యాశ్రమంబునఁ బ్రవేశించెను. గౌతమమ్మునీంద్రుండు ద్రోహినినందెను గృహంబున కేతించునప్పటికిఁ బ్రియభాషిణియగు నహల్య యెదురేగి క్షేమాదుయొసంగి యుపచారంబులచే నాతని సంతృప్తుం గావించి ప్రసన్నుడగునందులతోఁ బ్రోద్ధువుచ్చుచుండుట వాడుకయై యుండెను. నేఁడ్లు జరుగకుండుటంగాంచి మహాప్రజ్ఞుండగుగౌతముండు విస్మయాకాంక్షచిన్తుండయ్యెను. ఆశ్రమ

వాసు లందఱును జూచుచుండిరి. మూని శ్రీష్టాండగు నొక ముండుద్వారదే శంబున నిల్చియుండెను. అప్పు డగ్ని యాహుతిని గణంబులు భీతులగు విస్మితులై యచ్చునివరునింగాంచి మహాత్మా ! ఇదియే మినిచిత్రవ్యాపారము ! నీవీమాత్రమగునీగంబులను లోపలను వెలుపలనుగూడఁ గానంబఁచున్నావు ! లోపలఁబ్రవేశించి ప్రయాసహీతుం డవైయున్నావు. మఱియు వెలుపల శిష్యసహితుండై విలించున్నావు. ఆహా ! ఏమి ! నీదివ్యతపఃప్రభావము ! నీవేయి కేసరీగోపములం దాల్చియుంటివి ?

అని ప్రశ్నించుటయు, గోతమగుణివరులను స్వహృదుభ్యంబున నేదియో విశేష మున్న దని భావించి నిష్క్రయముతో లోపలఁ బ్రవేశించి : ప్రియా ! అహల్యా ! నాలో మాటాడవలెదా ? అని పలికినంతనే యహల్య, యెవ్వఁడో కృత్రిమరూపమొచ్చి నచ్చి పాపాచరణంబు గావించె నని తలంచి భయప్రకంపితైర్బల సర్వగంబుల గెయ్యునుండి చటాలున లేచి నిలువఁబడియెను. పాపాత్ముల దాసనింద్రుండును మునిభయంబునఁ దక్కి యే మజ్జాలరూపంబు ధరించెను. అప్పుడు మునీంద్రుండు భయవిహ్వలయు, విక్లవయు, దూషితయు నైయున్నప్రయంగించి క్రోధభరంబున, ఓసీ ! ఎందునానానము చేసితివి ! అని గద్దించి పలికినంతనే లజ్జితయగు నమ్మానంతి మాతామూలాడఁజాలకపోయెను. అప్పు డమ్మనీంద్రుండు తనీయదారాన్వేషణంబు గావించుచు సముఖంబున బిజాలరూపంబున నున్న యుంద్రుం గూర్చి, “ఎవరు నీవు ? సత్యమును జెప్పఁమా. అసత్యము చెప్పినచో భస్మీభూతునిగావించెదను.” అని ధిక్కరించుటయు, నింద్రుండు స్వతాండలిమై సవిషయంబున నోతపోధనా ! నేను శచీపతిని, మరచతిని, పురుహూతుఁడను. సత్యము చెప్పఁచున్నాను. ఈపాపకార్యమును నీకే చేసితిని. ని

శ్చేయముగా నా కావించియున్న యాకార్య మతిగర్హితమై యిది. స్మరశరణిభి
 స్నహృదయులు చేయని యకార్యము లేమున్నవి? బ్రహ్మతేజోమ
 యా! కరుణానిధీ! మహాసావాత్ముడవగు నన్ను తమింపుము. సా
 ధుగణంబులు కృత్యారాధులయెడల నెనను రూక్షభావం బెన్నిటికిని
 జూపజాలరు. అని యీవిధంబుగా కారుణ్యభిక్షంబు నర్థించుచున్న
 యిందునియెడల నన్నుసీంద్రునికోపము ప్రశమితంబు గాదయ్యెను.
 గౌతముం డచ్చడు రోషాపేశంబున నింద్రునిం గాంచి దురాత్మా! భగా
 నురక్షిచే నింతటినీచకృత్యముం గావించిన నీవు సహస్రయోనివై సర్వ
 దా గర్హితుండ వయ్యెదవుగాక! అని శపించి యింకను గోపంబు దీట
 క యహల్యం గాంచి నీవు యుష్మదద్వితై యుండు మని శపించెను.
 అప్పు డహల్య మునివరుని బ్రసన్నుం గావించుకొనుటకై మహాత్మా!
 మనంబున నైన సస్యపురుషస్మరణంబు గావించుకామిను లక్షయనరక
 ప్రాప్తు లగుటయే కాక తమపూర్వపురుషులకుం గూడ దుర్గతులం గూ
 ర్తురు. నీవు నాదెడలఁ బ్రసన్నుండనై నావాక్యంబుల మన్నింపుము.
 ఈతఁడు నీరూపంబున వచ్చి నన్నుఁ గలసియున్నాఁడు. ఈయన్నిశా
 లారక్షిగణంబు తెల్లరును దీనికి సాక్షులు. అని చెప్పినంతనే వారందఱు
 ను సత్యము! సత్యము! అని యున్మోషించిరి.

అప్పు డమ్మునివరుండు సత్యవృత్తాంతంబు నమస్తంబు నెఱింగి
 శాంతుండై సత్ప్రసత యగు సహల్యం గాంచి భద్రా! నీవు నాపచ
 నానుసారంబుగ నెది నై భగవతియగు గౌతమితోఁ గలిసికొన్నప్పుడు
 మరల నీకు మత్స్యీయం బగురూపంబు చాన్తం బగుఁగాక! అని య
 మగ్రహించినంతనే యహల్య సదీరూపభారిణియై ప్రవహించిపోయి గౌ
 తమితోఁ గలసికొని మరలఁ బూర్వరూపంబును ధరించెను.

అప్పుడు దేవేంద్రుండు తృప్తాంజలియై మునివరా! నేను భవ
 ద్భృగగుతుఁడను. పాపాత్ముండను. నన్నుఁ బరిత్రాణంబు నీయుము

అని పొక్కించుచు మహర్షి పదకమలంబులకడఁ బతితుం డయ్యెను. అప్పుడు గౌతముండు కృపాన్వితుండై, పురందరా! నీవు పోయి గౌత మీజలంబుల సవగాహనంబు గావింపుము. తత్క్షణమందే పాపవిము క్తుండనై సహస్రాక్షుండ వయ్యెదవు. అని యుగ్రహించెను.

అప్పటినుండియు నీయహల్యాసంగమతీర్థంబు పవిత్రతీర్థంబుల లోఁ బ్రధానం బయ్యెను. దీని కింద్రీతీర్థం బనునామంబుగూడఁ గలదు. తీర్థసేవనుల కిది సర్వకామప్రదం బైనది.

—♦ జనస్థాపనీర్థనామము ♦—

అహల్యాసంగపరీర్థమునందఁ దలచుచున్న జనస్థాపనీర్థము గలదు. చతుర్వ్యజనవిస్తీర్ణం బగునోత్థము స్మరణమంత్రంబుననే ముక్తిప్రద మైనది. పూర్వకాలంబుల నై విస్వతాన్వయభూషణుం డగు జనకుం డనునొకమహారా జుండెను. వరుణనందన యగునాతనిసతీమణి ధర్మార్థకామమోక్షపురుషార్థంబుల కాధారస్వరూపిణియై గుణార్ణవనామం బునఁ బతిభక్తిపరాయణయై విరాజిల్లుచుండెను. ఆమహారాజునకు యాజ్ఞపల్కుండు పురోహితుండై యుండెను.

ఒకనాఁ డమ్మహీపాలుండు పురోహితునిం గొంచి మహాత్మా! మునిసత్తములు బాగుగఁ బరీక్షించి భుక్తిముక్తులు రెండును శ్రేష్ఠము లైనవే యని నిర్ణయించి యున్నారు. అందు దాసదాసీజనంబులతో డను, రథగజతురగాదివాహనంబులతోడను, ధనధాన్యాదులతోడను మహానై భవసంపన్నులై యిష్టోపభోగంబుల ననుభవించుటయే య త్యుత్తమం బగుభుక్తిగదా! కాని యట్టిభుక్తి పరిణామవిరసం బైనది. ఇంక రెండవది యగుముక్తియో—కేవలము నిరత్యయమైనది. కావు ననే యది భుక్తికంటె నెల్లవిధంబుల శ్రేష్ఠతమం బైనది. ఇంక నిస్సృ ఘ మనము విమర్శింపవలసినవిషయ మేమనిన—భుక్తిమూలమున ముక్తిలాభముం బడయఁ గలుగుట యెట్లునువిషయమే. ముక్తి యెప్పు

డును సర్వసంగపరిత్యాగంబువలనను, గఠోరదుఃఖభోగంబులవలనను మాత్రమే లభించుచుండును. విష్ణుననిధులగు మీరిప్పుడు బాగుగ నాలోచించి సుఖమార్గమున ముక్తి లభించునట్టియుపాయమును నిద్రే శింపవలయును.

అని జనకుండు వేడుకొనుటయుఁ బురోహితుండగుయాజ్ఞవల్క్యుం డించుక యాలోచించి రాజా ! జలపతి యగువరుణదేవుండు నిత్యంబు ను నీప్రియంబు గోరు శ్వశురుండై యున్నాఁడు. నీవిప్పు డాతనిచేత కుఁ బోయి ప్రార్థించినచో నిశ్చయముగా నమ్మహాత్ముండు నీకు హి తోపదేశము సేయఁగలఁడు. అని బోధించుటయు జనకుండు పురోహి తసహితుండై వరుణుపాలికిం బోయి యథాక్రమంబుగా ముక్తిమార్గం బునుగూర్చి యుపదేశింపవలయు ననిప్రార్థించెను.

అప్పుడు వరుణదేవుండు వత్సా ! శ్రద్ధాసహితముగ నాకర్ణింపు ము. కర్మసంధము, అనిర్మలసంధమునని ముక్తికి రెండుమార్గంబులు గలవు. అకర్మమార్గముకంటెఁ గర్మమార్గమే యుత్తమం దైన దని వేదంబులు చెప్పుచున్నవి. పురుషార్థచతుష్టయము సంపూర్ణముగాఁ గర్మబద్ధమై యుండును. కేవల మకర్మచూలంబుననే ముక్తిప్రాప్తి యగుననుట వట్టి కల్ల. కర్మమువలననే సర్వసర్మంబులును సిద్ధింపఁగలవు. కావున మానవు లు సర్వప్రయత్నంబులచేతను వేదోక్తంబులగుకర్మంబుల నిత్యము నా చరించుచుండవలయును. సత్కర్మాచ్యుతానమువలననే జీవులకు భుక్తి ముక్తులు ప్రాపించుచుండును. కావున సకర్మంబుకంటెఁ గర్మమే శుభా వహమైనది. కర్మము జాతిభేదములను, ఆశ్రమభేదములను ననుసరించి యుండును. చతురాశ్రమంబులును గర్మంబునకు ద్వారరూపములై యున్నవి. అచ్యుతశ్రమంబులలో గృహస్థశ్రమము పుణ్యమయం దైనది. దానివలననే భుక్తి ముక్తులు పుట్టుచుండును.

అని వరుణుండు మహాదేశించుటయు బుద్ధిమంతుండు డగుజనకుండును, బురోహితుండు డగు యాజ్ఞవల్క్యుండును సంప్రీతచిత్తులై జలవతియగువరుణునకుఁ బ్రణామార్చనంబులు గావించి మహాత్మా! సర్వజ్ఞుండువగు నీవు మాయెడలఁ బ్రసన్నుండనై యేదేశంబున నేతీర్థము భుక్తిముక్తిప్రదం బైనదియో యెఱింగింపవలయు నని ప్రార్థించుటయుఁ బశ్చిమేశ్వరుండు డగువరుణుండు మహాభాగులారా! భూమగ్యంబున భారతవర్షము పుణ్యప్రదమైనది. అందును దండకారణ్యమున సర్వోత్తమం బైనది. ఆక్షేత్రంబునం గావించిన పుణ్యకర్మములు భుక్తిముక్తిప్రదాయకమై యుండును. పుణ్యమహాసముద్రములో గౌతమీగంగయే మానవులకు సర్వప్రధానమైనది. అందును విరాజిల్లుచున్నది. అందు గావించు స్నానదానాదులు భుక్తిముక్తిప్రదంబులు.

అని బోధించుటయు జనకుండును, యాజ్ఞవల్క్యుండును బరమానందభరితాంతఃకరణులైరి. కొంతకాలంబునకు జనకుండు గౌతమీతీరంబునకుం బోయి యచ్చట సర్వమేధయాగానుష్ఠానంబు గావించెను. విశ్రవరుండు డగు యాజ్ఞవల్క్యుడే యందలి సకలకర్మంబులను సకలమంబుగా నిర్వర్తించెను. ఆయజ్ఞఫలంబువలన నారాజేంద్రుండు ముక్తుండుడయ్యెను. జనకమహారాజు గావించిన యాయజ్ఞప్రభావమువలన గౌతమీప్రసాదముచే నింకను జాలమంది మహాపురుషులు ముక్తిలాభంబు నందఁగలిగిరి.

అప్పటినుండియు నాదివ్యతీర్థము జనస్థాననామంబున విఖ్యాతంబయ్యెను. అది జనకవంశస్థులకంతఃకును యజ్ఞక్షేత్రం బయ్యెను. ఛతుర్వ్యోజనవిస్తీర్ణం బగునాక్షేత్రము స్మరణమాత్రంబున సర్వపాపహరం బైనది. అందలి స్నానదానాదులును, పితృతర్పణంబులును, ఆతీర్థస్మరణసేవనంబులును మానవులకు సర్వకామప్రదంబు లైనవి.